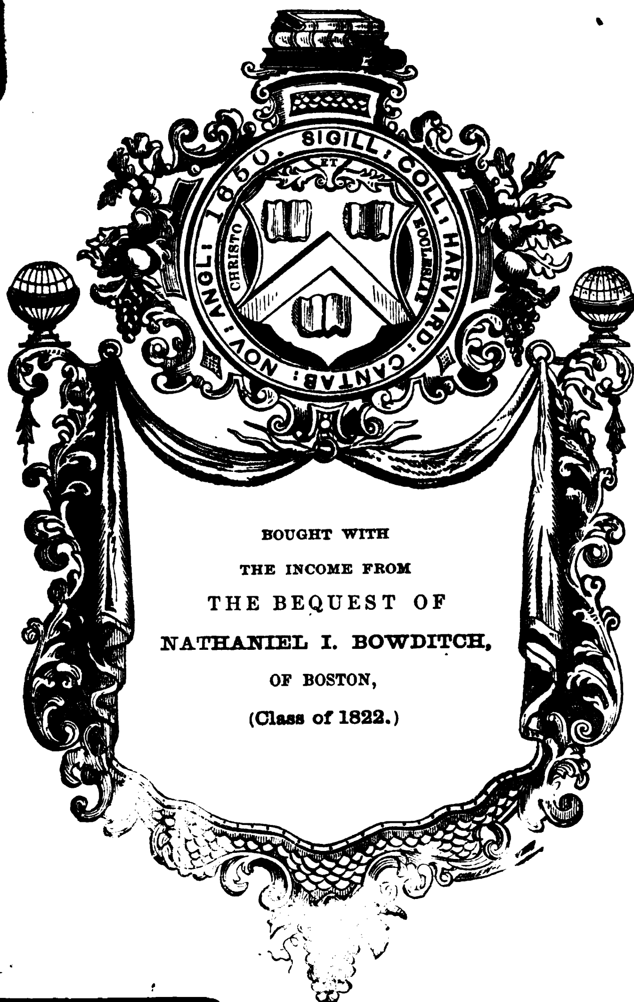

SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650.
CHRISTO
ET
ECCLESIAE

Krüger Arb.

Geschwister der Meg
Sekretärchen

Nrok.

INSTITUTIONES
HISTORIAE MEDICINAE

AUCTORE

JOANNE CHRISTIANO GOTTLIEB ACKERMANN,
MED. D. ET PROF. ALTORF.

NORIMBERGAE,
IN BIBLIOPOLIO BAUERO-MANNIANO.
MDCCXCII.

PRAEFATIO.

Etsi quidem post CORNELII CELSI & GALENI tempora non defuerunt, qui historiam medicinae literis mandarent, omnesque medici vtilissimam & in primis necessariam ad medicinalem scientiam esse medicinae historiam professi sunt, eam tamen cum reliquis disciplinis medicis si compa-

ramus, minus hactenus esse excultam merito existimandum est. Cujus rei causa haec partim fuit, quod multi, medicinale studium quaestus causa tractantes, hanc disciplinam negligerent eamque ad minus quaestuosas pertinere arbitrarentur, partim quod ipsam medicinae historiam, quo modo a summis viris, DANIELE CLERICO, JOANNE FREINDIO, JOANNE HENRICO SCHULZIO, qui omnium plenissime de ea exposuerunt, erat tradita, non vna difficultate laborare intelligerent. Alios moles librorum, in quibus, quae ad historiam medicinae pertinent, tradita sunt, atque magnitudo, alios ipsa ratio, quam hi viri aliique

in

in ſcribenda medicinae hiſtoria tenuerant, ab inſtituto, quod coeperant, detinuiſſe atque deterruiſſe viſa eſt. Alii, hiſtoriam ſcientiae medicinalis tractare putantes, literariam ejus hiſtoriam ſcripſerunt, in quod vitium fere omnes hiſtoriae medicinae ſcriptores inciderunt. Multi alii, quae majores conſignaverant literis, fideliter repetierunt, errores, atque vera ita commiſcuerunt atque compoſuerunt, vt facile appareat, eos fontes rectos, ſine quibus nulla hiſtoria ſcribi poteſt, aut ignoraſſe, aut, vel laboris impatientia, vel incuria, neglexiſſe.

Si vero etiam negari nequit, medicinalis historiae partes quasdam a summis viris ita esse pertractatas, vt, quidquid laboris poterat impendi ad inquirendae veritatis studium, eos contulisse existimandum sit, nostroque praesertim tempore magni quidam & excellentis ingenii viri, MOEHSENIUS, vir aetate atque doctrina vere venerabilis, BALDINGÉRUS, HENSLERUS, GRUNERUS, viri illustres, aliique libris scriptis doctissimis res ad historiam medicinae pertinentes pertractarunt, liber tamen, qui vniversam medicinae historiam ad certum vsque tempus perductam comprehenderet, eorumque, quae facta sunt in salutifera scien-

ſcientia, memoriam in compendio quaſi recoleret referretque, qui neque nimia magnitudine lectoribus taedium pareret, neque tam brevis eſſet, vt ad intelligendos eventus eorumque cauſas haud ſufficeret, qui ad academicas etiam praelectiones de medicinae hiſtoria eſſet commodus, hactenus non ſcriptus erat. vnus enim, qui de hoc genere prodiit JOANNIS HENRICI SCHULZII libellus & magis medicorum, quam medicinae hiſtoriam complectitur, & ad GALENI tantum vſque tempora perductus eſt.

Inſtitutum vero, quod in ſcribendo hoc hiſtoriae libello ſervavi, hoc eſt: Cum

in libris de medicinae hiſtoria hactenus ſcriptis non raro alia efficta, alia minus certa, alia non cohaerentia, alia ita propoſita eſſe deprehenderem, vt, quod alter alterum exſcripſerat, veraque & falſa ſtudio aeque fideli erat perſequutus, errorum crebra, veritatis recte propoſitae parca meſſis eſſet, hoc animo me ad ſcribendam hanc hiſtoriam contuli, vt ex ipſis fontibus haurirem hiſtoriam, in eoque labore qui extabant de medicinae hiſtoria ſcriptores, ignorare mihi viderer. Quam poſtquam elaboraveram, contuli, quae fontes me docuerant, cum his, quae alii dixerant, eoque modo quae vera propoſuerint hi

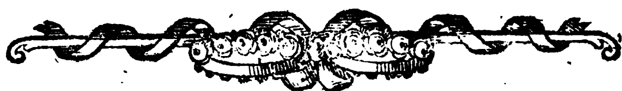
viri,

viri, quae falſa, facile apparuit: apparuere quoque errorum, quibus non caruit medicinae hiſtoria, origines atque progreſſus.

Quoniam non mens mea erat, vt, quae alii dixerant, quaeque minus vera eſſe perſpexeram, in hoc libello notarem, corrigerem, coarguerenque, (id propoſitum enim ſi habuiſſem, libelli mei moles major & legentibus forſan moleſta evaſiſſet) ſed potius vt hiſtoriam medicinalis ſcientiae ex ipſis fontibus hauſtam proponerem, ſimulque cauſas enarrarem, quae effecerunt, vt tali modo medicina inciperet progredereturque, quali eam eſſe progreſſam hiſtoria docet,

docet, non pauca vtique lectores in hoc libello reperient a majoribus aliter propoſita, quaedam ab iis omiſſa. Quae vbi idonei harum rerum judices dijudicaturi ſint, hoc ſaltim rogo, vt fontes, quos vbique fere adduxi, adeant, eorumque auctoritate & fide ducti judicent, num vtilia veraque, num minus vtilia & efficta propoſuerim. Hos lubens operis mei judices agnoſcam: horum criticam non deprecor, ſed expoſtulo potius, cum doceri me poſſe credam & diſcere amem. Dabam Altorfii d. VIII April. MDCCXCII.

CON-

CONSPECTUS.

I. Medicina antiquissima.

II. Medicina antiqua.

Perio-

III. ME-

III. MEDICINA RECENTIOR.

Perio-

INSTI-

INSTITUTIONES
HISTORIAE MEDICINAE.

PROLEGOMENA.

§. 1.

Scire intereſt quaenam initia habuerit medicina, quos progreſſus: non vero haec tantum intereſt ſcire, verum quoque cauſas, quae progreſſus illius aut accelerarunt, aut retardarunt, effeceruntque, vt in opinionum, quibus medicina laboravit, varietate tanta, alia doctrina valeret; aut, ſtabilita alia, pro minus firma haberetur. Intereſt tandem ſcire qui qualesque viri medicinam coluerint, mutaverint, auxerint.

§. 2. Hinc limites hiſtoriae medicinae vix anguſti ſunt. Enarrantur ſcilicet in ea a) origines & progreſſus ſcientiae generatim & ſingularum diſciplinarum, quae ad medi-

 cinam

cinam pertinent, b) dogmata, quae diverſo tempore valuerunt, & quidem vt ſimul intelligatur, quo modo quamque ab cauſam nata ſint quidque, vt aliis locum concederent, effecerit, c) principes horum dogmatum auctores.

§. 3. Quum vero medicina antiquiſſima ſit, vt nata cum ipſa hominis natura recte dicatur, & ad noſtra vſque tempora progreſſa; ordo ejus pertractandae chronologicus maxime conveniet, ita tamen, ut quaedam periodi ſtatuantur, ab ipſius ſcientiae viciſſitudinibus, non ab eventibus, qui extra ſcientiam medicam ſunt, repetendae.

§. 4. Commode hinc (§. 3.) medicinae hiſtoria in antiquiſſimam, antiquam & recentiorem dividitur.

§. 5. Antiquiſſima, ad Hippocratem vſque perducenda, antiquitates medicas artisque ad Hippocratem vſque progreſſus complectitur. Antiqua ab ipſo Hippocrate incipit, tempore, quo Galenus effloruit, deſinit. Recentioris initia cum ipſo Galeno ſunt. Is enim primus medicinae hanc formam induit, quam, ex maxima ſaltim parte, noſtris adhuc temporibus habet.

§. 6.

§. 6. Hae itaque periodi medicinae antiquiſſimae, antiquae & recentioris (§. 5.) ſtatuendae ſunt:

I. MEDICINA ANTIQUISSIMA.

Tempus vſque ad Hippocratem, adeoque vſque ad Olympiad. LXXX.

Periodus I, incerta. Antiquitates potius medicas dixerim, quae in hanc periodum cadunt.

Periodus II, certior, poſt antiquiſſimorum philoſophorum θεωρίας, poſt practicae medicinae prima veſtigia ſcholasque tandem medicas in Graecia conditas.

II. MEDICINA ANTIQUA.

Tempus vſque ad Galenum, qui Adriano imperante Romanis (ann. poſt Chriſtum n. 117-138.) natus eſt.

Periodus I, ad Hippocratis mortem vſque, quae cadit in Olympiad. CII.

Periodus II. Schola medicorum Hippocrateorum, & medicina dogmatica vſque ad ſectae empiricorum primas origines; Olympiad. CXXIII.

Periodus III. Sectae dogmaticorum & empiricorum ad sectae methodicorum origines vsque, Olympiad. CLXXXIX.

Periodus IV. Sectae dogmaticorum, empiricorum, methodicorum, & quae hac periodo accessit, pneumaticorum, ad Galenum vsque.

III. MEDICINA RECENTIOR.

Tempus a Galeno, vsque ad chemicorum sectam, quae cum Theophrasto Paracelso in Germania effloruit.

Periodus I. Galenus.

Periodus II. Medicina Graecorum &, quae semper exigua fuit, Romanorum, post Galeni decessum vsque ad Saracenorum tempora.

Periodus III. Medicina Galeni inter Saracenos in oriente & occidente.

Periodus IV. Medicina Hippocratis & Galeni in studio medico Salernitano aliisque institutis doceri solita.

Periodus V. Medicina Arabistarum.

Periodus VI. Medicina Galeni & Hippocratis restauratae per Europam prima initia.

IV. ME-

IV. MEDICINA RECENTISSIMA, cujus vicissitudines hic equidem non persequar.

§. 7. Libri, ex quibus historiam medicinae repetere licet, classis duplicis sunt. Alteram fontes ipsi constituunt, opera scilicet medicorum antiquorum, in primis Galeni, philosophorum, a quibus medici non raro quae ad θεωρίαν pertinent, mutuati sunt, historicorum denique. Altera librorum est, in quibus medicinae historia aut vniversa, aut ex parte, ex his fontibus petita, continetur. Enarrabo praecipuos alterius classis:

A. Corn. Celsi praefatio ad librum I. de medicina historiam artis a primis initiis suis vsque ad Themisonis decessum (ann. U. C. circiter DCC. vid. Jo. Ludov. Bianconii epistol. de Celsi aetate, editioni Celsi Lugdun. Batavor. 1784. in 4. praefixa, pag. 42.) succincte enarratam continet, multaque de sectis argumentisque contra eas, nequidem in Galeni operibus reperiunda.

Herm. Conringii in vniversam artem medicam singulasque ejus partes introductio. Helmstadii, 1654. 4. *Continuata ad nostra tempora praecipua scriptorum serie, access. Jo. Rhodii aliorumque in arte principum virorum consimilis argumenti* com-

commentationes, cura et studio Guinth. Christoph. Schelhameri, Helmst. 1687. 4. *Cum praefatione Frid. Hoffmanni, Halae,* 1726. 4. Multa non male proposita habet de sectis medicorum aliisque ad historiam medicinae spectantibus, plura tamen ad historiam literariam medicinae & singularum ejus disciplinarum.

Danielis Clerici, summi viri, historia medicinae primum Gallice prodiit sine nomine auctoris, Genev. 1696. 12, postea auctior edita Amstelodami, 1702. 4. iterum auctior Amstelodami, 1723. 4, quae editio recusa est Hagae Comitum 1729. 4. titulo: *histoire de la médecine, ou l'on voit l'origine et les progrès de cet art de Siecle en Siecle, les sectes, caet. par Daniel le Clerc. Nouvelle edition.* Historiam medicinae ad annum post Christum natum CC. perduxit: modum continuandae suae historiae vsque ad mediam saeculi XVII. partem carptim addidit. Primum omnium hoc de historia medicinae opus est accuratum & ex ipsis fontibus haustum, vt plenius neminem candidiusque scripsisse de hoc argumento Hallerus quoque dicat in Herm. Boerhavii method. studii medici pag. 984.

Joannis Freind history of physick from the time of Galen to the beginning of the sixteenth Century. P. I. Londini, 1725. P. II. 1726. 8. Gallice per Stephan. Coulet, 1727. 12. III. Vol. Lati-

Latine, vertente Joanne Wigan, Lugdun. Batav. 1734. 8. & in Freindii operibus Parisſ. 1735. 4. & ſaepius. Continuavit Clerici hiſtoriam, rationem vero potiſſimum praxeos medicae habuit: neque hiſtoriam compoſuit, ſed potius ſcripta medicorum, qui temporibus, quorum hiſtoriam ſcripſit, floruerunt, excerpſit, errorum in hiſtoria ſua caeterum non expers.

Joannis Henrici Schulzii hiſtoria medicinae a rerum initio ad annum vrbis Romae DXXXV. deducta. Lipſiae, 1728. 4. Opus eſt Clerici operi longe praeferendum, in quo difficile fuerit vel vnicum errorem detegere, hinc accuratiſſimum omnium merito dicendum. Differt in eo potiſſimum a Clerici opere, quod non tam ſcientiae, quam medicorum celeberrimorum doctrinas enarratas contineat. In ejusdem praeclari viri *compendio hiſtoriae medicinae a rerum initio ad exceſſum Hadriani Auguſti*, Halae Magdeburg. 1742. 8. medicina ſectarum methodicae & pneumaticae praeclare expoſita legitur, ita vt merito dolendum ſit doctiſſimi hujus viri hiſtoriam medicinae per Saracenorum & Arabiſtarum tempora continuatam, quam fere totam elaboraverat, (vid. praefat. ad hiſtoriam medicinae ſub fin.) adhuc deſiderari.

Joannis Conrad. Barchusen historia medicinae, in qua, si non omnia, pleraque saltem medicorum ratiocinia, dogmata, hypotheses, sectae, caet. quae ab exordio medicinae usque ad nostra tempora inclaruerunt, pertractantur. Amstelaedami, 1710. 8 Longe auctior est editio: *de medicinae origine et progressu dissertationes*, Traject. ad Rhen. 1723. 4. Non aeque in historia medicinae, sed potius in placitis sectarum & theoriis medicorum celebrium enarrandis versatus est, & neque in his omnia, quae notari debuissent, tetigit, neque erroribus, natis ex enarratione doctrinae horum virorum, qui nihil proprii habuere, & ex contrariarum doctrinarum mixtura, caret: ad vtiles tamen de historia dogmatum in medicina scriptores pertinet, quia antiquorum praesertim medicorum placita satis bene contexuit.

Alberti Halleri literarii labores quoque huc pertinent. Edidit primum summus vir *Hermanni Boerhaavii, praeceptoris sui, methodum studii medici emaculatam et accessionibus locupletatam, Amstelaedami*, 1751. 4. Indicem auctorum, qui in hoc libro memorantur, & sine quo ipse liber difficillimi vsus est, congessit studiosissime Cornelius Pereboom, ediditque Lugd. Batavor. 1759. 4. Singulis auctoribus propria jam in hoc libro deligenter,

at,

at, quod rerum dicendarum multitudo exigebat, breviter enarrata sunt. Auctores vero secundum temporum ordinem digessit singulisque propria vlterius enarravit & ad scientiarum ipsarum historiam per multa proposuit in immortalibus operibus, ad quae rite scribenda vix hominis aetatem sufficere putares, *bibliotheca* scilicet *botanica*, tom. I. Tiguri, 1771. tom. II. 1772. *bibliotheca chirurgica*, tom. I. Basil. & Bernae, 1774. tom. II. 1775. *bibliotheca anatomica*, tom. I. Tiguri, 1774. tom. II. 1777. & *bibliotheca medicinae practicae*, tom. I. Bernae & Basil. 1776. tom. II. 1777. tom. III. 1779. in 4to. Practicam medicinam ad annum vsque 1685. deduxit. Quartam partem ex schedis viri immortalis collegit & sua additit vir Cl. Joach. Dieter. Brandis, Basil. 1788. 4. quae pars vel ob auctorum indicem, sine quo hoc opus minus commodi vsus est, vtilissima est.

J. C. W. Möhsen Geschichte der Wissenschaften in der Mark Brandenburg, besonders der Arzneywissenschaft, von den ältesten Zeiten, bis zu Ende des sechzehnten Jahrhunderts, in welcher zugleich die Gedächtnissmünzen berühmter Aerzte, welche in diesem Zeitraum in der Mark gelebt haben, beschrieben werden. Berlin und Leipzig, 1781. 4.

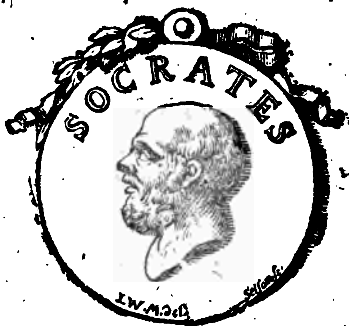
Ad inferioris ordinis historiae medicinae auctores pertinent: Michael Döring, (*de medicina et medicis adversus jatromastigas et pseudiatros, Libri II, in quibus medicinae ortus, progressus, dignitas, et medici officium prolixe adseritur, et particulatim tam Hippocraticae et Galenicae praestantia, quam empiricae, magicae, methodicae et Paracelsicae usus atque abusus excutitur. Giessae*, 1611. 8.) Joannes Neander, (*antiquissimae et nobilissimae medicinae natalitia, sectae earumque placita. Bremae*, 1623. 4.) Joannes Bernier, (*essays de médecine, ou il est traité de l'histoire de la médecine et des médecins et des secours de la médecine. Paris.* 1689. 4. *Suplément au livre des essays de médecine. Paris.* 1691. 4. Idem liber alio quoque titulo prodiit auctior: *histoire chronologique de la médecine et des médecins.* Paris. 1695. 4. 1714. 4.) *Salomo Christophorus Cellarius*, (*origines et antiquitates medicae. Halae*, 1696. 4. Dissertatio erat filii, quam post obitum ejus auctiorem edidit pater Christophorus Cellarius, Jenae, 1704. 8. Eadem dissertatio legitur quoque in *Christoph. Cellarii dissertat. acad. varii argumenti, Lipsiae*, 1711. 8. pag. 232, seq.) Joannes Philippus Burggrav, (*Libitina ovans fatis Hygeae, Francofurti*, 1601. 8.) Andreas Ottomar Gölicke, (*historia medicinae universalis, qua celebrium*

medi-

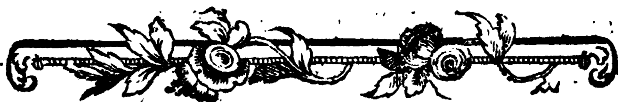
medicorum vitae, dogmata tractantur, adjectis observationibus criticis. Periodus I & II. Francofurti ad Viadrum, 1717. Periodus III & IV. ibid. 1718. Periodus V. ibid. 1719. Periodus VI. 1720. 8. Petinet huc quoque ejusdem *historia chirurgiae antiqua, Halae Magdeb.* 1713. 8.) Daniel Vink (*amoenitates philologico-medicae, in quibus medicina a servitute liberatur. Trajecti ad Rhen.* 1730. 8.) Gottlieb Stolle, (*Anleitung zur Historie der medicinischen Gelahrheit, in dreyen Theilen. Jena,* 1731. 4.) Franciscus Clifton, (*the state of physick ancient and modern briefly consider'd, with a plan for improving it. London.* 1732. 8. Gallice Paris. 1742. 8. II. Vol.) Christianus Wilhelmus Kestner, (*kurzer Begriff der Historie der medicinischen Gelahrheit Halle*, 1743. & 1748. 8.) Wilhelmus Black, (*historical sketch of medicine and surgery from their origine to the present time; and of the principal authors, discoveries, improvemens, imperfections and errors. London.* 1782. 8. Germanice: *W. Black's Entwurf einer Geschichte der Arzeneywissenschaft und Wundarzneykunst. Aus dem Englischen von Jo. Chr. Fr. Scherf, Lemgo,* 1789. 8. quae versio Anglico opere praestantior est, quod Cl. editor multa addidit & emendavit.) Nic. Riegels, (*de fatis faustis et infaustis chirurgiae nec non ipsius interdum*

terdum indissolubili amicitia cum medicina caeterisque studiis liberalioribus ab ipsius origine ad nostra vsque tempora commentatio historica. Hafnae, 1788. 8).

§. 8. Vtilitas tandem historiae medicinae non exigua est. Quomodo ars nata sit per quasque vicissitudines creverit, scitu cuique eam colentium vtile & jucundum est. Docet denique & veritatum medicarum inventarum caussas, aeque ac errorum, vt hos vitando illam studiosius quaeramus.

MEDI-

MEDICINA ANTIQUISSIMA.

PERIODUS I. INCERTA.

CAPUT I.

De primis medicinae originibus.

§. 9.

Homo incultus & in ſtatu naturali, quem dicunt, vivens, ſcientias neſcit, artes, ſibi vtiles, ſenſim, coactus neceſſitate, diſcit. Morbis internis & ab interna cauſa natis vix multis laborat, negligit vero, queis afficitur: naturae tamen incitamentis, quae illum alia, noxia futura, fugere, alia, ſaluti futura, ſectari, facere, docent, obtemperat; eoque modo, ſuo impulſu experientiaque ductus, ab illis mala metuit, ab his bona expectat.

§. 10. Vbi vero ejus cultura eo vſque progreſſa eſt, vt ſupernaturalem potentiam in terrarum orbem influere exiſtimet, bona, mala ſua huic adſcribit morbosque ſuos a mala ejus in ſe voluntate deducit. Hinc ſuam ad eos depellendos operam vanam putans eſſe, eos aut plane negligit, aut ab his, quos cum hac poteſtate conſortium quoddam habere exiſtimat, depelli poſſe putat.

putat. Hinc in minime cultis gentibus medicinae nulla vestigia sunt: nocentium tamen et juvantium observatio hominem, prius, quam in societatem cum aliis coiret, quae facere, quae vitare deberet, docuit, observatione postea per socios multiplicata & certiore facta. Quarum vero cultura progressa est aliquantulum, hae medicinam sacerdotibus suis & magis relinquunt. Hinc post nullam medicinam mere empirica: post empiricam prima, quae causas subesse autumat, superstitiosa & per religionem nata.

§. 11. Sed morbis, ab externis injuriis nasci solitis incultae gentes magis expositae sunt: a negotiis enim, laboribusque, quibus victum conquirunt, vulnera aliaeque laesiones externae abesse vix potuerunt. His sanandis, restituendis, operam dederint necesse est. Hinc parens medicinae chirurgia: hinc ipsum medici nomen (ἰατρὸς ἀπὸ τȣ̃ ἰȣ̃) a telo deductum *a*): hinc, post medicinam inventam, chirurgia ab ea antiquis temporibus nunquam separata.

vid. Jo. Zach. Platneri prolus. de chirurgia artis medicae parente. Lips. 1721. 4. & in Opusc. tom. II. p. 1.

Jo. Alexander Brambilla in praefat. ad librum: *Abhandlungen der K. K. Josephinischen medicinisch-chirurgischen Akademie zu Wien.* I. Bd. Wien, 1787. 4.

a) Sext. Empiric. adv. mathemat. Libr. I. cap. 2. pag. 225. edit. Fabric.

§. 12.

§. 12. Qui internis morbis operam dabant, belli Trojani temporibus, vt de Graecis tantum dicam, vix extabant: extabant vero, qui externis. Chiron adeo Centaurus, Aesculapius, Podalirius, Machaon, Patroclus, morbos tantum externos sanarunt *b*). Nota vero erant Homeri temporibus medicamenta interna, eaque medici ad internos morbos adhibuerunt *c*). Ad hos itaque morbos sanandos post Trojae excidium & introductum in Graeciam cultum Aesculapii curam demum adhibitam esse vero simile est.

b) Homer. Il. δ, 217. Il. λ, 808. Pindar. Pyth. III, 83. III. Heyne not. ad Apollodor. III, 10, 3. pag. 701.

c) Homer. Od. δ, 227.

§. 13. Et haec internorum morborum curatio, non alio modo, quam noxiarum & innoxiarum rerum observatione nata, vix alia, quam empirica & superstitiosa (§. 10.) esse potuit. Indeque medicinam in paucarum herbarum scientia primum constitisse Corn. Celsus probe dixit. Verae medicinae internae, quae, vt effectus deleantur, causas tollit, origines recentiores sunt, & vix priores origine; quam ipsius, & quidem sanioris, philosophiae, cujus pars ipsa medicina habebatur.

CAPUT

Caput II.

Medicina Aegyptiorum antiquiſſima.

§. 14. Etſi penes Aegyptios literae artesque prius effloruerunt, quam Graeci barbariem exuerent, neque negari poteſt, quin aliqua ſaltim pars doctrinae Aegyptiacae ad Graecos defluxerit; tamen, quum proprias ſuas origines habuit Graecorum medicina, ſuamque mythologiam, progreſſaque eſt eodem plane modo apud eos, quo ſolet, ſi nihil peregrini ei admixtum eſt, Aegyptiorum in Graecorum medicinam influxiſſe primis temporibus vix credibile eſt: vt adeo, propria Aegypto, non prius notabiles in Graecorum medicina mutationes effecerit, quam poſt Alexandri M. expeditionem.

vid. Frid. Börner diſſ. antiquit. medic. Aegyptiac. exh. Vit. 1756. 4. c. fig.

§. 15. Qualis vero Aegyptiorum medicina antiquiſſima fuerit, vix ſcimus, quia fabulae plurimae eorum hiſtoria admixtae ſunt temporaque ab hiſtoricis turbata, & nullae hujus gentis reliquiae antiquitus ad nos pervenerunt. Quae de Aegyptiorum medicina ſcimus, fere omnia ad Graecorum philoſophiam & medicinam efformata ſunt. Mythologiae adeo, vt omni, ita quoque medicae Aegyptiorum ſcriptores Graecam admiſcuerunt.

Fontes, ex quibus hiſtoria gentis Aegyptiacae, ejusdemque philoſophiae & religionis repetitur, optime

excuſſit

excussit Meiners, V. Cl. in libello: *Versuch über die Religionsgeschichte der ältesten Völker, besonders der Egyptier. Göttingen*, 1775. 8. pag. 79. sq.

§. 16. Sed proprii generis fuit Aegyptiis, vt gentibus omnibus, quae proprio ausu ad humanitatem literasque progressae sunt, rerum ad medicinam pertinentium mythologia. Osiride, rege Aegyptiorum antiquissimo, regnante, qui Isidem, sororem, in matrimonium duxit, Aegyptii feritatem deposuisse dicuntur, frugibus vtilissimisque compluribus rebus aliis ab Iside, agrorum vero cultu ab Osiride inventis. Haec Hermetis consilio facta dicuntur, ad quem veteres plurima alia inventa retulerunt. Medicina Aegyptiorum ad Isidem potissimum refertur, Aegyptiorum Deam antiquissimam. Mythum vero de Iside & Osiride natum in ipsa Aegypto esse Nilumque, circum quem omnis Aegyptiorum mythologia vertitur, significare, fertilitatis hujus terrae omniumque bonorum auctorem, vero simillimum est. Isidis, caeterum & Osiridis, cultus antiquo jam tempore in Graeciam translatus est eodemque in Italia floruit *d*).

vid. Diodor. Sicul. biblioth. historic. Lib. I. pag. 13. seq. ed. Rhodoman. Hanov. 1604. fol.

d) Georg. Zoëga nummi Aegyptii imperatorii prostantes in museo Borgiano Velitris. Romae, 1787. 4. p. 2:2.

§. 17. Medicina Aegyptiorum penes sacerdotes fuit, testibus Herodoto *e*) & Aristotele *f*),

& eadem Hebraeorum, poſtquam ex Aegypto egreſſi fuerant, medicina. Penes eosdem ſacerdotes erat omnis ſcientia reliqua ejusdemque exercitium. Singulas ſcientias certus ſacerdotum ordo coluiſſe videtur: medicinam ſaltim certus eorum ordo coluit.

De ſacerdotum Aegyptiorum antiquorum doctrina generatim vid. Cl. Meiners in hiſtoria doctrinae de vero Deo omnium rerum auctore atque rectore. Lemgov. 1780. 8. Sect. I. p. 43. ſeq.

e) Lib. II. p. 120. ed. Jungermanni.

f) Metaphyſicor. Lib. I. cap. I. p. 261. tom. IV. ed du Val, Pariſ. 1654. fol.

§. 18. Qualis vero ſacerdotum Aegyptiorum medicina fuerit, obſcurum eſt. Anatomes ſcientia, a pollinctura hauſta, & cadaverum inciſione ad eam neceſſaria, vix magna eſſe potuit *g*). Phyſiologia fabularum plena fuit, ſi de dierum auſpiciis, de ſeptenario numero, caet. doctrina, quod valde credibile eſt, ab iis ad Graecos tranſiit.

vid. Jo. Heinr. Schulzii hiſtoriae anatomicae ſpecimen I. §. 6. in Kurellae faſc. diſſert. ad hiſtoriam medicam, ſpeciatim anatomes ſpectantium, pag. 400.

g) Herodot. L. II. pag. 120. ed. cit. Diodor. Sicul. bibl. hiſtoric. L. I. pag. 81. ed. citat.

§. 19. Sed non ignobilis medicinae pars per ipſius Aegypti naturam apud eos nata eſt, diaetetice, quae morbos, per aeris, aquarum & locorum naturam naſci ſolitos avertere docet. Vulgatos enim in Aegypto fuiſſe eſſeque morbos

cutaneos, elephantiasin, lepram, & antiquissimae leges, a Mose datae, & omnium narrationes docent. Quibus avertendis nulla gens majorem operam dedit Aegyptia. Alia diaeta sacerdotibus praescripta erat, qui ab omni fere victu animali, ab omni sale, praesertim marino, natroque, piscibus, vegetabilibusque acribus, praesertim ex bulborum genere, quibus tamen ad aedes suas suspensis magnam vim ad morbos avertendos tribuebant, abstinebant, & oleo, vegetabilibus blandis, in primis fructibus, vtebantur, corporisque munditiei, loto per diem saepius corpore, summe studebant. Reliqui Aegyptii ab aliis animalibus penitus abstinebant: aliorum esus certo per mensem die licitus erat. Quibusdam regionibus abstinentia a capris, aliis a certis piscium generibus praecepta. Cibus vero ex animalibus, quorum carnibus vti aut plane non, aut certis temporibus, aut certo tantum hominum ordini licebat, quae sacra hanc ob causam ab Aegyptiis dicta, verum divino honore non adfecta sunt, a Mose non ideo prohibitus esse videtur, vt populum ab Aegyptia religione deduceret, verum potius, quoniam quae noxia extiterunt in Aegypto, talia quoque in Palaestina fore putabat. Vulgo panis ex olyra, potus Zythum, ob Nili aquam male sanam, reliquus victus vegetabilis, ex bulbo praesertim. Summa omnium abstinentia, mundities, certo tempore per leges severior.

vid. Herodot. Libr. II. pag. 108. seq. ed. citat. & qui hoc argumentum studiosius persequutus est, de Paaw in libro: Recherches philosophiques sur les Egyptiens & les Chinois, a Lausanne, 1774. 8. tom. I. pag. 127. seq.

§. 20. Quae antiquissima diaetae praecepta (§. 19.) quum in morbis, per regionis naturam nasci solitis, caussam suam, si non omnem, saltim plurimam, haberent, facile perspicitur, Aegyptios, non exclusis tamen caussis supernaturalibus, morborum origines antiquitus ab aeris, aquarum, locorum, assumptorum vitio deduxisse, in quibus sanandis diaetae, abstinentiae, operam tantam dabant *h*), vt in morbis nihil, nisi post diem quartum, lege adstricti scripta, moverent *i*). Clysterum primus vsus ad Aegyptios, per ibidem avem edoctos, refertur. Antiquus quoque scarificationis, venarum incisionis Aegyptiorum mos fuit *k*).

h) Herodot. Libr. II. pag. 118. Diodor. Sicul. biblioth. histor. L. I. pag. 73.

i) Aristoteles de republica Libr. III. cap. 15. t. III. pag. 478. ed. citat. Diodor. Sicul. l. c. p. 74.

k) Prosp. Alpin. de medicina Aegyptior. L. II. c. 1.

§. 21. Medicinam efficacem, at arcanam, Aegyptios sacerdotes ad lepram habuisse & viperas partem ejus fuisse principem, quidam autumarunt *l*). Sed etsi viperarum ad hoc morbi genus vsus ab Aegyptiis ad Graecos transiit, Aegyptios tamen talem medicinam habuisse ideo non credi

credibile eſt, quod ipſi, Hebraeique, huic morbo potius avertendo, quam curando, operam darent. Vniverſam leproſorum curam apud Hebraeos in cognitione morbi, non in curatione, eſſe verſatam, leges a Moſe latae docent.

l) Recherches ſur les Egyptiens. tom. I. pag. 141.

§. 22. Medicamenta Aegyptum ferre plurima, multa quidem bona, multa vero etiam pernicioſa, Homerus *m*) refert. Ad eaque pertinet φάρμακον νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων, quod, cum aliis, Polydamna, Aegyptia, Helenae dederat, quodque opium ſine dubio fuit.

m) Homer. odyſſ. δ. 221.

§. 23. Sacerdotibus vero Aegyptiis medicinam non, niſi ſecundum ſcriptam legem (κατὰ νόμον ἔγγραφον), quae in ſacro codice continebatur *n*), exercere licuit. Quae lex num poſtremis ſex Hermetis libris *o*), qui ad medicinam pertinuerunt, contenta fuerit, dubium eſt.

n) Ariſtot. de republ. Libr. III. cap. 15. t. III. p. 478. Diodor. Sicul. Libr. I. p. 74.

o) Clemens Alexandrin. Stromat. Libr. VI. pag. 758. ed. Potter.

§. 24. Aurum & facere & in calcem redigere potuiſſe Aegyptios, chemiae primos inventores, plurimi docuerunt, & hoc quidem loco Moſis ducti *p*), illud vero magnitudine operum, ab iis perfectorum. Sed Moſis locus difficultate non vna laborat. Gens vero Aegyptiorum parca &

sobria, quae famem bulbo, sitim aqua & Zytho sedare solebat, opera haec non factitio auro, sed industria & parsimonia parto, perfecisse putanda est. Neque auri artificiosi componendi deliramenta adeo antiqua sunt *q*).

vid. Herm. Conring de Aegyptiorum Hermetica vetere & Paracelsicorum nova medicina Helmst. 1648. 4. 1669. 4.

Olaus Borrichius de ortu & progressu chemiae. Hafn. 1668. 4. Ej. Hermetis, Aegyptiorum & chemicorum sapientia a Conringii animadv. vindicata Hafn. 1674. 4.

Jo. Henr. Schulzii histor. medic. Period. I. S. I. cap. II. III. IV.

Recherches philosophiques sur les Egyptiens & les Chinois, par Mr. de P. t. I. pag. 376.

p) Exod XXXII, 20.

q) Wiegleb *historisch-kritische Untersuchung der Alchemie. Weimar*, 1777. 8.

CAPUT III.

Medicina Graecorum antiquissima.

§. 25. Graeci, penes quos medicina diutissime floruit, ejus inventionem quoque ad Deos retulerunt, ita vt quando apud eos exorta sit, & quaenam initia habuerit, minus certum sit. Dum vero externos morbos antiquitas ad externas eorum causas retulit, sensu quoque rudiore percipiendas, internos morbos cum eorum sanationibus antiquissima Graecia ad Deos retulit, Apollinem in primis & Jovem, & hoc quidem modo, vt

vt & Deorum summam potestatem subintelligeret, qua rerum naturam regunt, & coeli, solis, vim naturalem, quam ad producendos & depellendos morbos habere antiquitus observatum est. Hinc mythi de Graecorum majoribus Diis duplici modo intelligendi sunt.

§. 26. Omnis enim priscorum hominum historia scientiaque quum a mythis procedat, hique & naturales eventus, & eos, qui supra hominis potestatem sunt, tanquam personas exhibeant, medicinam etiam antiquissimam his comprehensam Graeci exhibuerunt. Hinc morbos mortesque, quae sine causa accidere videbantur, cum non viderent, cui adscribere possent, potentiamque, quae plus quam humana vis efficere posset, cognoscerent; cumque alii ejusdem potestatis beneficiis gauderent, alii e contrario male afficerentur ab his, quae procedere ab eadem potestate putabant, facile factum est, vt sanitatem bonae numinis in eos voluntati, morbos vero mortesque malae adscriberent.

§. 27. Quibus (§. 26.) accidebat, vt cum per eventus naturales corpora affici perspicerent, hique eventus ab influxu coeli, solis, oriri viderentur, hos horum potestati adscriberent. Quia vero in primis humani generis incunabulis difficiles ideae sint, quae sine abstractione quadam formari nequeunt, ipsum hoc coelum, huncque solem

lem ſub perſonis ſibi finxerunt; a quibus, quae corporibus ſuis accidebant, bona & mala quaevis deducerent. Sic Jovis ſalvatoris (Ζεὺς σωτὴρ) idea nata r): ſic Apollinis, & conſervantis ſalutem corporum, & illam male afficientis.

r) Ariſtot. de mundo, cap. 7.

§. 28. Primae hinc medicinae origines Diis iſtis majoribus Graeciae merito adſcribendae ſunt, neque iis, quos poſterior aetas ſemideorum, ſive heroum nomine coluit. Quum vero multiplex eſt corporis laedendi apud gentes, quae ad prima humanitatis initia perveniunt, occaſio, tam ab internis, quam ab externis cauſis, & ab his maxime nata; facile liquet, gloriam non parvam apud eas his eſſe debere, qui his laeſionibus ſanandis operam impendunt. Vbi vero ſanationis ſcientia ab his ad poſteros proceſſit, hi in illis potentiam quandam, humanae naturae vires ſuperantem, facile ſuppoſuerunt, ipſamque adeo ſcientiam ad homines retulerunt, in quibus ſub humana forma divinitatis quaedam potentia latere videretur. Quumque divinum tale a mortalibus naſci non poſſet, a Deo homineque procreati eo facilius videri potuerunt, quum ex parte dotibus valerent artibusque, naturam humanam excedere viſis & vni alterive majorum Deorum propriis, ex altera vero parte corpus haberent, quod & laedi poſſet, & morte opprimi, adeoque humanum eſſet.

§. 29.

§. 29. Eoque modo (§. 28.) heroum idea nata est, cum omnium, tum medicorum. Vixisse enim Aesculapium & floruisse medicinae summa fama, non longe ante Trojae excidium tempore, certum est. Posterior aetas eum a Deo, inventore medicinae, generatum, a semideo medicinam edoctum tradidit, admiratione scientiae sanandi ducta. Natum eum docuit mox in terris, quibus rari, mox quibus frequentes morbi essent. Hinc Aesculapii origines in mythis antiquis non eaedem sunt, vt mox in hac, mox in alia terra, mox hac, mox illa matre natus dicatur. Quoniam autem per Aesculapium sanationis scientia ad homines pervenit, adeoque per eum & sanitas servata, restituta est, & medicina ad adversam valetudinem inventa, filias habuisse, seu, quod idem est, eo auctore ortas esse Hygeam, sive sanitatem, Jasonem & Panaceam, seu medelam omnium, mythi apposite docuerunt.

§. 30. Eaeque (§. 25-30.) numinum medicinalium origines in ipsa Graecia fuisse videntur. Sed antiquissimis jam temporibus Deorum cultui in Graecia multa peregrina admixta fuere: quaedam adeo numina ex aliis terris in Graeciam delata sunt. Aegyptiorum mythologia, antiquis jam temporibus Graecae permixta, etiam medicinales Graecorum Deos tetigit. Aesculapium in Aegypto natum esse fabula antiqua erat *s*). Non pauca quoque ad Isidis cultum pertinentia ad me-

 dici-

dicinalia Graecorum numina relata sunt s). Junonis Lucinae in Latio ideae non pauca ex Aegypto admixtae erant.

s) Cicero de natur. Deor. III, 22. Clement. Alexandri cohort. ad gent. p. 24. Stromat. I, 16. p. 362. ed. Potter.

§. 31. Etsi vero medicina Graecorum sua numina suosque heroas habuit, non tamen putandum est, reliquos Deos Deasque Graecos tales sibi finxisse, qui nullam curam humanae valetudinis gererent. Quem enim alium finem homo in colendis Diis habere potuit, quam vt saluti suae prospiceret, adversa averteret, secunda peteret? Hinc inter majores Deos non sunt, quibus Graeci supremam valetudinis curam non adscripserint: hinc fere cuique majorum Deorum nomina data, quibus in primis ob valetudinem culti sunt. Hinc quoque in Hippocratis jurejurando medica quidem numina primo leguntur loco posita; sed omnium Deorum Dearumque mentio non omissa est t).

t) Ὄμνυμι Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, καὶ Ἀσκληπιὸν, καὶ Ὑγείαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ θεὰς πάντας καὶ πάσας ἵςορας ποιεύμενος, κ. τ. λ. Hippocr. jusjurand. tom. I. p. 42. Oper. ed. Linden.

§. 32. Sic Jovi cum arbitrium totius vitae humanae esset adscriptum, ab hoc valetudinis hominum cura abesse non potuit. Inde Jupiter vrbium custos, πολιεὺς, septitius, ἑρκεῖος, qui vni-

ver-

versae domus & familiae domum inhabitantis curam gereret, foci praeses, ἐφέστιος, supplicum propugnator, ἱκετήσιος, consiliator, μήστωρ, servator, σωτήρ, caet. dictus. Sic Junoni, Deorum reginae, arbitrium rerum humanarum commissum: sic Minervae, quae etiam medici numinis dignitate Athenis culta est, cognomina plurima a consilio fuere, caet.

§. 33. Sed vt ad medica Graecorum numina redeam, Alma Deum mater, Cybele, Croni fratris conjux, antiquissimis temporibus in Phrygia, dein in reliqua Graecia culta, salutem hominum, inprimis puerorum, restituisse fertur, incantationibus et lustrationibus conciliata, quod ad antiquissimum omnium gentium morem, quo numinis iram in morbis expiabant, referendum est *u*). Parturientibus quoque, cum reliquis Deabus, praefuit *x*).

u) vid. Diodor. Sicul. bibl. historic. L. III. p. 191. 192. ed. Rhodom. Jo. H. Schulzii hist. med. period. 1. S. II cap. 1. §. 4. seq.

x) Latonae opem tulit cum Deabus aliis, Apollinis partu per novem dies laboranti. v. Homer. hymn. in Apollinem v. 93. seq.

§. 34. Jupiter, ex Crono & Rhea natus, qui, vt omnibus rebus mortalium, ita quoque eorum valetudini praefuit (§. 32.), triplicem prolem habuit medicam, ex Latona Apollinem & Artemidem, & ex suo cerebro Palladem. Quibus hominum salus ab antiquis in primis adscripta est.

Τρια-

Τρισσοὶ ἀλεξίμοροι, trini malorum mortisque vindices vocantur apud Sophoclem in Oedipo tyranno v. 168. roganturque vt Martem, pestilentiae auctorem, propulsent. cf. Schulzii hist. med. period. I. S. II. cap. 1. §. 6.

§. 35. Apollo (§. 34) antiquissimum Pelasgorum numen, solis symbolum, adeoque bonorum omnium et malorum, ab hoc sidere profectorum, auctor, qui telis suis, radiis videlicet solis, mala orbi, hominibus inferret, saltim his mortalia tangeret, hincque τοξόφορος, arcum ferens, ἑκάταιος, ἑκάεργος, ἑκατηβελέτης, longe jaculans, dictus, qui vero & bene hominibus faceret malaque eorum & averteret, & sanaret, indeque ἀποτρόπαιος, ἀποπόμπαιος, ἀλεξιφάρμακος, ἀλεξίκακος, ἀκήσιος, ἤλιος, σωτὴρ, ἐπικούριος dictus y), vaticiniorum quoque Deus fuit, & quum medicis quoque futuros in morbis eventus praediceret, ἰατρόμαντης appellatus est.

y) Mala bonaque a sole prodeuntia antiquitas scite fabulis intexuit. Sic Niobe, postquam se plurium filiorum matrem esse gloriaverat, quam Latonae esset enixos, omnes filios suos, vnico Amphione excepto, perdidit, ab Apolline (solis ictu) a Latona concitato, dum venabantur, necatos. vid. Apollodor. biblioth. L. III. c. 5. pag. 195. ed. Heyne. Sic non pauca loca in Homeri carminibus occurrunt, de Apolline, qui telis suis homines occiderit, vid. odyss. γ. 280. et Eustath. ad hunc loc. cf. Callimach. hymn. in Cererem. v. 102. vel alia mala hominibus, terris, intulerit. vid. Homer. hymn. in Apoll. v. 47. cf. Feith antiq. Homer. Libr. I. cap.

cap. 2. Sed quoque telis suis mala hominum sustulit, vid. elegantissimam fabulam de Pythone serpente, Apollinis telis sublato apud Ovidium, in metamorph. Lib. I. v. 436.

§. 36. Apollini autem inventae medicinae honor tributus ab antiquis est z), et talis quidem, vt pro summo medicinali numine haberetur a), etsi sanationum ab eo perfectarum historiam fabulae nullam referant. Ipsam tamen πανάκειαν crines Apollinis destillare, omniaque in illa vrbe reddi immortalia, qua illae guttae in terram deciderint, Callimachus b) refert.

z) Sic Schol. Homeri ad Iliad. α. v. 603.
Τέσσαρες τέχναι ἀνατίθενται τῷ Ἀπόλλωνι, μεσικὴ, τοξικὴ, ἰατρικὴ, μαντικὴ.
Et Callimachus hymn. in Apoll. v. 45.
ἐκ δέ νυ Φοίβε
ἰητροὶ δεδάασιν ἀνάβλησιν θανάτοιο.
Et Ovidius Metam. I, 520. Apollinem ita loquentem exhibet:
Inventum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.

a) Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, primum medicorum numen nominat Hippocrates in jurejurand. p. 42. t. I. oper. ed. Lind.

b) hymn. in Apoll. v. 39.

§. 37. Diana (§. 34.) lunae symbolum, hinc Apollinis soror, venatrix, cincta canibus, telis instructa, quibus veteres lunae splendorem exprimere voluerunt, fere eadem & bona & mala hominibus, quae Apollo, intulisse dicta est. Σώτειρα

τειρα dicta, ob salutem & beneficia, verum quoque sagittis gaudens, ἰοχέαιρα, & longe jaculans, quae irata hominibus gregibusque pestem immitteret efficeretque, vt tactae ab illa exspirarent puerperae *c*).

c) Callimach. hymn. in Dian. v. 122. seq. cf. Orphei hymn. in Dian. n. 35. v. 13. seq. p. 230. ed. Gesner.

§. 38. Recentior idea est Dianae parturientibus succurrentis, quam tamen Callimachus optime effictam jam habuit *d*). Homerus enim Dianam λοχείαν non norat, norat vero εἰλειθυίας, Junonis filias, amaros dolores habentes, partuum praesides *e*), quarum vna Latonae, Apollinis partu per novem dies laboranti, irrito Dearum omnium auxilio, partum levavit *f*). Eaque de Dea partuum praeside idea postea ad Dianam translata est *g*), quae hinc facem manu tenens a poetis ficta et εἰλείθυια, λοχεία, λοχία dicta est. Romani eam sub Junonis Lucinae nomine coluisse videntur *h*).

d) hymn. in Dianam. v. 20. seq.

e) Homer. Iliad. λ. v. 270.

f) Homer. hymn. in Apoll. v. 97. seq. Hoc tamen officium Latonae a Diana praestitum esse memorat Callimachus hymn. in Delum v. 132. & 257. vt inde pateat ideam de Diana parturientibus opem ferente temporibus inter Homerum & Callimachum esse natam.

g) Quae hinc etiam nomen, quod Junonis filiae habuere, accepit. Munus vero parturientibus succurrendi ei ideo datum est, quod Latona illam sine dolore

dolore vllo enixa erat. v. Callimach. hymn. in Dian. v. 24. 25.

h) Catull. carm. saecular. ad Dian. v. 13. 14.

§. 39. Minerva, ex Jovis cerebro nata, consilii, prudentiae, fortitudinis bellicae, artium symbolum, non ob id solum medicinalis Deae gloriam meruit, quod consilio suo hominibus in quacunque re prodesset, sed quoque πολῖτις Athenarum Dea salutis civium curam gerere diceretur. Hinc Pericles simulacrum τῆς ὑγείας Ἀθηνᾶς Athenis posuit i) postquam Dea artificem ipsum de salute operario restituenda per somnium certiorem fecerat.

i) Plutarch. in Pericle. cf. Schulzii histor. medic. period. I. S. II. c. 1. §. 24.

§. 40. Mercurius, Jovis ex Maja filius, duplici de causa inter medicinales Deos memorandus est, quod & certaminum gymnasiorumque auctor extitisse dicebatur, ejusque erat animas in orcum deducere, ex eoque reducere k), quam ideam serior aetas ad Aesculapium transtulit l). Ob quod Mercurius ψυχοπομπὸς, ψυχαγωγὸς, dictus est. Coluisse κριοφόρον Mercurium Messenios & Janagraeos, quoniam urbes a pestilentia liberaverit, circumlato in murorum ambitu ariete, Pausanias m) refert.

k) Hemsterhuis in Lucian. t. I. p. 107.

l) Q. Seren. Samonic. carmen de medicina v. 7. ubi vid. a me in edit. Lipf. 1786. 8. notata.

m) pag. 362. & 752. ed. Lipf. Schulzii hist. med. l. c. §. 37.

§. 41.

§. 41. Medicinalis vero ſcientia quoniam per Aeſculapium maxime culta eſt, qui primum, poſt Apollinem, locum inter medicinalia numina obtinuit, is a veteribus pluribus locis, ſalubritate claris, natus dicitur. Antiquiſſima fabula eſt, quam & Epidaurii tuebantur, quamque Apollo ipſe oraculi reſponſo confirmaſſe dicebatur, Aeſculapium in Theſſalia, ad Boebeidis paludis ripas natum eſſe, patre Apolline, matre vero Coronide, filia Phlegyae regis *n*). Cum vero gravida Apollinis concubitu Coronis facta cum Iſchye, Arcade, concubuiſſet, actus in iram Deus Dianam, ſororem, concitavit, vt Coronidem ſagittis ſuis interficeret. Quo facto quum exanimata Coronis in rogo eſſet collocata, Apollo, ſobolem ſuam flamma perdi, matris calamitate, nolens, puerum ex cadavere vivum exemit, & Chironi Centauro tradidit, qui eum feras venari & morbis hominum mederi doceret *o*). Aeſculapium patre Apolline, matre Arſinoe, natum eſſe alia fabula eſt *p*). Et ex his diverſis poetarum de Aeſculapio narrationibus fabula de pluribus Aeſculapiis nata eſt. Graeci enim vnum Aeſculapium habuere, eumque indigenam, quem tamen diverſis locis natum dixerunt. Fabula quoque de Aeſculapio Aegyptio *q*) Homero & ipſo Pindaro recentior eſt.

n) Homer. hymn. in Aeſculap. v. 2. 3. Pindar. Pyth. III, 14.

o) Pindar.

o) Pindar. Pyth. III, 141 seq. Apollodor. biblioth. III, 10. 3. vbi vid. notat. ab Ill. Heyne pag. 695. 696. Notante Pausania Coronis in monte ad Epidaurum Aesculapium peperit, a capra nutritum et a cane custoditum. vid. Pausan. in Corinth. p. 68. ed. Xylandr. cf. Lactant. instit. L. I. cap. 10.

p) Apollodor. biblioth. III, 10. 3. pag. 233. ed. citat. vid. & de Aesculapii originibus schol. ad Pindar. Pyth. III. nec non Pausan. in Corinth. p. 68. & in Arcadic. pag. 257. edit. citat. & Strabo, XIV. p. 957. ed. Almelov. qui ad fluvium Lethaeum, circa Triccam Thessaliae Aesculapium natum esse dicit. cf. Ovid. Metamorph. II, 534. 596.

q) Clemens Alexandr. stromat. L. I. p. 399. ed. Potter. Ammian. Marcell. Lib. XXII. p. 228. ed. Vales. le Clerc hist. de medec. L. I. ch. 8. pag. 21.

§. 42. Postquam a Chirone Centauro, Saturni & Philyrae filio, fero corpore, at animo humanissimo, ad quem horum temporum heroes venationis et aliarum artium discendarum causa confluebant, quique primus equos domare homines docuit, quam ob causam corpore ex dimidia parte humano, ex dimidia equino pingitur, medicinam et venationem edoctus fuerat r), Argonautarum expeditioni interfuit. Medicinam fecit, & talem quidem, vt homines non a morte solum prohibuerit, sed mortuos quoque in vitam revocaverit. Jupiter vero, veritus, ne suus apud homines cultus vilesceret, cum ab alio opem ipsis ferri viderent, fulmine Aesculapium tetigit. Quod Apollo indigne ferens, Cyclopas, qui ful-

men praeparaverant, non ſine Jovis ſumma indignatione *s*) occidit.

r) Apollodor. biblioth. III, 10. 3. pag. 234. ed. Heyne.

s) Apollodor. l. c. pag. 235.

§. 43. Et haec fere ſunt, quae grata erga tantum virum poſteritas non ſine varietate *t*) fabulata eſt de vita Aeſculapii. Quum autem vniverſus de Aeſculapio mythus ad hiſtoricos referendus ſit, qui ſcilicet origines et res geſtas viri comprehendat, a poetis varie exornatas, ſcire intereſt, quid effeciſſe in medicina Aeſculapium credibile ſit: omnia enim effeciſſe, quae recentius aevum ei adſcripſit et antiquius ignorabat, vix putandum. Et quidem, quod Apollodorus *u*) optime monet, qui priſcas de Aeſculapio narrationes maxime ſequitur, τὴν χειρουργικὴν inprimis exercuit, &, Pindaro praeclare enarrante *x*), talem, vt vlcera ſponte nata, aut vulnera armis aut ſaxo inflicta, et corporis laeſiones alias a cauſis externis, frigore, calore, quas Pindarus expreſſe memorat, pendentes, medicamentis internis aut circum membra poſitis, aut quoque ſecto vulnere, ſanaverit, aut mollibus incantationibus (μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς) deliniverit.

t) cf. de Aeſculapio Homer. hymn. in Aeſculapium. Pindar. Pyth. od. 3. quae tota Aeſculapii hiſtoriam enarrat, & ſcholiaſt. Pindar. Plato Politicor. III. pag. 304. Vol. VI. edit. Bipont. Ariſtides, qui ipſe Aeſculapii-ſacerdos fuit, orat. in Aeſculapium, nec

nec non in Asclepiadas, Podalirium & Machaonem, nec non in laudem putei sacri Pergameni, quae orationes, cum pluribus aliis ejusdem auctoris editae sunt gr. lat. c. versione Guil. Canteri oliva Pauli Stephani 1608. 8. III. Voll. Galenus, qui pluribus locis multa de Aesculapio tradidit & Pausanias, in compluribus locis Graeciae suae. Ex recentioribus optime illustrarunt de Aesculapio fabulas Jo. Henr. Meibomius in comm. in jusjurand. Hipp. Lugd. Bat. 1643. 4. cap. V. pag. 35. & praeter Dan. Clericum & Schulzium Cl. quondam Altorfinus Professor, Chr. Gottl. Schwarzius in diss. de Aesculapio & Hygea, Diis φιλάνθρωποις Altorf. 1725. & Justus Gothofr. Gunzius in diss. qua δαιδεχίας in sacris Aesculapii exponit. Lipf. 1737. Multa quoque eaque utilissima de Aesculapio habet Ill. Heyne in not. ad Apollodor. biblioth. III, 10, 3. p. 691.

u) biblioth. III, 10, 3. p. 234.

x) Pyth. III. 83 seq.

§. 44. Eaque (§. 43.) satis probant, Aesculapium morbis externis potissimum medelam fecisse, quibus quoque filii ejus reliquique heroes Trojani belli temporibus operam plurimam dederunt. Incantationes, antiquissimam medendi morbis viam et prius adhibitam, quam medicamentorum vis nota esset (§. 10. 33.), quod attinet, hae ad morbos sine externa laesione, et cum ea ab antiquissimis temporibus adhibitae sunt, et ad dolores mulcendos, et ad ipsa adeo vulnerum symptomata percuranda. Quae Galenus *y*) de medicina perfecta ab Aesculapio inventa, et de incantamentis ab Aesculapio ad animi motus aegrotan-

tium ſedandos ſcripſit z) et Hyginus de clinica Aeſculapii medicina a), quae denique interpretes Pindari b) ſomniarunt de tribus partibus medicinae, diaetetica, pharmaceutica & chirurgica, ab Aeſculapio culta, fabulas redolent.

y) Galen. introduct. ſive medic. cap. I. pag. 361. t. II. ed. Charter.

z) Galen. de ſanitate tuenda L. I. cap. 5. p. 44. tom. VI. ed. citat.

a) Hygin. cap. 274.

b) vid. Eraſm. Schmidii not. ad Pindar. Pyth. III, pag. 119.

§. 45. Quo tempore Aeſculapius Diis adſcriptus fuerit in Graecia, incertum eſt. Sunt, qui mox poſt Argonautarum expeditionem id eſſe factum putent c), ſunt vero quoque, qui eum Homeri temporibus, aut ſaltem Trojani belli, Divum honore nondum gaviſum eſſe dicant d). Sed Homeri aetate Aeſculapium divinos honores jam eſſe conſequutum hujus poetae in Aeſculapium hymnus docet.

c) Clem. Alexandr. ſtrom. I. p. 382. ed. Potter.

d) Et quidem loco Homeri ducti, qui Iliad. δ. 194. Aeſculapium celebrem medicum, non vero Deum dicit. cf. Theodoret. de martyr. Serm. VIII. p. 596. t. IV. Sed aliis jam Homeri locis veteres vſi ſunt, ad Aeſculapii divinitatem probandam. v. Pauſan. in Corinth. p. 69. ed. Xylandr.

§. 46. Relatus autem eſt in Deorum numerum ob medicinae beneficium, cujus artem primum cum ſucceſſu quodam exercuiſſe videtur, homi-

hominibus praestitum, nihilominus tamen progenies ejus, quae omnis medicinae scientia pollebat, eaque primum fere sola, deinde ad Hippocratis vsque tempora plurima ex parte floruit, non parum ad hunc honorem illi conciliandum contulit. Non enim dubium est, quin posteri Aesculapii, profitentes se artem ab ipso proavo suo accepisse, ejusque potenti auxilio morbis mederi, apud populum, qui salutem non a posteris Aesculapii sed ab ipso Deo, accipere putabat, effecerint, vt divino cultu ipse Aesculapius afficeretur. Nunc medicina omnis huic tributa, quam ab Apolline accepisse dicebatur: nunc Apollinis, medicinae Dei, filius dictus: nunc omnis in morbis ab Aesculapio salus expectata. Ipse Deus *σωτὴϱ, ἤπιος, ἠπιοδώτης, φιλάνθϱωπος, ἐπικούϱιος, πολιοῦχος*, caet. *e*) apellatus: nunc templa Deo condita, altaria dedicata, sacra propria instituta.

e) Ch. Gottl. Schwarz diss. de Aesculapio & Hygea Diis *φιλανθϱώποις*. Altorf. 1725.

§. 47. Praeter filios, Podalirium & Machaona, medicos & heroas Trojani belli, qui inter Deos non relati sunt, filias habuit Aesculapius, praeter alias, quarum fama apud antiquos vix magna fuit *f*), Hygeam atque Panaceam, vtrasque, & illam in primis, Deas medicas, quibus antiquitas sine dubio sanitatem, quae ex medicinali auxilio profluit, & ad omnes morbos medelam exprimere voluit *g*).

 f) vid.

f) vid. Scholiast. Aristoph. ad Plut. v. 639. 701. Suidas s. v. ἠπιώνη.

g) vid. hymn. in Hygeam inter Orphicos hymnos pag. 165. ed. Eschenbach.

§. 48. Panaceae cultus Graecis parcior fuisse videtur. Hygea vero vtplurimum in ipsis Aesculapii fanis culta est *h*). Aesculapii vero & Hygeae cultus in Graecia post Trojani belli tempora invaluit ejusque religio primum in Peloponneso, vbi & plurima templa habuit, & antiquissima, exorta esse videtur. Epidaurium, in quo artificiosissimum Aesculapii signum erat *i*), Pergamenum, Argivum, ad celeberrima Aesculapii templa pertinebant *k*). Eaque templa locis elatis, puro aere cinctis structa erant: luci in eorum vicinia: ambitus amplus. Quum Epidauri & in aliis Aesculapii templis nefas esset hominem aut nasci, aut exspirare, aedes ad recipiendos sacerdotes eosque, qui numinis auxilium ob morbos implorabant, constitutae erant.

h) Schwarz. diss. §. 13. Reliquae etiam filiae Aesculapii in ejus fanis cultae sunt, quod probat Aristophanes in Pluto, v. 735. Hygeam cum Dea salute miscuit, hinc permulta falsa de ea ejusque cultu apud Romanos protulit Claudius Grosaeus de Boze, in libello: dissertation sur le culte, que les anciens ont rendu à la Déesse de la Santé. a Paris 1705. 8. p. 9. seq.

i) Clem. Alexandrin. exhort. ad gent. pag. 46. cf. Pausan. Corinthiac. pag. 09.

k) Tem-

k) Templorum Aesculapii catalogum dedit, maxime ex Pausania, Jo. Henr. Schulzius in hist. medic. period. I. §. II. c. 4. p. 117.

§. 49. Aesculapius in monumentis stans vtplurimum cernitur, senis comati & barbati, innixi baculo nodoso, quem draco nexibus ambit, forma Jovi simili, raro admodum nudus, nisi pectore & dextro brachio. Reliqua pallio tecta composito & in sinistrum brachium rejecto. Sed haec non vnica forma est. Epidauri throno insidebat, altera manu baculum, altera draconem tenens, cujus caput manu comprimebat, cane ad pedes decumbente. Alia simulacra nummique eum draconem manu tenentem, sedentem in solio, stantem, caet. exhibent.

vid. Museum Pio-Clementin. quod exhibet Aesculapium cum Hygea, Tom. II. tab. III. Statua nobilissima Aesculapii et Telesphori extat in aedibus Massimi. vid. Raccolta delle statue antiche tab. 132. cf. Museum Florentini tab. XXII. Alia extat in hortis Pamphilianis. Aesculapii effigies extat in gemmis antiquis caelatis Phil. de Stosch n. XVIII.

§. 50. Raro solus cernitur Aesculapius, sed vtplurimum comite Hygea, interdum vna aliave e caeteris filiabus. Hygeam agnoscas ex veste alba, talari, nec non ex patella, quam manu tenet, cui maza imposita, ad quam draco adspirat, quem non raro altera manu comprehensum tenet. Subinde puer adjunctus est Aesculapio et Hygeae, nominis incerti & originis, forte Aegyptiacae,

 Har-

Harpocrates enim, Oſiridis ex Iſide filius poſthumus, eſſe videtur: vt adeo haec monumenta ad Aeſculapium Aegyptium (§. 41.) pertinere videantur. l)

Hygeae ſtatua praecipua extat in aedibus Juſtinianeis. vid. Galleria Juſtinian. tab. VIII. Eandem exhibet Sandrart in libro: Akademie der ſchönen Künſte. tom. II. lit. h. h. Aliam exhibet Muſeum Florentin. tab. XXIV. De alia Hygeae ſtatua quae in muſeo Herculanenſi ſervatur, eaque optime elaborata vid. Winkelmann Sendſchreiben aus dem Herkulan. p. 33.

l) Quod jam autumavit Jo. Henr. Schulz in hiſt. medic. period. I. S. II. c. 4. §. 21. not. pag. 135.

§. 51. Uti ſerpens cum ſignis permultorum aliorum numinum cernitur, ita draco ab Aeſculapio vix vnquam, ab Hygea raro abeſt. Illudque genus animantium placidum atque mite ſola Epidaurus nutriebat m), inde in alia fana Aeſculapio conſecrata translatum. Ipſe enim Deus hac forma latere putabatur, notaque eſt de Aeſculapio in inſulam Tiberinam ſub draconis forma translato narratio. Caeterum Aeſculapio gallus ſacer erat n), vigilantiae, vti canis, qui cum ſignis ejus ſubinde conſpici ſolet, ſymbolum.

m) Pauſan. Corinth. p. 55. 70. ed. Xylandr. Draconis imaginem ex antiquiſſimo codice Dioſcoridis, quam Schulzius repetiit p. 136. vid. in de Neſſel catalog. biblioth. Caeſar. Mſt. part. III. fig. L. ex antiquiſſimo Dioſcoridis & Eutecnii paraphraſis in Theriaca Nicandri codice.

n) Plato in Phaedon. p. 266. Vol. I. ed. Bipont.

§. 52.

§. 52. Sacerdotium Aesculapii antiquissimis temporibus penes ipsos Aesculapii posteros fuisse videtur, adscitis tamen aliis quoque in eorum societatem, cum cultus Aesculapii percrebruisset in Graecia. Ante Hippocratis tempora raro alii Aesculapii sacerdotes, sive Asclepiadae, nisi de posteris Aesculapii, constituti sunt: postquam vero in scholis Asclepiadarum aliis quoque, praeter ipsos Asclepiadas, medicinam discere licebat, ars cum ipso numinis sacerdotio magis pervulgata est. Antiquissimis vero temporibus Asclepiadae medicinam, quasi propriam artem, docendo exemploque ad filios posterosque suos propagabant, aegrotantibusque, qui ad templa Aesculapii supplices confugiebant, opem ferebant. Praecepta aegrotantibus et medicamenta dederunt Dei jussu sui, ita vt medicinam non suam exercere viderentur, sed ab ipso Aesculapio praeceptam.

§. 53. Supplices ad numinum templa omnium confugere solebant, vt a Diis peterent, quae ad salutem suam pertinere existimabant. Ad Aesculapii fana morborum causa confugiebant, vt a Deo aut per somnium edocerentur, quid valetudini suae recuperandae prodesset, aut ipsius numinis auxilio sani evaderent. Ad quod praeparati lustratione, corporisque purgatione, quae, si fieri poterat, lotione cum marina aqua peragebatur *a*), sacrificio Deo oblato in ipso templo decubuerunt, dormientes in eo aut somnum si-

 mulan-

mulantes per somnium de salute sua edocti, aut per sacerdotes, qui Aesculapium ipsum simulabant, certiores redditi. Ipsum Deum medicamenta administrare aegris incubantibus templo putabant, comitatum filiabus suis, quae ipsi in medela auxilio erant *p*). Dracones quoque ex mandato Dei ad salutem aegrorum sua praestabant *q*).

o) Aristophanes in Plut. v. 656. 657.

p) Jasonem, & Panaceam memorat Aristophanes comitantes Aesculapium in Plut. v. 701. 702.

q) Ipsi Pluto dracones linctu caecitatem sustulisse, oculis antea per Panaceam praeparatis, Cario lepidissime narrat in Pluto Aristophanis v. 735. De incubatione in templis Aesculapii valetudinis recuperandae causa vid. Aristoph. in Plut. a versu 653. vbi Cario incubationem Pluti in templo Aesculapii Atheniensi fuse enarrat. cf. quoque Henr. Meibomii praef. Herm. Conring diss. de incubatione in fanis Deorum medicinae causa olim facta. Helmstad. 1659. 4. & Car. Frid. Hundertmark diss. de artis medicae per aegrototum apud veteres in vias publicas & templa expositionem incrementis. Lips. 1739. 4.

§. 54. Salus non omnibus ex incubatione et ex ipsius Dei consilio fuit *r*). Qui recuperaverant salutem, morbum, medelamque ejus a Deo praeceptam, lapidi, tabulae inscriptam, in ipso templo suspenderunt, honorariis quoque sostrisque additis *s*). Medela interdum per medicamenta certam vim adversus morbos habentia erat, non raro vero ei aliquid admixtum erat, quod ad ipsum Dei cultum pertinere videbatur, quodque

que tabulae docent, quas in Aesculapii templo in insula Tiberina postera aetas reperit t). His tabulis vsos Asclepiadas ipsos fuisse, vt earum exemplo alios, similibus morbis laborantes salubri consilio adjuvarent, per easque ipsam medicinalem scientiam Asclepiadarum auctam esse, vtique credibile est. Indeque fabula nata Hippocratem ex iisdem in Coo templo Aesculapii suspensis suos libros concinnasse, deinde templum, ne eadem exempla aliis eidem essent vsui, cremasse u).

r) Aristoph. in Plut. v. 724. 725.

s) Spon in miscellan. erudit. antiquit. Sect. III. p. 292. Gruter. inscript. p. LXX. n. 18. LXXV. n. 7. Schwarz diss. cit. p. 9. 19.

t) Hier. Mercurialis de arte gymnastica veterum L. I. p. 2. 3. Gruter. p. LXXI. n. 1.

u) vid. meam de Hippocrate tractationem in Fabricii bibl. Graec. ed. Harles. Vol. II. pag. 511.

§. 55. Medicina Asclepiadarum qualis fuerit, ex hoc jam perspicitur. Exemplo magis, quam institutione ad filios, posteros, transiit. Scientiam de natura & originibus morborum antiquiores Asclepiadae paucam habuerunt, medicinarum vsum per sanationum exempla edocti.

§. 56. Aesculapio quoque sua festa erant apud Graecos. Dies Eleusiniorum octavus, Ἐπιδαυρίων ἡμέρα dictus, Aesculapii, parvis mysteriis olim initiati, memoriae sacer erat x). In ipsis Aesculapii festis τὰ Ἀσκληπίεια memoranda sunt, in omnibus

nibus Aesculapii templis celebrari solita, ad quae magna pars Graeciae confluebat, ludis solemnibus, certaminibus scilicet gymnicis, musicis, simul institutis. Μεγαλασκληπίεια Epidauri dicta, ob majorem solemnitatem, qua in hoc celeberrimo templo Aesculapii haec festa celebrari solebant *y*). Τὰ σωτήρια in ejusdem Aesculapii σωτῆρος honorem celebrata sunt, non sine ludorum solemnitate *z*). Eadem σωτήρια in aliorum Deorum σωτήρων honorem instituta atque celebrata sunt *a*). Alia quoque sacra Aesculapii in honorem celebrata sunt, ob principum valetudinem restitutam, conservatam *b*). Festum peculiare in honorem Aesculapii Cois erat, ἡ τῆς ῥάβδου ἀνάληψις *c*). In Panaceae honorem τὰ Πανάκεια instituta sunt. *d*).

x) De festis Aesculapii generatim cf. Spanheim epist. ad Morellium I. Meursius in Graecia feriata, in thesaur. antiq. Graecar. Gronov. Vol. II. De Epidauriorum die in Eleusiniis cf. Potter archaeolog. Graec. t. I. pag. 862. sec. vers. German. Rambachii.

y) Potter archaeolog. Graec. ed. cit. t. I. pag. 813.

z) Spanheim epist. ad Morellium I.

a) Potter archaeol. t. I. p. 938.

b) Günz differt. δαιδουχίας in Sacris Aesculapii exhibens. c. IV. §. 3. 4.

c) v. Hippocratis epist. ad senatum populumque Abderit. p. 904 in Oper. t. II. ed. Linden.

d) Potter archaeol. t. I. p. 922.

§. 57. Pertinet adhuc ad fabulosam medicinam Graecorum antiquissimam de Melampo, hellebori inven-

inventore, fabula, quo Proeti filiabus furentibus mentis sanitatem restituisse fertur *e*). Pertinet quoque huc Herculis historia, Jovis ex Alcmena filii, ex cujus laboribus quidam medicinalem sensum exhibent, v. g. hydra Lernea ab eo occisa, caet. *f*), Aristaeus, nec non Hecate, Aretis, Colchidis Regis conjux, in venenis componendis & miscendis versatissima, aconiti inventrix, quae Medeam & Circen filias habuit, vtramque incantamentis & venenis famosam, vt & aurei velleris, Aeti per Jasonem, Argonautarum expeditionis ducem, ablati historia. Orpheus, Thrax, qui eidem expeditioni interfuit, vaticinandi artis & musices peritissimus, huc quoque, etiam ob Eurydicen ex orco revocatam, referendus est.

e) Herodot. Libr. II. pag. 109. Pausan. Corinth. p. 60. Arcadic. p. 251. 252.

f) Apollodor. biblioth. L. II. c. 5. pag. 115. ed. Heyne.

§. 58. Quae omnia (§. 57.) quum ad fabulosa tempora referenda sint, qualis medicina Trojani belli temporibus fuerit, dispiciendum est. Interna raro, si vnquam, adhibita est: neque vllum in Homeri carmine exemplum morbi interni, ad quem interna adhibita fuerit medicina, occurrit: novit tamen ejus aetas medicamenta interna & in interno corpore mutationes inducentia (§. 22.), quae quoque ad morbos esse adhibita vero simile est. Omnis reliqua, quae in Homerò occurrit, medicina, ad chirurgiam pertinet: internos mor-

bos

hos enim Deorum, Apollinis, irae adscribebant. Haecque medicina duplex erat; aut talis nempe, vt naturalium corporum supernaturali vi vulnera sanari creditum sit, ad quod genus Achillis hasta referenda est, quam, quos sauciarat, sanare putabant g), aut talis, vt impositis externis medicinis, internisve adhibitis, vulnerum dolori medela fieret, sanguis reprimeretur, vulneraque ad consolidationem perducerentur h). Quod etiam incantationibus efficere tentarunt. Non exiguae quoque laudi erat heroibus plura medicamenta scire i).

g) Homer. Iliad. π. v. 143. Plinius Libr. XXV. c. 5. hanc tamen sanationem ita explicuit, vt aerugine ab aenea hasta abrasa vulnus ad sanationem perduceretur.

h) Homer. Il. λ. v. 828. seq.

i) Il. λ. v. 739. 740.

§. 59. Memorandi tandem inter heroas Trojanos ob medicinam sunt Peleus, ob hastam vulnera sanantem a Chirone Centauro acceptam k), Achilles, a Chirone medicinam edoctus l), Patroclus, maxime autem Machaon, Aesculapii filius, qui Podalirium fratrem educasse fertur m). Perque hos Aesculapii filios posterosque cultus ipsius Aesculapii in Graecia institutus est.

k) Il. π. v. 143.

l) Il. λ. v. 831.

m) Quinctus Calaber in paralipom. Homeri L. VIII. v. 60.

MEDI-

MEDICINAE ANTIQUISSIMAE

PERIODUS II. CERTIOR.

CAPUT IV.

Medicina juncta cum Sapientiae studio.

§. 60.

Sapientiae studium prima medicinae certiori initia dedit: antiquissimi enim sapientes quum in consideratione τῦ ὅλυ τῆς φύσεως essent occupati; neque partem contemplationum suarum explicationem eorum, quae in corporibus sanis aegrisque accidunt, esse dubitarunt, neque ipsius medicinae exercitium a sapientiae studio alienum putarunt. Sapientium enim erat antiquissimis temporibus consilio alios juvare, rem publicam administrare, Deorum voluntatem interpretari, futuros eventus praedicere & aegris medicinam, in primis externam, facere. Hinc non ea solum pars medicinae, quae in contemplationibus versatur, sapientiae pars erat, sed ea quoque, quae aegris auxilia instruit. Et licet ante Hippocratis tempora jam medici extiterint, qui cum philosophia parum commercii haberent, neque omnes Asclepiadas ei studuisse credibile sit, primus tamen Hippocrates, monente Corn. Celso m), auctor

ctor habendus est, qui medicinae disciplinam a studio sapientiae separavit.

n) de medicina Libr. I. praef. pag. 2. ed. Targae, Lugd. Bat. 1785. 4.

§. *61*. At difficultas, qua premitur hoc tempus medicinae cum sapientiae studio junctae (§. *60*.) vix vna est. Ne vnus quidem sapientum, qui hoc tempore vixerunt, liber, ad nos integer pervenit, & quae, ad nos pervenerunt, tam manca, incerta, et aliorum cogitatis permixta sunt, vt neque quae vera sint, eruere, neque quomodo natae sint progressaeque doctrinae ad medicinam pertinentes fere intelligere queamus.

§. *62*. Ad Jonicam, antiquissimam sapientiae scholam in Graecia, quae spectant, fere omnia nos latent: eam tamen originibus rerum, rebusque, ad quarum scientiam non nisi longa observatione pervenitur, studuisse certum est. Quae de corporum elementis sensit, ad medicinam quum pertineant, sciendum est, Thaletem aquam omnium rerum principium esse putasse *o*), Anaximandrum vero corpora per calorem nasci, per frigus resolvi. Aerem iidem ex hac schola sapientes principiis addiderunt *p*).

o) v. Aristoteles metaph. I. c. 3. & alios, quos citat Bruckerus in instit. historiae philosophiae period. I. part. post. L. II. cap. 1. §. 6.

p) v. Cl. Meiners Gesch. der Wissensch. in Griechenland und Rom. Vol. I. Libr. II. pag. 151.

§. 63.

§. 63. Magis vero interest medico Pythagorae instituta nosse, qui non solum primus diaetetices auctor in Graecia extitit, sed artis quoque et θεωρίας et exercitio maximam famam consequutus est, quam socii, ipsique adeo, post Pythagoreorum interitum, Crotonienses, quorum civis fuit, retinuerunt.

vide de Pythagora Bruckeri historiam criticam philosophiae, Vol. I. p. 11. Libr. II. c. 10. p. 994. seq. Cl. Tiedemann in libro: Griechenlands erste Philosophen Lips. 1780. 8. part. IV. p. 157. seq. Cl. Meiners Gesch. der Wissensch. Vol. I. L. II. pag. 178. seq.

§. 64. Natus videtur Pythagoras paulo ante Olympiadem L. floruitque in Italia in primis ab Olympiade LX usque ad LXII q). Ut exemplo homines emolliret et rem publicam constitueret meliorem, auctoritate opus fuit: hanc conciliari sibi putabat, Aegyptiorum sacerdotum, qui non in sacris rebus solum, verum etiam ad rem publicam pertinentibus plurimum valebant, instituta sequendo. Hinc castam sanctamque vitam degebat, hac et vaticiniis docens, arctiorem sibi cum ipsis Diis esse consuetudinem. Hinc cum medicina non parum contulisset ad auctoritatem sacerdotum Aegyptiorum augendam, eam quoque exercuit, docuit.

q) vid. Fabricii biblioth. Graec. ed. Harles. Vol. I. p. 753. seq.

§. 65. Erat autem princeps Pythagorae institutum, vt omnia, quae ad animi cultum pertinent et ad virtutem ducunt, summo studio coleret. Hinc ne corporis valetudo animi vim opprimeret, corporis robori conservando, augendo, summam curam gessit. Hinc munditiei in vestimentis, corporis purgandi a sordibus, summum studium: motus corporis matutinus, musica non raro adhibita, animi ad diurnos labores praeparandi causa: obambulatio in fanis Deorum, vt colloquio cum sociis, doceret, quae ad vitam beatiorem reddendam pertinerent: corporis exercitatio post eam iterata: prandium parcum, vegetabile: deinde rei publicae, familiaris, cura: tandem, post corporis motum, coena, et quidem copiosior, nec tamen vltra satietatem. Victus vegetabilis, raro ex carnibus, vt adeo multi negaverint carnes a Pythagoreis vsitatas fuisse r), nec ab omni animali, nec a quaque ejus parte, neque alius, quam qui antea Deo oblatus fuisset. Fabae, ob incertas caussas, plane prohibitae. Summa abstinentia, summa animi temperantia, in omnibus affectibus, rebus etiam venereis. Quae omnia a sociis quoque diligentissime obseruata sunt.

r) Meiners Gesch. der Wissensch. Vol. I. Libr. III. pag. 418.

§. 66. Medicinam et socios docuit, et ipse exercuit, maxime tamen medicinam diaeteticam excoluit

coluit (§. 65). Corporis exercitia et athletarum exercitationes primum ad sanitatis normam reduxit. Pharmacis minus et vix alibi, quam in vulneribus et vlceribus sanandis vsus est, quibus & vnguenta, & cataplasmata adhibuit. Omnium minime ad secandum vrendumque veniebat, incantationibus quoque ad curandas corporis laesiones vsus s).

s) vid. Jamblich. de vita Pythagorae cap. XXXIX. pag. 139. ed. Küster. Meiners L. III. p. 554.

§. 67. Practica hinc ejus medicina vix alia fuit, quam reliquae antiquitatis: externis morbis medicinam fecit. Hos tamen etiam, vt internos, diaeta, incantationibus sacrisque ritibus peractis sanavit. Theoria ejus, propter tantam difficultatem, qua vniversa ejus doctrina premitur (§. 61), nos latet. Certum tamen est, doctrinam de dierum auspiciis & de imparium criticorumque dierum dignitate in morbis eo auctore in Graecia invaluisse t). Caeterum ejus doctrina, angusto Pythagoreorum sodalitio adstricta, vix late divulgata est.

t) Corn. Celsus Libr. III. cap. 4. p. 97. ed. Targae Lugd. Bat. 1785. 4.

§. 68. Hi vero, magistro suo duce, omnes medicinam didicere, fecere. Eminuit inter eos medicinae laude Alcmaeon, Pythagorae auditor. auditus per os ad aures transitus primus auctor u). Empedocles, Pythagoricus, primus inter anti-

quos philosophos, cujus contemplationum particulae ad nos pervenerunt ad medicinam facientes, elementa quatuor statuit, ignem, aquam, aerem, terram *x*). De auditu per aerem in auris spiracula irruentem ita loquutus est, vt perspiciatur, eum cadavera insecuisse *y*). Etsi fortuito primum nata esse omnia credidit *z*), de animalium tamen generatione ita philosophatus est, vt embryonem neque a patre, neque a matre, sed ab vtraque parte, proficisci putaret *a*), genitales tamen partes in embryone per vterorum calorem fieri *b*), concipere vero foeminam, si masculum semen foemineo misceretur, ita tamen, vt non solidesceret *c*). Curatione caeterum foeminae, quae in tricesimum diem sine signis vitae jacuerat, plurimam gloriam meruit *d*), idque exemplum ad prima morborum internorum curatorum pertinet. Ejus de natura libri tres, nec non medicinalis liber (*ἰατρικὸς λόγος*) ad medicinam pertinuerunt.

u) Plinius Libr. XXIII. c. 2.

x) Galen. comm. in Hipp. de natura humana I. n. 1. p. 96. t. III. Chart.

y) Plutarch. de placit. philosoph. IV, 16.

z) Aristot. phys. L. II. c. 4. Meiners Vol. I. L. V. pag. 656.

a) Aristot. de generat. animal. Libr. I. c. 17. t. II. p. 592. ed. du Val.

b) Aristot. de generat. animal. L. IV. c. 1. p. 669. t. II.

c) Aristot. de generat. anim. L. IV. c. 4.

d) Dio-

d) Diogenes Laert. L. VIII. Segm. 51. p. 526. ed. Meibomii. cf. de Empedocle Tiedemann System des Empedokles in Göttingischem Magazin Vol. IV. n. 3. p. 38. seq. Meiners Gesch. d. W. Vol. I. L. V. p. 644. Fabric. bibl. Graec. ed. Harles. Vol. I. p. 806.

§. 69. Ipsi adeo Crotoniatae medicinae famam non minimam, ob Pythagoreorum societatem, quae apud eos floruit, consequuti sunt e) inter quos memorandus est Democedes, ob summam medicinae famam ab Aeginetis talento, deinde ab Atheniensibus centum minis (2135. imperialibus), tandem a Polycrate Samio duobus talentis per annum datis conductus. Captus in Persiamque deductus, Darii, qui pedem distorserat, et Atossae reginae, quae mammas exulceratas habebat, curatione celebris evasit f). Idque Democedis primum exemplum est medici horum temporum, qui neque philosophus fuerit, neque ex Aesculapii progenie oriundus. Primum quoque medici annuo stipendio conducti est. Probat denique medicos his temporibus chirurgiam in primis exercuisse.

e) Herodotus Libr. III. p. 213.

f) Herodotus Libr. III. p. 214. Schulz hist. med. period. I. S. II. c. 7. §. 46. 47. le Clerc Libr. II, c. 2. p. 79.

§. 70. Praeter Epicharmum Coum, Pythagoricae disciplinae asseclam, qui librum de rebus naturalibus et medicis scripsit g), Anaxagoras

 nomi-

nominandus eſt; ex Jonum ſchola ſapiens, qui omnium rerum principium materiale vnum & multiplex ſtatuit, nempe ὁμοιομερείας, quae cum ſine motu & vita eſſent, ab aeterno intelligenteque principio animarentur *h*). Idem in generationis negotio mari omnia adſcripſit, feminam habitaculum tantum embryoni concedere putavit: primus quoque virtutem plaſticam maſculo ſemini ineſſe ſtatuit. Primus idem docuit dextram vterorum partem mares, ſiniſtram feminas continere, & in embryone cerebrum primum formari, ipſum vero foetum per vmbilicum ſua nutrimenta accipere *i*). Quae omnia ſine diligenti cadaverum inciſione docere non potuiſſet.

g) Diog. Laert. L. VIII. Segm. 78. p. 540. edit. Meibom. Schulz. hiſt. med. Period. I. S. II. c. 7. §. 42.

h) Ariſtot. metaphyſ. L. I. c. 4. Brucker period. I. part. poſter. L. II. c. 1. §. 13. Meiners Geſch. der Wiſſenſch. Vol. I. L. V. p. 668.

i) Meiners l. c. p. 668. 669.

§. 71. Democritus Abderita, poſt Pythagoram apud veteres laudatiſſimus vir, inprimis ob peregrinationes, experimenta inſtituta plurima & ſapientiae ſtudium ſumme ſeverum, cujusque hiſtoria incredibilium multitudine infinita permixta eſt *k*), philoſophiam ſuam ex Jonica, Pythagorea & Eleatica conſarcinaſſe videtur. Experimenta ad naturam rerum, praeſertim animalium, indagandam inſtituit plurima, quae quatenus ad medicinam

einam pertinuerint, incertum est: omnia enim de hoc, quem magni nominis virum Corn. Celsus *l*) dixit, incerta sunt.

k) vid. de Democrito Meiners Gesch. der Wissensch. I. Bd. p. 690. Fabricii bibl. Graec. ed. Harles. Vol. II. L. II. c. 24. §. 5. p. 628.

l) Celsus L. I. praef. pag. 2.

§. 72. Heraclitus Ephesius, morositate sua ab omni antiquitate notatus, in vita sua Pythagoricos aemulatus, solitudinem quaerens et solis herbis ad victum vsus, quo vitae genere aquae intercutis morbum lethalem tandem contraxit, non quidem medicinae laude maxima floruisse videtur, statuit vero igneum principium, ex quo reliqua fierent omnia *m*), eamque opinionem doctrinae Hippocrateae de calido innato origines dedisse quidam autumarunt *n*).

m) v. Brucker Period. I. part. poster. L. II. c. 12. §. 3. et quos ibidem citat auctores.

n) Schulz hist. med. Period. I. S. II. c. 7. §. 58.

§. 73. Ut alios philosophos taceam, Socratem quoque, quem summam valetudinis curam ipsum habuisse, et, vt eandem haberent, auditores monuisse, notum est, generatim de philosophis ante Hippocratem eorumque rerum medicarum scientia haec tenenda sunt:

1) medicinam vtique partem studii sapientiae esse habitam, & quidem tam theoreticam, quam practicam ipsam;

2) si quoque probari nequit, ob imperfectam eorum historiam, omnes Sapientiae professores medicinam exercuisse; morbis tamen medicinam plures fecisse, avertendis vero morbis & corporis integritati conservandae omnes summam dedisse operam: eorum vero medicinae exercitium maxime in chirurgiae auxilio constitisse, internos morbos raro medicamentis, magis diaeta, incantationibus, expiationibus sanavisse certum est.

3) Magis insignem eorum operam in theoriis fuisse rerum, quae tam in sano, quam in aegro corpore, maxime tamen in illo, accidunt. Et ad has quidem pervenerunt partim ratiocinia sua de elementis, de vniversi natura, ad res, quae ad animale corpus spectant, applicando, partim etiam per experimenta, cadaverum incisiones, eruendo, quid faciat natura. Quod nisi fuisset factum, neque auditus per os ad aurem transitus ab Alcmaeone (§. 68.), neque vera auditus theoria ab Empedocle (§. 68.) doceri potuisset.

4) Etsi philosophorum antiquissimorum theoriae medicae hoc tantum modo per fragmenta ad nos pervenerunt, vt perspiciatur quidem, eos hanc vel illam opinionem statuisse, non vero quo modo ad illam pervenerint intelligatur, colligitur tamen ex his ipsis fragmentis, rerum quae in sano corpore accidunt, theoriam jam tem-

temporibus ante Hippocratem optime efformatam extitisse, et quidem a philosophis, quum Asclepiadae, omnibus, quae in medicina ad contemplationem spectant, vix magnam, maximam vero curationibus operam dedisse videantur.

5) Idque etiam probat theoria sani corporis medica, quae Hippocratis temporibus jam plane formata & ad certitudinem quandam redacta extabat, neque fere talis evadere potuit, nisi per philosophos.

6) Etsi vero sani corporis theoria antiquissima sit, (n. 4. 5.) morborum tamen per hanc qualemcunque explicatio longe recentior est, neque prius, quam post Hippocratis tempora, quibus tamen tentari videtur esse coepta, extitit. Ut itaque chirurgiam primum esse natam (§. 11.), deinde per incantationes morborum curationem (§. 10.), postea eorum, quae sano corpori eveniunt, theoriam (§. 73. n. 3. 4. 5.) tandem morborum theoreticam, eamque generaliorem explicationem, merito putandum sit.

CAPUT V.

Scholae Asclepiadarum ante Hippocratem.

§. 74. Praeter theoreticam practicamque medicinam, quam philosophi coluerunt (§. 60-73.), medicinam quoque, sed aliam, minime quippe de iis solliciti, quorum explicationem summo stu-

dio tentaverant sapientiae professores, colebant Asclepiadae. Quorum princeps finis quum esset τὰς ἱκέτας ad Aesculapii templum confugientes a morbis liberare (§. 52. 53.) & cum ipsi supplices, vix diu in Aesculapii templis decumbentes, non protractiorem curationem, sed consilia ad morbos suos peterent, facile liquet, ipsum, quo medicinam Asclepiadae faciebant, modum, vix multum ad medicinae incrementa conferre potuisse.

§. 75. Hinc vnico Euryphonte Cnidio & Hippocrate Coo exceptis, in tanta annorum serie vix vnus ex Asclepiadarum familia restat, qui medicinali sua scientia gloriam quandam meruerit: hinc ne vnum quidem inventum in medicina Asclepiadis ab antiquis tributum est: hinc, Galeno jam monente o), diaeteticam parum excoluerunt, consilia quippe tantum ad morbos dantes, nec vniversam curationem instruentes, aegris vero eodem modo imperabant, quo dux militibus solet p), ad quod imperium opinio ista: curationes Asclepiadarum per ipsum Aesculapium praecipi, plurimum contulit.

o) Gal. in arte tuend. sanit. ad Thrasybul. c. 33.
p) Gal. de method. medend. L. I. c. 1. p. 2. tom. X. ed. Chart.

§. 76. Erat vero, & quidem in fanis Aesculapii, penes Asclepiadas omnis medicina, in qua, quod Galenus expresse memorat q), antiquissimo tempore οἱ ἔγγονοι, qui scilicet genus ab ipso

Aescu-

Aesculapio deducerent, instituí solebant. Doctrina morborum sanandorum a majoribus natu ad minores transiit, et quidem et institutione, et exemplo majorum natu (§. 55.) r).

q) Gal. de administrat. anat. L. II. c. 1. p. 46. tom. IV. ed. Charter.

r) vide locum Galeni, quem mox citavi, quique de institutione Asclepiadarum classicus est.

§. 77. Sed cum Aesculapii cultu multiplicato ipsi hi Asclepiadae (§. 76.) non suppeterent, οἱ ἔξω τοῦ γένους quoque in Asclepiadarum collegium recepti sunt, eadem Asclepiadarum institutione vsi. Et hi quidem et juvenes erant, & provectiores aetate s). Multiplicatis hoc modo Asclepiadis, empirica quidem medicina multiplicata est, scientiae vero incrementa, Galeno jam notante, non aucta.

s) Gal. de administr. anat. Libr. II. loc. cit.

§. 78. Quando οἱ ἔξω τοῦ γένους in Asclepiadarum societatem recipi coeperint, incertum, Hippocratis tamen temporibus receptos esse certum est. Ejus enim temporibus filii Asclepiadarum instituebantur in medicina sine mercede & syngraphe. Non ex Asclepiadarum familia vero erant μαθηταὶ συγγεγραμμένοι, conscripti discipuli t) & ἔξω τοῦ γένους, qui in legem medicam jurare debebant u) & syngraphe sua testari, se hanc legem servaturos, & mercedem docenti dare. Caeterum nulli alii ad medicam institutionem aditus apud Asclepiadas patuit x).

t) Sic

t) Sic locus classicus explicandus est, in jurejurando Hippocratis tom. I. pag. 43. Linden. quique vexavit admodum Meibomium comm. in jusjurand. Hipp. cap. 12. §. 5. seq.

u) Καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ. Hippocrates ibid. cf. Meibom. §. 7. qui tamen hunc locum minus recte interpretatus est.

x) ἄλλῳ δὲ οὐδενί. Hipp. ibid. Meibom. §. 10.

§. 79. Scholae Asclepiadarum in omnibus Aesculapii templis fuisse videntur, sed memoria omnium interiit, excepta Rhodia y), quae tamen mature desiit, Cnidia atque Coa. Italicam Galenus addit, quae num Asclepiadarum, an potius Pythagoricorum Crotoniensis (§. 69.) fuerit, dubito. Cyrenaicam Asclepiadarum in Libya scholam Herodotus memorat, plurima laude florentem z).

y) Galen. de method. medendi L. I. cap. 1. tom. X. pag 2. ed. Chart.

z) Herodot. L. III. p. 213.

§. 80. Cnidia atque Coa celebratissimae fuere. Utraque quando orta sit ignotum est: Cnidia tamen, quoniam magis empirica fuit, antiquior putanda est. Utraque fama floruit, haec summa, ob Hippocratem medicinamque rationalem ex ea ortam: illa quidem viros Hippocrati pares non emisit, attamen Chrysippum, medicum magni nominis, majorisque propterea, quod Erasistrati praeceptor extitit. Utraque de inventorum multitudine, gloria, deque ipsa doctrina contendebat.

§. 81.

§. 81. Cnidia enim schola empiricam medicinam, eamque rudiorem, docebat, exercebat, vt per eam quoque empiricorum sectae initia nata esse videantur. Docebat quae aegri in singulis morbis patiuntur, omissis iis, quae medicum scire oportet, aegro non referente. Morborum species summe multiplicavit *a*). Paucis vsa est in morbis diuturnis medicamentis & quidem alvum ducentibus vehementer, sero & lacte, pro tempore *b*). Ex quo intelligitur quam parva initia internorum morborum curatio habuerit. Usa est eodem modo, quo postea empirici, transitu ad simile *c*). Doctrinarum scholae Cnidiae summa in libro: γνῶμαι Κνίδιαι, comprehensa erat: ipsius vero libri duplex extabat editio. Altera, antiquior, plures auctores habuit *d*), recentior vero, ex qua Galenus excerpta quaedam dedit *e*), ab Euryphonte profecta est, anatomico, chirurgo, practico. Eaque etiam doctrinas continet, quibus postea empiricorum schola eminuit.

a) Galen. in comm. I. in Hipp. de diaet. acut. n. 7. pag. 5. tom. XI. ed. Chart.

b) Hippocrates de diaet. acutor. §. 1. t. II. p. 268. 269. Lind. cf. meam tractationem: Gesch der Empiriker nach den Zeiten des Galenus, in Wittwers Archiv für die Geschichte der Heilkunde Bd. I. St. I. pag. 7. seq.

c) Galen. de optima secta ad Thrasybul. c. 10. p. 306. tom. II. edit. Charter.

d) Quod patet ex principio libri Hippocratis de diaeta acutor. οἱ ξυγγράψαντες τὰς κνιδίας καλεομένας γνώ-

γνώμας. cf. Gal. comm. I. in Hipp. de diaet. acut. n. 4. p. 3. tom. XI. Chart.

e) Galen. in comm. I. in VI. Epid. Hipp. n. 29. t. IX. p. 384. cf. quoque de Euryphonte Gal. comm. II. in Hipp. de natura humana. tom. III. pag. 128. seq. Chart. Ej. comm. in aphorism. VII. 44. tom. IX. pag. 316.

§. 82. Coa vero schola, rudiore hac empiria neglecta, eis quoque in morbis operam dedit, quae medicum scire oportet, aegro non referente, caussis nempe morborum manifestis et praesagiendi futura ex praesenti aegrotantium statu scientiae. Diaetae et exactiori morborum, praesertim chronicorum curationi majorem operam dedit. In acutis morbis curandis, diaeta excepta, quam severiorem Coa praecipiebat, vtraque vnam viam ingressa est *f*).

f) Hippocrates de diaet. acutor. §. 1. p. 269.

Caput VI.

De medicina gymnastica Graecorum.

§. 83. Etsi ad antiquitatem Graeciae potius, quam ad meum finem pertinere videtur gymnasticum Graecorum institutum, tamen, quum ad diaetam non parum apud Graecos fecerit, & corporis exercitia ad mentis corporisque sanitatem a sapientiae professoribus maxime sint laudata eademque etiam ad morbos sanandos commendata, quumque nostris temporibus de gymnastica re ex antiqua

antiqua Graecia revocanda, permulta scripta fuerint, haec gymnasiorum instituta brevissimis persequar.

cf. Hieronym. Mercurialis de arte gymnastica Libri VI. ed. noviss. Christoph. Coriolani. Amst. 1672. 4. Petr. Fabri agonisticon, sive de re athletica ludisque veterum gymnicis, musicis tractatus. Lugd. 1592. 4.

Jo. Jac. Rambach von der Athletik der Griechen, in Potteri Archaeolog. Graeca germanice versa part. III. p. 555. seq.

§. 84. Quo magis robustus est homo minus cultus, quo velocior est pedibus, quoque majore vi adversario obstare valet, eo praestantior ipse putatur. Hinc exercitationum necessitas nata: hinc cursus exercitium, ob venationem, locorum distantiam, in quibus homines degebant: luctae, ob modum, quo ipsa praelia committi solebant.

§. 85. Eaque exercitia (§. 84.) antiquissima & omnium prima ad augendum corporis robur contulerunt, quod summum fuisse temporibus antiquissimis armorum grave pondus, hastarum, scutorum magnitudo, caet. docent.

§. 86. Eadem exercitia multum contulerunt ad ipsam hominum societatem dilatandam, ad ipsos Graecos cultiores reddendos. Qui insigni pollebant robore, peregrinationibus in alias terras institutis heroas ad certamen provocabant.

Hi

Hi scientiam, artes, mores gentis suae ad alios detulere.

§. 87. Quumque, machinis bellicis nondum inventis, victoriae spes esset eo certior, quo majore robore milites valerent, & quo essent exercitatiores, jussu eorum, qui reipublicae curam gerebant, exerceri juvenes cursu, lucta, pugillatu, oportebat.

§. 88. Inventis vero per Periclem machinis bellicis bellorumque artificio tali facto, vt minus militum robore, magis arte atque consilio ducum gererentur, non tam hanc ob causam, quam ob corporis valetudinem & ob ludos solemnes in Graecia gymnasia frequentari coepere. Ut sana esset mens, nec severiora studia per corporis valetudinem interciperentur, bonae valetudinis conservandae, augendae, sapientiae professorum antiquissimorum cura summa erat. Neque aliò modo sanitatem conservari posse putabant, quam vitae ratione sobria & exercitatione corporis crebra quidem, at certis tamen legibus adstricta.

§. 89. Hanc gymnasticae partem, quae sanitati prospicit, Pythagoras fecit maximi (§. 65.): diu itaque ante Herodicum Selymbriensem inventa atque exculta est. Herodicus vero, Hippocrate & Platone non longe superior, postquam proprium experimentum feliciter cesserat, eandem ad morbos curandos primum adhibuisse di-

citur

citur g), et si credibile omnino est, antiquiores sapientiae professores eadem, qua ad conservandam sanitatem vtebantur, ad eam restituendam quoque esse vsos.

g) Plato politicor. Libr. III. pag. 301. ed. Bipont. Vol. VI. Miscuisse Herodinum primum mortalium gymnasticen medicinae Plutarchus refert, de sera numinis vindicta p. 359.

§. 90. Ludi erant in Graecia celeberrimi Olympii, Pythii, Nemei, Isthmici, ad quos omnis Graecia confluebat. Nulla in certaminibus victoriae spes, nisi ei, qui et summo polleret robore, & exercitationes ipsas didicisset: victori honor tantus, quantus fere nemini. Hinc qui in his ludis certare volebant, studere corporis robori, exercitationibus debebant. Inde athletae nati sunt, quorum roboris exempla vix credenda antiquitas profert, victu & reliqua diaeta vtentes plane singulari, perfecteque tali, qua & caveretur, ne nimium humorum, virium, corpus amitteret, & amissum, etiam coacta voracitate, ἀναγκοφαγίαν vocabant, restitueretur. h).

h) vid. Jo. Heinr. Schulzii diss. inaug. de Athletis veterum, eorum diaeta & habitu. Hal. 1717. 4.

§. 91. In exercitiis vero, quae in gymnasiis tractari solebant, eminent cursus, discus i), saltus, aut vacuis manibus, aut iis, humerisve pondere plumbeo onustis k), pugillatus, partim pugno, partim caestibus adhibitis l), lucta m), athleta-

letarum proprium exercitium (§. 90), ejusque species, ex pugillatu & lucta composita, παγκράτιον n).

i) Hier. Mercurial. de art. gymnast. ed. cit. Libr. II. c. 12. p. 165. seq.

k) Hier. Mercurial. L. II. c. 11. p. 160.

l) Hier. Mercurial. L. II. c. 9. p. 154. seq.

m) Hier. Mercurial. L. II. c. 8. p. 142.

n) Hier. Mercurial. ibid. p. 147.

Caput VII.

Medicina qualis ante Hippocratem fuerit.

§. 92. Nunc qualis fuerit medicina prius quam Hippocrates illam docendo scribendoque illustraret, dispiciendum est. Medicorum genus triplex erat. Philosophi in ea inquirebant, quae in sano corpore fiunt (§. 60), non raro quoque morbis medebantur. Medici quoque extabant, non ad Asclepiadarum familiam, neque ad philosophorum gregem, referendi, qui morbos curarent, externos maxime, internos vero empiricorum in primis more o). Asclepiadae denique in templis Aesculapii medicinam faciebant, eamque vix aliam, quam empiricam: quae enim Galenus de anatomes eorum studio profert p), incerta omnia sunt. Neque putandum, eos theoriis inhaesisse, quae a curationibus, quae per miracula & paratu facilia medicamenta fiunt, abesse consuerunt.

o) Hero-

o) Herodot. L. III. p. 212.

p) Galen. de administrat. anat. L. II. cap. 1. tom. 4. p. 46. ed. Chart.

§. 93. Attamen anatomes studium Hippocratis temporibus eo progressum fuerat, vt etiam subtilioris anatomes pericula jam fuisse facta vel ex ipsis Hippocratis libris chirurgicis constet. Quae quum per Asclepiadas vix facta esse potuerint, empiricam quippe medicinam tractantes, per philosophos & medicos facta sint necesse est. Et licet plane nesciamus quo vsque progressa fuerit anatome ante Hippocratem, quaeque ipse majorum inventis addiderit, ex magna tamen ejus, qua pollebat, scientia, concludere licet, Hippocratem eam jam magnopere excultam reperisse.

vid. Jo. Henr. Schulzii historiae anat. specimen I. §. 1—21. & specim. II. §. 1. 2.

§. 94. Doctrina eorum, quae in statu sano eveniunt, per philosophos in primis culta, tanta incrementa ceperat, vt, quod ex libro de natura humana Hippocrati adscripto perspicitur, vix pars illius extiterit, quam intactam reliquissent. Medici vero ante Hippocratem magnam eidem operam dedisse non videntur, quae ab ipso adeo Hippocrate, saltim in morborum originibus per eam explicandis, neglecta est, & a medicis demum mox post Hippocratem viventibus agitari coepit. Omnis pathologia medicorum ante Hip-

pocratem haec erat, vt manifesta in morbis, in sensus cadentia, obseruarent, quod schola Cnidia in primis fecit, vtque tam ex morborum natura, quam eorum, quae morbos induxerant, obseruatione ipsa eorum manifestas caussas eruerent, nec non vt ex praesenti aegrotantium statu futurum decursum morbi praesagirent. Quod Coae scholae proprium fuit. Utriusque scholae curatio empirica erat, magis tamen Cnidiae: Coa enim abditas caussas quidem ignorabat, manifestis vero tollendis in acuto & diuturno morborum genere operam dabat. Et si quoque philosophos ante Hippocratem origines morborum ex inaequali elementorum temperie, mixtione, caet. explicuisse omnino credibile est, tamen neque medici ante Hippocratem morbos ex eadem inaequalitate, quatuorve istis humoribus explicuerunt, neque medelam morborum talibus contemplationibus accommodarunt. Haec omnia statim post Hippocratem, aut paulo post eum primum tentata sunt.

§. 95. Empirica itaque vtriusque scholae medendi methodus fuit, in Coa tamen aliquantulum ad rationalem accedens. Medicamentorum copia exigua; acutorum morborum curatio per diaetam potissimum, diuturnorum, saltim apud Cnidios, per purgantia (§. 81, 82).

§. 96. Licet quidem quos progressus fecerit chirurgia ad Hippocratis vsque tempora nesciamus,

mus, tamen crebra bella, quae Graeci gerebant, quibusque medici intererant, laesiones externas & vulnera curantes, ipsaque in gymnasiis exercitia, quibus ossa subinde frangebantur, loco suo movebantur, caet. eam magis ipsa medicina fuisse cultam suadent. Et ex ipsis Hippocratis libris ad chirurgiam spectantibus, nisi, quod minus credendum est, maximam eorum partem, quae in his libris proponuntur, ab ipso Hippocrate inventa putemus, liquet, quod etiam ex summo studio apparet, quo chirurgia ab antiquissimis temporibus culta est, eam jam hoc tempore ad maxime cultas medicinae partes pertinuisse.

MEDICINAE ANTIQUAE
PERIODUS I.

Caput VIII.

Hippocrates Cous.

§. 97.

Novam formam medicinae dedit Hippocrates Cous, primus isque nobilissimus auctor, cujus opera ad nos pervenerunt. Socrate paulo inferior aetate & Platone superior, belli Peloponnesiaci tempore, Philippo Macedonibus imperante, vixit. Olympiad. LXXX, 1. natum esse Soranus refert. Medicinam ab Asclepiadis, ex quorum familia ipse erat, & a patre, in Coa schola, didicit. Philosophiam didicisse fertur Herone, Gorgia & Democrito praeceptoribus. Naturalem non neglexisse Plato refert. Patria relicta Thasum petiit, ibique morborum observationi & curationi operam dedit. In vicinis Thaso oppidis, Abderis, Larissae, Meliboeae, Cycici, artem exercuit. Abderis eum Democrito, si vera in Hippocratis epistolis referuntur, amicitiam contraxit. Itineribus quoque compluribus institutis in Scytharum terram & Asiae minoris septentrionales provincias pervenit. Athenis quoque fuit, pestem tamen in hac vrbe observasse nòn videtur. Tandem patriam insulam repetiit, alios medi-

medicinam docuit & libros suos, praesertim semioticos, scripsit, Coae quoque scholae observationibus adjutus: ad tales enim semioticos libros, quales hic scripsit, vnius hominis, vtut copiosissima & diligentissima sit observatio, aetas non sufficit. Coa schola eo in primis praeeunte floruit. LXXXV. annorum senex obiisse fertur, & intra Larissam & Gyrtonem sepultus.

§. 98. Fama, dum viveret, prius saltim, quam in patriam reverteretur insulam, magna floruisse non videtur, minus quoque in medicina exercenda felix. Hinc quae de Persarum rege auxilium ejus flagitante, de Hellesponti praefecto, de decreto Atheniensium in ejus honorem, caet. proferuntur, pro veris habenda non sunt. Majorem famam institutione discipulorum librisque suis adsequutus est, vt quoque Plato atque Aristoteles eum non sine laude memorent.

vid. Hippocratis genus & vita secundum Soranum in Oper. Hipp. ed. Linden. t. II. pag. 951. seq.
Jo. Tzetzes histor. VII. chiliad. CLV. 945. etiam in Hipp. oper. tom. II. p. 958.
Suidas in lexic. s. v. Ἱπποκράτης.
Stephanus de vrbibus s. v. Κῶς.
Grimm in operib. Hippocr. in Germanic. linguam translatis Vol. I. Altenburg. 1778.
Vitam Hippocratis ego quoque dedi in Fabricii biblioth. Graeca ed. Harles. Libr. II. c. 23. Vol. II. p. 506.

§. 99. Cum libri longe plurimi Hippocratei ad ipsum auctorem non pertineant, & tamen, quae

docuerit, ex vere ab eo ſcriptis libris exponi debeant, ſciendum eſt, libros, qui nobis ſuperſunt, genuinos dialecto Jonica, intermixta tamen Attica veteri, ſcriptos eſſe, obſervationis plurimum, ratiocinii parum continere, & omnia quidem ſumma brevitate eſſe expreſſa.

§. 100. Ex ſpuriis libris alii ſcripti ſunt non longo poſt Hippocratem tempore, Ariſtoteli aliisque antiquioribus quippe jam noti. Alios addidiſſe videntur, qui regum Ptolemaicorum & Attalicorum temporibus libros compoſuerunt. Alii recentiores ſunt, vt adeo quidam a ſaeculo V. ad XII. ſcripti Hippocratis nomen gerant.

§. 101. Quod (§. 99. 100.) probarunt inter antiquos Erotianus, Galenus, Palladius, inter recentiores Hier. Mercurialis, Lemoſius, Hallerus, Grunerus *q*).

q) vid. quae hac de re diſſerui in Fabricii biblioth. Graec. ed. Harleſ. Libr. II. cap. 23. §. 5. ſeq. Vol. II. pag. 514.

§. 102. Teſtimonia omnia, tam antiquorum, quam recentiorum probant genuinos eſſe hos libros, in quos etiam omnes notae, quas propoſui (§. 99), cadunt: aphoriſmi: liber de aere aquis & locis: prognoſticon: praedictionum liber ſecundus: popularium morborum liber primus & tertius: liber de diaeta acutorum: liber de capitis vulneribus: liber de fracturis: liber de officina medici: jusjurandum.

§. 103.

§. 103. Ex his, qui pro ſpuriis habentur, notatu digniſſimi ſunt, praeter introductorios omnesque ad chirurgiam facientes, libri de natura humana: de humoribus: de natura pueri: de criſibus: Coacae praenotiones: praedictionum liber primus: libri de morbis quatuor: de morbo ſacro liber.

§. 104. Prius vero, quam ad ipſam Hippocratis doctrinam enarrandam accedam, notandum eſt, eum, ex Corn. Celſi *r*) judicio, medicinam a ſapientiae ſtudio ſeparaſſe, & clinicen medicinam, Plinio *s*) notante, inſtituiſſe. Primum ita intelligendum eſt, vt Corn. Celſus praeter Aſclepiadas philoſophosque ante Hippocratem homines extitiſſe non putaverit, qui medicinam ſingularis ſcientiae forma coluerint: alterum vero, vt, cum Aſclepiadae in templis Aeſculapii tantum morbis mederentur, philoſophi vero magis theoreticae ſcientiae parti, quam ejus exercitio inhaererent, Hippocrates praxin ad aegrotantium lectos (ambulatoriam vocant) primum exercuerit.

r) Celſ. in praef. ad Libr. I. pag. 2, 3.

s) Plinius Libr. XXIX. cap. 1.

§. 105. Medicina Hippocratis ex ſolis ejus genuinis libris (§. 102.) repetenda eſt: hauſta enim ex qualicunque libro, qui in Hippocratis operibus continetur, neque certa, neque adeo ſine contradictione eſſe poterit. Quod ſi probe obſervamus,

vamus, Hippocratis doctrina ad sequentia capita commode reducitur:

1) Esse in corpore humano & reliquo animali movens quoddam principium, a quo vita, sanitas, morbi quoque penderent, statuit quidem, sed theoriam, seu explicationem eorum, quae in statu sano aegroque humani corporis eveniunt, nullam dedit.

2) Si vero, quod dubium adhuc est *t*), auctor extitit libri de humoribus & de natura humana, in doctrina de vniversi natura, de elementis, deque his, quae in sano corpore fiunt, ad Empedoclis doctrinam accessit.

3) Neque tamen his (n. 2.) in morbis quidquam tribuit, vt potius quae in aegris praesentia sunt, nec non ea, quae in morbis antea adfuerunt, studio plane singulari notaverit & ad praxeos usum adhibuerit.

4) Non tamen solum ea respexit, quae aegris accidebant, sed ea quoque, quae morbum aut produxerint, aut ad eum mutandum, exasperandum, qualicunque modo contulerint.

5) Causas in morborum originibus abditas nullas agnovit, sed manifestas tantummodo, & has quidem aut generales & pluribus communes *u*), quarum scientiam primus omnium ab omni vana opinione alienam habuisse videtur, aut singulis hominibus proprias.

6) Pri-

6) Primus firme certeque ex iis, quae praeceſſerant in aegris, & quae praeſentia erant in iisdem futuros eventus, non quoad ſalutem ſolum mortemque, ſed quoad reliquas etiam mutationes in aegris futuras praeſagivit.

7) Doctrinae de coctione, de criſi morborum primus omnium auctor extitit. De diebus criticis doctrinam niſi invenit, ſaltim primus obſervatione morborum didicit, eos hoc modo in morbis acutis locum habere, quo propoſuit.

8) Princeps pars medicinae, quam docuit, & in qua optime promeritus eſt, in morborum cognitione verſabatur: primus erat Hippocrates, qui doceret, hunc demum morbos rite curaturum, quem eorum cognitio non fefellerit.

9) Morbis acutis majus ſtudium impendit, diuturnis longe minus, ſive quoniam in itineribus ſuis, quibus maximam, quos deſcripſit, morborum partem obſervavit, morbos maxime viderit & curandos habuerit acutorum more per populum graſſantes, ſive quod diuturnos morbos acutis longe minus frequentes fuiſſe ejus temporibus vero ſimile ſit.

10) In curandis morbis, acutis praeſertim, principium ipſi erat, cui omnis medela innitebatur: νούσων φύσιες ἰητροί. Generatim plurimum naturae, parum arti, in ſanandis morbis tribuit.

11) Medicina morborum acutorum hinc in diaeta potiſſimum erat. Hanc exactiſſimam ordinavit, talem-

talemque, vt probatiore vel hodie destituamur. Medicamentis parum vsus est, & quidem blandis, lenta vi pollentibus vegetabilibus *x*) : non quoniam metuebat majorem eorum copiam aut vim, verum quoniam medicinalis materia Graecorum demum post Alexandri Magni expeditiones copiosior evasit.

12) In ipso vsu medicamentorum hunc finem habuit, vt ne moveret, nisi quae turgerent, vt vero, quae turgerent, ad locum, quo vergerent, duceret: vt itaque naturae in morbis non imperaret, sed eam potius in salutaribus, quae molliretur, adjuvaret, in inimicis vitae temperaret.

13) In diuturnis morbis efficaciore medicina vsus est aliasque ad eorum curationem vias, quam Cnidia schola *y*), ingressus est: licet non appareat quas ingressus sit, cum de diuturnis vix multa scripserit. Valentius tamen moventia medicamenta adhibuisse credibile est.

14) Quo vero magis laboraverit inopia internorum morborum medicina ejus, eo copiosior externorum fuit. Anatomen calluit, sed magis externarum laesionum, quam internorum morborum caussa. In externis laesionibus capitis neque diligentissimam ipsarum laesionum descriptionem, neque providam iis medendi methodum, nec praesagia, a multiplici observatione profecta, nec rara adeo laesionum

exem-

exempla desideraveris. In auxilio vero laesis ferendo miraberis curam optimi viri; minimorum quoque: in deligationibus solertiam, in instrumentis applicandis artificium, in describendis studium.

15) Quae omnia (1—14) effecere, vt Hippocrates vnanimi fere consensu talis sit habitus, quem nemo mortalium sit adsequutus, quemque sequi idem esset, ac ipsam naturam sequi. Quod vtique verum est, in primis in morborum acutorum observatione.

conf. de doctrina Hippocratis Dan. Clerici historiam medicinae librum III. a pag. 112. vsque ad pag. 253. Jo. Henr. Schulzii histor. med. period. I. Sect. III. cap. 1—4. pag. 206. p. 299. Practicam medicinam Hippocratis in epitomen redegit Hallerus in biblioth. med. pract. Vol. I. p. 100. Sed hi omnes spurios libros a genuinis non studiose satis separarunt.

t) vid. quae de his libris notavimus in Fabricii biblioth. Graec. ed. citat. Libr. II. cap. 23. §. 25. n. 4. & n. 34.

u) vid. librum de aere, aquis, locis per totum.

x) vid. librum de diaeta in acutis.

y) Hipp. de diaet. acutor. §. 1. pag. 268. 269. tom. II.

MEDI-

MEDICINAE ANTIQUAE PERIODUS II.

Schola medicorum Hippocrateorum et medicina dogmaticorum medicorum usque ad sectae empiricorum primas origines.

CAPUT IX.

Schola medicorum Hippocrateorum.

§. 106.

Duos filios Hippocrates habuit, Thessalum, atque Draconem. De Dracone nihil memoriae proditum legimus. Nihil vero Hippocratis dogmata mutasse aut sustulisse Thessalum, virum admiratione dignum, Galenus *z*) refert. Uterque filium genuit, Hippocratis nomine insignitum *a*). Polybus, gener Hippocratis ejusque in schola successor, maxima fama eminuit, quem scilicet & Galenus summe laudat *b*), & auctorem fuisse complurium librorum, qui in Hippocratis operibus continentur, aut eos saltim ab Hippocrate non ad editionem praeparatos edidisse perhibet *c*).

z) Comm. II. in libr. Hipp. de natura humana, text. 1. p. 129. tom. III. ed. Charter.

a) Hippocrati, Hippocratis Coi nepoti, librum V. epidem. veteres tribuebant. vid. Fabr. bibl. Gr. ed. cit. L. II. c. 23. §. 25. n. 1.

b) Comm. I. in libr. de natura humana pag. 94. seq. tom. III.

c) Thes-

e) Thessalo, Hippocratis filio, veteres adscripserunt libros de morbis popularibus spurios omnes & vltimam partem libri de natura humana: Polybo vero librum de affectionibus, de morbis libros quatuor, de diaeta salubri, de genitura, de natura pueri libros. vid. Fabric. bibl. Graec. L. II. c. 23. § 25.

§. 107. Ab iisque viris (§. 106.) doctrinarum theoreticarum pars longe maxima, quam Hippocratis schola paulo post ipsius Hippocratis excessum docuit, profecta est. Quam doctrinam theoreticam sani aegrique corporis, quod in libris continetur, qui operum Hippocratis titulo collecti sunt, Hippocratis ipsius fuisse fere omnes statuerunt, cum tamen his, qui ejus locum tenuere, & Platoni, philosophorum principi, adscribenda sit. Eam, medicinae dogmaticorum (quod tamen nomen non invaluit, nisi post ortam empiricorum sectam) prima principia continentem, nunc enarrabo.

§. 108. Etsi vero vna eademque omnis horum temporum theoria fuerat, triplici tamen modo proposita est. Antiquissima, quam quoque dogmatici medici maxime sequuti sunt, in libro de natura humana continetur, quem Hippocrati testimonia veterum permulta tribuunt d). Fundamentum illi est antiqua philosophorum de quatuor elementis animalis & humani corporis opinio e). Vnum vero esse, homo cum non possit, adeoque nec ex solo aere, nec ex solo igne, nec

nec ex sola terra, nec ex aqua constare, quoniam tunc non doleret, vnumque medicamentum vnaque ejus actio in omnibus affectionibus foret, etiam neque ex sanguine solo, nec ex bile sola, nec ex phlegmate solo componi potuit, sed potius ex his omnibus. His vero quatuor qualitates inesse statuerunt, calidum, siccum, frigidum, humidum, quae in omni homine deprehendantur, quae etiam ad hominis generationem necessariae sint, & in quas homo post mortem resolvatur. Has itaque quatuor qualitates quatuor humoribus proprias esse statuerunt, qui cum ipso homine generentur, nutriantur, in eoque semper existant. Indeque eos corpori semper inesse, nec fieri posse per externas causas, vt horum humorum quidam in corpore plane desit, existimarunt *f*).

d) Testimonia veterum de hoc libro collecta a me leguntur in Fabric. bibl. Graec. ed. Harles. L. II. c. 23. §. 25. n. 34.

e) Hipp. de nat. human. §. 1. tom. I. p. 263. & de principiis sive carnibus §. 1. p. 112. tom. I.

f) Universa haec theoria continetur in libro Hipp. de natura humana §. 1—8.

§. 109. Horum vero humorum duplicem conceptum veteres habuere. Eos aquam, pituitam, sanguinem & bilem esse primum docuisse videntur: sed sub phlegmatis, aut pituitae nomine aquam quoque intelligentes, bilem duplicem statuerunt, atram nempe & flavam, vt itaque quatuor hu-

mores

mores sint, quos jam auctor libri de natura humana proposuit g), sanguis, pituita, bilis flava & atra.

g) Hipp. de nat. human. §. 5. t. I. p. 266.

§. 110. Quatuor vero his humoribus origines has esse putabant: Ipsum semen, ex quo homo generatur, ex his humoribus compositum esse *h*), hinc eos ad prima humani corporis elementa, ex quibus composita sint reliqua omnia, pertinere. Ventriculum communem eorum fontem esse, singulos vero humores fontes suos singulares habere: cor sanguinis, caput pituitae, splenem aquae, hepatis folliculos bilis fontes esse *i*). In omnibus vero cibis singulorum horum quatuor humorum particulam contineri. Qui cibi, vbi in ventriculum venerint & in eo digerantur, exsolvi ex iis humores & quidem omnes, non vero ex omnibus cibis eadem quantitate: cor vero, caput, splenem & jecur proprios sibi humores ex communi hoc fonte trahere *k*): trahere vero haec viscera tantum, si vacua sint, ex plenis vero hos humores in reliquum corpus distribui.

h) Hipp. de genitura §. 5. t. I. p. 127.
i) Hipp. de morbis Libr. IV. §. 2. t. II. p. 121.
k) Hipp. de morbis Libr. IV. §. 2.

§. 111. Plenitudinem horum humorum (§. 110), aut omnium, aut singulorum, vario modo posse nasci. Aut enim fieri, vt privati singulorum humorum fontes, humorem suum ex ventriculo non

hauriant, eumque tunc per alvum decedere: aut vt per vim, quam anni tempestates in corpus habent, generatio alterius copiosior, alterius minus copiosa fit. Sic pituitam hyeme abundare, vere sanguinem, aestate & autumno bilem, autumno & ineunte hyeme atram bilem. Inde morbos nasci, quos nostra aetas commode annuos dixit *l*).

l) **Haec praeclare exposita leguntur in libro Hipp. de natura humana §. 12—17.**

§. 112. Sanum autem esse hominem, si hi quatuor humores temperamentum habeant moderatum, cum facultate (δύναμις), tum copia, & maxime, si probe inter se permixti sint *m*). Neque consistere posse sanitatem, nisi per alimenta hi quatuor humores in corpus ferantur quotidie, neque id, quod nimia copia ingestum fuerat, excernatur quotidie *n*). Morbos vero nasci, 1) si quatuor hi humores aut omnes, aut singuli, vel abundant, vel desunt: 2) si alter ab altero separatur, neque per reliquos omnes temperatur: 3) si vero quis horum humorum separatim existit, & in se ipso consistit, tunc locum aegrotare, & quidem vnde secessit, & in quo existit, & in quem propter nimiam copiam fertur *o*). Nasci vero etiam morbos, si ea, quae per causas extra hominem sitas eveniunt, minus apta corpori & praeter diaetam accidunt *p*). Nasci tandem & morbos a violentia externa *q*).

m) Hipp.

m) Hipp. de nat. human. §. 6. t. I. p. 267.
n) Hipp. de morb. L. IV. §. 16. t. II. p. 132.
o) Hipp. de nat. human. §. 6.
p) Hipp. de morb. L. IV. §. 24. t. II. p. 142.
q) Hipp. de morb. L. IV. §. 24.

§. 113. Esse autem ob elementa, ex quibus compositi sunt hi quatuor humores, singulis suam qualitatem, calidam, frigidam, siccam, humidam: nasci vero morbos, si calidum nimis calefaciat, frigidum nimis frigefaciat, humidum nimis humectet, siccum siccet. Hinc etiam omnium medicamentorum actionem esse aut calefacientem, aut frigefacientem, aut humectantem, aut siccantem r). Dolorem ex evacuatione abundantium singulorum humorum nasci, esse autem duplicem, scilicet ob locum vnde evacuetur, & ob eum locum, ad quem feratur s).

r) Hipp. de nat. human. §. 2. t. I. pag. 265.
s) Hipp. de nat. human. §. 7. t. I. pag. 267.

§. 114. Hactenus enarratam theoriam omnes medici dogmatici, ad Asclepiadis fere tempora, sequuti sunt, ita tamen, vt hoc vel illo modo varias illius doctrinas mutarent. Sic auctor libri de morbis I. & II. ab ea deflexit, omnes morbos a bile & pituita, nec non ab externis caussis, vulnerum exemplo, oriri statuens.

§. 115. Alia quoque est, quae in libro primo de diaeta proponitur. Duo tantum corporum animalium elementa, arctissime inter se juncta, vt quoque alterius qualitates ab altero temperen-

tur, auctor, Heraclito praeeunte (§. 72.), statuit, ignem omnia per omnia moventem, & aquam, omnia per omnia nutrientem. Qualitates igni calidas & siccas, aquae frigidas & humidas esse statuit, sed, vt ipsa elementa, ita temperatas, vt vita sanitasque consequatur. Eique theoriae diaetam hominum, singulis quoque anni temporibus convenientem, accommodavit.

§. 116. Platonis tandem sententia de morborum originibus enarranda est, quam medici plures sequuti esse videntur, quamque etiam Galenus cum Hippocratis doctrina convenire docuit *t*). Aerem, ignem, aquam & terram corporis animalis elementa esse statuit *u*), morbos vero oriri dixit, ex horum elementorum contra naturam abundantia, defectu & ex loco proprio in alienum translatione, quo efficiatur, vt intestina seditio morbique nascantur, calescant, quae frigebant, arida madeant, levia gravescant, caet. Quae cum fiunt in corporis partibus vario compositis, bilem vtramque, cruorem, pituitam, nasci: nasci vero etiam morbos, a spiritu per respirationem hausto in corpore praecluso *x*), & a simplici elementorum abundantia, ab igne nempe febrem continuam, ab aere febrem quotidianam, ab aqua tertianam, a terra quartanam.

t) in libro de Hippocratis & Platonis decretis tom. V. p. 78. ed. Chart.

u) in Timaeo pag. 413. Vol. IX. oper. edit. Bipont.
x) in Timaeo pag. 419.

§. 117. Deceſſit etiam ab hac doctrina aliquo ſaltim modo Prodicus, quem alii cum Herodico Selymbrienſi (§. 89.) vnum eſſe ſtatuunt, quemque Plinius Hippocratis auditorem fuiſſe refert y), calidam phlegmatis naturam eſſe ſtatuens z), quam frigidam eſſe theoretici docuerant.

y) Libr. XXIX. cap. 1.
z) vid. Galen. de Hipp. et Platonis decretis Libr. VIII. cap. 6. pag. 238. tom. V. ed. Chart. de facultat. natural. Libr. II. cap. 9. p. 48. tom. V. de different. febr. Libr. II. cap. 6. p. 132. tom. VII.

§. 118. Morborum curationem huic theoriae medici penitus accommodarunt, vt ipſam adeo morborum obſervationem ob eandem neglexiſſe videantur, ipſaque medicina practica eo redderetur incertior, in quo magis diverſas de ſingulorum morborum originibus medici irent ſententias. Quod mox poſt natam hanc dogmaticam medicinam, empiricae anſam dedit. Medicamentis vires adſcribebant his quatuor humoribus aut omnibus, aut ſingulis corrigendis, educendis aptas. Hinc quatruplicem actionem in alterantibus ſtatuebant, calefacientem, frigefacientem, ſiccantem, humectantem: tot vero genera evacuantium medicinarum eſſe, quot humores exiſtant, quae evacuantium diviſio in noſtro adhuc ſyſtemate medico eſt. Ipſa vero medicamenta ſimplicia eligebant, parum compoſita mixtave.

Acutos morbos in primis diaeta, diuturnos medicamentis, & quidem vt plurimum humorem, quem morbum induxisse putabant, vehementer ducentibus, curabant.

§. 119. In numero discipulorum Hippocratis fuisse dicuntur Dioxippus Cous, Hecatomni, Cariae regis, & ipsius filiorum curatione celebris, quemque Platonem in theoretica medicinae parte esse sequutum credibile est *a*), nec non Apollonius. Utrumque aegros febricitantes large quidem cibasse, verum siti enecasse, ex Erasistrato Galenus refert *b*). Eandem curationis viam Petron quoque ingressus est, horum temporum medicus *c*). Ad haec quoque tempora referendi sunt Theomedon, Eudoxi Cnidii praeceptor, Nicomachus, Aristotelis pater, ex Asclepiadarum gente, Amyntae, Macedonum regis, medicus, Critobulus, Philippi, Macedonum regis, medicus, qui sagitta ex Philippi oculo extracta *d*) & Alexandri, graviter vulnerati, curatione *e*) magnam famam consequutus est. Memorandi tandem sunt inter medicos horum temporum Hippocrate partim superiores, partim ei coaevos Phaon, Philistion, Ariston *f*), Meton, Menecrates Syracusanus, vix sanae mentis vir, Acumenus, Socratis amicus, Eryximachus, Acumeni filius, Pittalus, Acesias, aliique, quos nominarunt Clericus atque Schulzius *g*).

a) Schulz. Period. II. c. 1. §. 5.

b) Galen

b) Galen. comm. III. in Hipp. de diaet. acutor. n. 38. p. 105. tom. XI. Chart.

c) Celsus Libr. III. cap. 9. p. 108. ed. Targ.

d) Plin. L. VII. cap. 37.

e) Curtius L. IX. c. 5.

f) Galen. Comm. I. in libr. Hipp. de diaet. acut. n. 12. pag. 7. t. XI.

g) Cleric. in hist. med. part. I. Libr. IV. Schulz Period. I. Sect. III. c. 6. & period. II. cap. 1.

§. 120. Medicos Alexander, Macedonum rex, habuit Philippum, cui hanc fidem adhibebat, vt medicamentum, quod alii venenum esse dixerant, biberet, eundem forte cum Philippo Epirota, quem Celsus h) nominat, Glauciam, supplicio crucis ob Hephaestionis mortem, affectum, Alexippum, Pausaniam, Androcydam, Critodemum, Thessalum i).

h) Cels. Libr. III. cap. 21. p. 126.

i) vid. le Clerc p. 1. L. IV. c. 4. Schulz period. II. cap. 2.

§. 121. Memorandus hic est quoque Aristoteles Platonis discipulus, ex Asclepiadarum gente ortus, Alexandri Magni praeceptor & amicus, a quo, vti a Philippo, patre Alexandri, adjutus k) libros suos ad animalium historiam pertinentes contexuit. Ut omittam philosophiam, in qua princeps extitit, primus fuit, qui animalium naturam indagaret, observationibus omnis generis, incredibili copia, incisionibus, vivorum quoque animalium, institutis. Primus hinc anatomes,

post priscos sapientiae professores & Hippocratem instaurator dicendus est, etsi hominum corpora tanto studio, quanto animalium, insecuisse non videtur l).

k) Accepisse fertur ab Alexandro ad opus suum de animalium historia DCCC talenta, quae summa est 1,02500 imperialium, si Athenaeo (deipnos. L. IX. p. 398.) fides est. Aliquot caeterum, Plinio referente, L. VIII. c. 16. millia hominum in totius Asiae Graeciaeque tractu ipsi jussa erant, omnium, quos venatus, aucupia, piscatusque alebant, copiam ipsi facientes quibusque vivaria, armenta, alvearia, piscinae, aviaria in cura erant.

l) Negat insecuisse Aristotelem humana cadavera Du Val, in synops. doctrinae peripatet. Oper. Aristot. t. II. p. 76. probat vero Hallerus in bibl. anat. tom. I. pag. 31.

§. 122. Quae in statu animalium sano eveniunt, quidem copiosissime exposuit, haec vero in medicina nullam mutationem effecere, nec quae de morborum quorundam originibus tradidit, theoriam medicorum mutarunt. Ut in medicinae historia ideo tantum nominandus sit, quod philosophorum antiquorum errores de partibus animalium eorumque vsu confutavit; quod vniversam animalium naturam diligentissime scrutando primus extitit, qui non solum anatomen omnem diligentissime tractavit, sed etiam comparativa, quam vocant, anatome longe plurimorum animalium instituta, differentiam situs, structurae, vsus, partium docuit, tandem quod eo inprimis,

&

& peripateticis philoſophis auctoribus amor anatomicae ſcientiae inter medicos natus eſt, quam principes viri, ducti ejus exemplo, coluerunt *m*). Peripatetica quoque philoſophorum ſecta, quam condidit, ſtudio, quo ad naturalium corporum naturam indagandam ferebatur, multa ad medicinam ipſam contulit.

m) vid. de Ariſtotele du Val ſynopſeos analyticae vniverſae doctrinae Peripateticae P. II. in tom. II. oper. Ariſtotelis & Hallerum, in bibl. anatom. Tom. I. pag. 31. ſeq.

§. 123. Alexander Magnus ad medicinae incrementa multum contulit, Graecorum artibus & ſcientiis ad Perſas, Indos, Africae partem nobiliſſimam delatis, Aeſculapii quoque cultu ad easdem gentes translato; commercio Graecorum & mercatura cum his gentibus auctis; allatis in Graeciam ex Arabia, India, Aſia interiore Africaque mercibus medicinalibus, & tandem condita Alexandria, ſcientiarum, inprimis medicinae, vſque ad Galeni tempora, & poſt ea, emporio.

§. 124. Nova ſane poſt Alexandri tempora & theoreticae, & practicae medicinae facies eſt. Anatome, neglecta antea, Diocle praeſertim auctore, ſtudioſe culta: medicamenta, quorum vix multa, neque valde compoſita, neque fere in aliis terris, Aegypto excepta, naſcentia ſciebant majores, poſt Alexandrum ſumme multiplicata in libris medicorum deprehenduntur. Eaque medica-

dicamentorum ex Arabia, India, Perſia, Aegypto allatorum copia practicam non ſolum medicinam dilatavit, verum effecit etiam, vt ſenſim altior de morborum originibus theoria negligeretur, vtque medici magis de eo eſſent ſolliciti, quod curaret morbum, quam quod feciſſet. Et hoc modo geſta ab Alexandro ad empiricae ſectae origines contulerunt.

§. 125. Theophraſtus Ereſius, Platonis, deinde Ariſtotelis auditor hujusque in ſchola ſucceſſor, etſi medicinam non tradidit, ſed philoſophiam, cum eaque de vniverſa natura doctrinam, neque in medicorum doctrinis quidquam mutavit, memorandus tamen eſt, quia primus de re herbaria auctor, & mirae quidem ſagacitatis indefeſſique ſtudii fuit. Proprio ingenio vſus, itineribus per totam Graeciam inſtitutis, non plantas ſolum in patrio ſolo creſcentes perſcrutatus eſt, ſed quoque per Alexandri expeditiones ex Arabia, India, Aegypto, allatas. Peritiſſimum in medicina fuiſſe libri medicinales de ſudoribus, vertigine, laſſitudinibus, nervorum reſolutione, animi defectione, libri de hiſtoria plantarum & libri de cauſis plantarum docent: docuiſſent maxime libri de hiſtoria plantarum nono ſuperiores, deperditi. Botanicen ſuis temporibus inprimis fuiſſe cultam multa ſuadent. Thraſyam Mantinenſem & Alexiadem, rei herbariae peritiſſimos, ipſe memorat.

§. 126.

§. 126. Sed vt ad medicorum Hippocrateorum ſcholam redeam, notandum eſt, eam ante Dioclis tempora in ſcientia eorum, quae ad cauſas & modos functionum in ſano corpore pertinent, majorum placita non mutaſſe & diverſa philoſophorum dogmata (§. 62—72) eſſe ſequutam *n*). Et licet philoſophi multa de ſingularum partium corporis animalis functionibus dixerint, quae ad obſervationem ducere potuiſſent, eas tamen minus duce obſervatione, magis theoria, quam philoſophi ſimul tradiderant, explicuere. Ut adeo, quod & Galenus *o*) monuit, Ariſtoteles primus de corporis partibus recte docuerit, rectaque nomina partibus demum poſt eundem data ſint.

n) Galen. de element. L. I. c. 9. pag. 24. tom. III.
o) Galen. introduct. ſ. medicus c. 10. pag. 368. t. II.

§. 127. Poſt ejus vero tempora medici, quos omnes ante Herophilum floruiſſe Galenus *p*) refert, humani corporis fabricam diligentius ſcrutati ſunt, & libros de vniverſi corporis partibus ſcripſerunt Diocles, Praxagoras, Pliſtonicus, Philotimus, Mneſtheus, Dieuches, Chryſippus, Antigenes, Medius. In hominum cadaveribus vero ante Herophilum & Eraſiſtratum raro anatomen eſſe inſtitutam, eamque ſi inſtituta fuerit, caſum obtuliſſe, exiſtimandum eſt *q*). Hinc imperfectam partium *r*) vſusque, quem praeſtant, cognitionem habuerunt.

p) Galen.

p) Galen comm. II. in Hipp. de natura human. p. 137. tom. IV.

q) Galen. de anat. administr. L. III. c. 5. p. 79. tom. IV.

r) Galen. de anat. administr. L. II. c. 9. p. 60. 61. t. IV. Qui locus notatu dignissimus est: musculi enim pedis, qui ignoti manserant antiquis, in eo describuntur, cf. Galen. de dissect. matric. c. 10. t. IV. p. 282.

§. 128. Principes post Hippocratem, qui Hippocrateae scholae theoriam (§. 108—118) sequuti sunt, attamen & in quibusdam aliter senserunt, fuere Diocles, Praxagoras, Philotimus, Herophilus. Diocles Carystius, ex Asclepiadarum gente, qui mox post Hippocratem vixit, primus omnium anatomes auctor extitit, libro περὶ ἀνατομῆς scripto s), in quo octo venas de capite descendere docuit t). Ex hoc libro excerpta dederunt Plutarchus, Macrobius, quae collecta leguntur apud Clericum & Schulzium u). Arteriam magnam cognitam habuit, abscessusque pectoris per eam ad renes & vesicam ferri docuit x). Semen e cerebro & dorsi medulla excerni y): per respirationem innatum calorem refrigerari tradidit z).

s) Galen. de anat. administr. L. II. c. 1. pag. 47. t. IV.

t) Galen. comm. II. in Hipp. de natura human. pag. 137. tom. III.

u) le Clerc hist. de medec. P. I. L. IV. cap. 5. p. 278. Schulz. histor. anatom. specim. I. §. 28. hist. med. period. II. cap. 1. §. 16.

x) Galen. introduct. s. medic. c. 13. pag. 382. t. II.

y) Galen. def. med. 439. p. 276. tom. II.

z) Galen. de vsu respirat. cap. I. pag. 413. tom. V.

§. 129. In pathologia scholam Hippocrateam sequutus est. Morbos ex inaequalitate elementorum, ex contrario eorum statu & ex aeris constitutione oriri existimavit *a*). Quatuor humores *b*), & quatuor eorum qualitates *c*) statuit, quibus ex parte patientibus, ex parte agentibus omnia in corpore regantur *d*). Propria ipsi erat opinio, febrem ἐπιγέννημα esse *e*); sudorem nunquam naturali lege fieri *f*). Morbos optime descripsit *g*), ita tamen, vt in singulorum symptomatum origines inquireret. In semiotice Hippocratem sequutus est *h*). Curationes suas, quarum exempla permulta dedit Caelius Aurelianus, ita instruxit, vt humorem, quem caussam morbi esse putabat, revellendo, aut evacuando, partes affectas liberaret. De alimentis & medicamentis multa scripsit, eorumque vires observatione discendas esse docuit. Chirurgiam calluit, & in libro forte, quem scripsit, κατ' ἰητρεῖον, ferramentum ad tela e corpore extrahenda descripsit *i*). Docuit quoque, quomodo femoris os ex coxa elapsum reponendum sit *k*). Libros multos scripsit, quos citant subinde Galenus, Caelius Aurelianus. Oribasius quaedam ex libris ejus excerpta collectionibus suis medicinalibus inseruit *l*).

a) Galen. de hist. philosoph. c. 39. pag. 58. t. II.

b) Galen. de Hippocratis & Platonis decret. L. VIII. c. 5. t. V. p. 236. Ej. comm. in aph. II. 34. p. 75. t. IX.

t. IX. Cael. Aurel. chron. I. 4. p. 320. ed. Amann. ab. ann. 1722. 4.

c) Cael. Aurel. chron. V. 1. pag. 556.

d) Galen. de natural. facult. L. II. cap. 8. pag. 44. tom. V.

e) Galen. de histor. philos. c. 39. t. II. p. 58.

f) Galen. de symptomat. different. c. 6. t. VII. p. 43.

g) Quod probat fragmentum de melancholia, quod Galenus exhibet, de loc. affect. Libr. III. cap. 10. p. 441. tom. VII.

h) Galen. de atra bile cap. 8. pag. 177. t. III.

i) Cels. L. VII. cap. 5. n. 3. pag. 352.

k) Cels. L. VIII. cap. 20. pag. 467. Galen. comm. IV. in Hipp. de artic. n. 40. p. 454. t. XII.

l) IV. coll. medic. c. 3. de alimentorum praeparatione. L. V. cap. 4. de aqua corrigenda. c. 26. de vino sanitatem conservante. L. VIII. c. 41. de purgantibus. Synops. Libr. V. cap. 31. victus eorum, qui iter faciunt. c. 33. victus navigantium.

§. 130. Praxagoras Cous, Nicarchi filius, ex Asclepiadarum gente, Diocli coaevus, qui summa medicae & anatomicae scientiae laude eminuit, primus arterias a venis distinxit & in arteriis humorem contineri negavit *m*). Nervos a corde oriri cum Aristotele *n*), arterias in nervos mutari *o*), respiratione animam corroborari *p*), sanguinem ex alimento mediocris venarum caloris, reliquos succos ejusdem caloris aucti aut minuti ope fieri *q*) docuit. Pituitosum humorem crassum, crudum, tenacem, novo pituitae vitreae nomine insignivit, ejusque tres differentias, acidam, dulcem, salsam esse *r*) statuit. Qui humor morbo-

morbosus ab ejus inde temporibus in pathologiam receptus est. Morborum observator diligens, qui quoque febres intermittentes malignas cognitas habuit *s*), revulsioni, derivationi & evacuationi in morborum curatione, ductus theoria de quatuor humoribus, morborum caussis, plurimum tribuit, efficaciore quoque, imo audaci medicina subinde vsus *t*). Medicamenta primus commendavit ex hippopotamo *u*), quod primum forte medicinarum per Alexandrum in Graeciam allatarum exemplum est. Libros, quos scripsit, citant Galenus & Caelius Aurelianus.

m) Galen. de dignosc. pulsib. L. IV. cap. 2. pag. 160, tom. VIII.

n) Galen. de Hipp. & Platon. decret. Libr. I. c. 6. pag. 80. t. V.

o) Galen. de Hipp. & Platon. decret. L. I. c. 6. p. 80.

p) Galen. de vtil. respirat. cap. I. t. V. p. 413.

q) Galen. de nat. facult. L. II. c. 8. pag. 46. tom. V.

r) Galen. de sanit. tuend. L. IV. c. 4. p. 122. t. VI. de different. febr. L. II. c. 6. tom. VII. pag. 132. 133. Pituitam dulcem, temperatam & vitream statuisse Praxagoram, refert Rufus Ephesius de appellat. part. corp human. pag. 43. ed. Clinch. vbi vid. & alia nomina, quae succis dedisse fertur.

s) Cael. Aurel. acut. Libr. II. c. 10. pag. 97.

t) vid. ilei curationem pressione intestini & abdominis incisione peragendam, apud Cael. Aurelian. acut. L. III. c. 17. p. 243. synanches, uvae praecisione, vomitu, acutor. L. III. c. 4. p. 192. phthiseos, hellebori administratione, chron. L. II. c. 14 p. 427. Caeterum memorandum est, eum pleuriticis post diem

quin-

quintum venam non insecuisse, balnea calida ad inflammatorios morbos commendasse, Cael. acut. L. II. c. 21. p. 130. ventrem in dysenteria duxisse eumque morbum per involventia curasse. Cael. chr. L. IV. c. 6.

u) Cael. Aurel. chron. L. I. c. 4. pag. 320.

§. 131. Reliquos ex hac Hippocrateorum schola medicos, Eudemum, anatomes subtilius cultae auctorem praecipuum x), qui cum Herophilo glandulis praecipuam operam dedit y), Mnesitheum, Dieuchen, Philotimum, Praxagorae auditorem, qui Erasistrati aetate claruit, lubens omitto, vt ad Herophilum, Praxagorae discipulum nobilissimum & ex Hippocratea schola virum principem, transeam.

x) Gal. comm. II. in Hipp. de nat. hum. p. 137. t. III.
y) Gal. Libr. II. de semine. c. 6. p. 228. t. III.

§. 102. Summus hic in medica scientia vir, primus, referentibus omnibus, anatomen tanto studio excoluit, vt humana quoque cadavera, imo, quod de eo & de Erasistrato refert Celsus z), de solo vero Herophilo Tertullianus a), viventes quoque homines incideret, neque judicaret, nisi de his, quae ipse vidisset b). Laude autem tanta anatomes floruit, vt post eum, ad sua vsque tempora, anatomen, nervorum praesertim atque glandularum, neminem accuratius esse prosequutum Galenus dicat c). Alexandriae, quae vrbs sedes erat exactioris anatomicae scientiae d), eum regum Aegypti jussu cadavera hominesque

nesque incidiſſe vero ſimile eſt. Nervorum tria genera ſtatuit, alterum, quod e cerebro prodiret, & ſenſui motuique praeeſſet: alterum, quod ab oſſibus naſceretur ad eaque procederet: tertium quod a muſculis oriretur *e*): ſub quo vtroque genere, more veteribus ad Galenum vſque, & poſt eum, communi, ligamenta articulorum & tendines intellexit. Paralyſin, in qua motus, aut ſenſus, aut vtrumque perit, a nervis ſcite repetiit *f*). Membranae cerebri choroideae, tunicae oculi retinae & arachnoideae, calamo cerebri ſcriptorio, torculari, nomina primus dedit *g*): arterias venasque pulmonales vidit *h*): venas inteſtinorum, quae non ſurſum ad cavam tenderent, ſed in glandulas deſinerent *i*), cognitas habuit inteſtinoque duodeno ſuum nomen tribuit *k*).

z) Celſ. praef. ad L. I. pag. 5. 6.

a) Tertull. L. de anima. c. 10.

b) Galen. de opt. ſecta, c. 2. p. 306. t. II.

c) Galen. de adm anatom. L. II. c. 1. p. 46. t. IV.

d) Galen. de adm. anat. L. I. c. 2. p. 27. t. IV.

e) Rufus Epheſ. de part. corp. human. appellat. L. I. p. 43.

f) Galen. de loc. affect. L. IV. cap. 9. pag. 470. t VII.

g) le Clerc hiſt. de la medec. P. II. L. I. c. 6. p. 320. ſeq. Haller bibl. anat. Tom. I. p. 59.

h) Rufus Epheſ. de part. corp. hum. appellat. L. I. p. 42.

i) Galen. de vſu partium L. IV. c. 19. p. 392. t. IV.

k) Galen. de loc. affect. L. VI. c. 3. pag. 511. t. VII.

§. 133. In reliquis medicinae partibus diversas ab aliis vias ingressus est. Medicinam scientiam salubrium, insalubrium, neutrorum, dixit *l*), hisque convenire corpora, signa, causas *m*). Morbos a quatuor humoribus (§. 108—113.) oriri statuit, quae vero de singulorum morborum natura docuit, ex fragmentis istis quae ad nos pervenerunt, vix intelliguntur: memoratu tamen dignum est, eum repentinam mortem, quae absque causa manifesta incidit, a cordis resolutione oriri docuisse *n*). Caeterum de morborum historia & curatione non multa scripsit *o*).

l) Galen. introduct. sive medic. c. 6. p. 365. t. II.
m) Galen. de Hippocr. & Platon. decret. L. VIII. c. 5. p. 237. t. V.
n) Cael. Aurel. chron. L. II. c. 1. p. 348.
o) vid. Cael. Aurel. acut. I. 12. p. 39. II. 6. p. 84. II. 18. p. 123. II. 29. p. 142. & loca permulta alia.

§. 134. In pulsus definitione & divisione subtilissimus fuit. Docuit pulsare arterias, non secus ac cor, verum eas hanc facultatem non habere innatam, sed cordi referre acceptam *p*). Arteriarum pulsus in modulos certos legesque medicas per aetates stabiles, aut citatos, aut tardos, miranda arte descripsit *q*) eumque motum arteriarum, in temporibus ordinem habentem, rhythmum dixit *r*). In pulsuum caeterum differentiis subtilius enarrandis primus extitit *s*).

p) Galen. de different. pulf. L. IV. c. 2. pag. 82. t. VIII.

q) Plin.

q) Plin. L. XI. cap. 37.
r) Galen. de different. pulſ. L. II. c. 6. pag. 47. tom. VIII.
s) Galen. de different. pulſ. L. II. c. 3. p. 40. t. VIII. Barchuſen diſſ. XV. §. 10.

§. 135. Etſi curationum librum ſcripſit, quem Caelius t) memorat, eumque in diverſas curandi vias proceſſiſſe refert Corn. Celſus u), pauca tamen de ejus medendi inſtituto ſcimus. Medicamentis magis, quam majores, ſtuduiſſe, omnes referunt. Herbarum ſtudium, quibus vires incognitas multas ineſſe docuit, commendavit x). Medicamentis compoſitis multas vires tribuit y), eamque ſolam ob cauſam Galenus eum medicis accenſuit empiricam ſectam praeparantibus.

t) Cael. chron. L. II. c. 13. p. 416.
u) Celſus in praef. ad L. I. p. 3.
x) Plin. L. XXV. cap. 2.
y) Celſus in praef. ad Libr. V. p. 194.

§. 136. Obſcura & difficili dictione etſi vſus eſt, quod etiam effecit, vt vſus ſub eo paulatim ad verba garrulitatemque deflecteret z), tamen propriam ſectam condidit, quae vero, quod ejus aſſeclae in definitionibus & diſtinctionibus laborabant, neque decenti ordine vſi ſunt, mox extincta eſt. Diutius durarunt empirici, quorum principes viri medicinam apud eum didicerant. Herophilum ipſum pluresque Herophileos Hippocratis libros illuſtraſſe commentariis notandum eſt a).

 z) Plin.

z) Plin. Libr. XXVI. cap. 2.

a) Herophili sectatores studiose enarrat Clericus, P. II. L. I. c. 7. Herophileos in Hippocratem commentatores enarravi in Fabricii biblioth. Graec. L. II. c. 23. §. 27. Vol. II. p. 598.

§. 137. Prius, quam ad Erasistratum, propriae sectae conditorem, quae Galeni temporibus & scholas adhuc suas habebat, & permultos assectas, vltimumque rationalium medicorum ante empiricorum sectam ortam, accedam, Chrysippus memorandus est, Cnidius, a quo praeceptore Erasistratus permulta recepit, de ejus vero, quem cum Stoicorum Chrysippo & aliis ejusdem nominis scriptores permutarunt, doctrinis id solummodo notum est, eum purgantia & venae sectionem proscripsisse *b*).

b) Schulz histor. med. Period. II. c. 1. §. 43. 44.

§. 138. Mutavit vero & theoreticam, & practicam medicinam summus vir, Erasistratus Ceus. Corpora, etiam vivorum hominum, incidit. Vasa lactea vidit, cordis valvulas: de nervorum origine, venarum & arteriarum decursu, caet. multa, rectioraque primus docuit *c*). Universam de humoribus veterum doctrinam (§. 108-113.) evertit *d*), neque humores quidquam ad morbos conferre existimavit: primus hinc ejus pathologiae, quae in solidis partibus omne vitae & morborum principium ponit, auctor. Elementa hinc corporis animalis in solidis partibus consistere & haec esse nervos, venas & arterias statuit *e*).

In

In arteriis spiritum contineri, qui inspiratione attraheretur, hinc ab aere non differret, sanguinem venis inesse. Hinc generalem omnium morborum causam posuit sanguinis in arterias lapsum *f*): remotiorem vero alimentum vel nimium, vel incoctum, vel corruptum *g*).

c) vid. Haller biblioth. anat. Tom. I. p. 56.

d) Galen. de atra bile cap. 7 & 8. pag. 177. 178. tom. III.

e) Galen. introd. s. medic. c. 9. p. 367. 368. t. II.

f) Galen. an in arter. natura sanguis contineatur. t. III. p. 154. qui liber in Erasistrateos totus scriptus est. Gal. de adm. anat. L. VII. cap. 16. Gal. de pulsuum differentiis: de dignoscendis pulsibus: de causis pulsuum: tom. VIII. de venaesectione adversus Erasistratum & de venaesectione adversus Erasistrateos Romae degentes. tom. X. p. 392. & 406.

g) Galen. de histor. philos. c. 39. p. 58. t. II.

§. 139. Generali huic de morborum originibus opinioni theoriam singulorum morborum accommodavit. Febres oriri docuit, si aequilibrio, quod inter spiritum arteriarum & sanguinem venarum esse debet, per abundantiam sanguinis, aut quamcunque causam aliam, sublato, sanguis in arterias transiret: si vero sanguis, qui in arterias transierat, ab ipso spiritu repelleretur haereretque condensatus in arteriarum finibus, tunc inflammationem, febremque inflammatoriam existere putavit *h*). Idque causa erat, cur venae sectionem plane repudiaret, omnia violenta medicamenta reiiceret, aegrisque inediam & exer-

citationem praeciperet, quod his optime sanguinis copiam temperari transitumque in arterias prohiberi putabat i). Medicamentis crebrioribus vsum esse & magis compositis pro saeculi more, Corn. Celsus k) & Galenus l), qui eum hanc ob causam ad empiricorum sectam accessisse putat, referunt. Diaetae ordinandae summopere studuit, in minimis etiam diligens m), quia maximam sanitatis conservandae & morborum curandorum partem in ea consistere putabat. Medicamentis vsus est non validis, neque moventibus aut alvum vehementer ducentibus, ex plantis potissimum n).

h) Galen. de venaesect. adv. Erasistratum. c. 3. p. 394. 395. t. X.

i) Galen. ibid. c. 3. p. 395. de venaesect. adv. Erasistrateos: c. 8. pag. 423. t. X.

k) praef. ad Libr. V. pag. 194.

l) Galen. de sectis cap. 5. pag. 289. t. II. Method. medend. L. III. c. 3. pag. 62. t. X.

m) Galen. de venaesect. adv. Erasistratum. c. 1. p. 392.

n) Galen. de purgant. medic. facultat. L. II. cap. 1. p. 463. t. X.

§. 140. Chirurgiam exercuit. Catheterem ad virorum vrinam educendam invenit o). Discipulos & sectatores habuit permultos, quos vide apud Clericum p).

o) Galen. introd. s. med. c. 13. p. 384. t. II.

p) Part. II. L. I. c. 5. cf. de Erasistrato Barchusen diss. XIV. §. 13. seq. Schulz. period. II. c. 3. §. 35. Haller bibl. anat. tom. I. p. 56. bibl. med. pract. t. I.

t. I. p. 117. bibl. chirurg. t. I. p. 17. Jo. Fr. Henr. Hieronymi diss. exh. Erasistrati Erasistrateorumque historiam. Jen. 1790. 8.

§. 141. Et haec quidem (§. 106—140.) fuit rationalium medicorum priscorum doctrina. In qua notandum est, eam ideo esse imperfectam, quod & ipsi medici vniversum medicinae systema complexi esse non videntur, & omnium hactenus enarratorum medicorum ne vnicus quidem libellus ad nos pervenit. Abest denique a paucis fragmentis, quae Galenus & alii servarunt, neque sectarum partiumque studium, neque ipsum adeo odium. Hinc imperfecta sunt, nec penitus cohaerentia, quae a Dioclis inde temporibus (§. 126.) in medicina esse facta scimus.

§. 142. His temporibus medicinam in tres partes esse diductam Corn. Celsus *q*) & Galenus *r*) referunt. De qua partitione, quum in diversas partes iverint auctores, notandum est, divisionem medicinae etiam apud antiquissimos diversum extitisse *s*) eamque non ideo esse factam, quod medici extabant, certae medicinae parti operam dantes, neglectis reliquis, verum ordinis in tractanda scientia causa. Omnes autem divisiones theoreticam medicinam non tetigerunt, sed ad practicam pertinuerunt, quam ἰατρικὴν medici proprie appellabant (§. 133). Practicae nobilissima divisio in diaeteticen, pharmaceuticen & chirurgicen fuit, & quidem duplicem ob causam.

 Prius

Prius enim, quam medicamentorum vſus, poſt Alexandrum Magnum, empiricis praeſertim au-ctoribus, crebreſceret, morbi acuti omnes & diuturni multi ſola fere diaeta ſanabantur, quae diaeta rerum non naturalium omnium moderamine morbis commodo erat comprehenſa: ſanorum quoque & imbecillorum diaeta, antiquorum ſapientiae profeſſorum exemplo, pars ἰατρικῆς non ignobilis exiſtimabatur. Cum vero medicamentorum copia vſusque copioſior evaderet, medicique in eorum virtute indaganda, nec non in componendis miſcendisque iis ſtudium quoddam ponerent, haec omnia minus commode in diaetetica aliave medicinae parte pertractari potuerunt, quae collecta in vnum locum enarrare hinc commodius viſum eſt. Chirurgice jam antiquiſſimis temporibus a medicina reliqua ſeparata fuit, quod Hippocratis libri probant. Talisque medicina in tres partes diducta fuit, quam Corn. Celſus *t*) exhibet. Poſtquam vero ad omnes morbos medicamenta adhiberi coepere, diaetetice tantum quae ad res non naturales pertinent, comprehendit, pharmaceutice medicamenta, chirurgice opem, quae manu praeſtatur. Morborum tractatio ad nullam harum partium pertinuit, quibus auxilia continebantur tantum, quibus medicus morbos impugnare ſolet,

q) Celſus in praef. ad libr. I.
r) Galen. de part. art. medic. proem. p. 282. t. II.
s) Galen. loco mox citat.
t) Celſus in praef. ad L. V. pag. 194.

MEDI-

MEDICINAE ANTIQUAE
PERIODUS III.
SECTA EMPIRICORUM.

CAPUT X.

Antiquior originum hujus sectae praeparatio.

§. 143.

Venio nunc ad fectam nobiliffimam omnium, qua vniverfa medicina infigniter mutata eft, quae affeclas habuit nobiliffimos, quaeque, etfi mox a prifca fua integritate defcivit, tamen non prius, quam cum ipfa Graecorum medicina florere defiit.

§. 144. Ejus vero origines longe antiquiores funt, quam vulgaris fert opinio. Non enim prima hominum medicina alia fuit, quam empirica (§. 9—13.), neque vllos progreffus habere potuit, quam per empiriam, vt, qui practicam medicinam dilatarint, id ea fola duce feciffe videantur. Experientia etiam fi neglecta eft, poftquam theoriarum imperiofa libido philofophos medicosque invaferat, empirica tamen medicina nunquam fine affeclis fuit, neque fcholarum medicarum Graeciae celebriorum vlla empiria caruit, nifi forfan feveriorum dogmaticorum, poft empiricam fectam exortam.

§. 145. Antiquissimis enim, Acronis scilicet Agrigentini temporibus, qui cum Empedocle floruit, empirica secta jam extitisse dicitur ejusque auctor ipse Acron esse perhibetur u). Quod si ideo etiam empirici perhibuerunt, vt suam sectam antiquiorem ipsa rationali facerent, quae origines suas ab Hippocrate deducebat; negari tamen nequit, in scholis Asclepiadarum vix aliam medicinam esse traditam, quam empiricam (§. 80—82). Cnidia praesertim schola, quum omnia negligeret, quae ad aegrotantem pertinent & in mentem medentium non cadunt (§. 81.), eandem plane empiricam medicinam docuit, vt adeo cognitionum in rebus medicis fonte, transitu ad simile, stabilito, eidem cognoscendi principio empiricorum nobilissimo origines primas dedisse videatur. Quae schola etsi post Hippocratem eam gloriam non est consequuta, quam per ipsum Hippocratem Coa; tamen non defuerunt, qui in ea & Hippocratis temporibus, & postea, medicinam & profiterentur, & discerent. Chrysippum, Erasistrati praeceptorem, in Cnidia schola eruditum, supra diximus (§. 137): per eumque Cnidiae scholae praecepta ad Erasistratum, & per hunc ad empiricorum sectam, quae mox post Erasistratum nata est, transierunt.

u) Plinius Libr. XXVIII. cap. 1. Galen. de subfigurat. empiric. c. 1. t. II. p. 340. Galen. introd. s. med. c. 4. p. 363. t. II. Ab Aesculapio adeo origines sectae empiricorum deducit Isidorus Hispalensis Orig. IV. 4.

§. 146.

§. 146. Coa schola, Cnidiae, ob aemulationis studium, minus amica, ejusque rudiorem empiriam non amplexa quidem, a dogmaticorum tamen contemplationibus longissime abfuit: aberat etiam ab iisdem Hippocratis temporibus. Neque ipse Hippocrates dogmaticis medicis vllo modo accensendus est, quidquid etiam dixerint dogmatici post empiricos natos, qui gloriam sectae suae accedere vani putabant, si Hippocratem principem ejus atque praecipuum auctorem dicerent. Dogmaticorum enim princeps in medicina finis cum esset contemplationis ope ad supremas morborum causas abditasque redire, neque se mederi putarent posse morbo, cujus causae vel abditissimae ipsis non essent perspectae, Hippocrates has aut plane incognitas habuit, aut, ceu inutiles, neglexit, & in morbis quae praegressa erant, quae praesentia notavit, futura vero in aegrotantibus conjectura quadam adsequutus est. Neque vllas morborum causas, nisi quas morbum produxisse observatio docuisset, adeoque manifestas, ad morborum curationem conferre dixit. Inde empirici quoque Hippocratem non a sua secta alienum fuisse dixerunt, sed potius praecipuum ejus auctorem *x*).

x) vid. Jo. Tzetzes histor. VII. chiliad. 155. in Oper. Hipp. ed. Lind. t. II. p. 960.

§. 147. Cui experimento, quod nunquam in medicina desiit, etiam in summa dogmaticorum seve-

ſeveritate, augendo anſam dedit medicamentorum poſt Alexandri Magni tempora multiplicatio. Qui diaeta antea ſanari conſuerant morbi, medicamentis ſanabantur. Mira, nec audita prius, quae praedicabantur de medicamentis, ingenia ad experimenta excitabant. Non ſufficere ad haec omnia theoriam, ſed obſervatione eruendum eſſe, quid faciat feratque natura, facile nunc perſpectum eſt. Quumque obſervatio doceret, mutationem, quae inciderat in corpore, in aliis quoque ſub iisdem conditionibus aut ſemper, aut vtplurimum incidere, neque hoc vlla theoria, hactenus cognita, poſſet explicari, facile intellexerunt medici, obſervationem eſſe medicae ſcientiae ejus, quae aegris opem fert ac ſanos tuetur, fontem principem. Sed eadem effecerunt, vt empirici poſtea a medicamentis inciperent, ab iisque reditu ad morbos facto hos medicamentorum tantum cauſa cognoſcendos eſſe exiſtimare viderentur.

§. 148. Ad quae omnia ipſa theoriarum natura contulit. Abditas cauſas generales, & quidem alia ſchola hanc, alia illam, ſtatuebat. Hae in tanta rerum phyſiologicarum caligine vix aliae, quam incertae, eſſe potuerunt. Et non morbos, ſed has cauſas, medici curabant. Erant hinc, qui ſe Hippocrateos dicerent, omnes theoreticos libros, qui Hippocrati adſcribuntur, illi tribuentes: erant qui huic, erant qui illi theoriae in Hippocra-

pocratis libris propositae adsentirentur: erant, qui Dioclem, qui Praxagoram, qui Herophilum, qui Chrysippum, qui Erasistratum sequerentur. Neque praeceptorum placita immutata siverunt, quod ab Herophileis in primis factum est. Erant qui humidis omnia adscriberent, erant qui nihil: erant qui purgantia praeciperent theoreticis argumentis ducti, erant qui aliis contemplationibus permoti ea fugerent: erant qui inediam summam omnium morborum medicinam esse putarent, erant qui repletionem accommodato cibo potuque. Nulla, verbo, erat neque theoreticae medicinae pars, neque adeo practicae, de qua non tot diversae essent sententiae, quot fere medici. Quisque morbos pro sua theoria curabat. Felix, infelix in curationibus Herophileorum, Erasistrateorum, successus facile docebat minus recta esse dogmaticorum placita, & minus interesse scire quid faciat morbum, quam quid tollat.

§. 149. Si in quatuor qualitatibus, frigido, humido, calido, sicco, & in quatuor humoribus solis constitissent medici statuendis curandisque, origines sectae empiricorum dilatae forsan fuissent: vnam enim opinionem homo, coeco actus impetu, sequitur: plures de eadem re explorat, quarum si nulla ipsi sufficit, novam quaerit. Si solam physiologiam tetigisset hic theoriarum furor, aut solam quoque sublimiorem pathologiam, neque contemplationes theoreticorum practicam

medi-

medicinam plane incertam reddidissent, medicina sine dubio mansisset eadem, qualis fuerat philosophorum medicina ante Hippocratem. Explicabant philosophi, Asclepiadae morbis medebantur: nec philosophia medicinam practicam, nec haec illam mutabat. Nunc vtraque per vtramque mutata: incerta omnia: curationum viae diversae, contrariae, in vno morbo. Viro opus erat, qui haec theoreticorum dogmata ad exactius examen revocaret.

Caput XI.

Auctores sectae empiricorum praecipui. Placita hujus sectae.

§. 150. Idque fecit Philinus Cous, qui primum medicinam a rationali disciplina abscidit, occasione ab Herophilo, praeceptore suo, accepta *y*): a Philino autem Serapion Alexandrinus in ea secta floruit *z*), quem primum omnium rationalem disciplinam nihil ad medicinam pertinere esse professum Corn. Celsus *a*) refert. Post hos viros Apollonii duo, pater & filius, Antiocheni, deinde Menodotus & Sextus ipsam hanc empiricorum sectam accuratius stabiliverunt *b*). Praeter hos ad empiricorum sectam contulerunt Criton *c*), Theutras *d*), Cassius Pyrrhonius *e*).

y) Galen. introduct. s. medic. c. 4. p. 363. t. II.

z) Galen. introduct. s. med. c. 1. p. 360. t. II. cf. Gal. de subfig. empir. c. 13. p. 346. t. II.

a) Corn.

a) Corn. Celſus in praef. ad L. I. p. 3.
b) Galen. introd. ſ. med. cap. 1. p. 360.
c) Galen. de ſubfig. empir. c. 1. p. 340.
d) Galen. ibid. & cap. 13. p. 347.
e) Galen. de ſubf. empir. c. 2. p. 340.

§. 151. Principium omnis ſcientiae in medicina empiricis erat experientia, a qua et nomen duxerunt *f*). Haec ſola ad medicamenta pertinuit eratque cognitio autopſia comparata eorum, quae plerumque, & fere ſemper in iisdem, & pari modo contingunt *g*). Erat vero aut naturalis, per obſervationem eorum in humano corpore nata, a quibus ſalutem accipit, aut mala patitur, aut fortuita, quam caſus obtuliſſet, aut conſulta, ſi quis, quae in alio evenire viderat, tentaret, num experimento inſtituto etiam ita ſuccederent, aut imitatoria, ſi quae aliquando profuerant, in ſimili caſu quis adhiberet. Si ab iisdem ſaepius adhibitis conſtans effectus erat, praeceptum ex tali obſervatione natum theorema vocabant: eorumque theorematum collectio medicina erat, medicus vero, qui ea collegiſſet *h*).

f) Galen. introd. ſ. medic. c. 2. p. 361. t. II.
g) Galen. introd. ſ. med. c. 2.
h) Galen. de ſectis c. 2. p. 287. t. II. Convenit cum hac definitione quam Galenus exhibet def. medic. 15. p. 235. t. II. *ἐςιν ἡ ἐμπειρικὴ αἵρεσις τῶν πλειςάκις, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως πως ἑωραμένων.*

§. 152. Quum vero medicamenta proficua eſſe in eodem caſu, neque in omni morbo eadem,

expe-

experientia doceret, species quaedam experientiae natae sunt. Altera observatio erat, τήρησις, morborum, hoc ordine instituta, vt symptomate a causa manifesta, a locis & a corporis potestate nata notarent *i*), simulque quae in certo symptomatum concursu profuissent: Altera species experientiae erat, quam historiam appellaverunt *k*), quae morbis observandis, historiis morborum legendis, & effectui medicamentorum in his morbis observando, ponderando, studebat. Haec in plurimis, ac saepe videndis, ac eodem modo se habentibus versabatur: non ad morbos, neque ad eorum causam, sed solum ad symptomatum concursum respiciebat vt pateret, num casus, in quo experientia certum medicamentum profuisse probaverat, adesset *l*). Hinc phaenomena non omnia observabant, sed ea tantum, quae ad haec ducere putabant *m*). Praeter observationem & historiam aliam pathologiam non habuere.

i) Galen. de optim. sect. c. 13. p. 309. 310.

k) Galen. de optima secta cap. 14. p. 311. t. II.

l) Galen. introd. s. medic. cap. 3. p. 362.

m) Galen. de optima secta cap. 9. p. 304. & c. 13. p. 309.

§. 153. Altera historiae empiricorum species erat eorum scientia, quae antea in morbis tentata fuerant ad eorum medelam. Duplex erat: aut enim propria observatione (§. 151.) discebatur, quid in certo symptomatum concursu prosit, quid

quid obsit, aut medicus, legendo curationum exempla, perspiciebat, quid in alio symptomatum concursu profuisset, quid obfuisset *n*). Hinc haec historia empiricorum, quam scientiam eorum dicebant, quae visa, perspecta essent, aut ceu perspecta consideranda, & circa symptomatum concursum versabatur, in quo medicamentum quoddam vtile extitisset, & circa medicamenti ipsius historicam cognitionem *o*).

n) Galen. introd. s. medic. c. 3. pag. 362. t. II.
o) Galen. de subfigurat. empir. c. 10. p. 343. t. II.

§. 154. Cognoscendi principiis empiricorum hactenus enarratis Menodotus epilogismum addidit, sensum (§. 151.) ad cognoscendi principia in medicina non pertinere adserens *p*), ita vt hoc auctore duo tantum cognoscendi principia empirici haberent, memoriam (§. 152. 153.) & epilogismum. Erat vero epilogismus empiricorum ratio eorum, quae sensui patent *q*). Hinc eo potissimum ad demonstrationes vsi sunt, quas vero nunquam ab abditis caussis mutuati sunt *r*). Analogismo, qui semper ad abdita ducit, adeoque dogmaticorum erat, vsi nunquam sunt *s*).

p) Galen. de subfig. empir. c. 13. p. 346. t. II.
q) Galen. de subfig. empir. c. 10. p. 344. t. II. cf. Gal. de sectis p. 289. t. II.
r) Tale exemplum demonstrationis empiricorum exhibet Galen. de subfig. empir. c. 9. p. 344. t. II.
s) Galen. def. medic. 18. p. 136. t. II.

§. 155. Hos cognitionis medicae fontes ad morbos, qui saepius homines corripere consuerunt, sufficere quidem arbitrati sunt. Quum vero morbi quoque possent existere, mutata forma induti, aut insolito symptomatum ordine stipati; aut denique novi, aliud, idque nobilissimum principium cognoscendi, Serapione auctore *t*), apud empiricos natum est, ἡ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου μετάβασις, sive a re simili ad similem transitus, quo ductus medicus, quae in simili affectu profuisse viderat medicamina, in alio, non quidem eodem, sed similitudinem cum eo habente, eadem adhibebat. Isque transitus triplex erat, ab auxilio ad auxilium, a locis ad loca, ab affectibus denique ad affectus *u*). Non tamen omnes empirici huic transitui parem in medicina dignitatem tribuerunt. Viam ad inventionem vocabant eum, inventionem vero ipsam per experientiam fieri docebant *x*). Menodotus, qui vsui tantum medicinam accommodare volebat, ad medicinam hunc transitum necessarium esse non putabat, quod & dogmatici eodem vterentur. Eandem sententiam Cassius Pyrrhonius tuitus est. Theutras eum magis viam, qua exerceri posset medicus, quam cognoscendi principium, aut, quod quidam putaverunt empirici, partem medicinae esse putavit *y*). Omnes vero reliqui empirici transitu a simili ad simile vsi sunt ceu cognoscendi principio. Hinc Glaucias histo-

riam,

riam, ex autopsia & anamnesi (§. 151—153.) natam, epilogismum, & transitum ad simile τὴν τρίποδα τῆς ἰατρικῆς dixit.

t) Galen. de subfig. empir. c. 3. p. 341. t. II.
u) Galen. de optim. secta c. 16. p. 314. t. II. de subfig. empir. c. 11. p. 344. t. II. de sectis c. 2. p. 286. t. II.
x) Galen. de sectis c. 2. p. 286. t. II.
y) Galen. de subfig. empir. c. 3. p. 341. t. II.

§. 156. Medicinam in duas partes diviserunt, finales nempe & constitutivas. Has principia sua cognoscendi (§. 151—155.) esse dicebant, illas practicae medicinae partes, in quibus tamen non convenerunt, aliis semioticen & therapevticen, aliis hygienen, aliis cosmeticen & phoneticen medicinae esse partes existimantibus. Imo medicinam in tot partes divisere, quot morbi sunt. Fuisse empiricos medicos ad dentes, ad articulos, ad anum adeo, Galenus z) refert. Medicinae divisio, quae apud eos valuit maxime, haec erat, vt vniversam artem in semioticen, therapeuticen & hygienen dividerent. Therapevtice triplex fuit, diaetetica, pharmacevtica, chirurgica a).

z) Galen. de partib. artis medicae c. 1. p. 282. t. II.
a) Galen. de partib. art. medic. c. 6. p. 284. t. II.

§. 157. Haec itaque quatuor empiricis propria erant: 1) vt ad concursum symptomatum respicerent, neque ad morbum, neque ad caussas ejus, 2) vt in his concursibus ea medicamenta tentarent,

rent, quae obſervatio probatiora eſſe ad eos docuiſſet, 3) vt ad hoc hiſtoria ante tentatorum, & 4) tranſitu a ſimili ad ſimile vterentur *b*).

b) Gal. introd. ſ. medic. c. 3. p. 362. t. II.

§. 158. Intelligitur autem ex his, empiricos tantum ad medicamenta & ad morbos reſpexiſſe, & quae in ſano, aegrove ſtatu in corpore aguntur, ad medicinam non pertinere exiſtimaſſe. Hinc ſanorum anatomen ſupervacuam, morbo necatorum inutilem putabant *c*), quod vtramque nec ad obſervationem, nec ad hiſtoriam facere exiſtimabant. Naturam tamen partium, & quaenam ferrent medicamenta, diligenter explorabant *d*). Quaeſtionem de naturalibus actionibus ſupervacuam eſſe ideo contenderunt, quod incomprehenſibilis natura ſit *e*). Neque modum, quo in ſtatum morboſum tranſeunt actiones, neque ipſam hujus ſtatus naturam cauſasque interiores medici attentionem mereri.

c) Celſus in praef. ad Libr. I. p. 8.

d) Galen. de ſectis c. 8. p. 294. t. II. qui locus ad notatu digniſſimos pertinet.

e) Celſus ibid. p. 6.

§. 159. Pathologiam contra ſedulo coluerunt, & quidem auxilii in morbis ferendi cauſa (§. 151. 152. 153. 155): maxime hiſtoriam morborum & ſymptomatum concurſus, quod, quae in vno profuiſſe obſervaverant, in ſimili adhibebant (§. 155). Evidentes cauſas, vt neceſſarias, amplexi *f*), ad

easque

easque constituendas epilogismo vsi sunt. Neque in his omnibus aberrarunt ab Hippocratis placitis, nisi quod contraria plane via ad medicinae in morbis cognitionem contendebant, quam Hippocrates elegerat. Medicinam morborum Hippocrates ex ipsorum cognitione deduxit, facilem esse morborum medicinam, iis ipsis, eorumque caussis cognitis, existimans. Empirici contra, a medicamentorum vsu procedentes, morbos caussasque eorum manifestas medicamentorum potissimum caussa cognoscendos esse existimarunt. Hippocrati et empiricis eadem plane medicina erat, morbo, caussisque ejus manifestis commoda: idem semiotices, idem historiae morborum studium: viae tantum, per quas vtrique ad eandem morborum & medelae scientiam perveniebant, diversae g).

f) Celsus in praef. ad Libr. 1. pag. 6.

g) Quod docui in mea tractatione: Beyträge zur Geschichte der Empiriker nach den Zeiten des Galenus, in Cl. Wittweri Archiv für die Gesch. der Arzneykunde Vol. I. p. 1. p. 31. seq.

§. 160. Voluisse empiricos tradere atque exercere medicinam, quae medicinae dogmaticorum plane esset contraria, ex hactenus dictis satis perspicitur. Incerta, dubia erant apud dogmaticos omnia, ob contemplationum multitudinem, diversitatem, difficultatem: neque in caussis sensui non patentibus, vlla certitudo esse poterat. Hinc empirici, certi amantes in medicina, neque odio

in dogmaticos carentes, omnibus iis, quae ad abdita in medicina ducunt, adeoque vniversa dogmaticorum medicina, repudiatis, soli obseruationi inhaeserunt.

§. 161. Ipsa vero dogmaticorum medicina per empiricam mutata est. Utraque secta, quum non sine invidia res suas ageret, factum est, vt, quod a partium acriore studio abesse vix vnquam potest, vtraque pars a via, in qua veritas consistit, aberraret. Empiricorum medicinam dogmatici, dogmaticorum empirici, falsam putabant: vias, quibus empiricorum secta ad medicamenta morborum invenienda vtebatur, dogmatici fugiebant, & contra. Et tamen morborum medela erat vtrique sectae fere eadem. Dogmaticorum medicina, vtut plena contemplationum & opinionum de caussis morborum generalioribus, practicam hactenus parum mutaverat: ad eruendum enim quid mutatum esset in morbis, dogmatici historia morborum eorumque, quae eos produxerant, vtebantur. Per hanc ad latentem caussam redibant, cui dum medebantur, morbum caussasque ejus manifestas tollebant.

§. 162. Etsi quidem dogmatici, hoc modo procedentes, abditam caussam, suo ingenio excogitatam & per theoriam necessariam, semper supposuere in morbis, ideoque indicationes fecere morbi naturae minus convenientes, tamen, quod

quod mirandum eſt, morbos ſic curarunt, vt neque in diaeta, in qua veteres omnes operam poſuere maximam, neque in ipſis medicamentis morbo idoneis multa poſſint deſiderari. Contulit ad hoc medicamentorum major copia, per eamque eorum ſtudium auctum: contulere etiam ſine dubio empiricorum firmae ſtabilesque obſervationes, quibus dogmatici, vel inviti, in curationibus ſuis vſi ſunt.

CAPUT XII.

Rixae empiricorum cum dogmaticis. Utriusque ſectae per has mutata facies.

§. 163. Itaque poſt ſectae empiricorum exortum medici in duas partes diſceſſerunt, aliis rationalem diſciplinam profitentibus, aliis experientiam. Eodem tempore quoque vtraque ſecta nomina ſua obtinuit. Rationales medici λογικοὺς, δογματικοὺς, ἀναλογιστικοὺς, qui ab experientia nomen ducebant ἐμπειρικοὺς, τηρητικοὺς, μνημονευτικοὺς ſeipſos appellavere *h*).

h) Galen. de ſectis c. 1. p. 286. t. II.

§. 164. Mox certamina inter vtramque ſectam nata ſunt, eaque cum partium ſtudio & invidia geſta. Dogmaticos empirici ſophiſtis aequiparaverunt *i*): empiricorum vero empiriam ab ἀπειρίᾳ nihil differre, dogmatici regeſſerunt *k*). Rationem dogmaticorum empirici ne probabilem quidem eſſe putarunt, & ſi probabilem, tamen

non veram: empiriam dogmatici inconſtantem, non ſufficientem, artis expertem dixere *l*).

i) Galen. in comm. II. in libr. Hipp. de natura human. p. 145. t. III.

k) Galen. de optim. ſecta cap. 9. p. 305. t. II.

l) Galen de ſectis c. 7. p. 289. t. II. Argumenta dogmaticorum & empiricorum pro ſuis ſectis militantia optime expoſuit Corn. Celſus praef. ad L. I. pag. 3. ſeq.

§. 165. Non convenit enim vtraque pars in cognoſcendi principiis. Duo propria erant dogmaticis, analogiſmus & indicatio. Haec a morborum cognitione procedebant, eratque analogiſmus, quod ab evidente ortum ducit & latentis comprehenſionem facit *m*). Indicatio erat dogmaticis praeceptum curationis per abditae cauſae cognitionem natum *n*). Utrumque principium empirici non ſtatuebant, quod ad cauſas abditas aut duceret, aut ab iis prodiret.

m) Galen. def. medic. 18. p. 235. t. II.

n) Galen. de ſect. c. 3. p. 287. t. II.

§. 166. Dogmatici anatomen, abditarum cauſarum inquiſitionem, analogiſmum, indicationem & διαλεκτικὴν θεωρίαν in medicina neceſſarias eſſe putabant: empirici contra anatomen, quam caſus offert, vulnerum inſpectionem (τραυματικὴ θέα *o*) & habitus partium externi obſervationem non negligentes quidem, multis verbis, imo libris, in eam invecti ſunt, nihil per eam poſſe inveniri, nec, ſi quid inveniatur, ad artem eſſe neceſſarium exiſtimantes. Indicationem neque exiſtere,

neque

neque medelam morbi ex abdita ejus caufa cognofci contenderunt: omnia enim ex feipfo effe cognofcenda, nec dialectices artem vllam morborum medicinam defiderare *p*).

o) Galen. de adminiftrat. anat. L. II. c. 3. p. 49. t. IV.
p) Galen. de fect. cap. 5. p. 289. 290. t. II.

§. 167. Dogmatici obfervationem (§. 152.) empiricorum impugnabant, quod nunquam paria fimiliaque fymptomata in morbis incidant, idem tempus eundemque ordinem fervantia, quae tamen ad conftantem obfervationem neceffaria fint, neque intelligi poffit absque rationali difciplina, quorum fymptomatum obfervatio neceffaria fit *q*). Hiftoriam (§. 152.) non effe fontem cognitionis in medicina ideo dicebant, quod diverfa de eodem morbo doceret, quae aut ratione, aut experientia effent dijudicanda. Non poffe vero ea dijudicari per rationem, quam rejiciant empirici: fi vero per experientiam dijudicanda fit hiftoria, fuperfluam effe & inutilem. Neque ideo vtilitatem ab hiftoria effe expectandam, quod omnia, quae ad genus fymptomatum, numerum, magnitudinem & tempus pertinent, literis confignari non poffint *r*).

q) Galen. de optim. fect. c. 11. & 13. p. 309. t. II.
r) Galen. de opt. fect. c. 14. 15. p. 311—313. t. II.

§. 168. Tranfitum ad fimile (§. 155.) his argumentis impugnarunt: Si ab omnibus fymptomatibus tranfitus fit, eum non poffe exiftere, quum

 omnia

omnia ſymptomata perfecte eadem in nullo morbo occurrant: ſi a quibusdam, incertum eſſe *s*). Tranſitum ab auxilio ad auxilium ſi faciant empirici, hoc aut propter formam externam vtriusque medicamenti eandem fieri, eam vero formam parum aut nihil docere, aut propter reſpondentes ſibi in vtroque remedio facultates, quae non ſine rationis vſu eruantur *t*). Tranſire tandem quoque empiricos ab oppoſito ad oppoſitum, ſimilibus omnibus in ſimili morbo incaſſum tentatis *u*): hunc vero tranſitum ſumme conjecturalem eſſe.

s) Galen. de opt. ſect. c. 10. p. 307. t. II.

t) Galen. de opt. ſect. c. 16. p. 314. t. II.

u) Galen. de ſubfig. empir. c. 11. p. 344. t. II. cf. de opt. ſect. c. 19. t. II.

§. 169. Indicationes ad morborum medelam inveniendam, quibus dogmatici vtebantur (§. 165), penitus cum fugerent empirici, hi morbis hoc modo ſemper medebantur, vt, quae obſervatio aut hiſtoria in morbis conferre docuiſſet, ea in ſimilibus adhiberent. Idque dogmaticis ſumme diſplicuit, exiſtimantibus curationem morborum non inveniri abſque indicatione poſſe, neque hanc ſine cognitione naturae, virium corporis, poteſtatum, cauſarum corpora afficientium *x*): quae omnia empirici ad medicinam non prodeſſe exiſtimaverunt.

x) Galen. de ſectis c. 3. p. 287. t. II.

§. 170. Quae tamen ſumma diverſitas vtriusque ſectae in medicamentis ad morbos inveniendis

non

non effecit, vt alia dogmaticorum, alia empiricorum practica medicina esset. Curationem eorundem morborum per easdem curandi vias eademque medicamenta vtramque sectam tentasse Galenus *y*) refert. (vide quoque §. 161. 162.)

y) Notatu dignissimus est locus Galeni de sectis c. 5. p. 291. t. II. quem adscribam: τοιαῦτα μυρία πρὸς ἀλλήλους ἐρίζουσιν Ἐμπειρικοί τε καὶ Δογματικοὶ, τὴν θεραπείαν ἐπὶ τῶν αὐτῶν παθῶν τὴν αὐτὴν ποιούμενοι, ὅσοι γε νόμῳ καθ' ἑκατέραν τὴν αἵρεσιν ἤσκηνται.

§. 171. Et hae ipsae rixae (§. 163—170.) vtrique sectae parum vtiles fuerunt. Effecerunt enim, vt in contentionum hac acerbitate, amplificandae ipsi scientiae operam vix vllam darent. Ipsi adeo empirici epilogismo (§. 154.) & transitu a re simili ad similem (§. 155.) minus vtebantur, quoniam vtrumque hoc cognoscendi principium tueri contra argumenta dogmaticorum vix poterant, neque vllo modo communem cum dogmaticis viam ingredi videri volebant. Aetas dogmaticorum, quae ante empiricae sectae exortum ferax contemplationum fuerat, post eum novas non tulit, vsque ad Asclepiadis tempora. Nec ab vtraque secta, ad haec vsque tempora, aliquid novi in medicina inventum est.

§. 172. Medicamentorum copia per empiricos aucta, diligentiorque obseruatio quid efficerent, & in quo morbo prodessent, per empiricorum medicinam nata, in dogmaticorum medicina hanc

muta-

mutationem effecit, vt, quae antea medicamentis minus copiosis, vix multum moventibus, & in acutis morbis maxime diaeta fuerat vſa, nunc, empiricorum more, crebrioribus valentioribusque medicamentis vteretur. Contulit ad eundem crebriorem medicamentorum vſum is ordo in tractanda medicina, qua medicamentorum doctrina ceu pars medicinae practicae confiderabatur (§. 142). Adeoque, vel invitis dogmaticis, practica medicinae eorum pars ad empiricam acceſſit. Morborum latentes origines & indicationes ad ſectae ſuae mentem eruebant: medicamenta, quae empiricorum obſervatio probatiora experta fuerat, adhibebant.

§. 173. Venenorum & antidotorum ſcientia his temporibus valde dilatata eſt. Nota erant antiquioribus temporibus venena atrociſſima quidem, conii, quo Socrates periit, exemplo: venenum dare medicis per jusjurandum Hippocratis non licebat, neque peſſum foetum corrumpentem mulieris vulvae inferre z): attamen antiquiores medici venenorum raram, ſi vllam vnquam, mentionem fecerunt, neque in libris Hippocratis vllam veneni mentionem eſſe factam, niſi in jurejurando, memini. Eaedem cauſae, quae vſum medicamentorum crebriorem reddiderunt, medicos quoque incitaſſe videntur, vt in venena & antidota diligentius inquirerent. Acceſſit iisdem cauſis Alexandri, deinde Romanorum dilatatum

tatum in has terras imperium, in quibus atrociora & crebriora venena provenire solent. Denique veneficia per Graecorum, Romanorum luxuriam, bella, odia aucta effecere, vt venenis praecavendis, datisque curandis major opera impenderetur.

z) Hipp. iusjurand. p. 43. t. I. ed. Lind.

§. 174. Venenis & antidotis principes viri studuerunt. Attalici Pergameni reges, vt Ptolemaei Aegyptii, amore scientiarum ducti, non solum libris vndique conquisitis bibliothecas condiderunt, quae, si non ad amplificandam medicinam, saltim ad priscae doctrinae monumenta conservanda contulerunt, sed etiam ipsi experimenta circa res medicinales instituerunt, aut instituta ab aliis auctoritate, consilio, adjuvarunt. Aegyptii reges ad anatomen multum contulerunt. (§. 132.) Venenorum experimenta, quum ad evitandum periculum eorum conferrent vitamque redderent tutiorem, eo diligentius facta sunt, quo major mortis a veneficio metus erat. Claruit his experimentis Attalus Philometor, Pergamenorum regum vltimus, qui venenorum vegetabilium per experimenta cognoscendorum studio tantum inhaesit, vt nomen ejus non sine crudelitatis nota quadam ad nos pervenerit *a*). Eumque in his juvisse dicitur Nicander Colophonius, qui heroico versu de venenis ex animalibus (θηριακὰ) & de venenorum medicamentis scripsit, quod vtrumque poema ad nos pervenit. Magnus,

quae

quae ab eo enarrantur, venenorum, & infinitus paene medicinarum ad venena numerus, quantopere ejus temporibus venenorum scientia fuerit agitata, docent.

a) Galen. de antidotis L. I. c. 1. p. 865. t. XIII.

§. 175. Eadem venenorum & antidotorum scientia Mithridates, Ponti rex, claruit. Experimentis in capite damnatis institutis venenorum & antidotorum vim didicit. Victus tandem cum esset a Cn. Pompejo, qui omni regia praeda potitus est, venenorum scientia ad hunc transiit, qui Lenaeo liberto, quae consignaverat Mithridates de his rebus, colligenda & in latinam linguam vertenda tradidit. Cum hoc herbarum scientia ad Romanos transiit vulgataque ab eo antidotus Mithridatis est, quam si quis jejunus sumsisset, venenum eo die non nociturum putabatur. Constabat autem duabus nucibus siccis, ficubus totidem, rutae foliis XX & salis grano *b*).

b) cf. Plin. Libr. XXIII. c. 8. Libr. XXV. c. 2. Q. Seren. Samonic. cap. 61. v. 1069. vbi vid. a me notata. cf. Morgagni epist. I. in Seren in opusc. miscellan. part. I. p. 103. De alia antidoto Mithridatica vid. Plin. L. XXIX. cap. 1. De theriaca Mithridatis cf. Galen. de antidot. L. I. c. 1. p. 865. tom. XIII. Antidotos varias Mithridatis descripsit Galen. de antidot. L. II. c. 8. p. 910. t. 10. p. 915. t. XIII. & in permultis locis aliis.

CAPUT

CAPUT XIII.

De celebrioribus quibusdam empiricis et his, quae a secta empiricorum sunt praestita.

§. 176. Nunc medicos empiricos celebriores, praeter jam dictos (§. 150. 154. 155.), persequar. Eminent in his Manteias, Herophili auditor, & quem Manteias auditorem habuit, Heraclides Tarentinus. De Manteia auctores parum scripserunt: fuit autem princeps suae sectae atque praecipuus auctor, primusque omnium, qui de medicamentis, & simplicibus, & compositis, accurate scripsit. Pertinuit Galeni adhuc temporibus ad probatissimos de hoc argumento scriptores *c*).

c) Galen. de simplic. medic. facult. L. VI. proem. p. 144. t. XIII. de composit. medicam. per genera L. II. c. 1. p. 672. t. XIII.

§. 177. Summam fere inter empiricos laudem consequutus est Heraclides Tarentinus, quem minus sectae suae, quam veritatis amantem Galenus *d*) dicit, qui nihil in libris suis scripserit, nisi quod ipse vidisset comprobatum, quem Caelius *e*) empiricorum principem & omnium maxime probandum vocat, & quem solum inter empiricos dignum refutatione censuit. Hic in diaeta praeceptorem suum sequutus est, eamque summe severam praecepit *f*).

d) Galen. in comm. III. in Hipp. de artic. tom. XII. pag. 396.

e) Acu-

e) Acutor. Libr. I. c. 17. pag. 64. seq. L. IV. c. 4. p. 195. seq.

f) Corn. Celsus L. III. c. 15. pag. 114.

§. 178. Etsi dogmaticorum subtilitatibus plane adversabatur, neque adeo definitiones, sed rerum descriptiones succinctas, pro sectae suae more, exhibebat, quarum exemplum Galenus servavit g), laudatus tamen a dogmaticis est, quia praeter Manteiam primus bene de simplicium medicamentorum facultatibus & de compositionibus medicamentorum scripsit, neque de medicamentis loquutus est, nisi de validis, quorum vim ipse expertus esset, omissis minus validis, iisque, quae dubios effectus praestiterant h). In medicamentis compositis scribendis Manteiam praeceptorem imitatus est i).

g) Galen. de different. puls. L. IV. c. 3. t. VII. p. 88.

h) Galen. de simplic. medic. facult. L. VI. proem. t. XIII. p. 144. cf. de composit. medicamentor. per genera L. II. c. 5. t. XIII. p. 685.

i) Galen. de composit. medic. per gen. L. II. c. 1. p. 672. t. XIII.

§. 179. Magnam, praeter hos, quos memoravi (§. 176—178), medicamentorum experientiam habuere librosque de iis scripsere Crataevas k), Heras Cappadox l). Alios empiricos minoris famae, Glaucum, Dionysium, Critonem, Herodotum, Sextum, Saturninum, Calliclem, Diodorum, Lycum, Clericus m) citat.

k) Galen.

k) Galen. de simplic. medic. facult. L. VI. proem. t. XIII. p. 144.

l) Cels. L. V. c. 22. n. 3. p. 223. c. 28. n. 4. p. 264. Galen. de composit. medic. per gener. L. III. c. 9. t. XIII. p. 731.

m) hist. de la medecine P. II. L. II. c. 7. & 8.

§. 180. Nunc enarrandum est, quid in vniversa medicina mutaverint empirici probatiores, quod difficile est, quoniam empiricorum libri omnes interierunt. Dogmaticorum quidem medicina, quae circa latentia versabatur, nihil vtilitatis per empiricos accepit: medicina per eos tantum dilatari potuit, ad cujus cognitionem per istas vias pervenire licet, quibus empirici vsi sunt (§. 151—156). Historias morborum perfectissimas composuerunt, quod partim patet ex (§. 150—153) dictis, partim ex excerptis, quae Caelius ex Heraclidis Tarentini libris dedit, quae solae prolixiores librorum hujus sectae sunt reliquiae. Morbos secundum symptomata indicationes dirigentia optime distinxerunt. Phrenitidis curatio integra, quam Caelius ex Heraclide exhibet n), nec non synanches o), ilei p), cujus fragmenta idem auctor producit, tali modo institutae sunt, vt nescias quid magis mirere, an accuratam morborum, quoad causas, quae eos effecerunt, distinctionem, an scita commodaque medicamenta ad eosdem. Phrenitidem in inflammatoriam, quam optime, etiam per localia medicamenta, curandam praecepit, gastricam, per vomitum & alvi

I fluxum

fluxum curàndam, & a vitio locali in cerebro ortam divisit Heraclides. Synanchen aliam esse dixit, quae ab inflammatione, causam in locis ipsis affectis habente, & quae a ventriculi sordibus proficiscitur. Ileum inflammatorium & a stercorum collectione ortum, cognitissimos habebat singulisque his morborum speciebus diaetam & medicamenta maximo studio accommodabat.

n) Cael. acutor. L. I. c. 17. p. 64.
o) Cael. acutor. L. III. c. 4. p. 195.
p) Cael. acutor. L. III. c. 17. p. 246.

§. 181. Quibus cognitis, vix quisquam dubitare poterit, quin empirici rectam in curandis morbis viam sint ingressi. Latentes causae, eaedem, quas proximas nostra pathologia dixit, ad scientiam medici pertinent quidem, sed non ad artem, qua is morbis medetur. Illam empirici medico non necessariam, hanc summe necessariam esse putarunt. Et haec ars in eo constitit, vt in symptomatum concursu eo, quem ex longa observatione ita evenire comperti erant, (morbum vocabant) divisione symptomatum facta in cognata morbo, seu essentialia, & affinia *q*), per vtrumque hoc symptomatum genus, maxime tamen per cognata, quod laesum esset in morbo, adeoque per medicamenta curandum, eruerent, eoque modo morbis medicinam summe commodam facerent.

q) Galen. de subfig. empir. c. 6. p. 342. t. II.

§. 182.

§. 182. Si itaque errarunt empirici, dicentes philosophum ibi debere incipere, vbi medicus desinat, vix tamen eos errasse quoad modum, quo curationes invenerunt, quoque ipsos morbos curaverunt, putandum est. Si enim dogmaticorum, mox in hanc, mox in illam curandi viam transeuntium placita cum empiricorum firmis stabilibusque curationibus confero, meliores, probatiores, feliciores empiricos fuisse video, tam exigua praxeos eorum monumenta ad nos pervenisse vehementer doleo. Quae deprehenderunt in morbis, manifesta, efficaci medicina, quam vsus probaverat, debellarunt, *r*) vt vomitu, per methodicos adeo taxato, synanchicos curarunt. Opio & aliis narcoticis crebrius vsos esse empiricos, Clericus *s*) putat: at antiquiores eadem crebro adhibuere. Medicamenta Heraclidem Tarentinum adhibuisse, quae India, calidiorque Arabia fert, notandum est, cinnamomum, piper longum, costum, carpobalsamum, opobalsamum *t*).

r) cf. Cael. acutor. L. II. c. 38. p. 174. acut. III. c. 4. p. 195. & saep.

s) hist. de la med. P. II. L. II. c. 7. p. 374.

t) Galen. de compos. medicam. sec. loc. L. VII. cap. 2. confect. 17. t. XIII. p. 534. L. X. c. 1. p. 628.

MEDICINAE ANTIQUAE
PERIODUS IV.
SECTA METHODICORUM.

Caput XIV.

Epicuri systema philosophicum in medicinam illatum.

§. 183.

Empiricorum medicina, etsi, quod infra exponam, in deteriorem statum pervenit, tamen non sine taedio ad novam rationalis medicinae formam transgredior, quae vniversam quidem theoriam mutavit, practicam vero, si non intactam reliquit, tamen, quod in salutem hominum factum est, vel leviter tetigit. Ejus initia ab Epicuro repetenda sunt.

§. 184. Vixit ab Olympiad. CIX vsque ad Olympiad. CXXVII *u*) Epicurus, vir optimus, sectae nobilissimae princeps. Hic, vt omittam reliquam ejus philosophiam, Democritum in hac τῆς φυσιολογίας parte sequutus est, quae ad naturalium corporum origines spectat *x*), & tali modo philosophatus est: Corpora alia esse concretiones (συγκρίσεις), alia ex concretionibus facta: concretiones ex atomis fieri *y*), haec vero esse indivisibilia (ἄτομα) & immutabilia, nec dissolvi posse,

posse, nec vnquam interire. Haec atoma infinita esse in vnaquaque figura, moverique per vacuum, & solitaria, & inter se juncta, perpetuo, nisi alia, contrarium motum habentia in eodem vacuo, ipsis resistant: qualitatem vero nullam habere, praeter figuram, magnitudinem, gravitatem, & expertia coloris esse, quem tamen varium, pro diversa compositione, nanciscantur, vbi in concretiones aut corpora transierint. Mundum hinc infinitum esse, ex infinitis quippe & immutabilibus atomis compositum *z*).

u) Apollodorus Epicureus apud Diog. Laert. L. X. segm. 14. p. 610. ed. Amstel. 1692. 4.

x) Apollodor. apud. Diog. Laert. L. X. segm. 3. p. 604.

y) *τὰ ἄτομα τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν καὶ αἱ συγκρίσεις γίνονται, καὶ εἰς ἃ διαλύονται.* Quae verba ipsius Epicuri ex epistola ejusdem ad Herodotum, vid. Diog. Laert. L. X. segm. 42. p. 621. diligenter notanda sunt ad intelligendum ipsius, & Asclepiadis adeo systema.

z) vid. Diog. Laert. L. X. segm. 35. p. 618. seq. cf. de Epicuri doctrina Lucret. de rer. natur. Sext. Empir. adv. mathemat. L. IX. Petr. Gassendus de vita & moribus Epicuri Libr. VIII. Hag. Comit. 1658. 4. Brucker instit. hist. philosoph. Per. I. part. post. L. II. cap. 13. §. 8. p. 268.

§. 185. Etsi de modo, quo se habere putaverit haec atoma in concretionibus & corporibus ab iis factis Epicurus, non satis constat in tanta difficultate, qua vniversa ejus philosophia laborat & jam apud ipsos veteres laborabat, subtiliora

tamen atoma motu in corporibus agitari continuo exiſtimavit. Animum atomis talibus, & ſubtilioribus quidem, conſiſtere, adeoque corporeum eſſe, verum nunquam interiturum, docuit, ſed animum imperare corpori, ſi animi atoma per omnem ſyncriſin diſſeminata in corpore vagentur *a*). Per eundem atomorum motum vertiginesque corporum naturalium incrementa, mutationes, caet. explicuit *b*).

a) Diog. Laert. L. X. ſegm. 66. p. 630.

b) Epicurus in epiſt. ad Pythoclem, apud Diog. Laert. L. X. ſegm. 90. p. 641.

§. 186. Neque has doctrinas (§. 184. 185.) ad medicinam applicaviſſe Epicurum incredibile eſt. Scripſit enim περὶ νόσων δόξας πρὸς Μίθρην *c*), quarum vero tantum titulus ad nos pervenit. Per attractionem atomorum, per eorum figuram & propenſionem ad ingrediendum in poros Epicurum digeſtionem, excrementorum ſecretionem & actionem medicamentorum in corpore animali explicaviſſe, Galenus *d*) refert.

c) Diog. Laert. L. X. ſegm. 28. p. 615. ed. Amſtel. 1692. 4.

d) Galen. de natural. facult. L. I. c. 14. t. V. p. 22.

§. 187. Quod ſyſtema, etſi ab ipſo Epicuro, qui ſectatores habuit plurimos, in iisque, inter antiquiores, Metrodorum medicum, ad ſani aegrique corporis naturam fuit applicatum, in medicina tamen nullas mutationes effecit, donec Aſclepiades per id vniverſam medicinam mutavit.

Caput

Caput XV.

Asclepiades.

§. 188. Durabat enim antiquitas firma, vsque dum aetate M. Pompeji Asclepiades, Bithynius, orandi magister, nec satis in ea arte quaestuosus, ad medicinam se repente convertit, atque torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens, omnia abdicavit *e*). Sagacissimus vir, Mithridati, Ciceroni, commendatissimus, vniversum prope humanum genus circumegit in se, non alio modo, quam si caelo emissus advenisset *f*).

e) Plin. Libr. XXVI. cap. 3.

f) Plin. Libr. VII. cap. 37.

§. 189. Novam sectam condidit, eamque, etsi ad dogmaticorum disciplinam referendam, plane tamen ab omnibus, quae dogmatici post Hippocratem ad haec vsque tempora docuerant, abhorrentem. In theoretica medicinae parte Epicurum sequutus est *g*). Medendi rationem magna ex parte mutavit, in eaque Cleophanti praeceptis in primis adhaesit *f*).

g) Atomos Epicuri moles (ὄγκοι), vacuum vero ejusdem philosophi meatus (πόροι) dixit. vid. Galen. de theriac. ad Pison. c. 2. Discessisse in hoc ab Epicuri sententia multi dixerunt, sed in eadem sententia fuit, qua Epicurus, qui ex atomis syncrises, ex his corpora nasci putabat (§. 184.) Syncrises vero Epicuri οἱ ὄγκοι Asclepiadi erant.

h) Corn. Celsus praef. ad L. I, p. 3. L. III. c. 14. pag. 112.

§. 190. Primordia corporum omnium Asclepiades statuit esse atomos, corpuscula sensu praedita *i*), reliqua qualitate omni, corporibus communi, carentia, sempiterno motu gaudentia, quae concursu inter se facto in infinita partium fragmenta solvantur, magnitudine & figura differentia. Quorum conjunctionem corpora sensum & vim mutationis in semetipsis habentia efficere existimavit, aut per magnitudinem, aut copiam, aut figuram, aut ordinem *k*).

i) Intellectu sensa dixit Caelius, acut. L. I. c. 14. p. 41.

k) Caelius acut. L. I. c. 14. qui systema Asclepiadis plenissime exposuit. Galen. comm. I. in III. epid. Hipp. aegr. I. p. 205. t. IX. de different. morbor. c. 2. p. 2. t. VII. de theriaca ad Pison. c. 2. p. 932. t. XIII. de elementis L. I. c. 2. p. 368. t. II. introd. s. medic. c. 9. t. II. p. 368.

§. 191. Ex complexione harum atomorum vias fieri sensu praeditas, magnitudine atque ordine differentes, per quas humores si currant nullo impedimento intercepti, sanitatem existere arbitratus est: morbos vero, si ob corpusculorum interceptionem humores in cursu suo intercipiantur *l*).

l) Priorem statum συμμετρίαν, alterum ἀμετρίαν dixit Asclepiades. vid. Gal. de meth. medendi L. IV. c. 4. t. X. p. 91. cf. Caelius acutor. L. I. c. 14. p. 42.

§. 192. In cursu vero intercipi humores docuit, 1) ob corpusculorum manantium magnitudinem, 2) ob ordinem (schema dixit Caelius) minus

minus convenientem, 3) ob multitudinem, 4) ob motum celerrimum. Eandem quoque interceptionem nasci, si viae nimis amplae fiant, (fluxum viarum dixit Caelius) & si viae praecludantur per alias easque majores moleculas, quas squamulas dixit Caelius, imperviae factae *m*).

m) Caelius acut. L. I. c. 14. p. 42.

§. 193. In morbis explicandis ea, quae in aegris apparent, non respexit *n*). Morbos omnes a locorum, aut viarum, per quae corpuscula manant, differentia deduxit, ita vt tria summa genera morborum statueret, 1) eos, qui accidunt, si corpuscula manantia in viis intercipiantur atque stagnent, quo modo phrenitidem *o*), lethargum, pleuritidem, febrem vehementem, oriri docuit. 2) Qui ob magnitudinem aut raritatem viarum accidant. Sic bulimum ex magnitudine viarum ventriculi & intestinorum alimentari materiae recipiendae destinatarum oriri, raritatem vero viarum laxitatem & colliquationem inducere existimavit, & hydropem oriri docuit *perforatione carnis in parvam formulam viarum, quae possit solida corporis nutrimenta inaquare.* 3) Ultimum genus a liquorum & spirituum turbatione nasci existimabat *p*). Haec omnia ita proposuit, vt activas morborum causas non in humoribus existere, verum occasionales tantum, morborum tamen origines a plenitudine juvari existimaret *q*).

n) Galen. de nat. facult. L. I. c. 14. t. V. p. 23.

o) Caelius acutor. L. I. pag. 2.

p) Caelius acut. L. I. c. 14. p. 42.

q) Caelius ibid. p. 44.

§. 194. Animum ex subtilissimis atomis compositum esse docuit, sicut Epicurus (§. 185), eumque sensuum omnium collectionem dixit. Hinc animum in quadam corporis parte residere negavit, sed omnem corporis partem, sensu praeditam, animum continere docuit *r*).

r) Caelius acut. L. I. c. 14. p. 45. Galen. def. medic. 99. t. II. p. 243.

§. 195. Cum omnia ab atomis deduceret ordine ac compositione rectis aut minus rectis per vias manantibus, nullum quidem earum mutuum attractum, quem Epicurus existere docuerat, statuit, attamen propensionem quandam ad ingrediendum in poros, per eosque meandi, natam a justa atomorum inter se & cum meatibus proportione *s*), qua vitiata morbos mox nasci putavit. Quomodo morborum origines explicaverit, incertum quidem est, typum tamen quotidianae febris maximorum, tertianae minorum, quartanae minimorum corpusculorum manantium stagnatione in meatibus explicavisse Caelius *t*) refert: Celsus vero *u*) inflammationem nasci, si manantia corpuscula per invisibilia foramina subsistendo iter claudunt.

s) Galen. de nat. facult. L. I. c. 14. t. V. p. 22.

t) Cael. acut. L. I. c. 14. p. 42.

u) Cels. praef. ad L. I. p. 4.

§. 196.

§. 196. Naturam nihil aliud esse, quam corpus ejusque motum, docuit: hinc hanc & prodesse posse in morbis, & nocere. Naturam itaque ad morbos curandos parum valere, neque curationes morborum sua sponte venire, sed opportunitatem earum ab artifice quaerendam esse. Criticos dies in morbis negavit, legitimaque tempora, quibus morbi solvantur. Neque per crisin semper aliquid mutari, neque si mutatio sequatur, eam semper bonam esse, adseruit x). Impares quoque dies paribus pejores esse non putavit, nec secundum eos diaetam esse ordinandam y).

x) Celsus Libr. III. c. 4. p. 94. Caelius acut. L. I. c. 14. p. 43. Galen. de crisib. L. III. c. 8. p. 439. t. VIII. de natur. facult. L. I. c. 14. t. V. p. 22.

y) Celsus Libr. III. c. 4. p. 96.

§. 197. Cibos in ventriculo sola solutione in alimentum converti docuit, ita vt soluti, neque vllo alio modo mutati cibi per singulas corporis partes eant. Hinc qualitates sensibiles alimenta non habere, sed per vias receptaculorum nutrimenti arterias, nervos, venas, carnem, fieri z). Appetitum ad cibos nasci meatuum ampliorum caussa: ad potum, si parvi meatus vacui sunt. His principiis inhaerens, & ad sanitatem plurimum conferre putans, si meatus essent corpusculis manantibus pervii (§. 191.), in diaeta sanorum vitae varietatem summopere commendavit, sanisque aquam bibere frigidam & frigida lavari vehe-

vehementer convenire dixit. Eo hinc auctore balneorum vsus Romae potissimum invaluit. Primum pensili balinearum vsu hominibus ad infinitum blanditum esse Asclepiadem, Plinius refert *a*).

z) Caelius acut. L. I. c. 14. p. 44.
a) Plinius L. XXVI. c. 3.

§. 198. Summum hinc, cum sanitatis praesidium, tum omnium morborum medelam, in diaeta esse statuit: medicamentorum enim vsum hanc ob causam sustulit, quod omnia fere medicamenta stomachum laedere malique succi esse putabat *b*). Hinc ad victus rationem omnem suam curam transtulit, quinque res maxime omnium auxiliorum esse professus, abstinentiam cibi, alias vini, fricationem, ambulationem, gestationem *c*). Trahebat mentes artificio mirabili, vinum promittendo aegris dandoque tempestive, tum aquam frigidam: ipse cognominari se frigida danda praetulit *d*). In eorumque omnium parte plurima Erasistratum (§. 139.) sequutus est.

b) Celsus in praef. ad L. V. p. 194.
c) Plin. Libr. XXVI. c. 3. Celsus L. II. c. 14. p. 69.
d) Plin L. XXVI. c. 3. vbi vid. interpretes, praesertim Harduinum.

§. 199. Ad famam Asclepiadis augendam permultae res contulerunt. Romae degebat tempore, quo rei publicae gloria summum fastigium attigerat, quo Romanorum divitiae, luxuria, &

in

in medicos, qui scientiam suam ex Graecia Romam detulerant, odium creverat. Hic vero, quod Romae ex rhetore medicus factus erat, sua omnia Romae invenisse, adeoque Romanorum medicinam Romanis facere videbatur. Famae praeterea suae serviebat, principes in re publica viros amicos habebat, &, quod ad existimationem medicorum augendam non raro efficacissimum est, qui jam curationum suarum gloriam quandam consequuti sunt, omnibus contradixit, alios omnes de morbis pessime sensisse eosdemque pessime curasse palam professus est. Hippocratis & veterum aliorum medicationes mortis meditationes vocavit *e*). Maxime vero post mortem claruit, sponsione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, si vnquam invalidus ullo modo fuisset ipse: & victor suprema senectute lapsu scalarum exanimatus est *f*).

e) Galen. de venaesect. adv. Erasistr. c. 5. t. X. p. 397.
f) Plinius L. VII. c. 37.

§. 200. In morborum curatione hoc tenuit, vt cito, tuto & jucunde curaret *g*). Morbi ejus tempore novi homines exercebant, hydrophobia & elephantiasis, quorum curationem num tentaverit incertum est *h*). Vomitum, purgationem, ex extenuantium classe quidem *i*), sed non penitus rejecit *k*); purgantia vero medicamenta, quae antiquior erat curandi ratio, certum humorem non educere, sed, quem attigerint, immutare arbitratus est *l*).

g) Cel-

g) Celsus L. III. c. 4. p. 93.
h) Plutarch. in conviv. septem sapient. L. VIII. probl. 9.
i) Celsus L. I. c. 3. p. 22.
k) Celsus L. III. c. 4. p. 94.
l) Galen. de purgant. medic. facult. c. 1. t. X. p. 463. de elementis L. II. c. 3. t. III. p. 28. cap. 4. p. 29.

§. 201. Febre vero ipsa praecipue se ad remedium vti professus est. Convellendas etiam aegri vires putavit luce, vigilia, siti ingenti, sic vt ne os primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus disciplinam fuisse contendunt. Is enim vlterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriae subscripsit, primis tortoris vicem exhibuit *m*). Hinc vbi per triduum aegros per omnia fatigaverat, quartum diem, inclinata febre, cibo destinavit *n*). In quibusdam febribus abstinentiam longiorem, ad septimum vsque diem, praecepit *o*). Gestatione, etiam in pensili lecto, in recenti vehementique febre vtebatur *p*). Frictione quoque ad multos morbos, & ad febres, imo ad somnum phreniticis conciliandum, vsus est, neque dubitari potest, Celso *q*) referente, quin latius & dilucidius vbi & quomodo frictione vtendum esset praeceperit. Inclinata febre, vt plurimum post tertium diem, vinum febricitantibus dabat.

m) Celsus L. III. c. 4. p. 94.
n) Celsus L. III. c. 4. p. 94. 95.
o) Caelius acut. L. I. c. 14. p. 43.
p) Celsus L. II. c. 15. p. 71.
q) Celsus L. II. c. 14. p. 69.

§. 202.

§. 202. Omnibus, qui dolore laborabant, venam secuit, reliquis, imo phreniticis, venae sectione interdixit r). Cardiacos vehementibus clysteribus curavit, dein vino refecit s). In alvi fluxu frigidissimam dedit t). Hydropicorum aquas eduxit, abdomine perforato. Synanchicos curavit arteria incisa & fistula in eam immissa. Phrenitidis curationem ab eo praeceptam Caelius u) fuse proposuit, qui quoque aliorum morborum curationes ab Asclepiade praeceptas subinde enarravit.

r) Caelius acutor. L. I. c. 14. p. 43.

s) Caelius ibid.

t) Celsus Libr. IV. c. 19. p. 184.

u) Caelius acutor. L. I. cap. 15. p. 45. seq.

§. 203. Haec fere sunt (§. 188—202.), quae de Asclepiadis placitis ad nos pervenerunt. Systemati ejus, quod difficultate non vna laborabat, tot medicos esse adsensos temporibus, quibus empiricorum secta dogmaticorum errores tanta severitate extricaverat coargueratque, vtique mirum est: & magis ideo, quod per id methodicorum medicina longe celeberrima primordia sua duxerit. Id luxuriae Romanorum, eorum in Graecos, & quae Graeci in terris suis invenerant, odio, eique Asclepiadis ingenio, quo moribus, voluntati atque voluptatum desiderio Romanorum serviebat, tribuendum est x).

x) De

x) De Asclepiade vid. Fabric, bibl. Graec. L. VI. c. 9. n. 4. Vol. XIII. p. 87. Plures medicos, qui Asclepiadis nomen habuere, vid. apud Reinef. epist. ad Rupert. p. 395. Discipulos & sectatores Asclepiadis enarrant Fabricius bibl. Graec. Vol. XIII. p. 88. & Clericus P. II. L. III. c. 11. p. 421.

Caput XVI.

Sectae methodicorum prima initia.

§. 204. Ex empiricorum & dogmaticorum placitis, maxime ex Asclepiadis doctrina, novum systema composuit, non vero penitus exornavit, viam ad methodicam sectam ipsi tantum monstrante Asclepiade *y*), Themison, Laodiceus, summus, quem Plinius vocat *z*), auctor, & multorum hominum, si non salvator, saltim interfector *a*), qui circa annum U. C. DCC vivere desiit *b*). Hic ex Asclepiadis successoribus quaedam in senectute deflexit, & quidem, cum Asclepiades morborum origines ex inaequali corpusculorum manantium proportione deduxerat (§. 191.), ipse, nullius causae, vel latentis, vel manifestae, notitiam quidquam ad morborum curationes pertinere ratus, satis esse duxit communia quaedam morborum intueri *c*). Ad eamque sententiam senex quum pervenisset, ante hanc aetatem libros Asclepiadis doctrinam referentes, seu, Caelio *d*) notante, ab erroribus nondum purgatos, ediderat.

y) Galen.

y) Galen. introd. f. medic. c. 4.
z) Plinius Libr. XVI. cap. 6.
a) Quot Themiſon aegros autumno occiderit vno. Juvenal. Sat. X. v. 221. cf. le Clerc P. II. L. IV. S. 1. c. 1. p. 443.
b) Biancon. epiſt. de Celſi aetate in edit. Celſi Lugd. Bat. 1785. p. 41.
c) Celſus in praef. ad Libr. I. p. 12.
d) Caelius acut. L. I. c. 16. chron. L. I. c. 4. p. 323.

§. 205. Horum vero communium in morbis, quae κοινότητας poſtea vocarunt medici ejus diſciplinae addicti, duo genera eſſe ſtatuit, vnum adſtrictum, alterum laxum, ad quae omnes morbi redirent. Eoque modo, quae Aſclepiades de meatibus tantum in corpore fuerat profeſſus, (qui minus evidentes erant, & quos non omnes in curatione eſſe immutandos docuerat, ſed hos, in quibus ἀμετρία eſſet *e*.) Themiſon, ea quae communia morbi haberent, ſimulque evidentia curans, de vniverſo corpore ſtatuit.

e) Galen. meth. medend. L. IV. cap. 4. t. X. p. 91.

§. 206. Neque vero rationalibus ſe, neque experimenta tantum ſpectantibus adnumerari voluit, cum ab illis eo nomine diſſentiret, quod in conjectura rerum latentium noluit eſſe medicinam, communia vero ſua ad manifeſta pertinere putabat: ab his vero, quod parum artis in obſervatione experimentorum eſſe credebat, neque ad ea, quae in morbis apparent & ad eorum ſigna pertinent, ſed tantum eo ſpectandum eſſe arbitrabatur,

batur, num ad laxi aut ſtricti genus morbi referendi eſſent *f*).

f) Celſus praef. ad Libr. I. pag. 13.

§. 207. In medendi methodo Themiſon rigorem illum non obſervavit, quem reliqui methodici, ſed Aſclepiadem ſequutus eſt, in eo quoque, vt curationum blanditiis aegrotantium animos corporaque temperaret. Sic pendentis thori, quam Caelius vocat, geſtationem, qua per plurimam partem noctis & diei exerceri aegrotantes jubebat *g*), ſic frictionem, abſtinentiam, trium & plurium dierum praecipiebat *h*): & quod idem Aſclepiades fecerat, omnia ad numerum dierum ordinabat *i*). Acutos morbos, auctore praeceptore ſuo, diaeta primum extenuabat, poſtea aegros vario modo reficiendos curabat *k*).

g) Cael. chron. L. II. c. 14. p. 427.

h) Caelius praef. ad L. I. acut. p. 15. chron. II. c. 1. p. 365.

i) Caelius acut. L. I. c. 16. p. 62.

k) Curationem integram phrenitidis exhibet, & non ſine notis quidem, Caelius acut. L. I. cap. 16.

§. 208. Perfecit methodum Theſſalus Trallianus, Themiſonis auditor, qui ſenex Neronis aevo (ann. 54—68. poſt Chriſtum) vixit. Impudens homo, glorioſus, vt ſe ipſum ἰατρονίκην diceret, divitiis, luxuriae & hominum voluntati magis, quam arti ſerviens, omnium medicorum contemptor, qui ſe ſolum morbos ſcire eorumque medelam ad Neronem ipſum *l*) perſcripſit, de

his,

his, quae in morbis communia sunt, praeceptoris sui doctrinam hoc modo confirmavit, vt ea τῶν κοινότητων nomine primus insigniverit, ex his solis curationem morborum hauriendam, reliquamque morborum cognitionem nihil ad medicinam pertinere putaverit *m*), vtque in singulis vel adstrictum, vel laxum, quae κοινότητες suae erant, quas a se inventas gloriabatur *n*), per medicamenta sanandum esse tradiderit. Hinc quoque sex mensium spatio medicinam cuique se traditurum professus est, quod facile potuit, cum ad duo genera omnes morbos & omnia medicamenta referret. Eoque modo facile discipulos nactus est *o*).

l) Excerptum ex hac epistola servavit Galen. meth. med. L. I. c. 2. t. X. p. 3. cf. Plin. L. XXIX. c. 1.

m) Galen. method. medend. L. I. c. 3. t. X. p. 7.

n) Galen. method. medend. L. I. c. 4. p. 11.

o) Galen. method. medend. L. I. cap. 1. p. 3. 4.

§. 209. Caeterum quod quisque paene methodicorum & circa communia in morbis, & circa eorum medelam propriam opinionem habuit, neque vlla secta magis placitorum & diversitate & difficultate laboravit, quam methodica, quod mox perspicietur, vix, inprimis in tanto, & quidem, quod videtur, iusto odio, quo contra Thessalum affectus erat Galenus, dici poterit, in quibus omnibus methodicorum sectam perfecerit. Sufficit scire post Thessalum Mnaseam, Dionysium,

nyſium, Proclum & Antipatrum eadem cum Theſſalo ſenſiſſe: diſſenſiſſe vero ab eo circa quaedam Olympiacum Mileſium, Menemachum Aphrodiſeum, Soranum Epheſium *p*).

p) Galen. introduct. ſ. medic. c. 4. t. II. p. 363.

Caput XVII.

Doctrina methodicorum.

§. 210. Compoſitam fuiſſe methodicorum diſciplinam ex rationali & empirica, ex dictis (§. 204—208.) patet. Mutuati ſunt methodici a rationalibus cauſas abditas, quas vero non tales adſtruxerunt, vt ſecundum ſectae leges medentibus mox ex vno genere, mox ex alio cauſas latentes ſtatuere liceret, ſed omnibus morbis communes quasdam affectiones eſſe docuerunt, per ea, quae in aegris apparent, cognoſcendas, hasque ad duo genera, adſtrictum & laxum referendas eſſe.

§. 211. Quas affectiones etſi quidem non ad latentia pertinere ipſi adſeruerunt, quae quippe minus certa ſint omnia, ſed ad manifeſta; tamen, cum non per ſe pateant, ſed per phaenomena cognoſcantur, vtique, quod & Galenus *q*) monuit, ad latentia referendas eſſe cenſendum eſt. His affectionibus ad indicationes curandorum morborum formandas ſolis vſi ſunt, & ita quidem, vt, quas rationales ex cauſis, ad quas concurſus

ſus ſymptomatum & affectionis cognitione perveniebant, hauſerant indicationes, hi tantum ex communibus hisce affectionibus, adſtricto nempe & laxo, peterent *r*).

q) Galen. de ſectis c. 6. p. 291. t. II.
r) Galen. introd. ſ. medic. c. 8. p. 366. t. II.

§. 212. Hinc quae rationales ſumme neceſſaria fuerant arbitrati, cauſas morborum efficientes, morborum tempora, habitum, aetatem, vires aegrotantis, loci affecti cognitionem, verbo omnia, quae non ad affectiones eorum proxime pertinebant, neglexerunt *s*): omnia quoque, quae ad horum cognitionem pertinent, anatomen quoque *t*), ad medicum nihil facere exiſtimarunt. Ab affectionibus vero in morbis communibus (§. 211.) indicationes repetierunt, in eo quidem cum rationalibus medicis conſentientes, dum ſtatuebant, morbum absque indicatione curationis facta ſanari non poſſe, diſſentientes vero, dum indicationem non a cauſis latentibus, ſed ab affectionibus, quas communes dicebant omnibus morbis, repetebant *u*). Hinc quoque dogmatici dici noluerunt.

s) Galen. de ſectis c. 6. p. 291. t. II. c. 7. p. 292.
t) Galen. de ſectis c. 7. p. 292.
u) Galen. de ſectis c. 7. p. 292.

§. 213. Ab empiricis vero differebant, (etſi, vt hi, manifeſtis ſymptomatibus in morbis acquieſcentes, per ea affectiones communes cognoſcebant,)

bant,) partim indicatione (§. 212.), quam empirici plane non formabant (§. 169.), partim in ipso modo, quo apparentibus in morbis vtebantur. His enim ad curationem inveniendam empirici, ad communem vero affectionem methodici vsi sunt. Empirici latentia fugiebant tanquam incerta, methodici tanquam inutilia. Empiricorum hinc erat observationem apparentium (τήρησιν ἐπὶ τοῖς φαινομένοις), methodicorum vero indicationem habere (ἔνδειξιν ἔχειν) x). Experimentum empiricorum ad virtutes medicaminum cognoscendas tantum conferre putabant, omnia vero, quae morbo sanando conferrent, ex indicatione invenienda esse: indicari vero, quae morbo sanando conferunt, per apparentia, quatenus communis per ea affectio manifesta fiat y).

x) Galen. de sectis t. II. p. 292.

y) Galen. de optima sect. c. 8. t. II. p. 303. c. 28. pag. 318.

§. 214. Longius adhuc recessere ab empiricis, apparentia in morbis tantum haec cognoscenda esse putantes, quae ad affectionis communis naturam eruendam pertinerent, & in medicaminibus solum ad duas, easque contrarias, virtutes esse respiciendum, adstrictionis atque laxitatis, quarum vna laxatum, altera adstrictum curaret.

§. 215. Quibus omnibus perspectis, non arroganter eos, sed secundum ipsius methodicae disciplinae principia egisse putandum est, artem, quam

quam longam Hippocrates dixerat, brevem, vitam vero longam esse existimantes, Hippocrati & omnibus cum dogmaticis, tum empiricis, contradicentes, profitentesque in medicina perspicua, facillime intellectu omnia esse, quam auditorum qualiscunque sex mensium spatio commode perdiscere possit *z*).

z) Galen. de sect. c. 6. p. 292. t. II.

§. 216. Nunc vero doctrinas methodicorum curatius persequar. In quibus notandum est, eas, quod circa multas ejus partes inter ipsos methodicos non conveniebat, aliis disciplinam mutantibus detrahendo, aliis adjiciendo, aliis res ad hanc spectantibus aliter explicando, varias fuisse & a singulis fere auctoribus diverso modo traditas. Temporum ordo servatus tricas has commodissime expediet.

§. 217. Themisonis doctrinam Corn. Celsus optime exposuisse videtur, propterea quod decem circiter annis post hujus viri excessum artium libros suos composuit *a*), neque his temporibus plures, praeter Themisonem, methodici libros scripsisse videntur: sed dubito, quin vera vbique proposuerit mentemque Themisonis semper fuerit adsequutus. Tria enim affectionum communium genera extare, adstrictum, laxum tertiumque mixtum ex Themisonis mente Celsus docuit *b*), quum Galenus & omnes etiam probatiores methodici referant, eum duo tantum genera statuisse,

neque quisquam methodicorum mixto communium affectionum generi hanc dignitatem tribuerit, quam duabus reliquis. Refert quoque Celsus, vtrumque affectionum communium genus ex profluvio tantum corporis, aut adstrictione profluvii Themisonem cognovisse, quod falsum, saltim a probatioribus methodicis, non factum & ex mala Graecarum vocum, quibus strictum (στεγνὸν, στεγνῶσις) & laxum (ῥοῶδες, ῥύσις) designabant methodici, interpretatione natum est. Hinc quoque argumenta, quibus Celsus vtitur contra methodicos, neque ad Thessalum, neque ad probatiores methodicos omnes pertinent.

a) Bianconii epist. de Celsi aetate p. 41.
b) Celsus praefat. ad L. I. pag. 12.

§. 218. Themison causas rejecit manifestas abditasque, communia morborum intuens, eaque ad adstrictum & laxum (quod fluens Celsus non penitus ex methodicorum mente interpretatus est) referenda esse statuens. Cognito igitur eo, quod adstrictum est, digerendum esse, quod laxum, stringendum. Quae vero communia, cum existant in omnibus morbis omnique morbi tempore, ad ea quidem semper esse respiciendum, aliter tamen acutis morbis, aliter vetustis, aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter ad sanitatem declinantibus esse medendum. Horum observationem medicinam esse, quam ita finiebat, vt quasi viam quandam, quam μέθοδον Graeci nominant, eorum-

eorumque, quae in morbis communia sunt, contemplatricem esse contenderet *c*).

c) Celsus praef. ad L. I. p. 12.

§. 219. Antonius Musa, qui Augustum medicina, secundum methodicorum disciplinam praecepta, gravi morbo liberavit, balneorum frigidorum vsum apud Romanos vulgatiorem reddidit. Vectius Valens num methodicus fuerit, & quaenam mutaverit in medicina, incertum est *d*). De vtrisque his viris infra dicam. At Thessalus (§. 208), quem ipse Galenus perfecisse sectam methodicorum professus est, etsi quae communia in morbis ex methodicorum mente sunt, quod Galenus quoque notavit, non invenit, Themisoni quippe jam cognita, eorum tamen nomine τῶν κοινότητων primum videtur vsus esse. Eaque, in quibus, Galeno recte monente *e*), differentiae omnium morborum ex methodicorum mente sitae erant, ipsos morbos esse putabat, quorum adeo duo summa genera statuit. Deliquit etiam contra instituta methodicorum, quod *pro patientibus locis mutabilem esse curationem voluit*, cum tamen, methodicis aliis existimantibus, *solum ob stricturam et laxitatem mutanda sit f*). Caeterum communium affectionum notas accuratius exposuisse videtur *g*). & in medendi methodo methodicorum disciplinam perfecisse, morborum curationes eorum temporibus accommodando *h*).

 d) Plin.

d) Plinius L. XXVI. cap. 5. cf. Clericus part. II. L. IV. S. I. c. 1. p. 445.

e) Galen. method. medend. L. I. c. 3. t. X. p. 7.

f) Caelius acutor. L. III. c. 17. p. 247. cf. Galen. de sect. c. 6. p. 291. t. II.

g) Caelius chron. L. II. c. 8. p. 387.

h) Galen. de opt. sect. c. 25. t. II. p. 322.

§. 220. A Thessali temporibus vsque ad Galenum vixere quidem methodici plures (§. 209), sed cum quid docuerint nesciamus, methodicorum medicina qualis Galeni temporibus fuerit nunc enarrandum est. His itaque temporibus, si liber, quem introductionis titulo emisisse fertur, ab ipso Galeno profectus est, his methodicorum secta distinguebatur: Primum, quod simile in evidentibus considerabat: deinde quod ex evidentibus ad communia in morbis redibat: tandem quod ex communium indicatione curationem hauriebat, neque causas, rationalium more, spectabat, neque obseruationem in symptomatibus concurrentibus, empiricorum more, instituebat *i*).

i) Galen. introd. s. medic. c. 3. p. 363. t. II.

§. 221. Communia morborum antiquioribus methodicis erant adstrictum & laxum. Tertium genus, mixtum (τὸ ἐπιπεπλεγμένον), Themison jam addiderat; sed is auctor, parem id cum reliquis communibus morborum dignitatem non habere, recte dixit, quod ex adstricto laxoque erat compositum, ita vt mixtum locum haberet, si in vno eodemque morbo in alia parte adstrictum

corpus,

corpus, in alia laxatum esset *k*). Hinc Thessalus, & reliqui methodicorum principes, duo tantum communia morborum statuerunt *l*), Galeni vero temporibus tria esse existimabant methodicorum plurimi.

k) Celsus in praef. ad L. I. p. 12.

l) Galen. method. medend. L. I. c. 3. t. X. p. 7. 8.

§. 222. Multum vero circa haec tria communium in morbis genera inter methodicos rixarum fuit. Neque inter se conveniebant, neque cum Thessalo, sectae suae principe, neque eadem in morbis communia statuebant, neque in hoc vel alio in singulis morborum generibus statuendo concordabant. Quam ob causam eos Galenus ἀμέθοδες dixit *m*). Cujus diversitatis causa vna erat, quod multi methodici dicebant, adstrictum retentionem excretionum esse, quae demitti ex corpore deberent, laxumque in contrario statu consistere. Sed probatiores methodici, neque adstricti neque laxi naturam in fluxu aut represso aut nimio esse statuentes, adstrictionem coarctationem (πίλησιν) & densationem (σφίξιν) corporis generalem, laxum vero contrarium statum esse existimarunt *n*). Hinc duo methodicorum genera Galeni temporibus extabant, alterum quod stricti & laxi praesentiam ex solis excretionibus, aut cohibitis, aut nimiis dijudicabat, quodque adeo Asclepiadem sequi videbatur (§. 195.): alterum vero, quod ex vniversi corporis affectione judicium

dicium de ejus adſtricto vel laxo ſtatu ferebat *o*). Altera cauſa erat, quod ipſi methodici anguſtari medicinae fines intelligebant tribus his communibus in morbis affectionibus ſtabilitis, quas ad vnam tantum medicinae partem, quae morbos internos curabat, (diaeteticen vocabant), pertinere ipſi concedebant. Et eas quidem in hac parte medicinae ſemper valere judicabant; át vario tempore modoque vario, quam ob cauſam quoque factum eſt, vt inflammationis & aliorum morborum curationem cum adſtrictione inciperent. Ut vero ad eam medicinae partem, quae manu opem fert, diſciplinam ſuam quoque deducerent, nova in morbis communia excogitarunt.

m) Galen. adverſus Julianum cap. 1. t. IX. p. 377.

n) Locus claſſicus proſtat in libro Galeni de ſectis c. 9. p. 295. t. II. τινὲς ταῖς παρὰ φύσιν ἐκκρίσεσι παραμετρῦσι τὸ ςεγνὸν καὶ τὸ ῥοῶδες. ἰσχομένων μὲν αὐτῶν ςέγνωσιν ὀνομάζοντες τὸ πάθος, ἀμέτρως δ' ἐκκρινομένων ῥύσιν. Ἄλλοι τινὲς ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν σωμάτων διαθέσεσι τὰ πάθη φασὶν εἶναι, καὶ μέμφονταί γε δεινῶς τοῖς εἰς τὸ κενύμενον ἀποβλέπϰσιν.

o) Galen. de optim. ſecta c. 48. p. 337. t. II.

§. 223. Internorum itaque morborum duo communia ſtatuerunt, adſtrictum & laxum, tertio, mixto, addito. Per haec morbos in corpore adeſſe cognoſcebant, quorum vero notas nominaque ſcire non opus eſſe arbitrabantur, cum in adſtricto totum corpus denſatum eſſet omnisque

evidens

evidens excretio prohibita, in laxo vero corporis superficies relaxata, & excretiones, quae in sensum cadant, intensiores existant. Hinc duplicem curationem has generales corporis affectiones indicare, laxationem, si in adstrictione, adstrictionem, si in laxatione affectio consistat: in mixto vitio ei occurendum esse, quod vrget. Ex his duo communium genera nata sunt, ad affectionem scilicet & ad curationem pertinentium. Illae strictum & laxum erant: hae ad solutionem & adstrictionem spectabant. Tertium communium genus addiderunt ad tempus pertinentium (καιρικά), quae peragenda in initio, incremento, vigore, declinatione morborum comprehendebant. Chirurgiae vero communia sita erant in ejus ablatione, quod alienum est. Id duplex erat, vel in corpore, vel extra illud existens. In corpore existens triplicis generis erat: 1) loco alienum, τῷ τόπῳ ἀλλότριον, quod restitutionem in suum locum indicabat; 2) magnitudine alienum, τῷ μεγέθει ἀλλότριον, quod partim resolutionem, partim exstirpationem indicabat; 3) defectu alienum, ἐλλείψει ἀλλότριον, quod repletionem desiderabat. Quum denique perspicerent morbos dari, a venenis & aliis caussis valentibus inductos, quorum affectio nec ad strictum, nec ad laxum posset referri, novam communitatem excogitarunt, prophylacticam. Ad hanc vero, quam tamen omnes methodici non habuisse videntur, evidentibus

quo-

quoque caussis vsi sunt. Sic a rabido cane morsum, cujus corpus apparenter sanum erat, idoneis remediis adversus veneni vim tuebantur *p*).

p) cf. Galen. de optima secta c. 32. p. 327. 328. t. II. introduct. s. medic. c. 3. t. II. p. 362. 363.

§. 224. Communia morborum, ad eorum tempora pertinentia (§. 223.), magni inprimis methodicis in curatione vsus erant. In his fere solis statuendis Hippocratem, diaetam morborum temporibus commodam praecipientem, sequuti sunt, falso autem, Thessalo auctore, putarunt, Hippocratem diaetam secundum tempora morborum ordinasse, quum eandem pro virium aegrotantis natura praeceperit. Methodici vero, & diaetam, & medelam secundum tempora morborum praecipientes, & in incremento adstringendum aut laxandum corpus, in vigore temperandum, in declinatione vero quae ad morbi solutionem conferunt, praecipienda esse existimantes *q*), qualis potus, quale alimentum qualiaque medicamenta diverso morbi tempore essent necessaria, per generales regulas constituebant. In principio acutorum nullum, in augmento parcum, in declinatione magis varium alimentum dabant: qualitatem quoque alimentorum morbi temporibus accommodabant *r*). Quae placita cyclis methodicorum curativis, qui post Galeni tempora in eorum schola invaluerunt, ansam dederunt.

q) Galen. de opt. sect. c. 44. p. 334. t. II.

r) Galen. de opt. sect. c. 34. 44.

§. 225.

§. 225. Medicinam, quam Thessalus cognitionem facientium & necessariorum ad sanitatem finiverat, dixerunt esse notitiam manifestarum communitatum, proximarum, concordantium & consequentium ad medicinae finem *s*). Diversas definitiones singuli fere methodici tradidere, neque in nominibus generatim, neque in eorum explicatione consentientes *t*): in plurimis tamen definitionibus medicinam scientiam eorum, quae communia aegris sunt, dixerunt *u*).

s) Galen. de sect. c. 6. p. 291. cf. Galen. def. medic. n. 17. p. 235. t. II.

t) Galen. method. medend. L. IV. c. 4. t. X. p. 85.

u) Galen. de opt. sect. c. 25. p. 322.

§. 226. Et haec communia in morbis curanda solum respexerunt, quoniam in his caussam, quae morbum proxime effecerat, esse putabant. In quo quidem etiam Asclepiadem sequuti sunt, qui cum meatuum in contrarium statum mutatione (μεταποροποίησις) sanitatem restituendam docuisset, non vniversi corporis habitum, sed meatus tantum immutandos esse censuerat (§. 193. 195.). Methodici vero id, quod de meatibus Asclepiades dixerat, ad vniversum corpus applicantes, ejus naturam per diaetam & medicamenta mutandam in morborum curatione ita esse docebant, vt contrario statu inducto, is, per quem morbus adfuerat, emendaretur. Μετασυγκρίνεσθαι hoc Graece dixerunt, duce Thessalo, qui primus hac

voce

voce hoc ſenſu vſus eſt x), recorporare Caelius latine dixit. Quae vox a methodicis ob Epicuri & Aſclepiadis ſententiam recepta eſt, qua atomos in ſyncriſes tranſire, hasque in corpora exiſtimabant (§. 184.). Hoc modo vniverſam practicam medicinam mutarunt, morborum omnium medelam mutationi eorum, quae communia in morbis eſſe putabant, accommodantes: deteriores in hoc dogmaticis omnibus, qui in curandis morbis eligendisque medicinis ad empiricorum mentem plerumque redibant y).

x) Galen. method. medend. L. IV. c. 4.

y) Galen. de ſect. c. 7. p. 292. t. II.

§. 227. In curatione autem morborum antiquiores methodici aliter procedebant, quam recentiores. Themiſon & Theſſalus in medicamentis exhibendis non ad morborum incrementa, vigorem, declinationem, ſed ſolum ad dierum numerum reſpexerunt z) & quidem ita, vt quae agenda eſſe aut per diaetam, aut per medicamenta putarent, trium dierum numero (diatriton vocabant) comprehenderent. De ipſa vero hac diatrito, quam Themiſon jam reſpiciebat, Theſſalus vero in ſingulis morbis rigoroſius praecepit, ipſi methodici non conſenſerunt, quibusdam eam tribus plenis diebus contineri putantibus, aliis vero alternis diebus. Caelii temporibus tres diatriti ſeptem diebus continebantur, hoc modo, vt tribus primis diebus vna diatritos comprehenderetur,

deretur, altera vero cum quarto, tertia cum ſexto die inciperet *a*). Generatim in morbis chronicis curandis haec trium dierum regula ſtrictius ſervata eſt, quam in acutis.

z) Caelius chron. L. II. c. 1. p. 365. chron. L. II. c. 13. p. 404.

a) Caelius chron. L. II. c. 13. p. 404.

§. 228. Prima diatrito (§. 227.) in qualicunque morbo ab omni cibo potuque abſtinendum eſſe praeceperunt, neque hoc tempore in morbis quidquam mutarunt, Aſclepiadem, qui eadem fere praeceperat (§. 201.), ſequentes. Non tamen omnes circa hanc abſtinentiam eadem ſenſerunt, neque eam in omnibus morbis commendarunt *b*). Ad methodi rigorem eam tamen pertinuiſſe ex Caelio liquet: qui enim prima diatrito aegris alimenta dediſſent, hos contra methodi rigorem deliquiſſe notat.

b) Themiſon phreniticos prima diatrito nutriendos eſſe cenſuit. vid. Caelius acutor. L. 1. c. 16. p. 60.

§. 229. Tribus morbi primis diebus transactis, per quos aegro ab omni alimento abſtinendum erat, reliquis diatritis, in primis in vetuſtis morbis, ad metaſyncriſin vſi ſunt. Quum vero in iisdem morbis tempus omne ad habitus mutationem impendi non poſſet eoque eſſet reſpiciendum, vt vires aegris ſuppeterent, circulos quosdam ſanationis, quos vero Galenus ignorabat, adeoque poſt Galeni demum tempora, excogitarunt

runt methodici, in quibus medicus aut habitum aegrotantium mutaret ex adſtricto in laxum, & contra (metaſyncriticum cyclum vocabant), aut viribus conſuleret, eas & conſervando, & augendo, qui reſumptivus cyclus erat. His circulis, mox vna alterave diatrito, mox vero pluribus comprehenſis, omnis eorum medicina continebatur *c*). Ad vomitum quoque concitandum cyclo peculiari, quem vomitorium appellabant, vtebantur *d*). Neque vnquam ab vno cyclo ad alium tranſierunt, niſi corpore ad mutationem medelae & alimenti ſedulo praeparato.

c) Fuſe deſcripſit modum reſumptivi & metaſyncritici circuli adhibendi in cephalaea Caelius chron. L. I. c. 1. p. 275. quam deſcriptionem Clericus excerpſit hiſt. med. Part. II. L. IV. Sect. I. c. 11. p. 478. & ex eo Schulzius compend. hiſt. med. §. *675*.

d) Quem ex Caelio exhibent Clericus, l. cit. & Schulzius, in compend. hiſt. med. §. *679*.

§. 230. Et has quidem curationes medicamentis perficere tentarunt paucis talibusque, quae corpus non vehementer afficerent. Hinc quae non ad mutationem ſtricti laxive conferre putabant, rejiciebant omnia, evacuantia, alvum purgantia praeſertim, vrinam concitantia, ſomnifera. Ventrem adeo perforare his, quibus aquae in eo eſſent collectae, vetuerunt. Sanguinis miſſione, fomentis ex aqua calida, oleo, cataplaſmatibus, adſtrictionem, frigore, plantaginis, myrti, roſarum, ſempervivi ſucco, vino rubro, laxationem cura-

curabant, vehementius quoque ſtringentibus ad eandem ſubinde adhibitis, alumine, plumbo vſto, caet.

§. 231. Generatim notandum eſt, nullam medicorum antiquorum ſectam diaetae plus ad ipſos morbos curandos tribuiſſe, neque vllam eam ſtudioſius & ſubtilius coluiſſe, quam, Aſclepiade auctore, methodicam. Hinc communia in morbis minus medicamentis magis diaeta, & quidem ſtudioſiſſime ordinata, curabant, neque medicationis eorum circuli in adhibendis medicamentis, ſed potius in diaeta, quae aut vires reſtitueret, aut habitum corporis mutaret, praecipienda conſtabant. Ut merito Hippocratem naturalis diaetae in morbis primum dicas auctorem, artificioſae vero methodicos.

§. 232. Unicus nobis ex methodicorum ſecta ſcriptor practicus ſupereſt, Caelius Aurelianus, quem non longo poſt Galenum tempore, & in Africa quidem, vixiſſe puto. Qui auctor non ideo ſolum nobiliſſimus putandus eſt, quod methodicorum diſciplinae ingenium optime ex eo intelligitur, verum etiam quod ex antiquis, cum dogmaticorum, tum empiricorum libris permulta excerpſit, ex quibus quomodo morbis medelam fecerint aliquo ſaltim modo intelligatur. Ex eodem auctore perſpicitur quos morbos ad adſtrictum, quos ad laxum retulerint methodici. Ad primum genus retulerunt phrenitidem, lethar-

gum, catalepſin, capitis dolorem, vertiginem: ad poſterius cardiacam paſſionem, choleram, profluvia omnia: ad mixtum peripneumoniam, pleuritidem, aſthma. Si denique methodici ex Caelii libro magis aeſtimandi ſunt, quam ex iis, quae Galenus de iis, & non quidem ſine invidia, profert, in morborum ſymptomatibus deſcribendis minus ſegnes fuere, quam conſiderantibus eos nullam vtilitatem ſymptomatibus in medicina tribuiſſe (§. 213. 214.), exiſtimandum foret. Morbos quoque quoad cauſas eos efficientes recte diſtinxerunt, etſi methodus nullam cauſam, praeter communes affectiones, in medici aeſtimationem pervenire praeceperat. Hinc rigor, quem vocabant, methodi magis in contemplationibus & medelae quodam ordine conſtitit: medela morborum mutata quidem per eos eſt, ſed non perturbata. Quod effecit, vt practicae medicinae minus detrimenti methodicorum ſecta attulerit.

cf. de ſecta methodicorum Proſp. Alpini de medicina methodica Libri XIII. Venet. 1611. 4. Lugd. Bat. 1719. 4. P. G. Werlhofii diſſ. inaug. de medicina ſectae methodicae veteris ejusque vſu & abuſu. Helmſtad. 1723. 4. rec. in opuſc. t. I. p. 1. ſeq.

Caput XVIII.

Secta medicorum pneumaticorum.

§. 233. Poſtquam hac fortuna vſus erat Aſclepiades, vt, Epicuri ſyſtemate in medicinam intro-

troducto, novae sectae, quae vna ex principibus in medicina evasit, primas origines daret, praeter Epicuri philosophiam, quae mutata paululum sectae methodicorum fundamenta dederat, Stoicorum quoque philosophia medicis arridere coepit. Secta per hanc philosophiam nata Nerone, aut Vespasiano Romanis imperantibus (ab anno LX, vsque ad annum LXXIX post Christum natum; tempus enim accuratius constitui nequit) novae medicorum disciplinae origines dedit, omnia in morbis a spiritu Stoicorum cuncta penetrante deducenti & contemplativam medicinam singulari modo per definitiones & divisiones tractanti. Pneumaticos medici ei sectae addicti se dixerunt, qui ad methodicos, quod quidem Clericus *e*) putavit, nullo modo, sed potius ad rationales medicos referendi sunt.

Ejus historiam summo studio persequutus est auditor nuper meus, nunc medicus Norimbergensis, Jo. Carolus Osterhausen in dissert. inaugurali, quae historiam sectae medicorum pneumaticorum exhibet, Altorfii, 1791. 8.

e) Cleric. P. II. L. IV. S. II. c. 3. p. 506.

§. 234. Ejus sectae conditor Athenaeus fuit, Attaliae, Ciliciae vrbe, natus, medicus inter antiquos celeberrimus, qui Romae sectae suae scholam aperuit & in medica contemplatione Chrysippum, principem ex Stoicorum philosophia virum, sequutus est *f*). Is Theodorum atque Agathinum habuit discipulos, in quibus Agathinus

 ideo

ideo in historia medicinae memorandus est, quod episyntheticae, hecticae, aut eclecticae *g*) nomine novam sectam condidit, cujus doctrinae, quia, praeter nomina, omnia ad eam pertinentia interierunt, penitus nos latent. Hanc vero sectam ad practicam tantum medicinam pertinuisse inde liquet, quod Agathinus in contemplativa parte pneumaticorum placita sequutus est *h*).

f) Osterhausen hist. sect. pneumat. S. I. §. 1. p. 15.
g) Galen. def. medic. 14. p. 235. t. II.
h) Osterhausen hist. pneumat. S. I. §. 2. p. 23.

§. 235. Discipulos habuit Agathinus Archigenem & Herodotum, & illum quidem in primis ob medicamenta a se inventa, minus ob contemplationes ad Stoicorum mentem in medicina excultas, ad praestantissimos medicos relatum, qui & nomen sectae pneumaticorum primus dedit, Herodotum vero, qui iisdem vicibus apud pneumaticos functus est, quibus apud methodicos Thessalus, gloriosi nempe hominis *i*). Ad pneumaticos denique referendi sunt Magnus & Leonides, cum quibus haec secta extincta est.

i) Cl. Osterhausen hist. pneumat. S. I. §. 3. p. 24.

§. 236. Brevissimum autem tempus est, quo secta pneumaticorum viguit, spatio enim annorum XCII & orta est, & floruit, & esse desiit. Quod ita accidit ob sectarum empiricae & methodicae famam, qua Romae florebant, quaeque severius philosophiae studium, in quo omnis pneu-

matico-

maticorum altior contemplatio versabatur, non requirebant, nec non ob dogmaticorum medicinam, quae etsi diversas de latentibus morborum caussis sententias non recusabat, novas tamen, in primis difficiles, ad quod genus pneumaticorum placita referenda sunt, vix admittebat. Neque severior Stoicorum disciplina Romae radices agere potuit temporibus, quibus Romani vitam gerebant Stoicorum institutis plane contrariam. Et pneumaticorum medicorum placita assequi non licebat, nisi Stoicorum philosophia penitus percepta.

§. 237. Doctrina vero pneumaticorum medicorum haec erat: Stoicorum placita sequentes, animam mundi πνεῦμα vocabant, artificiosum ignem, qui mundum animatum faceret ipseque intelligens esset sapiensque. Hunc spiritum cunctas humani & reliqui animalis corporis partes penetrare statuebant, quo recte constituto in humano corpore naturam bene consistere, offenso vero morbos nasci putabant *k*). Elementa caeterum quatuor cum dogmaticis fere omnibus statuerunt, igni vero majorem vim, quam reliquis, adscripserunt. Neque, quod mirum est, ea, quae de spiritu docuerant cuncta penetrante, si ex fragmentis, quae Galenus de hujus sectae placitis servavit, doctrina ipsius sectae potest intelligi, ad naturalem aut praeternaturalem actionem corporis humani applicaverunt.

k) Cl. Osterhausen S. II. §. 1. p. 42.

§. 238. Etsi enim in ſpiritus omnia penetrantis affectione morbum conſiſtere putabant eoque modo ejus medicinae contemplatricis primi auctores erant, quae ſummo viro, Stahlio duce, noſtro aevo agitari coepta eſt, tamen, quod mirum eſt, dogmaticorum plurimorum more, elementorum qualitatibus, calido, frigido, humido, ſicco, cauſas morborum tribuerunt, neque per ſpiritum ſuum quicquam explicuerunt. In definiendo caeterum & diſtinguendo ſubtiliſſimi fuerunt *l*). Hinc quod Zenoni objecerat M. T. Cicero *m*), non tam rerum inventorem fuiſſe, quam verborum, eadem contra pneumaticos Galenus *n*) dixit. Et ſane praeter definitionum, novarum diviſionum & medicamentorum, quae in morbis adhibebant, copiam, a rationalibus medicis non diſceſſerunt.

l) Exempla permulta collegit Cl. Oſterhauſen in libr. cit. S. II. §. 11. 12. vbi vide in primis eorum de pulſibus doctrinam & de dolorum differentiis, in qua & ſubtiliſſimos viros longiſſime ſuperarunt.

m) de finib. L. III. c 2. p. 231. ed. Bipont.

n) Galen. de different. pulſ. L. III. c. 1. t. VIII. p. 63. Cl. Oſterhauſen S. II. §. 15. p. 71. 72.

§. 239. In medicamentis copioſiſſimi fuere pertinuitque ad probatiores de medicamentis compoſitis auctores Archigenes, cujus libros fere integros Galenus exſcripſit. In diaetetica tamen medicinae parte Aſclepiadem ſequuti eſſe aliquo modo videntur acutosque morbos eodem, quo ille,

ille, modo curasse. Ad diuturnos medicamentorum copia fere infinita, pro saeculi, quo florebant, more, vsi sunt. Videntur itaque ratione altioris de primis morborum originibus contemplationis propriam effecisse sectam, in reliqua contemplatione dogmaticos, in curatione morborum ex parte Asclepiadem, ex parte empiricos sequentes, unde quidam eorum episynthetici, seu eclectici (§. 234.) dicti sunt.

§. 240. Dimicasse in medicorum pneumaticorum acie Aretaeum post Dan. Clericum *o*) omnium, qui medicinae historiam perscripserunt, opinio fuit: sed vix majori jure, quam caeteros dogmaticos, ad pneumaticos pertinuisse Aretaeum, Cl. Osterhausen *p*) probavit. Memorandus autem hic vir in historia medicinae est, summus atque praecipuus de morborum cognitione & curatione post Hippocratem auctor, qui temporibus a Nerone ad Adrianum vsque (ann. 54. vsque ad ann. 138. post Christum) vixisse videtur *q*), Galeno ignotus & saeculo demum IV & V a medicis citatus. Libros scripsit IV. de caussis & signis acutorum & diuturnorum morborum: totidem de curatione acutorum & diuturnorum morborum. In his rationalem disciplinam sequutus est, necessariam anatomen ad omnes morbos cognoscendos probans. In symptomatum enarratione accuratissimus fuit, vt in hac veterum nemini, & ne Hippocrati quidem, cedat. In mor-

borum curatione naturae ductum & magistram, quam ipse vocabat, experientiam, sequutus est, nec quidem magis in stylo efformando, quam in remediis adhibendis, peritus artifex & concinnus. Eo ordine, eo judicio, ita distincte pleneque traduntur ab eo curandi rationes, vt vix quicquam in hoc genere ex summi scriptoris manibus exierit absolutius. Quae ab antiquioribus dicta erant, alia, vtpote optima, selegit, alia expolivit, quaedam ipse primus, elephantiasis, venae cavae acuti morbi, satyriasis, caet. exemplo, haud infeliciter tentavit *r*).

o) hist. med. P. II. L. IV. S. II. c. 3. p. 508.

p) hist. sectae pneumaticor. S. III. §. 1. p. 79. seq.

q) Jo. Wigan de Aretaei aetate, in Aretaei edit. Oxon. 1723. fol. pag. XV.

r) Wigan de curandi ratione, quam tenuit Aretaeus, in ead. edit. p. XXVIII.

Caput XIX.

Medicina Romanorum.

§. 241. Romanus populus vsque ad sexcentesimum annum sine medicina vixisse fertur *s*). Quod non ita intelligendum est, vt medicina caruerit, sed vt medicis, qui artem Graecorum more didicerant & secundum scholarum Graecarum praecepta exercebant. Neque tenax hoc temporis spatio antiquae simplicitatis, continentiae, priscoque vtens robore, in quod morbi, si vnquam,

saltim

ſaltim raro cadunt, populus Romanus medicis difficulter caruit. Non vero, ob vulgares morbos, qui Romae & in agro Romano crebriores eſſe conſuerunt, quosque antiquitas omnis (§. 25.) a Deorum ira profectos putabat, numinum eorum cultu caruit, quibus opinio propitiam ad morbos avertendos voluntatem tribuebat. Hinc peſtilentiae cauſa anno U. C. CCCXXI aedes Apollini, medicinalis auxilii cauſa, dedicatae ſunt *t*).

s) Plinius L. XXIX. c. 1.

t) Schulzius in hiſt. med. Period. II. c. 6. §. 4. p. 430.

§. 242. Cum vero anno U. C. CDLIX multis rebus populo Romano laetus annus vix ad ſolatium peſtilentiae vrentis ſimul vrbem atque agros ſufficeret portentoque ſimilis clades eſſet, in libris Sibyllinis inventum eſt, Aeſculapium ab Epidauro Romam arceſſendum. Neque tamen hoc anno, quia bello occupati conſules erant, quicquam de ea re actum, praeterquam quod vnum diem Aeſculapio ſupplicatio habita eſt *u*). Anno vero U. C. CDLX, poſt quam triennio continuo civitas peſtilentia vexata fuerat, legatis Epidaurum miſſis vnicam fatalis remedii opem Romani impetrarunt. Siquidem is anguis (§. 51. 53.), quem Epidaurii in modum Aeſculapii venerabantur, per vrbis celeberrimas partes mitibus oculis & leni tractu labi Romanorumque legatos ſequi coepit, triduoque inter religioſam omnium admirationem conſpectus, tandem ad triremem Ro-

ma-

manam perrexit: paventibus inuſitato ſpectaculo nautis eo conſcendit, vbi Q. Ogulnii, legati, tabernaculum erat, in quo in multiplicem orbem, per ſummam quietem, eſt convolutus. Tum legati, cultu anguis a peritis accepto, laeti inde ſolverunt. Tandem in ripam Tiberis egreſſis legatis anguis in inſulam, vbi templum dedicatum eſt, transnatavit adventuque ſuo tempeſtatem, cui remedio quaeſitus erat, diſpulit *x*).

u) Livius L. X. c. 47.

x) Epit. Liv. L. XI. Valerius Maxim. L. I, de mirac. cap. 2.

§. 243. Cultum anguis a peritis accepiſſe Romanos Valerius Maximus quod memorat, plures in hac opinione fuerunt, vt ſacerdotes quoque Aeſculapii Epidauro Romam tranſierint & Aſclepiadarum priſcam medicinam ad Romanos tranſtulerint *y*). Cui opinioni & Valerii Maximi verba repugnant, & Romanorum mos, quo numinum ſacerdotes non eligere, niſi ex Romanorum ipſa gente, licebat.

y) Schulz in hiſt. med. P. II. c. 6. §. 5. p. 430.

§. 244. Cum Aeſculapii cultu Hygeae quoque numen ad Romanos tranſiiſſe vero non abſimile eſt. Quod enim ſub ſalutis Deae nomine coluerunt prius, quam Aeſculapium arceſſerent, Romani numen, quidquid contradicant alii, ex iisque Cl. Groſaeus *z*), non Hygea fuit, ſanitatis effectrix, Aeſculapii filia, ſed τύχη, ſive σωτεῖρα

θέα,

θέα, cui Lucius Junius Bubulcus conſul aedem, quam bello Samnitium voverat, anno U. C. CDXLVII. cenſor locavit, ac tandem, bello contra Aequos proſpere confecto, dictator, poſtquam triumphans in vrbem rediiſſet, anno U. C. CDLI. dedicavit *a*). Quod non ob ſanitatis praeſidium, a numine acceptum, ſed ob bellum contra Samnites feliciter geſtum, factum eſt.

z) Diſſ. ſur le culte, que les anciens ont rendu a la Deeſſe de Santé, p. 11.

a) Livius Libr. IX. c. 43. Libr. X. c. 1.

§. 245. Hygeam tamen antiquis temporibus apud Romanos fuiſſe cultam, Suetonius *b*) docet, qui Auguſtum ſalutis augurium, quod ex antiquis caeremoniis fuerat, & paullatim abolitum, reſtituiſſe refert. Multa quoque alia numina medicinae cauſa a Romanis culta ſunt. Febri Deae fanum Romani dedicaverant. Erant iis numina, quae alios vexarent, alios a morborum vexa liberarent, Sylvanus, Intercidona, Pilumna, Deverra, Averrunca, caet. Publica ſaeviente calamitate, peſtilentia, aliove morbo populari, qui ſub coelo Romano frequentior erat, Decemviri Sibyllinis libris inſpiciendis conſtituebantur, ſupplicationes edicebantur, clavus dextro lateri Jovis Capitolini templi figebatur, caet.

b) Sueton. in Octav. c. 31. cf. de hoc augurio Dio Caſſius L. XVII.

§. 246.

§. 246. Medicinas in publicis calamitatibus a Diis in primis esse quaesitas, ex his perspicitur, Medicos vero ad easdem in vsum esse vocatos, ex Dionysio Halicarnassensi *c*) intelligitur, qui, si, quod vero non absimile est, quoniam vterque eadem refert, Thucydidem imitatus non est, medicos & domestica auxilia in pestilentia anno U. C. CCLXXXII & CCCI. non suffecisse Romanis refert. Sed popularis morbi auxilium Romanorum gens certe a medicis non petiit, verum omnium more, quae in naturali scientia non multum progressae fuerunt, a Deorum numinibus. Neque adeo Galeni temporibus pestilentiae medicina a medicis quaesita est. Diuturnis vero morbis sobrius, bello, laboribus duratus homo obnoxius non est, & talis donec fuit Romanus civis, medico non indiguit.

c) Dionys. Halicarnass. antiq. Rom. L. IX. p. 599. L. X. p. 677.

§. 247. Neque medicinam Romani habere potuere talem, qualem Graeci prius, quam consuetudinem haberent cum Graecis. Non enim facile his temporibus Graeci medici patriam terram reliquerunt, omni cultus abundantia florentissimam, vt apud gentem salutem suam experirentur, quam rudem, barbaram, omnis cultus expertem esse putabant, quae quoque ab iis medelam morborum, qua non indigebat, vix accepisset. Attamen habuere Romani & ante sex-

centos

centos annos illos, quibus ſine medicis fuiſſe dicuntur, medicinam ſuam domeſticam. M. Porcius Cato, qui anno U. C. DCIV vivere deſiit, Graecis ſummopere infenſus, quos (vates cecinit, quae & evenerunt) ſuis literis dixit, ſua luxuria corrupturos omnia, ipſe librum ſcripſit, & quidem praecepta morbos per diaetam aut incantationes ſanandi continentia. Hinc Plinius his DC annis, quibus Romani medicis caruerunt, morbos domeſtica medicina, braſſica, beta, ſanaſſe refert *d*).

d) Plinius Libr. XX. c. 9. cf. M. Porcius Cato de re ruſtic. c. 156. Vol. I. p. 73. ed. Bipont.

§. 248. Graecorum medicina primum per Archagathum, Lyſaniae filium, Romam translata eſt. Is L. Aemilio & M. Livio Coſſ. U. C. anno DXXXV Romam venit e Peloponneſo, datoque ei Quiritium jure emptaque ob id taberna in compito Acilio publice, medicinam, inprimis chirurgicam, exercuit, hac laude, vt vulnerarius diceretur. Verum mox, ob vrendi ſecandique ſaevitiem, nomen ejus in carnificem & in taedium ars, omnesque ſimul medici, tranſiere *e*).

e) Plinius L. XXIX. c. 1. cf. meam proluſionem de Antonio Muſa, Auguſti medico, Altorfii, 1786. pag. 1.

§. 249. Etſi quidem quaenam fata medicina Romae habuerit poſt Archagathum depulſum, vſque ad Aſclepiadis tempora, neſcimus, neque

mul-

multos statim post Archagathum medicos Graecos Romae fortunae suae periculum fecisse credendum est, notus tamen erat Catoni, quod oratio ejus ad filium probat, Graecorum medicorum mos, & cum ipse interdixit filio de medicis, quosdam saltim Graecos medicinam Romae exercuisse ejus temporibus existimandum est, quos, vt suspectos filio populoque faceret, jurasse dixit, barbaros omnes, adeoque etiam Romanos, necare medicina *f*). Summa itaque, qua valuit Cato apud Romanos, auctoritas effecisse videtur, vt vix laete creverit penes Romanos Graecorum medicina, vt vero tamen medici Graeci Romanis post haec tempora non penitus defuerint. Verum paulo post Catonis excessum, anno circiter U. C. DCLXX Asclepiades e Bithynia Romam venit, cum quo tempora medicorum Graecorum Romae aegris medentium scholasque medicos in hac vrbe habentium incipiunt.

f) Plinius L. XXIX. c. 1.

§. 250. Longum itaque temporis spatium, quo Romani post Archagathum medicis Graecis caruere, non est. Et in hoc temporis spatium ab anno U. C. DXXXV vsque ad annum DCLXX famosa ista lis de medicorum Romae degentium conditione cadit. Sunt nempe, qui omnes medicos, ad Julii Caesaris vsque tempora, servilem conditionem habuisse apud Romanos existiment *g*):

sunt

sunt vero etiam, qui medicos ab hac servitii infamia omni opera data liberare studeant *h*).

g) Corn. Agrippa a Nettersheim de vanit. scientiar. c. 83. Jans. ab Almeloveen invent. nov. antiq. §. 4. p. 19. Conyer Middelton de medicorum apud Romanos degentium conditione p. 10. (Boeckelmann) Medicus Romanus servus LX solidis aestimatus. Lugd. Bat. 1671. 8.

h) Drelincourt Op. P. II. p. 408. Spon recherches sur l'antiquité p. 441. Lampe de honoribus & privilegiis medicorum cap. II. §. 24. seq. p. 90. seq. Vinck in amoenitat. philolog. medic. c. II. §. 5. p. 122 seq. J. C. Schlaeger de medicorum apud veteres Romanos conditione Helmstad. 1740. 4. Richter diss. prisca Roma erga medicos suos haud iniqua Gott. 1764. & in Opusc. Vol. II. p. 402. vid. quoque quae ego hac de re disserui in progr. de Antonio Musa p. 1. seq. Scriptores vtriusque partis recenset copiose Hallerus in Boerhaav. method. studii medici pag. 974 & 993.

§. 251. Fuisse Romae his temporibus medicos servilis conditionis negari non potest, neque qui plurimos medicos ejus conditionis fuisse adserunt, facile per historiam confutari possunt, si servitium medicorum dicto temporis spatio comprehendunt. Neque enim Graeci ingenui ante ea tempora, quibus Romanorum imperium per Graeciam dilatatum est, frequenter Romam venerunt, vt ingenii sui quaestum facerent, neque de Graecorum medicina ante Asclepiadem Romani bene existimarunt. Verum bello capti, aut alio modo in servitium adacti Graeci, si medici erant,

heri & familiae corpora curabant. Neque facile heri erant, qui in tanta servorum copia medicos non haberent, minus tamen ad morbos sanandos, sed potius ad alia corporis servitia praestanda, frictionis, vnctionis, balneorum, auxiliorum ad externos laesiones. Talesque servos Romani non priscis solum temporibus, sed etiam recentioribus, habuere.

§. 252. Sed postquam Romanorum civitas divitiis opibusque valentior erat facta, multi Graecorum se Romam, quaestus faciendi causa, contulerunt *i*), in iisque, cum sensim medicae artis necessitas apud Romanos invalesceret, etiam medici. Hi ingenui fuerunt, & si etiam jus Quiritium adepti omnes non sunt, tamen Romae ingenui vixerunt, & partim Graecis literis scientiisque docendis, partim medicina exercenda vitam in vrbe transegerunt.

i) Cicero in orat. pro Archia poet.

§. 253. Et in his quidem Asclepiades (§. 188-203) fuit, summus vir, neque vlla servitii nota famosus, qui scholam medicorum Romae primus instituit, cui praeesse non potuisset, si servilem vitam egisset, quo etiam permulti e nobilissimis Romanorum medico & familiari vsi sunt. Cum eoque viro Romanorum medicina, quae antea pauca fuerat, incipit, & quidem, quod summam merito movet admirationem, omnia, quae post hunc virum, ad Galenum vsque in medicina accide-

M 2 runt,

runt, Romae, & quidem non per Romanos, ſed per Graecos medicos ibi degentes, acciderunt. Aſclepiade auctore medicinae methodicorum initia Romae nata ſunt: principes methodici, Themiſon atque Theſſalus, Romae floruerunt: ſchola methodicorum praecipua Romae fuit: pneumaticorum ſecta Romae nata eſt, floruit, eſſe deſiit. Eraſiſtrati ſectatores Romae, Galeni adhuc temporibus, ſuas ſcholas habuere, quae quoque aliis ex dogmaticorum grege non defuerunt. Medicamentorum ſcriptores praecipui Romae vixerunt. Sectarum paene omnium contentiones, poſt Aſclepiadem, Romae agitatae ſunt. Ut adeo, ſi Alexandriam excipis, vix multas vrbes extitiſſe poſt Aſclepiadis tempora in Graecia putes, in quibus medicina fuerit, & quidem per diverſas ſectas diverſo modo tradita. Quae omnia ſane non per ſervos fieri potuerunt, ſed per ingenuos viros, Romae degentes.

§. 254. Sed Romanus populus, in artibus accipiendis caeterum haud lentus, medicinam parum coluit, recteque Plinius dixit, ſolam hanc artium Graecarum nondum exercere Romanorum gravitatem in tanto fructu, pauciſſimos Quiritium eam attigiſſe & hos ipſos ſtatim ad Graecos transfugas. Imo auctoritas aliter, quam Graece, medicinam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque Graecae linguae, non erat, minus credentes, quae ad ſalutem ſuam pertinent, ſi

intelligerent *k*). Indeque non mirandum eſt, Julium Caeſarem, poſt Civilium bellorum calamitates & LXXX millibus civium in transmarinas colonias diſtributis, omnes medicinam profeſſos, quo lubentius & ipſi vrbem incolerent, caeterique appeterent, civitate Romana donaviſſe *l*).

k) Plinius L. XXIX. c. 1.
l) Suetonius Jul. c. 42.

§. 255. Neque alia medicinae Romanae facies Auguſti temporibus fuit. Erant iis temporibus Romae medici ingenui Graeci, erant vero & ſervi, qui medicinalia officia dominis familiaeque praeſtabant (§. 251.). Ipſe Auguſtus ſervum medicum habuit *m*): habuit vero etiam medicum amicum *n*). Libertus Auguſti erat Antonius Muſa, Graecus origine, ex methodicorum ſecta *o*), qui Auguſto, pertinaci arthritica deſtillatione affecto, anteaque per laxantia, methodicorum more, curato, contraria medicina, frigida nempe & ſtringente, ex ejusdem ſectae mente, ſanitatem reſtituit eoque modo effecit, vt ipſo, Themiſone, Vectio Valente & Chramide Maſſilienſi auctoribus, frigidorum balneorum vſus adeo percrebreſceret, vt Romani ipſa hyeme ſenes conſulares ad oſtentationem vſque rigentes non raro viderent *p*). Praemia curationis ab Auguſto & ſenatu Romano accepit Muſa pecuniam multam, ſtatuaque ei, aere collato, in foro, juxta ſignum Aeſculapii, decreta eſt. Annuli aurei jus eque-

ſtris-

ſtrisque ordinis dignitatem ab Auguſto accepit, quod vero, quia ſoli Muſae conceſſum fuit, reliquorum medicorum non fuit, neque artem exercentium dignitatem augere potuit *q*).

m) Sueton. Calig. c. 8.
n) vid. Progr. meum de Antonio Muſa, §. 3. p. 8.
o) Plinius L. XXIX. c. 1. Dio Caſſius L. LIII. p. 517. ed. Leunclav. vid. meum progr. §. 4. p. 10.
p) Plinius L. XXIX. c. 1.
q) vid. meum progr. de Ant. Muſa §. 6. p. 15. ſeq.

§. 256. Praeter jusjurandum Hippocratis, quod vix in omnibus medicorum ſcholis valuiſſe exiſtimandum eſt, Graeci legem non habuere, quae medicos adſtringeret. Neque Plinii temporibus apud Romanos lex erat, quae medicorum inſcitiam, quae ſumma erat his temporibus, puniret, nullum exemplum vindictae. Ut quisque inter Graecos loquendo pollebat, imperator ilico vitae necisque fiebat. Sed munerum civilium vacatio, quam Auguſtus medicis omnibus, vt gratiam eis ſanationis, ab Antonio Muſa peractae, referret, tribuerat *r*), quaeque, vna eum quaeſtus ſpe, quam his temporibus non exiguam Romae fuiſſe Plinius per exempla *s*) probat, medicorum infinitum paene numerum Romam in vrbesque Romanorum imperio ſubditas traxit. Cujus vacationis moleſtia cum ob multitudinem ea gaudentium in reliquos cives acerbius caderet, lege ab imperatoribus data, medicorum numerus, qui vacatione a publicis muneribus gauderent,

constitutus est. Quod ab Antonino Pio, lege, quae adhuc superest, data, factum est: factum vero jam a Nerone esse, titulus archiatri docet, quem Andromachus, Neronis medicus, habuit. Is enim titulus iis dabatur medicis, qui legis auctoritate ex numero immunium a muneribus publicis erant. Circumcisus hoc modo medicorum immunitate gaudentium numerus effecit, vt, qui ei adscribi volebant, immunitatem, cum eaque junctum archiatri titulum non acquirerent, nisi prius de eorum virtute constitisset. Eoque modo duae classes medicorum natae sunt, probatorum, sive archiatrorum, qui annonas publicas habebant & stipendia annua gaudebantque immunitate a publicis muneribus, quorumque numerus, pro vrbium magnitudine, lege stabilitus erat, & eorum, qui non probati erant, neque hac vacatione gaudebant. Eaque prima legum medicinae & medicorum caussa latarum monumenta sunt *t*).

r) Dio Cassius L. LIII. p. 517. ed. Leunclav.

s) Plinius L. XXIX. c. 1.

t) Rem vberius exposui in illustratione legum antiquissimarum, quae ad medicinam spectant, quae extat in libro a Cl. Pyl edito: Repertorium für die öffentliche und gerichtliche Arzneywissenschaft. Vol. II. P. II. p. 167.

§. 257. Medicina caeterum etsi Romae tantopere floruit, vt neque de reliquae Italiae, neque de Graecorum medicina horum temporum multa super-

superſint, hisque temporibus duo quaſi emporia medicinae extitiſſe putandum ſit, Romam atque Alexandriam, tamen pauciſſimi Romanorum eam ſcriptis pertractarunt. Primus, isque nobiliſſimus medicinae inter Romanos auctor Aulus Cornelius Celſus eſt, ingenuus vir, qui temporibus Augu-ſti vixit, quod probavit copioſiſſimis argumentis Lud. Bianconius *u*). Scripſit Celſus, & quidem puriſſimo Romanorum ſermone, quo nullus veterum medicorum eum adſequutus eſt, encyclopaediam, in plures libros diviſam, artium titulo emiſſam. Sextus artium liber is de medicina erat, inſcriptionibus in codicibus antiquiſſimis id docentibus. Rem ruſticam & agri culturam, quam quintus liber complexus eſt, rhetoricam VII. libris pertractavit. De hiſtoria etiam, de legibus, de re militari ſcripſiſſe Quinctilianus refert. Eaque ſtudiorum Celſi multitudo multos impulit ad credendum, Celſum medicinam quidem habuiſſe cognitam, eamque ex Graecis auctoribus hauſiſſe, non vero exercuiſſe. Cui opinioni hoc argumentum accedit, quod in prioribus de medicina libris, qui ſoli de artium libris ſuperſunt, praeter praecepta diaetetica generalia, qualia cuique ſcire intereſt, fere omnia ex Hippocrate tradidit, librum quoque de medicamentis ex aliis concinnavit, neque vnquam in libris ejus proprii experimenti nota vel leviſſima occurrit: repugnat vero accurata morborum, medelarum, eorum-

que, quae chirurgi manus facere debet, descriptio, vt, si non exercuerit medicinam, ejus saltim peritissimus dicendus sit. Fuitque, quod Bianconius probavit, his temporibus Romanis mos, vt cum plurimis rebus ad doctrinam pertinentibus medicinae etiam studerent.

u) Bianconii epist. de Celsi aetate p. 51. cf. de Corn. Celso Jo. Alb. Fabricii biblioth. latin. cura Jo. Aug. Ernesti L. II. c. 4. t. II. p. 36.

§. 258. Libri ejus octo de medicina quum primi sint, qui post Hippocratis tempora scripti ad nos pervenerunt, partim ideo memorabiles sunt, quod multa ex Graecis, Hippocrate, Asclepiade, rel. versa continent, partim quod, quid medicina a temporibus post Hippocratem profecerit, demonstrant. Praefatio historiae medicae, praesertim sectarum, compendium continet egregie elaboratum. Quae ad medicinam proxime pertinent, maximam partem ex aliis desumta sunt, ita vt Asclepiadem, a cujus placitis tamen subinde decedit, sequi maxime videatur. Chirurgiam perfectissime tradidit, solumque, quo vsus sit, Hippocratis de capitis vulneribus librum nominat. Sententiam suam cum frequenter interponat, chirurgiam eum exercuisse credibile est. De calculo secando tam bene scripsit, vt vix ita scribi potuisse de eo, nisi ab exercitato Fabricius Hildanus jam dixerit. Parvus apparatus, quem describit, hodie adhuc in vsu est.

§. 259.

§. 259. Claudii temporibus medicamentorum auctor Romae vixit, Scribonius Largus Designatianus *x*), qui corrasis undique formulis operaque data maxima, vt eas genuinas acciperet, librum scripsit, compositionum medicarum titulo. Ipse medicinam fecit aegrotantibus, empiricorum castra sequutus. Graece eum scripsisse vix existimandum est.

x) vid. Cl. Bernhold in praef. ad Scribonii editionem ab eo profectam, anno 1786. & inprimis Jo. Rhodii not. ad Scribon. p. 3. seq.

§. 260. Ad scriptores quoque de medicina nobilissimos, in primis rei medicamentariae, & non vno quidem nomine, pertinet Cajus Plinius Secundus, Veronensis, aut, vt rectius quidam putaverunt, Novocomensis. Natus sub Tiberio, anno post Christum XXIII, stipendia meruit sub Claudio in Germania: sub Nerone & Vespasiano varia munera publica administravit, procurator primum in Hispania, deinde praefectus classis Misenensis. Epicurum in philosophia sequutus, diligentia incredibili & eruditione admiranda, post elaborata plurima immortalitate dignissima volumina, cum Miseni agens ad Vesuvium montem, fumum & ignes evomere incipientem, cognoscendae rei cupiditate propius accessisset, ex fumo nubis, e monte ortae, spiritu obstructo clausoque stomacho, obiit Tito imperatore, anno post Christum LXXX *y*).

 y) Plinius

y) Plinius junior epist. L. VI. 16 & 20. Fabricii biblioth. lat. cura Ernesti L. II. c. 13. t. II. p. 179. seq.

§. 261. Historiam naturalem scripsit, libris XXXVII comprehensam, opus diffusum, eruditum, nec minus varium, quam ipsa natura, quod ex libris vltra MM Graecorum latinorumque composuit. Libri a VII vsque omnes ad medicinam pertinent, vsque ad XXXVI, quum in his de homine agat, omnibusque, quae in natura reperiuntur, quatenus aut noxam, aut vtilitatem adferunt. De herbarum, animalium virtute medica nullus fere auctor, qui ad nos pervenit, tam plene egit, ab omnibus quoque, qui eum exceperunt, medicamentorum scriptoribus, diligenter exscriptus. In Romanorum medicinae historia scribenda vnicus auctor extitit.

§. 262. Et haec fere sunt, quae de Romanorum medicina scimus, quaeque probant, Romanos etiam in medicina, vt in reliquis disciplinis, Graecos penitus esse sequutos, neque etsi per aliquot saecula principes medici Romae vivebant, & fere omnis Romae medicina erat, quidquam per Romanos in medicina esse inventum, aut mutatum.

Caput XX.

De medicina, qualis ante Galenum fuit.

§. 263. Qualem invenerit medicinam Claudius Galenus nunc memorandum est, vt eo melius

lius intelligatur, qualem ille reliquerit. Medicorum tres erant fectae, dogmaticorum, qui in varias partes tranfibant, empiricorum, methodicorum. Pneumaticorum fecta jam extincta erat, cum Galenus libros fcriberet. Epifynthetica, quae vix fectae nomen meruit, cum pneumaticorum fecta nata eft & effe defiit.

§. 264. Dogmatici a primo fectae fuae fundamento, abditarum caufarum fcrutinio, quidem non receſſerunt, neque in iis ftabiliendis a primis ipfius fectae auctoribus: fed multa mutata quoque funt in ipfis his abditis caufis per philofophorum fyftemata, (vt de Empedocle, cujus doctrinae Galeni adhuc temporibus multum valebant, fileam) partim Platonis, Ariftotelis, partim Epicuri atque Zenonis, Stoicorum principis: & quidem hoc modo, vt principia dogmaticorum antiquiffimorum ftatuerentur quidem prima, eorum vero & explicatio & applicatio effet multiplex, vtque nunc medicinam dogmaticorum, quae apud primos auctores fimplicitate non carebat, definitionum, diftinctionum, explicationum, fubtilitatum plenam reperiamus.

§. 265. Medicinae vero difciplinae quaedam, quas dogmatici fere foli fibi vindicaverant, interea cultae laetiffime effloruerant. Anatome regum Ptolemaeorum, praefertim Lagi F. & Philadelphi, nec non Attalicorum patrocinio & proprio ftudio adjuta atque Alexandriae, vbi celeberri-

berrima tempore Ptolemaeorum, & post eos, schola medicorum erat, in primis culta, summopere increvit, ita tamen, vt post antiquissimorum anatomicorum tempora (§. 127.) Erasistratumque (§. 138.), vsque fere ad Rufum Ephesium, qui Trajani temporibus vixit, (ann. post Christ. 98—117) parum, ab hoc vero viro eumque excipientibus Marino, Quinto, Lyco, Satyro, Numesiano, multum augmenti acceperit. Quorum virorum libri quod interciderunt, excepto Rufi libro de partium corporis humani appellationibus, in quo internarum partium anatome studio non valde subtili pertractata est, quaedam tamen, oculi anatomes exemplo *z*), satis subtiliter exposita sunt, ex hoc liquet, partium internarum structuram in humanis cadaveribus Rufi temporibus non esse ostensam, verum in animalibus, quorum structura humanae simillima esset *a*).

z) Clinch de Rufo & Rufi scriptis differt. §. 4.

a) Rufus Ephes. de partium corp. hum. appellationib. p. 23. ed. Clinch.

§. 266. Sed Marino inprimis auctore, qui totum vitae suae tempus in cadaverum dissectionibus consumserat *b*), quemque Galenus, etsi vitiose & minus plene, neque lucide satis scripsisse refert *c*), tamen magni aestimavit *d*), & Numesiano, anatome subtilius culta est, ita vt fere stupeant attenti Galeni lectores, post anatomes, praesertim subtilioris, post Erasistratum tam pauca vesti-

vestigia, post soporem, quo sepulta ad horum vsque virorum tempora jacuit e), in ejus libris anatomen provectissimam & subtilissime cultam reperientes. Sed ad Galeni tempora vsque ipsa haec magis exculta anatome parum contulit ad θεωρίων dogmaticorum aut certiorem reddendam, aut multiplicandam. Neque ad empiricorum placita mutanda vllo modo influxit, vt adeo demum a Galeni inde temporibus, & hoc quidem auctore, vtilem se medicinae exhibuerit.

b) Galen. de administr. anat. L. VII. c. 10. t. IV. p. 158.
c) Galen. de administr. anat. L. II. c. 1. p. 46.
d) Galen. de semine L. II. c. 6. t. III. p. 227.
e) Galen. comm. II. in Hipp. de natura humana text. 6. t. III. p. 137.

§. 267. Pathologia ea, quae in morborum cognitione versatur, eorumque historia, etsi quidem parum per dogmaticos incrementi accipere potuit, & ab his latentis causae, ab empiricis vero medicamentorum gratia tractata est, tamen novis multis morbis, praesertim cutaneis, maxima parte ex Aegypto in alias regiones translatis, aucta est, de quibus infra, a Galeno quippe & medicis post Galenum primum descriptis, sermo erit. Res vero medicamentaria ab empiricis potissimum culta, ab his ad dogmaticos omnesque sectas reliquas cultior defluxit, & per rationales etiam medicos aucta est. Ad quod praeter alias causas etiam venenorum numerus multiplicatus & veneficiorum contulit, effecitque vt principes

& opulenti viri, venenorum pericula metuentes, medicos ad antidota aliaque medicamenta invenienda concitarent. Alia causa populi pauperies fuit, omni scilicet pecúnia apud principes optimatesque congesta, pretiumque magnum & medicinarum, & medicinalis auxilii. Quae effecerunt, vt in vulgi gratiam libri scriberentur, qui medicamenta paratu facilia, vilioris, aut nullius pretii, pauperibus amica ad morbos continerent.

§. 268. Ad hos vero de medicamentis scriptores, praeter memoratos (§. 178 & 179.), Jolas Bithynus, Andreas, Julius Bassus, Niceratus, Petronius, Niger, Diodotus pertinent, qui omnes ante Dioscoridem vixerunt *f*), & quorum libri interierunt, nec non, cujus libri adhuc restant, cum Dioscoride illo, qui eodem modo, quo Artemidorus Capito, Hippocratis libros, Adriano imperante, ediderat, non permutandus, Dioscorides Anazarbeus, clarissimus medicus, qui Neronis aevo floruit & post longam per Europam Asiamque peregrinationem, primus de vniversa materia medica scriptor extitit, in qua ita versatus est, vt post ejus tempora medicinalis materiae auctores omnes eum sint imitati, tam in naturali medicamentorum historia perscribenda, quam in viribus eorum enarrandis. Plantas descripsit, vt non paucas facile cognoscas, alias minus, vnde immensae lites ortae sunt, quas demum desperatio composuit *g*). Vires medicina-

rum

rum medicas ex dogmaticorum mente tradidit, eas opinioni de quatuor in corpore humano qualitatibus & de quatuor humoribus accommodans. Hinc alterantia medicamenta omnia ad calefacientium, refrigerantium, humectantium, ſiccantium claſſem redegit: vim ad adſtrictionem & relaxationem methodicorum cauſa addidit: purgantia ad humorem, quem ſingula educere putabat, retulit. In virtutibus vero medicamentorum ad ſingulos morbos enarrandis empiricorum more egit, nulloque cauſarum aut latentium, aut manifeſtarum facto diſcrimine, medicamenta ad morbos commendavit, in quo medici, non ſine ipſius ſcientiae damno, ad noſtra fere vſque tempora, eum ſequuti ſunt.

f) Dioſc. praef. ad L. I. p. 1. ed. Goupyl. Pariſ. 1549. 8.
g) Haller bibl. botan. L. I. c. 36. T. I. p. 79.

§. 269. Perfectiſſime de medicamentis ſcripſiſſe Dioſcoridem jam Galenus monuit. Scripſit vero de materia medica libros V, in quibus vniverſae naturae regna, in primis vegetabile, complexus eſt, deinde περὶ δηλητηρίων φαρμάκων, vbi Nicandrum potiſſimum ſequutus eſt, nec non περὶ ἰοβόλων librum, in quo ſimul de canis rabioſi morſu egit, aliumque de curatione morſorum ab animalibus venenatis, qui libri in quibusdam editionibus VI. VII & VIII materiae medicae librum efficiunt. Scripſit quoque paratu facilium medicamentorum libros II, ſine dubio genuinos,

cum

cum jam ab Oribasio sub Dioscoridis nomine citentur.

§. 270. Medicamentorum compositorum & antidotorum scientia post Heraclidem Tarentinum & Mithridatem culta est a permultis medicis, quorum amplissimus catalogus ex Galeni libris posset concinnari. Theriacae praesertim post Nicandrum & Mithridatem maximo studio quaesitae sunt. Erant quidem ante Andromachum ipsius Mithridatis, Cratevae, Dioscoridis theriacae *b*), quae vero omnes in tanta existimatione non fuere, quanta Andromachi, patris, antidotus. Is, Neronis medicus, primusque archiatri titulo distinctus (§. 256), Mithridatis antidotum ita mutavit, vt, quibusdam abjectis, quibusdam vero, viperina praesertim carne, additis, & ad viperarum morsus, & ad alia venena aliis antidotis omnibus praevalere crederetur. Tanta enim ei vis adscripta est, vt medici eam quotidie sumentibus securitatem contra venena omnia promitterent. M. Aurelius Antoninus, qui hanc theriacen in sui corporis tutelam singulari studio, in propria domo ad praeparationem apta, praeparari jusserat, de ea quotidie fabae magnitudine sumebat. Cum ob papaveris succum, quem continet, inter quotidianas actiones sopore corriperetur, medicamentum sine eo parandum curavit: cum vero deinde noctes, ob exsiccationem a medicina inductam, insomnes ageret, eum iterum

adjici

adjici jussit *h*). Tanta fuit ejus medicamenti opinio, vt ne mala quidem per id inducta homines ab ejus vsu deducerent.

h) Galen. de antidot. L. I. c. 1. t. XIII. p. 866.

§. 271. Haec Andromachi theriaca maximi quidem vsus apud veteres fuit, imo nostro adhuc tempore in medicamentorum officinis eodem, quo Andromachus praeceperat, modo praeparata prostat: plures vero quoque aliae antidoti veteribus erant celebratissimae, titulis vanis superbientes, Philonis, Damocrati, aliaeque permultae, de quibus Galenus integrum librum scripsit. Harum, vt & aliorum medicamentorum compositiones, si prolixae erant & difficiles memoratu, versibus enarrare mos erat, quos ad medicinarum & mensurae memoriam commodos esse putabant *i*).

i) Galen. de composit. medicamentor. per genera L. V. c. 10. t. XIII. p. 789.

§. 272. Scriptorum de medicamentis, qui post Corn. Celsi tempora floruerunt, numerus fere infinitus est. Eminuere in iis, praeter dictos, permultosque alios, quos Hallerus *k*) citat, Crito, Xenocrates, cujus de victu ex aquatilibus libellus adhuc extat, Asclepiades Pharmacion.

k) Haller in biblioth. med. pract. T. I. p. 167. seq.

§. 273. Empirici contra Galeni temporibus a majorum suorum placitis vehementer desciverant. Neglectis transitu ad simile atque epilogismo, neglecta morbosi status & observatione, & compa-

ratione, omnemque in medicamentis & morborum nominibus medicinam esse existimantes, reliqua omnia, quae ad medici scientiam pertinent, non curabant. Et hae quidem medicinae non omnes naturales erant, sed permultae, quibus ad morbos supernaturalis vis tributa, aut quorum virtus in sola fide, quam iis adhibebant, constabat. Hinc medicamentorum absone compositorum tanta multitudo.

§. 274. Penes methodicos vero, a Galeno tantopere taxatos, si eos ex Caelii libro aestimare licet, & vtilior pathologia, & praxis idonea erat, vt contemplationum vim in medicinam eorum minus influxisse adeo recte aestimes. Fides tamen iis adhibita est non multa, ob levidense studium, quod ad medicinam esse necessarium vani perhibebant. Longe major existimatio dogmaticorum Galeni temporibus Romae & Alexandriae fuit: summa methodicorum Augusti temporibus fuisse videtur.

§. 275. Medicorum itaque his temporibus studia divisa erant inter causarum latentium indagationem & medicamentorum compositiones excogitandas, parcumque erat, quod medicina, vtilis homini futura, inde accipiebat emolumentum. Rixis & contentionibus partim inter sectas, partim inter medicos vni sectae addictos, in primis dogmaticos, causa multiplex ansa dabat, verum haec non ad certiorem & vtiliorem reddendam medi-

medicinam, ſed potius ad diſtinctionum, diviſionum, hypotheſium copiam augendam, & ad rigorem quendam, quem ſingulae ſectae ſervabant, quique vix permittebat, vt quae vtilia aliae habebant ſectae, collecta ad vnam redirent.

§. 276. Hippocrateos quidem dogmatici Galeni temporibus ſe dicebant, at quae praeceperat Hippocrates, negligebant. Aſtrorum ſcientiam ille neceſſariam eſſe ad medicinam exemplo docuerat, quam, cum omnibus mathematices diſciplinis, neglexerunt. Ille naturam corporis probe cognoſcendam eſſe praeceperat; hi hanc totam parvi pendebant. Ille, ſummo ſtudio futuros eventus in aegrotante ex praeſentibus praeſagiebat; hi admiranda loqui putabantur, ſi ſudorem, aut ſanguinis profuſionem praedixiſſe ipſis contigiſſet *l*). De locis affectis doctrina, a nemine, Aretaeo excepto, vſque ad Galeni tempora pertractata fuerat, neque modi, quibus functiones laedi poſſunt, enarrati *m*). Nec adeo, qui ſectae cuidam ſe addictos profitebantur, prima ejus principia ſemper ſciebant. Dogmatici, empirici, methodici fiebant medici, abſciſſa velut omni propria ad cogitandum & judicandum vi, aut quia praeceptorem ex vna alterave harum ſectarum habuerant, aut amicum: ſectae denique adſentiebantur, in qua medicus aliquis valde inclaruiſſet. Multi quoque eam ſequebantur ſectam, quae ipſis vitae ſubſidia praebebat, quibus carebant *n*). Neque ſatis prae-

parati tyrones ad medicinae studium accedebant. Hippocratem multos sui temporis medicos legere non potuisse, paucos intellexisse, Galenus notat. Multos ad medicinae studium accessisse, qui ne quidem recte legere possent, multoque minus lecta aut audita intelligere, idem auctor narrat o).

l) Galen. quod optimus medic. sit quoque philosophus t. II. p. 3:6.

m) Galen. ars medica. c. 20. t. II. p. 213.

n) Galen. de ordine libror. suor. t. I. p. 49.

o) Galen. de libr. propriis t. I. p. 35.

§. 277. Multa itaque in medicina emendanda restabant Claudio Galeno, viro ingenii sagacitate & acumine, observationis studio & laborum patientia nobilissimo & vere immortali, vt incerta, vana, per contentiones & rixas nata, rejiceret, vtiliora vero & ad verum medicinae finem ducentia seligeret ex iisque novum systema medicum conderet, quod, via, quae ad errores ducit, angustata, veritatis viam dilataret & augustiorem redderet. Quumque per ipsum hunc Galenum medicina nata sit qualis vsque ad mediam saeculi XVI partem & docebatur & exercebatur in Germania, in aliis vero Europae cultioris partibus diutius, ipsumque Galeni systema nostro adhuc tempore ex medicina non sit ejectum, cum hoc viro nova epocha incipit, medicinae scilicet recentioris. Quam nunc persequar.

MEDI-

MEDICINA RECENTIOR.

PERIODUS I.

GALENUS.

Caput XXI.

Vita Galeni.

§. 278.

Natus est Claudius Galenus Pergami, Asiae minoris vrbe, ob Aesculapii fanum nobilissima, Adriano Romanis imperante, & quidem, vt videtur, anno post Christum natum CXXXI, patre Nicone, senatore Pergameno, erudito viro, philosopho, mathematico, architecto, dialectorum sermonis Graeci in primis perito, quo quoque in his disciplinis, praesertim in dialectica, qua postea medicos Romae degentes omnes superavit, praeceptore vsus est *p*).

p) Ren. Charterii vita Galeni. c. 6. Oper. Hipp. & Galeni t. I. p. 56. cf. Labbaeus in elogio Galeni Paris. 1660. 8. & in Fabricii biblioth. Graec. L. IV.

§. 279. Philosophiam didicit primum Stoicorum, dein Platonis, postea Aristotelis, tandem Epicuri, ab idoneis praeceptoribus: postea somnio patris, vt quidem ipse refert *q*), monitus, decimo septimo aetatis anno ad medicinam se contulit.

tulit. Praeceptorem primum habuit ex Athenaei, pneumaticorum sectae conditoris (§. 234.), auditoribus; quem vero, imperitum hominem, & dialecticae ignarum, mox deseruit. Ab hoc ad Quinti, magni horum temporum medici & clarissimi incisoris (§. 265.), discipulos sese contulit, Satyrum, Pelopem, Numesianum, Phecianum, qui partim Pergami medicinam docebant, partim in aliis oppidis, Pelops enim Smyrnae, Numesianus Corinthi docebat. Hi omnes viri ex rationalium secta erant & se Hippocratem sequi profitebantur, quod ad consilium Galeni Hippocrateae medicinae restituendae sine dubio contulit. Usus est praeterea in medicina Stratonico, Sabini auditore, Albino Platonico, Lucio, qui Alexandriae docebat, in qua vrbe medicinae discendae causa diutissime commoratus est. Audivit enim in ea medicos ex sectis omnibus, vt ex singularum disciplinis optima quaeque posset seligere.

q) Charterius in vita Galeni c. 9. p. 60.

§. 280. Postquam medicinae praeceptis fuerat imbutus, per multas Europae & Asiae regiones peregrinatus est. Petiit, medicamentorum in natali suo solo cognoscendorum atque sibi comparandorum causa Cyprum, Cretam, Lemnum, insulas, Coelesyriam, Aegypti regiones. Reduci deinde in patriam & XXVIII annos nato gladiatorum cura a pontifice Pergameno commissa est, in qua adeo felix fuit, vt omnibus, quorum nervi

vi fuerant vulnerati, quique, aliis curantibus, in periculosa symptomata inciderant, sanitatem restitueret.

§. 281. XXXIII annos natus, relicta, ob seditionem in ea exortam, patria, Romam profectus est ibique medicina, quae tota adhuc penes Graecos erat, exercenda quaestum fecit. Familiares & amicos Romae habuit Eudemum, philosophum peripateticum nobilissimum, quem, quartana triplicata ex vsu theriacae immodico affectum, ejusdem medicinae vsu non solum a febre liberavit, sed tempus etiam, quo a febre liber foret, praedixit, Sergium Paulum, praetorem, Barbarum, Lucio imperatori cognatum, Septimium Severum, tunc consulem, Romanum postea imperatorem, Boethum, cujus vxorem, fluore muliebri pertinaci laborantem, brevissimo tempore restituit.

§. 282. Postquam quatuor aut quinque annos Romae fuerat commoratus, invidiae medicorum Graecorum, qui Romae quaestum artis faciebant, & pestilentiae, quae Italiam vrebat, caussa, Pergamum iterum se recepit. Mox vero revocatus a M. Aurelio Antonino Philosopho & Lucio Vero Aquilejam se contulit Romamque, ob pestilentiae cladem, cum imperatoribus reversus est. Mortuo in hoc itinere Lucio Vero, cum M. Aurelius Antoninus eum comitem & medicum in Germanico itinere habere vellet, recusavit hoc

munus & Romae remansit, eoque tempore, praeter permultos alios, libros de vsu partium elaboravit Commodique & Sexti, filiorum principis, curam gessit. Idem Marcum Aurelium, reducem ex Germania, cruditate ventriculi a refrigerante cibo laborantem, pipere cum vino poto & Nardino oleo stomacho imposito, liberavit, theriacam etiam in principis vsum praeparavit. Tandem senex patriam vrbem repetiisse fertur. Romae vero Marco Aurelio Antonino Philosopho, Commodo, Pertinace, & Septimio Severo, cui quoque theriacam praeparavit, imperatoribus vixit, & LXX annos natus fato functus est, Septimio Severo Romanis imperante *r*). Alii Caracalla imperante fato functum esse referunt *s*).

r) le Clerc Part. III. L. III. c. 1. p. 666.

s) Charter. vita Galeni c. 42. t. I. p. 95.

§. 283. Etsi quidem Galenus, dum vivebat & postquam fato functus est, non statim in hanc existimationem pervenit, vt medici ejus doctrinam penitus sequerentur, quod per Saracenos ipsi primum contigit, tamen ab omnibus, qui eum memorarunt, maxima laude ornatus est *t*), qua etiam vivus floruit, ob medicinae peritiam, & philosophiae omnis, dialecticae, geometriae, grammaticae scientiam. Scripsit libros vltra quingentos ad dictas disciplinas pertinentes, quorum pars jam ejus temporibus incendio periit, quo Pacis templum Romae consumtum est. Multi

adhuc in bibliothecis latent: magna tamen pars eorum ad nos pervenit, quod summo studio adscribendum est, quo Galeni medicinam Graeci medici post eum viventes, Saraceni, Arabistae & literarum medicarum in Europa restauratores coluerunt. Ex his Galeni libris systema medicum, quod tradidit, quodque ad Theophrastum Paracelsum vsque vnice viguit, nunc componam.

t) Exempla vide apud Clericum Part. III. L. III. cap. 1. pag. 667.

Caput XXII.

Galeni systema medicum.

§. 284. Componere vero systema Galeni, in maximo librorum, quos scripsit, numero, quorum fere singuli ipsius partem continent, difficile est: neque enim vnquam Galenus systema suum in epitomen redactum proposuit, nisi quod ad practicam medicinam pertinet, in libro de arte medica, qui liber ideo quoque vsque ad saeculum XVI imo XVII is fuit, quo duce tyrones in medicina potissimum instituerentur *u*). Qui vero liber quoniam ea tantum succincte enarrata continet, quae ad cognitionem salubrium, insalubrium, neutrorum, ad eaque ducunt, quae practicam medicinam efficere docuit, medici etiam, qui Galenum sequebantur, eum minus in aliis systematis sui partibus, penitus vero in iis sequuti sunt, quae in hoc de arte libro proposuerat.

Hinc Galeni systema medicum neque ex hoc tantum ejus de arte libro eruendum est, neque ex libris eorum medicorum componendum, qui Galenum sequuti sunt: hi enim non vniversam Galeni doctrinam, sed ea tantum, quae in ejus de arte libro continentur, exposuerunt x).

w) Tyronum in medicina theoretica omnis institutio erat, prius, quam Leon. Fuchsio praesertim auctore, medicinae compendia ad eam adhiberentur, vt praeceptorem librum hunc Galeni, quem *tegni* vocabant, Hippocratis aphorismos & capita quaedam ex Avicennae canone explicantem audirent. Vid. meam studii medici Salernitani historiam, in edit. regim. Salernitani Stendal. 1790. p. 79. Praxis medica secundum nonum librum Rhasis ad Almansorem docebatur.

x) Ad optimos scriptores, qui Galeni placita exposuerunt, referendus est Barchusen diss. XVI. de Galeni placitis p. 246. Multa quoque collegit de Galeni placitis, maxime tamen ex libro de arte, Clericus P. III. L. III. cap. 2. 3. 4.

§. 285. Neque etiam ex ipsis ejus libris intelligi potest, num vniversum, quod condidit, systema, primus condiderit, neque, si, quod credibile magis est, partes tantum systematis perfecit, easque recte componendo vniversae medicinae novam formam dedit, quas partes in systemate dogmaticorum, qui ante eum extiterant, intactas & immutatas receperit, quasnam vero alias, & quo modo mutaverit. Etsi enim, quod jam ex ratione ipsa appatet, qua medicinae operam

ram dedit (§. 279.), nulli sectae addictus esse voluit, neque dogmaticus, neque empiricus nominari, sed is dici, qui ex singulis sectis optima quaeque elegisset; tamen dogmaticis plane adnumerandus est, non solum quod abditas causas statuebat, sed quoque, quod, vt ad has causas perveniret, ratiocinio vtebatur. Maximam hinc systematis sui partem ad dogmaticorum mentem composuit; sed quae minus apud dogmaticos, qui eum antecesserant, cohaerere erant visa, ita contexuit, vt quae (si ex fragmentis ab eodem potissimum Galeno servatis judicium ferre licet) disjecta antea videbantur, neque vniversam scientiam comprehendere, nunc optime cohaererent, ita, vt alterum ex altero quasi proflueret. In eoque ejus systema omnia, quae ante eum fuerant tradita, longe superavit: neque adeo post restauratas scientias, post physices scientiam, anatomen longe perfectiorem, post observationem eorum, quae in sano aegroque corpore eveniunt, in immensum multiplicatam, vllum ad nostra vsque tempora in medicina systema conditum est, quod non Galeni systema, saltim in quibusdam partibus, referat.

§. 286. Etsi quidem eclecticus dici maluit, tamen se rationalem disciplinam esse amplexum probavit, cum profiteretur se Hippocratis medicinam velle restituere eamque non immutare, sed haec tantum illustrare, quae obscura Hippocrates

tes dixiſſet; explicare vero atque dilatare, quorum prima fundamenta ab Hippocrate eſſent poſita *y*). In quo notandum eſt, eum doctrinam Hippocratis, quae in genuinis ejus libris proponitur, quidem eſſe ſequutum, minus tamen in eo, vt morborum hiſtorias eadem cura, qua Hippocrates *z*), proponeret, magis vt ſignis in morbis eandem dignitatem tribueret, quam Hippocrates. Verum ex libris Hippocratis ad contemplationem pertinentibus quosdam pro iis habuit, qui aut Hippocratem auctorem haberent, aut ejus doctrinam continerent. Librum inprimis ex hoc genere medicinalium antiquiſſimum de natura humana Hippocratis doctrinam referre exiſtimavit *a*), & ex contemplatione, quae in illo continetur, fundamenta deſumſit, quibus ſuum ſyſtema ſuperſtruxit, in hoc quidem cum antiquiſſimis dogmaticis, qui idem fecerant (§. 128.), comparandus.

y) Hae quoque cauſae eum moverunt, vt Hippocrateos libros permultos commentariis illuſtraret, librum de natura humana, de aere, aquis & locis, de ſalubri diaeta, de alimento, de humoribus, prognoſticon, praedictionum librum primum, epidemiorum librum I. II. III. VI. aphoriſmos, de diaeta in acutis, de officina medici, de fracturis, de articulis.

z) Quod notavit etiam Hallerus biblioth. medic. pract. Tom. I. p. 229.

a) Galen. Comm. I. in libr. Hippocr. de natur. human. t. III. pag. 91. ſeq. cf. Fabric. biblioth. Graec. ed. Harleſ. L. II. cap. 23. §. 25. n. 34. T. II. p. 582. ſeq.

§. 287.

§. 287. Rationem & experientiam, cognitionis principia per dogmaticos & empiricos adeo agitata, vtraque ad medicinam eſſe neceſſaria ſtatuit: ad artis vero ſcientiam methodo opus eſſe per vniverſalia praecepta, & exercitio in ſingularibus exemplis. Neque praecepta ſine exercitatione, neque exercitationem ſine his ſufficere: praecepta enim viam ad exercitationem monſtrare, hinc exercitationem absque praeceptis eſſe non poſſe.

§. 288. Elementum Galeno erat minima corporum & ſimpliciſſima conſtitutiva pars, ſive, vt ipſe ſe expreſſit, minima pars ejus, cujus ſit elementum, quodhinc ſenſibus externis neque poſſet judicari, neque, quia ſimpliciſſimum ſit atque remotum, facile ratione inveſtigari. Hinc ad ſimpliciſſimorum principiorum, ſeu elementorum ſcientiam humanam rationem non aſcendere, propinquiora vero omnium corporum elementa, pro ſimpliciſſimis tamen non habenda, eſſe ignem, aquam, aerem, terram *b*). Cuique horum elementorum ſuam eſſe qualitatem docuit, igni calidam, aeri frigidam, aquae humidam, terrae ſiccam. Easque qualitates, quod per eas elementum, a quo procedunt, ſemper cognoſcatur, primas dixit & ipſorum (quod etiam ex Hippocratea ſchola medici fecerunt) elementorum loco habuit.

b) Galen. de elementis L. I. c. 5. t. III. p. 12.

§. 289.

§. 289. Primae qualitates cum purae in animali corpore nunquam exiſtant, quoniam elementa non per aggregationem, vti Empedocles docuerat, ſed per intimam mixtionem corpora conſtituunt, per has compoſitas, ſive ſecundas qualitates produci ſtatuit. Hanc elementorum inter ſe mixturam & per eam natam qualitatum compoſitionem temperamentum, τὴν κρᾶσιν, conſtituere, efficereque vt vnaquaeque in animali corpore particula ab altera diſtincta ſit propriamque ſibi actionem edat: provenire etiam hoc, vt particula alia ſit calidior, frigidior alia, humidior, ſiccior alia: aut vt binae qualitates componantur, calidum & ſiccum, calidum & humidum, frigidum & ſiccum, frigidum & humidum. Inde compoſitiones naſci tot, quot per quatuor has qualitates poſſibiles ſint, totidemque temperamenta humani corporis.

§. 290. Ex his elementis (§. 288. 289.) totum humanum corpus eſſe compoſitum, in eoque triplicem eſſe compoſitionem ſtatuit, partium 1) ſimilarium, 2) inſtrumentalium, 3) totius corporis.

§. 291. In animali vero corpore praeter haec elementa (§. 288. 289.) & has partes ex elementis compoſitas (§. 290), quatuor humores eſſe, ſanguinem, pituitam, bilem flavam & atram. Sanguinem ex elementis, & quidem ex ſimpliciſſimis, eſſe compoſitum, hinc etiam materiem generationis & nutritionis humano corpori ſuppeditare.

ditare. Reliquos tres humores ex sanguine quidem nasci, & animali cuique naturales, attamen ad excrementitios referendos esse, quorum hinc & nimia retentio, & excretio, noxas pariat. His quatuor humoribus qualitates esse ex primis (§. 288.) compositas, sanguini calidam & humidam, pituitae frigidam & humidam, bili flavae calidam & siccam, bili atrae frigidam & siccam.

§. 292. Hos tres, praeter sanguinem, humores generari ex sanguine; sanguinem vero ex alimento. Stomacho, vti omnibus partibus instrumentalibus, quae ad praeparationem quandam, aut secretionem sua conferunt, quatuor facultates esse, quas naturales dixit, attrahendi, retinendi, alterandi, excernendi, per easque facultates omnes eorum, quae ad instrumenta feruntur, mutationes, secretiones & excretiones perfici. Chylum in ventriculo elaborari, hinc per venas meseraicas ad hepar ferri & ibi in sanguinem mutari; fierique in hepate sanguinis a faecibus depurationem, bilis vesicula quod laeve & flavum est, splene vero, quod crassum & limosum est, attrahente. Aquam nimiam e sanguine, ne ejus abundantia ad nutritionem ineptus evadat, per renes separari.

§. 293. Movens vero principium in corpore animali spiritus esse statuit, quos diversos etsi ab aere esse putavit, eorum tamen materiam in aere contineri docuit. Naturales ipsi spiritus

erant

erant vapores subtiles, qui ex sanguine elevarentur in hepate*, sanguinis officina, ad cor vero delati ibique cum inspirato aere permixti vitales fierent, ad cerebrum vero animales. Hinc quum in hepate sanguis praeparetur, a quo nutritio corporis, incrementum, propagatio sobolis, pendeant, principem facultatum naturalium sedem in jecinore esse, vitalium in corde, ex quo in universum corpus per arterias caloris, vitae principium fundatur, animalium vero in cerebro, ex quo motus & sensus principia procedant. Hinc actionum in animali corpore triplex genus statuit, naturalium, vitalium, animalium. Has omnes in internas & externas divisit. Internae naturalis facultatis actiones ipsi erant alimentorum coctio, sanguificatio: externa sanguinis venosi in omnes corporis partes distributio. Vitales actiones internae erant animi affectus vehementes: externae motus arteriarum & ab eo pendens sanguinis, quem hae vehunt, ad calorem & vitam propagandam per corpus distributio. Animalis facultatis internae actiones erant imaginatio, judicium, memoria: externae sensus & motus.

§. 294. Motus in corpore duo genera esse statuit, alterum in loco, alterum in qualitate. Illud, quod actionem dixit, motum activum esse: posterius genus, quod alterationem, passivum: pati enim, quod alteratur. Musculorum motus quatuor esse differentias, primam in contractione,

alte-

alteram in laxatione, tertiam in translatione, quartam in tenſione tonica.

§. 295. Sanitatem eam eſſe corporis conſtitutionem dixit, in qua nec doloribus torqueamur, nec in obeundis vitae actionibus impediamur. Neceſſariam hinc ad eam eſſe elementorum, & adeo qualitatum, quibus gaudent, mediam temperaturam, εὐκρασίαν vocavit, et debitam convenientiam, quam συμμετρίαν dixit: non tamen in eo gradu, vt eucraſia vel ſymmetria vel minimo gradu laeſa morbum ſtatim efficere putandum ſit. Requiri porro ad ſanitatem, vt actiones omnes libere & ita ſuccedant, vt homo bene ſe habeat, nec non vt in humoribus debita compoſitio, in ſpiritibus debita actio ſit. Quae quum ab eucraſia & ſymmetria elementorum dependeant, ſanitatem reſultare ex eucraſia & ſymmetria partium omnium eorumque nexu inter ſe dixit. Ut itaque ſanitate fruamur, opus eſſe, vt partes ſimilares debita calidi, frigidi, humidi & ſicci temperie ſint dotatae; compoſita vero ex his ſimilaribus partibus organa debitum ſitum, magnitudinem, figuram, numerum habeant. Hominem his gaudentem optimo habitu, εὐεξίαν dixit, eſſe praeditum, quem in ſimplicem & athleticum, in quo carnis juſto major copia adſit, diviſit.

§. 296. Affectus vocabulo vſus eſt ad exprimendum ſtatum corporis ſanum & aegrum: corpus enim, in quocunque ſtatu exiſtat, ſemper

affici. Morbum dixit affectum contra naturam, in quo functio primum laeditur, sive etiam affectum contra naturam, in quo actio laeditur. Actio ipsi est agentis motus, id vero, quod ab eo affectum est, passio. Passio Galeno est ipsa mutatio & alteratio praeternaturalis in corpore animali, affectus vero praeter naturam id, quod ex hac mutatione & alteratione proxime resultat. In corporis affectu contra naturam, in quo actio laeditur, omnia ad tria capita retulit, morbum, morbi caussam, morbi symptoma, seu, quod ad idem fere redit, ad quatuor, scilicet 1) ad functionem vitiatam 2) id, quod hunc affectum peperit, 3) ad caussas, quae ipsum affectum praecedunt, 4) ad symptomata, quae affectum necessario sequuntur.

§. 297. Morborum genera summa duo posuit, alterum in similaribus partibus, alterum in instrumentalibus, & in vtrisque laesionis duo genera locum habere, aut actionis nempe, aut structurae. Similarium partium morbos essentiam suam in ipsarum intemperie (δυσκρασία) habere, eamque intemperiem duplicem esse, aut cum, aut sine materie. Sine materie similarium partium morbi Galeno erant, si pars calidi, frigidi, sicci, humidi excessu defectuve laboraret. Cum materie morbi harum partium erant, si humor quidam, ejusdem, cum intemperie, naturae, simul in parte affecta congestus fuisset, e. g. si calido

praeter

praeter naturam calidus quoque humor se adsociasset. Hanc intemperiem statuebat & simplicem, & compositam. Simplicem, si vna alterave ex quatuor qualitatibus aut excederet, aut deficeret: compositam, si duae junctae simul essent, calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & siccum, frigidum & humidum. Aequalem etiam & inaequalem intemperiem statuit, illam, si vniversum corpus, aut pars eadem intemperie laboraret, hanc vero, si aliae particulae in vna parte illa, aliae hac intemperie laborarent.

§. 298. Alterum summum morborum genus Galeno morbi partium organicarum erant. Hos divisit in morbos organorum 1) ratione figurae, 2) ratione numeri particularum, 3) quantitatis, 4) posituræ. Hos instrumentorum quoque morbos simplices & compositos esse docuit, simplices, si vno vitio instrumentum laborat, compositos, si contrarium locum habet. Tertium summum morborum genus similaribus & organicis partibus commune esse statuit, morborum a soluta vnitate pendentium.

§. 299. Morbum posse praecedere docuit affectum alterum praeter naturam, qui tamen non per se actionem labefactet, sed morbi interventu: talem affectum non morbum, sed caussam morbi, esse appellandum. Has morbi caussas in internas & externas divisit. Externas occasionalium, sive procatarcticarum nomine primus insignivit,

easque in sex rebus non naturalibus, quae quoque nomen suum ab eo acceperunt, sitas esse potissimum existimavit. Has in actionem concitare internas caussas docuit, quarum duplex genus statuit, antecedentis morbum, seu προηγουμένης, quod nomen eo quoque auctore in pathologiam receptum est, & cum morbo conjunctae. Has internas caussas duplicem naturam habere putavit. Aut enim ex inaequali elementorum mixtione, adeoque ex inaequali temperie (§. 289. 297.), caussa nascitur morbi, si nempe particulae aut calidae, aut frigidae, aut humidae, aut siccae nimis sunt, aut si hae qualitates excedentes deficientesve compositae sunt. Alterum genus caussarum in humoribus situm erat, quorum cum Hippocrate quatuor statuerat (§. 291.). Hos humores triplici vitio posse laborare docebat, abundantia, defectu, cacochymia. Abundantiam & defectum maxime ad sanguinem retulit, humorem ad excrementitios non referendum: cacochymiam ad tres reliquos humores, quibus quoque, si vitiosi essent, sanguinem inquinari docuit. Hinc plethoram etiam ad sanguinem solum retulit eamque bifariam divisit, in plethoram ad vires & ad vasa.

§. 300. Cacochymiam in humoribus sic explicavit: singulis humoribus esse qualitatem suam, communem cum partium similarium qualitate, quoniam ex iisdem elementis compositi sint, atta-

men

men non ſimplicem, ſed ſemper compoſitam, quam a cibo, potu, corporis, animi motu, quiete, rel. accipiant. Bilem calidam & ſiccam, atram bilem frigidam & ſiccam, pituitam frigidam & humidam, ſanguinem calidum & humidum eſſe. Quae qualitates ſi in humoribus excedant aut deficiant, κακοχυμίαν naſci, cujus ſpecies acrimonia ſit, per excedentes has qualitates nata.

§. 301. Caeterum cauſam antecedentem & conjunctam ratione tantum detegi poſſe ſtatuit, quod interna vtraque eſſet, neque cognoſceretur, niſi per morbum, quem induxiſſet. Conjunctam morbi cauſam proximam dixit, a qua nempe morbus nunquam abſit. Alias quoque cauſarum diviſiones copioſe expoſuit, in manifeſtas, abditas, ratiocinio detegendas & occultas, nullo ratiocinio detegendas, quarum exemplum venenum rabioſi canis in corpore latens poſuit: in vniverſales, particulares, locales, in cauſas per accidens, ſine quibus non, rel.

§. 302. Symptomata affectus dixit praeternaturales, a morbo dependentes, aut eum proxime & neceſſario inſequentes. Ea in tres claſſes diviſit, 1) in ſymptomata actionis laeſae, quibus merito maximam dignitatem tribuit; 2) in ſymptomata qualitatis vitiatae, 3) in ſymptomata excretionis & retentionis. Ultimam ſpeciem aut quoad vniverſam ſubſtantiam (vermes, calculos ceu exempla adduxit), aut quoad excretionem auctam

aut minutam, aut ejus qualitatem vitiatam, aut denique quoad excretionem ex alieno loco, existere docuit. Criticas excretiones in morbis a symptomatibus differre statuit, quum hae a salutaribus naturae conaminibus procedant, symptomata vero a morbo.

§. 303. Signa morborum bifariam divisit, in diagnostica & prognostica. Diagnostica in pathognomonica divisit, quae cum morbo inciperent desinerentque, quibus adeo morbus cognoscendus esset, & in alia, adjuncta morbo. In pathognomonicis respexit ad signa actionis laesae, causarum internarum & symptomatum, quae ab his utrisque procederent. Neque quicquam eorum, quae ad morbi cognitionem ducere putabat, neglexit *c*).

c) vid. Clericus Part. III. L. III. c. 3. p. 685.

§. 304. Prognostica signa ea dixit, quae futura in morbis, quoad eorum exitum, durationem, modumque, quo terminentur, docerent. Haec desumenda existimavit ex natura morbi cognita, affecti loci natura, temperamento, dispositione, causa, aetate, tempore, loco. Pulsum ad diagnosin & prognosin maximi momenti esse docuit, primusque, cum Herophili libri, quos de pulsu scripsit, interierint (§. 134.), neque Hippocrates quicquam de eo memoraverit, auctor est, qui libris de hoc argumento permultis scriptis *d*) pulsuum doctrinam plenissime quidem, &

& tali modo, quali in semiotice nostris adhuc temporibus proponitur e), at fuse nimis & nimis subtiliter exposuit, ita vt pulsuum differentias, in infinitum fere multiplicatas, eum magis excogitasse, quam observasse putandum sit.

d) Scripsit de pulsibus ad tyrones libellum: de pulsuum differentiis libros IV: de pulsibus dignoscendis libros IV: de caussis pulsuum libros IV: de praesagio ex pulsibus libros IV: synopsin librorum suorum XVI. de pulsibus, & ad Antonium philosophum de pulsibus libellum. Adscribitur etiam ei libellus, pulsuum compendium continens.

e) vid. Ill. Gruneri semiot. Part. II. Subsect. III. p. 110. Excerpta ex Galeni de pulsibus libris dedit Clericus P. III. L. III. c. 3. p. 692. seq.

§. 305. In curatione morborum princeps Galeno regula erat, naturam convenientium ope conservandam, contrariis vero medicinis morbos curandos esse. Indicatio ei erat ipsa consequentiae inspectio f). Hinc in omni morbo id spectandum esse censebat, vt morbus abigeretur, vires vero conservarentur. Illud per contraria, hoc per convenientia peragendum esse. Omnibus autem, quae curanda morbi indicarent, satisfacere docuit diaeteticen, pharmaceuticen, chirurgicen. In diaeta Hippocratem sequutus est; quaedam etiam ab Asclepiade tradita recepit. In medicamentis vero adhibendis, & alimentis adeo aegrotantibus suppeditandis reliquisque auxiliis in vsum vocandis, hoc ratiocinio vsus est:

f) Galen. de method. medendi L. II. c. 7. p. 43. t. X.

§. 306. Elementa corporum omnium in natura vniversa quum sint quatuor, haec quoque quatuor qualitates, quibus distinguantur elementa ipsa, calorem, siccitatem, frigus, humiditatem, habere debere. Hae vero qualitates cum in humano corpore non semper aequaliter temperatae sint, fieri, vt calor, siccitas, frigus, humiditas, excedant, vtque harum qualitatum aliquae etiam conjunctae inter se excedant. In reliquis naturalibus corporibus rem eodem modo se habere: cum enim ex quatuor elementis sint composita, quatuor etiam qualitates habere debere, calidam, siccam, frigidam, humidam: cumque singula corpora naturalia modo diverso sint composita, necesse esse, vt in altero haec, in altero illa qualitas emineat. Sanum itaque statum quum proba temperies elementorum efficiat, sanitatem servari optime, si is status per alimenta servetur talis, vt nil inferatur in corpus, quo id nimis incalescat, frigescat, siccetur, humectetur. Quumque inaequalitas quaedam in temperie etiam in sanis locum habeat, quibus calida haec est, frigefacientia, quibus frigida, calefacientia, quibus humida, siccantia, rel. convenire, per eamque diaetam temperamentorum vitia optime corrigi apparet. Eadem ad morbos esse applicanda censuit, quod contraria contrariis curentur. Frigida calido, humida sicco curari, & contra, composita vero ex his qualitatibus compositis: verbo, contraria contrariis.

§. 307.

§. 307. Omnium medicamentorum hinc primam qualitatem ad calidum, siccum, frigidum, humidum redire. Quumque similarium partium & instrumentorum morbi per easdem qualitates aut simplices, aut compositas, excedentes fiant, apparere calidam intemperiem per frigus, humidam per siccitatem inductam curari, & contra: compositas vero affectiones per medicamenta quibus contrariae compositaeque qualitates sunt. Inde cum morborum genera constituerat intemperiei simplicis & compositae, constituit quoque medicamenta qualitatis simplicis calidae, frigidae, humidae, siccae, & compositae, humidae v. g. & calidae, humidae & frigidae, caet.

§. 308. Et virtutem quidem omnium medicamentorum per gradus divisit. Quum enim vnamquamque intemperiem per contraria esse curandam docuisset, vniuscujusque vero gradus esse possent diversi atque per medicamenta contrariae virtutis nimis valida contraria intemperies induci posset facile, gradus in virtute medicamentorum primus stabilivit, a primo vsque ad quartum eumque vltimum, vt medicus, vbi intemperiem ejusque gradum cognoverat, medicamenta ad eum valentia eorumque gradus eo commodius invenire posset. Hosque gradus etiam in compositae virtutis medicamentis esse statuit. Piper, cepas, vt quaedam tantum exempla adducam, quarti summique gradus calidam virtutem, cinnamomum, nigellam,

gellam, tertii, lini femen primi, habere docuit. In componendis medicamentis vfus eft eodem ratiocinio. Quae excedebant in vno medicamento, admixto alio voluit temperare, quae deficiebant, augere. Et haec quidem medicamenta qualitates mutantia, alterantia dixit. Purgantia, quorum fingula certum humorem educere putavit, alteram medicamentorum claffem conftituebant.

§. 309. Nunc quatenus Galeni fyftema hactenus expofitum medicinam perfecerit, quatenus ei detrimento fuerit, inquirendum eft. Bonum concinnumque in eo ordinem, fimplicitatem, gravitatem, in quibusdam partibus perfpicuitatem vix facile quisquam in eo defideraverit. Multa in eo appofite & ita expofita effe, vt noftrorum adeo temporum pathologia non habeat, quae meliora poffit fubftituere, nemo negabit. Sed id vitii habet, vt fundamentum primum Galenus ei quidem ex vniverfi corporis natura dediffe putaverit, dum omnia ex quatuor elementis corporis & quatuor eorum qualitatibus deducebat, neque tamen ad vires, quibus movetur corpus, refpexerit. Harum adeo oblitus eft, vt ejus, quod impellit partes ad agendum in corpore vivo, vix mentionem fecerit, vtque, qui de corpore humano tam praeclare fcripferat, qui circa partium rationem naturamque tot nova veraque, medicorum aliorum opinionibus rejectis omnibus, pri-

mus

mus dixerat, de animo aliorum quidem philosophorum more, attamen tam mire scripserit, vt illi tres facultates tribueret, irascendi in corde, concupiscendi in hepate, ratiocinandi in cerebro sitam. Qui proprio libro probaverat animi mores corporis temperamenta sequi, de animi imperio in corpus non dixit, quae ad vires, quibus corpus animale regitur, ducere potuissent.

§. 310. Galeni systema contemplatrici medicinae ei, quae ab humorum δυσκρασίᾳ omnia fere deducit, quae in corpore praeter naturam accidunt, eique, quae ex mechanices legibus omnia explicat, ansam dare debuisse, ex ipso systemate ejus satis intelligitur. Humoralis, quam vocant, pathologia, post Hippocratis tempora mox in medicinam illata, eo auctore tantum amplificata est & tot tamque speciosis argumentis exornata, vt quidquid moliti sint summi viri Stahlius atque Cullenius, ejus tamen reliquiae satis multae in pathologia, qualis nostro docetur tempore, restent. Medicina ex mechanices legibus ea explicans, quae in statu corporis animalis sani aegrique accidunt, Galeno auctore nasci debuit, post mathematicas disciplinas magis cultas, quod corpus, quale Galenus illud sibi finxerat, virium expers, obedire legibus mechanices debebat. Regulas matheseos, ad quas vires in animali corpore dimetiendae essent, non inventas esse, postera aetas perspexit.

§. 311.

§. 211. Omnibus ſane, quae poſt Galeni tempora excogitata ſunt, medicinae ſyſtematibus occaſionem dedit Galenus. Syſtemata quoque, vtut diverſa a Galeni ſyſtemate videbantur, Galeni ſyſtema, in aliis auctum, mutatum in aliis partibus, exhibuere. Ad quod genus Paracelſi deliramenta & Sylvii ſyſtema pertinent. Ipſi quoque organici, quos noſtra aetas, Stahlio primo auctore, tulit, medici, etſi prima cognoſcendi principia in medicina mirifice dilatarunt, in exponendis tamen medicinae ſingulis partibus Galenum vtplurimum ſequuti ſunt.

§. 312. Et qualis hodie adhuc docetur phyſiologia & pathologia, ſi ordinem reſpicis in tractandis materiis, non multum recedit ab ordine, quo Galenus vtramque hanc diſciplinam tradiderat. Functionum diviſio adeoque ordo in tractanda phyſiologia, Galenum auctorem habet. Morborum generalior expoſitio, morborum diviſio in partium ſolidarum & fluidarum morbos, illorumque in morbos partium ſimilarium & inſtrumentalium diſtributio a Galeno eodem modo expoſita ſunt, quo hodie proponuntur. Fluidorum morbos quoad eorum molem, mixturam, indolem, motum, locum, quem occupant, eodem ordine, & magna ex parte eodem modo, quo Galenus, pertractamus. Cauſas, ſymptomata morborum Galeno auctore adhuc dividimus, exponimus. In multis therapeutices capitibus ejus doctrinam ſequimur.

Mor-

Morbos solidi vivi eorumque sanationem pathologiae ei, quam tradidit, inseruimus: ipsi pertractationi multa, quae exactior & multiplicata magis observatio, quae firmius ratiocinium docuerant, intexuimus. Novum systema, plane elaboratum, quod ex viribus, quae animale corpus regunt, eorum maximam partem deducit, quae Galenus ab elementis deduxerat, adhuc desideratur.

§. 313. Etsi itaque Galenus medicinae summopere & hoc systemate, & inventis suis reliquis, praesertim in anatome & physiologia, profuit, tamen, quod mira vi ingenia hominum ita traxit, vt eum solum per XIV saecula praeceptorem agnoscerent, neque vltra fines systematis, quos duxerat, progredi auderi viderentur, medicinae incrementa non per eum quidem, sed per coecos ejus sectatores, vehementer retardata sunt.

PERIODUS II.

Medicina Graecorum et Romanorum post Galeni decessum vsque ad Saracenorum tempora.

CAPUT XXIII.

De medicina post Galenum generatim.

§. 314.

Etsi prius ad Saracenos transiit medicina, quam Graecorum medicina desineret, complectar tamen in

in hac altera medicinae recentioris periodo quae ad vniversam Graecorum & Romanorum medicinam pertinent, vt quae ad Saracenorum medicinam spectant, his praemissis & historia non turbata, possim enarrare. Isque ordo etiam ideo conveniens est, quod Graecorum post septimum saeculum medicina in Saracenorum medicinam non amplius influxit, neque, si Rhazen excipis, cujus medicinae particula quaedam ad Graecos rediit, Saracenorum medicina in eam, quam Graeci tractaverunt.

§. 315. In hac vero periodo medicinae, quae, per tot discrimina doctrinaeque varietates si detrimentum acceperat, a Galeno in integritatem suam fuerat restituta, etsi medici non defuerunt, qui eam exercerent, aut libros de ea scriberent, defuerunt tamen, qui ejus veram scientiam haberent. Occasio quidem illam studiosius excolendi amplificandique deesse non potuit, quum errores atque veritates tot saeculorum medici ante oculos haberent. Sed pejor in dies evasit, medicis aut quae prolata erant ab aliis sine ordine omnique judicio ruminantibus, aut, si quaedam addere ipsis contigit dictis ab aliis, raro vtilia, sed vtplurimum conjecturalia, vana, superstitiosa iis adjicientibus.

§. 316. Ante Galenum vnusquisque medicorum sectae peculiari se addixerat. Post Galenum hoc sectarum studium desiit, ita vt medicos cultiores

tiores omnes ad eclecticos pertinuisse reperias. Iique non tales quidem erant, qui propria cogitatione judicioque suo vtentes falsa, a superioribus sectis relata, rejicerent, vera vtiliaque in medicinae vsum colligerent, sed erant potius tales, qui, ordine quodam stabilito, de quo mox dicam, majorum libros fideliter in suos transscriberent, neque curarent num empirico, num dogmatico, num methodico ad libros suos consarcinandos vterentur. Ut adeo cum ipso Galeno omne fere ingenium medicorum interiisse recte credas, hancque periodum, quae mille, & quod excurrit, annos complectitur, eam fuisse, in qua detrimentum, quod accepit medicina, ejus incrementa longissime superarit.

§. 317. Nomen vero sectarum non quidem desiisse videtur post Galenum, earum vero studium exolevisse, mutatae enim & confusae tali modo apparent, vt in dogmaticorum libris neque semper dogmaticum, neque in empiricorum empiricum auctorem cognoscas. Methodicos post Galenum vix amplius cognoscere licet, vt hinc non certe sciatur, num post ejus tempora, aut post Caelium Aurelianum extiterit haec medicorum secta; neque, si extitit, an a majorum suorum placitis desciverit. Qui enim sub Moschionis nomine adhuc extat liber de mulierum affectibus g), non methodicorum disciplinam, sed empiricorum atque dogmaticorum refert, cum excerptis

cerptis ex methodicorum scriptis permixtam. Vindicianus, quod probat epistola, quam ad Valentinianum imperatorem scripsisse fertur *h*), non adstrictum totius corporis statum, sed alvum per decem dies adstrictam in febricitante eam laxante medicina sanavit, quod & empiricus, & dogmaticus fecisset. Neque Theodorus Priscianus, neque Aetius *i*), methodicis adnumerandi sunt: vterque enim auctor medicinam ex dogmaticorum, empiricorum & methodicorum libris compositam tradidit. Ut itaque, licet Clericus *k*) contradixerit, methodicorum sectam post Galenum aut extinctam esse, aut in communem confusarum inter se sectarum voraginem raptam, aut coryphaeo medicisque caruisse putes, qui libros medicos scriberent *l*). Ejus, quae jam languebat, interitum, Galenum, eam vituperantem, accelerasse credibile est.

g) Extat hic liber in gynaeciorum collectionibus Wolphii, Bauhini, Spachii, & in hac quidem pag. 1.

h) Extat haec epistola in Andr. Rivini veterum quorundam bonorum scriptorum libris & reliquiis singularibus de materia & re medica. Lips. 1654. 8. Marcelli, qui Theodosii M. temporibus floruit, carmen de medicina mentem medicorum horum temporum ita exprimit: (vid. Burmann. poet. lat. min. T. II. p. 390).

Quod logos, aut methodos, simplexque empirica pangit,
Hoc liber iste tenet, diverso e dogmate sumtum.

i) Methodicis nuper accensuit Aetium, at quod ad hanc sectarum confusionem non respexit, minus fir-

mis

mis argumentis, Cl. Weigel in doctiss. libello: exercitat. Aetianar. Specim. Lips. 1791. 4. p. 17.

k) Hist. de la medec. Part. II. L. IV. Sect. I. cap. 13. p. 493. seq.

l) Extitisse methodicos Ausonii temporibus, qui Gratiano imperante Romanis floruit, (ab ann. 375 383. post Christ.) locus in carmine ejus probat: *Triplex quoque forma medendi, quoi logos, aut methodos, aut experientia nomen.* Extiterunt quoque adhuc Hieronymi temporibus, qui epist. L. II. ep. 2. dicit: *taceo de medicis, quorum scientia in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν.*

Caput XXIV.

Medicina dogmaticorum post Galenum.

§. 318. Quae jam notavi (§. 315. 316.) de studio medicorum post Galenum, de dogmaticis valet maxime: empirici enim, etsi Dioscoridem & Plinium exscripserunt, multa tamen consilia protulerunt eorum, quae proprio vsu experti fuerant, aut aliorum experimentis didicerant. Idque collectionis studium dogmatici non in omnibus medicinae partibus eadem diligentia persequuti sunt, vt merito mirandum sit, partes quasdam medicinae, quibus perficiendis Galenus studuerat, ab iis penitus fuisse neglectas. Anatomen enim, quam tanto studio Galenus tractaverat, quamque a Galeno traditam in compendium Oribasius redegerat, vltimis inter Graecos de anatome scriptoribus accensendus, tam parvi fecerunt, vt ejus fere nomen interiisse esset visum inter Graecos

temporibus, quibus Fridericus Secundus Romanorum imperator eam in Salernitano & Neapolitano ſtudio reſtituebat. Phyſiologiam omnem, omnemque de vſu partium doctrinam, quam Galenus in libris de vſu partium primus ſingularis diſciplinae medicae forma tradiderat, ne tetigerunt quidem. Doctrinae de morbis tantum particulam pertractarunt eam, quae ad quatuor elementa eorumque qualitates (§. 288. 289.) & ad quatuor humores (§. 291.) ſpectat. Verum his, quae vniverſae pathologiae a Galeno traditae fundamenta erant, minus vſi ſunt ad morborum origines explicandas, magis ad diaetae regulas & actionem medicamentorum conſtituendam: ita vt calidum, frigidum, ſiccum, humidum in corpore ideo ſtatuerent, vt intemperiei, ex his natae, alimenta & medicamenta contraria opponere poſſent: quatuor vero humores eorum cauſa, quae hos humores educere putabant.

§. 319. Symptomata in morbis minus curabant, breviſſime, quae ad ea ſpectant, exponentes, vt ad medicamenta, in quibus copioſiſſimi erant, eo citius pervenirent. Signa in morbis ſalutem, criſin, mortem praeſagientia aut penitus negligebant, aut his tantum vtebantur, quae de iis Galenus dixerat. Occaſionem medicinae ita contrahendae dedit antiqua illa de medicina in tres partes diducta opinio (§. 142.). Inde quoque omnis eorum medicina ad ejus exercitium fere

ſolum

ſolum ſpectabat, duplexque erat diaetetica nempe atque pharmaceutica, quibusdam, chirurgiam ſimul exponentibus, triplex. Medicinam vniverſam his partibus comprehenſam eſſe putarunt. Reliqua omnia ab ea abſciderunt.

§. 320. Quae cum ita ſint, intelligitur nunc quoque, quale dogmaticorum ſyſtema his temporibus fuerit. Ejus notionem dabo qualemcunque ex Oribaſii, qui Juliani, Joviani & Valentis temporibus (ab anno 361 vſque ad annum 378 poſt Chriſtum) floruit, ſynopſi medicinae, quam excerptam ex majore collectionum medicinalium opere ad Euſtathium filium perſcripſit, & eo quidem fine, vt is totius medicinae compendium haberet. Ex hac itaque ſynopſi perſpicitur, quaenam medico ſuis temporibus ſcitu vtilia eſſe judicaverit. In ea hunc ordinem ſequitur, vt primum de ſanitatis praeſidiis loquatur, exercitationibus corporis, ſanguinis miſſione varia, alvi purgatione, lotione, balneis, ſinapiſmo, vtque jam in hoc libro quae ſanis ex hoc auxiliorum genere conveniant enarret, & quae aegris: turbato enim penitus ordine de remediis metaſyncriticis, de dropacibus aliisque, quae ad ſanos nullo modo pertinent, diſſerit. Libro altero medicamenta nominat mutationes inducentia penitus ex Galeni mente eorumque gradus conſtituit, & ita quidem, vt quorum gradum Galenus aut ignoraverat, aut ſilentio tranſiverat, hic exacte deſcriberet. Ordo

est calefacientium, refrigerantium, ſiccantium, humectantium, quae omnia a primo vſque ad quartum gradum perducuntur. Deinde quae humores educunt e corpore, & externas medicinas recenſet. Tertio libro medicamenta compoſita numeroſiſſima ad externos internosque vſus enarrat. Quartus alimenta complectitur, eaque iterum ſecundum Galeni theoriam de quatuor humoribus & de quatuor qualitatibus enarrata. Quintus regimen gravidarum, nutricum, infantum, morborumque, qui in has vitae humanae conditiones cadunt, non hiſtoriam, ſed curationes complectitur, ſimulque notas εὐκρασίας & δυσκρασίας in corpore, & quomodo vtraque corrigenda ſit. Sexto quaedam ad criſin febrium pertinentia, & ipſarum febrium, nec non ſymptomatum, quae febricitantibus accidunt, curatio: ſeptimo externorum morborum, quae certam ſedem non habent: octavo & nono morborum omnium curatio continetur, ita vt a capite ad partes inferius ſitas auctor deſcendat.

§. 321. Et tale quidem, quale Oribaſius illud exhibuit, medicinae practicae ſyſtema, vſque dum extingueretur Graecorum medicina, fere manſit, mutatum quidem ab vno alterove aliquo modo, ſed non, niſi, vt quae alter prius poſuiſſet, alter poſtponeret, & contra. Tali modo mutatum ſyſtema medicinae practicae Aetius exhibuit, vt primum medicamenta ſimplicia, deinde

de rem alimentariam proponeret, tum vires alimentorum & medicamentorum secundum Galeni classes gradusque digereret, postea corporis exercitia & ad variam corporis purgationem praesidia medicamentaque, posthac diaetam puerorum medicamentaque ad eorum morbos, nec non gravidarum, lassorum curationem notasque intemperiei qualiscunque, non solum totius corporis, sed singularum etiam ejus partium, proponeret. Postea de cognoscendis & curandis febribus, nec non de singulis corporis humani morbis, descensu a capite facto, egit. Deinde quibus modis venena prohibere aut data curare conveniat, nec non cognitio curatioque elephantiasis, pruritus, vitiliginis, leuces, leprae proponitur: posthac, curatione externorum morborum tradita, medicamenta composita permulta exponuntur ad chirurgiae vsum. Tandem conceptus & partus ratio, & affectus mulierum, vteri praesertim & mammarum, item vnguentorum pretiosorum ac suffimigiorum ad cosmeticen praeparatio proponuntur. Practicae medicinae systema, quod Paulus Aegineta condidit, fere ei accedit, quod Oribasius tradiderat. Primum enim tuendae sanitatis doctrinam & affectionum aetatibus, temporibus, temperamentis peculiarium praeservationem & correctionem & alimentorum vires: deinde febres, post eas affectiones in locis consistentes, postea externos affectus, tum de venenis doctrinam,

deinde chirurgiam, tandem medicamenta ſimplicia & compoſita exponit.

§. 322. Anatomen eamque diſciplinam, quae de morbis generalia proponit, cum fere intactam reliquerint, nunc quo modo partes practici ſyſtematis, quod deſcripſi (§. 321.), pertractaverint, enarrandum eſt. Diaeteticae fines ita dilatarunt, vt in ea diaetam ſanorum, & vtplurimum quidem in vitae conditionibus diverſis, gravidarum, puerorum, ſenum, iter facientium, navigantium, rel. pertractarent, & corporis exercitia, quae ſanis conveniunt, & intemperiei diverſae notas alimentaque, quibus haec temperiei vitia corrigenda ſint, & ad evacuationes corporis, vomitum, alvi purgationem, ſanguinis detractionem, cutis purgationem, irritationem, praeſidia, & rem alimentarem, quatenus & ſanis conveniat, & intemperie affectis, exponerent.

§. 323. In morbis curandis acutis aliquo ſaltim modo ad ſemioticen reſpexerunt, Hippocrate tamen, principe ejus auctore, minus, magis iis vſi ſunt, quae Galenus de eodem argumento propoſuerat. Caeterum ſi ipſi hiſtorias enarrabant, breviſſimis id fecerunt, non ſic, ſi hiſtorias ex aliis, Archigene, Poſſidonio, Antyllo, caet. proponebant. Morbos novos, aut tales ſaltim, qui poſt Pompeji Magni &, qui iisdem temporibus vixit, Aſclepiadis tempore primum apparuerunt, permultos deſcripſerunt, in primis cuta-

cutaneos, talesque, quos Africae Asiaeque calidior pars tulerat, quique ab his terrarum orbis partibus in Italiam Graeciamque fuerant translati. Horum morborum quosdam optime descripserunt: alios minus bene, vt eos vix cognoscas.

§. 324. Morbi vero, quos aut primum descripserunt, aut quorum descriptionem perfecerunt, hi sunt:

Alopecia, ejusque species capillorum defluvium & ophiasis, Galeno quidem jam omnes notae, attamen in libro, qui Cleopatrae adscribebatur, & ab Aetio, tetrab. II. Serm. II. c. 55. 56. Alexandro Tralliano, Libr. I. cap. 1. & 2. & Paulo Aegineta, Libr. III. cap. 1. accuratius descriptae. Multa iidem nova medicamenta ad has hujus morbi species descripserunt.

Colicam pictonum, quam Galenus jam sub dysenteriae ab aquis per plumbeos canales derivatis nascentis nomine descripserat (de compos. pharm. sec. loc. L. VII. c. 2. p. 537. t. XIII.) primum descripsit, & quidem per Romanorum provincias epidemicam, Paulus Aegineta Libr. III. cap. 43. Idem transitum hujus mali in artuum resolutionem, servato sensu, & epilepsiam notavit. L. III. c. 43. p. 464. Coll. H. Steph.

Dracunculos, vermium genus, morbum articulorum singularem efficiens, primum memoraverat Agatharchides, qui sub Ptolemaeo Philometore in Aegypto vixit, postea Leonidas, Soranus, Galenus. Aetius tetrab. IV. Serm. II. cap. 85. Paulus Aegineta Libr. IV. cap. 59. hos vermiculos & morbum ab eis pendentem exactius descripserunt. Curationem hujus morbi externam Arabes primum tradiderunt.

Elephantiasin, quae Asclepiadis temporibus Romae primum innotuerat, quamque Aretaeus, de causis & signis diutur-

diuturnor. morbor. L. II. c. 13. & Galenus optime deſcripſerant, Aetius copioſiſſime expoſuit & praecepta optima ad ejus curationem dedit, tetrab. IV. Serm. I. c. 120. ſeq. cf. Paulus Aeginet. Libr. III. cap. 22.

Eryſipelas cerebri Aetius tetrabibl. II. Serm. II. c. 26. Paulus Aegineta Libr. III. cap. 8.

Hydrocephalum, internum quoque, antiquioribus & Galeno jam notum, deſcripſit, multiplicatis ſanationis praeceptis, Aetius tetrab. II. Serm. II. c. 1. cf. Paulus Aegineta Libr. VI. cap. 3.

Lepram ejusque mitiores ſpecies, alphum, & graviorem, attamen ipſa lepra mitiorem, leucen, a Galeno optime deſcriptas, ſtudioſius enarrarunt, mali gradus diverſos conſtituerunt medicamenta plurima ad hos morbos laudarunt Aetius tetrabibl. IV. Serm. I. cap. 132. 133. Paulus Aegineta Libr. IV. cap. 2.

Lycanthropiam, inſaniae genus peculiare, Galeno non memoratum, attamen ante ejus tempora jam notum & a Matthaeo Evangeliſta (Matth. VIII, 28.) primum memoratum, deſcripſere Oribaſius, Synopſ. Libr. VIII. cap. 10. Aetius tetrab. II. Serm. II. cap. 11. Paulus Aegineta Libr. III. cap. 16.

Mentagram, leprae particularis ſpeciem, graviſſimum morbi genus, a Plinio primum enarratum Libr. XXVI. cap. 1. ad quod ſanandum Aegyptii medici Romam acceſſebantur, & cujus curatione Pamphilus medicus Romae famam conſequutus eſt maximam ingentemque quaeſtum fecit (vid. Galen. de compoſit. medicamentor. ſec. locos L. V. c. 3. pag. 469. t. XIII.), menti ſcabiem, ejusque ſpeciem, menti ficoſum tumorem, fuſe deſcripſit Aetius tetrab. II. Serm. IV. cap. 14.

Morbos cutaneos generatim longe melius deſcripſiſſe Aetium atque Paulum Aeginetam notandum eſt, quam a ſuperioribus aetate medicis factum fuerat; aut hos ex horum libris, qui interierunt, deſcriptionem horum

morbo-

morborum nobis conservasse, ophiasis, pilosis, myrmeciae, rel.

Morbos oculorum justo ordine digestos primum pertractavit Aetius tetrabibl. II. Serm. III. conf. Paulus Aegineta Libr. III.

Nyctalopiam, quam Galenus optime descripserat, iterum descripsit Alexander Trallianus Libr. II. cap. 6.

Podagram, quae Galeni temporibus morbum Romanorum efficiebat frequentissimum, (Galen. comm. in aph. Hipp. VI. 28. t. IX. p. 264.) studio plane singulari pertractaverunt Aetius, tetrabibl. III. Serm. IV. Alexander Trallianus, libro XI. Paulus Aegineta, Libr. III. cap. 78. Neque inter reliquos omnes ullus morbus est, quem majore studio, secundum omnes ejus varietates, digesserint, & ad quem plura medicamenta commendaverint.

Pudendorum ac sedis affectus quosdam, quos quidem ad luem veneream pertinere quidam recentiores putarunt, raros, neque ab antiquioribus memoratos, descripsit Paulus Aegineta Libr. III cap. 51—59.

Siriasin, posterioris cerebri partis in pueris inflammationem, utplurimum lethiferam atque a sphacelismo cerebri Hippocratis (vid. Burserii de Kanilfeld institut. med. pract. Vol. III. c. 6. p. 143. ed. Lips.) & ab erysipelate cerebri diversam, descripsit primum Aetius, tetrabibl. I. Serm. IV. cap. 13.

Vesicae scabiem Aetius tetrabibl. III. Serm. III. cap. 22.

§. 325. Etsi vero in morborum enarratione & curatione, nec non in sanitatis tuendae praeceptis solis versabantur horum temporum medici, in his vero, quas tractabant, disciplinis ea, quae ad θεωρίαν pertinent, de quatuor elementis, qualitatibus eorum, intemperie & de quatuor humori-

bus ex Galeno desumebant, non tamen Galeni doctrinae adeo addicti fuerunt, vt eam, inprimis in morborum curatione, solam sequerentur. Eos in exscribendis majorum libris non curasse, quem describerent, num dogmaticum, num empiricum, num methodicum, supra jam notavi. Et vbi etiam sua proferebant, tantum aberat, vt ad solam dogmaticorum disciplinam pertinerent, vt potius ex diversissimis aliarum sectarum placitis essent composita. Methodicorum in primis μετασύγκρισιν & medicamenta metasyncritica, quod Dioscorides primus fecerat, in artis exercitio adhibuerunt, indeque recte monet Oribasius *m*), in omnibus diuturnis morbis, vbi reliqua auxilia nihil profuerint, omnes fere ea remedia, quae methodici vocant metasyncritica, adhibere consuevisse, sive, quod idem est, medicos in quoque difficili morbo chronico ad curationem ex methodicorum mente instituendam rediisse. Eaque effecerunt, vt vix vnus e dogmaticis hujus periodi medicis sit, quem non methodicum fuisse aliqui existimaverint. Aetium methodicum esse dixerunt alii, Alexandrum Trallianum Fabricius *n*). Pauli etiam Aeginetae libri praecepta continent ad methodicorum disciplinam referenda.

m) Oribas. synops. Libr. I. cap. 34.

n) Bibl. Graec. L. VI. cap. 8. §. 5. p. 595. Vol. XII.

§. 326. Medici hinc dogmatici, qui libros scripserunt medicinales, cum ad artis exercitium

refer-

referrent omnia, liquet quidem contemplationum studium decrevisse inter medicos post Galenum, non vero desiisse. Qui enim de dogmaticorum secta libri adhuc prostant, omnes Galenum in contemplationum, quam proferunt, ista particula sequuti sunt. Hinc scholas extitisse medicorum existimandum est, in quibus theoreticae Galeni doctrinae haec pars, quam ad artis exercitium & ad medicamentorum actionem intelligendam necessariam putabant, pertractata fuerit. Talesque scholas, quae Galeni doctrinam profitebantur, Alexandriae extitisse quarto post Christum natum saeculo Fulgentii *o*) locus probat. Praeter has vero scholas extabant quoque aliarum sectarum scholae, & si Suidae, sive potius Hieronymo Mercuriali, qui ejus locum restituit *p*), credendum est, decimo adhuc post Christum saeculo schola Herophileorum a Xeuxide & ab Alexandro Philalethe condita perdurabat. Erasistrateos, qui Romae Galeni temporibus frequentes degebant, Suidae temporibus adhuc in Graecia extitisse, idem locus probat. Scholas quoque suas habuerunt empirici. Hae vero omnes scholae minus frequentes in Italia, frequentiores vero in Graecia fuisse videntur. Neque Alexandrinae scholae fama temporibus post Galenum decrevit, imo vehementer aucta est. Ammianus Marcellinus, qui saeculo IV exeunte vixit, medicinae studia Alexandriae in dies augeri dixit, vt pro omni

omni experimento suffecerit medico, ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriae se dixisset eruditum *q*). Constantinopolitanae medicorum scholae a Constantini Magni inde temporibus (ab anno 306 post Christum) in primis floruerunt.

o) Fulgent. mytholog. I. p. 16. Calliope loquitur, Alexandriae se substituram fuisse: *nisi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia exclusisset, quae paene cunctis Alexandriae ita inserta est angiportis, quod chirurgiae carnificinae laniola pluriora habitaculis numerentur.*

p) Hier. Mercurial. var. lect. L. II. c. 12.

q) Ammian. Marcellin. XXII. 16. cf. Ill. Heyne opusc. academ. Vol. I. p. 110. 111.

§. 327. Philosophia, quae his temporibus invaluit, Platonica, cum Pythagorea juncta, sed vehementer mutata, magiae studium, ista opinio, qua permultis rebus supernaturalis vis inesse putabatur, multum contulere ad ingenia medicorum eo dirigenda, vt superstitiosis rebus, curationibus per verba, amuleta, literarum ductus magicos, caet. operam impenderent longe majorem, quam prius factum erat.

§. 328. Medicos dogmaticos hujus periodi nunc singulos secundum temporum ordinem persequar, vt pateat, quomodo quisque eorum medicinam pertractarit, & quid singuli ad eam amplificandam praestiterint. Ante Oribasium & post Galenum floruere Antyllus *r*), Philagrius *s*), Possidonius *t*),

quo-

quorum libri interierunt, praeter loca, quae Oribasius & Aetius ex iis servarunt. Is vero, Zenonis Cyprii discipulus, Juliano ad imperium obtinendum non mediocre auxilium praestitit, qui vicissim eum quaestorem Byzantinum fecit & summam in eo posuit fiduciam. Joviano imperante in exilium missus est. Revocatus postea fama & fortuna floruit & exeunte saeculo IV fato functus est.

r) Haller bibl. med. pract. Tom. I. p. 279.
s) Haller ibid. p. 281.
t) Haller ibid. p. 282.

§. 329. Scripsit, Juliano jubente, opus LXX, vel, vt quidam volunt, LXXII librorum, quod omnia, medicis vtilia futura, ex Galeni & plurimorum aliorum medicorum, non vero ex Hippocratis libris collecta contineret. Cujus collectionis libri XV priores, quibus rem alimentariam, alimentorum facultates, corporis exercitationes, medicamenta praesidiaque, quae certos in corpore humores evacuant, fomenta, cataplasmata, doctrinam de balneorum vsu, deinde medicamenta simplicia, eorumque virtutes secundum classes dispositas complexus est & XXIV & XXV, quibus anatomen secundum Galenum pertractavit, nec non libri XLIII vsque ad XLVII, quibus chirurgiae partem pertractavit, a Niceta editi *u*) adhuc extant. Eandem collectionem in epitomen redegit in synopsi, ad Eustathium filium

lium conſcripta & novem libris comprehenſa. Libri, qui ei adſcribuntur, de paratu facilibus medicamentis ad empiricum ignotum auctorem pertinent. Commentarii in aphoriſmos Hippocratis, qui ejus nomen gerunt, ſpurii ſunt x).

u) vid. Graecorum chirurgici libri e collectione Nicetae, edit. Ant. Cocchio. Florent. 1754. fol.

x) Fabric. bibl. Graec. ed. Harleſ. Libr. II. c. 23. §. 21. Tom. II. pag. 547.

§. 330. Nova quidem & auctori propria in hac vtraque collectione non reperiuntur, niſi medicamenta compoſita, quae Hallerus y) ex parte citat: attamen ejus collectionum libri ideo ſumme vtiles ſunt, quod excerpta ex pluribus medicis antiquioribus continent, quorum libri interierunt. Scarificationem, ſanguine poſtea per cucurbitulas extracto, primum omnium eum memoraſſe Jo. Freindius z) refert: ſed Galeno jam ſcarificatio κατὰ πληγὴν & κατὰ συρμὸν, quae per cucurbitulas fit, a) & Caelio Aureliano nota erat. Caeterum lycanthropiam (§. 320.) omnium primus deſcripſit.

Eodem quarto ſaeculo, ſed incerto ejus tempore, Nemeſius vixit, libri de natura hominis auctor, in quo Galeni de phyſiologia doctrinam in epitomen redegit. Hunc circulationem ſanguinis primum memoraſſe multi perperam dixerunt.

y) Haller bibl. med. pract. T. I. p. 283.

z) Freind in hiſtor. med. edit. Pariſ. 1735. 4. pag. 141.

a) Galen. de cucurbitulis, ſcarificatione, caet. c. 18.

§. 331.

§. 331. Theodorus Priscianus, seu, vti interdum vocatur, Quintus Octavius Horatianus, Vindiciani (§. 317.) discipulus, qui adeo exeunte saeculo quarto floruit, a quibusdam pro methodico habitus *b*), ab aliis pro empirico *c*), neque puram methodicorum, neque empiricorum, doctrinam sectatus est in libris de curationibus, quos scripsit, & de diaeta, sed rationalem disciplinam quidem amplexus, in locis, vbi methodicos exscribendos habebat, (& longe maximam partem libri sui ex aliis desumsit) hos, vbi empiricos, empiricorum disciplinam sequutus esse videtur. Tertius ad Victoriam liber de passionibus mulierum *d*) totus methodicorum sectam redolet, ex methodico, Sorano forsan, excerptus. Libri reliqui minus ad methodicorum magis ad empiricorum doctrinam pertinent. Secundus ad Euporistum liber totus ad mentem dogmaticorum compositus est, multa tamen medicamenta empiricorum more proposita continet. Generatim parcus in scribendis morborum historiis, causisque enarrandis, copiosissimus vero in medicamentis enumerandis fuit, vt empiricis fere propior sit, quam dogmaticis.

b) v. g. a Clerico Part. II. L. IV. Sect. I. cap. 13. pag 495. a Freindio hist. med. edit. citat. p. 169.

c) Haller bibl. med. pract. Tom. I. p. 293.

d) vid. editionem Octavii Horatiani cum Albucasis chirurgia, per Hermanum Comitem a Neuenar. Argent. 1532. fol. pag. 72. seq.

§. 332.

§. 332. Maximam famam inter dogmaticos horum temporum Aetius consequutus est, Amidae, Mesopotamiae, ad Tygrim fluvium, vrbe, seu, vt Marsilius Cagnatus voluit *e*), Abydi natus, qui Justiniani temporibus, & quidem tempore inter annum DXL & DL libros suos scripsit *f*), cum Aetio Antiocheno aliisque hujus nominis medicis non permutandus. Alexandriae medicinali scientiae operam dedit. Oleum Nardinum se ipsum Alexandriae praeparasse perhibet *g*). Christianus fuit *h*), & quidem primus e medicis celebrioribus, qui hanc religionem professi sunt. In aula Constantinopolitana comitis obsequii honoribus functus est.

e) Marsil. Cagnat. var. observat. L. IV. c. 18. ed. Rom. 1587. p. 324.

f) Cl. Weigel in specim. exercit. Aetianar. p. 8.

g) Aetius tetrab. I. Serm. I. pag. 22. Collect. Henr. Stephan.

h) Quod probat consilium, quod tetrab. II. Serm. IV. c. 50. p. 404. Coll. Henr. Stephan. dedit, ex quo etiam intelligitur, quomodo Christianae religioni addicti medicinam facere consueverint. *Ad eductionem eorum, quae in tonsillas devorata sunt. Statim te ad aegrum desidentem converte ipsumque tibi attendere jube ac dic: Egredere os, si tamen os, aut quicquid tandem existis, quemadmodum Jesus Christus ex sepulchro Lazarum eduxit, et quemadmodum Jonam ex ceto. Atque apprehenso aegri gutture dic: Blasius martyr et servus Christi dicit, aut ascende, aut descende.*

§. 333.

§. 333. Syſtema medicinae practicae pro horum temporum ingenio perfectum condidit (§. 321.), diaeteticen nempe, pharmaceuticen & chirurgicen complectens. Idque editores libri ejus in libros quatuor digeſſerunt, quorum vnusquisque quatuor ſermones contineret. Ad hoc vero ſyſtema aliorum dogmaticorum omnium more, minus proprio ingenio, magis aliorum laboribus vſus eſt, Galeni praeſertim, quem ſaepius in capitum inſcriptionibus auctorem, quo vſus fuerit, nominavit, ſubinde vero exſcripſit repetiitque non nominatum *i*). Aliis quoque permultis medicorum operibus vſus eſt. In oculorum morbis enarrandis multa ex Demoſthenis Maſſiliotae & Severi medici libris deprompſit. Multa quoque habet ex Dioſcoride, Archigene, Herodoto, Leonida, Rufo, Apollonio Stoico, Marcello Sidité, Juſto, Antyllo, Philagrio, Poſſidonio, Philumeno, caet. deſumta. Quae ex Hippocrate hauſit, fere ex ſpuriis ejus auctoris libris ſunt *k*). Caeterum methodicum fuiſſe Aetium, quidam inde probare ſtuduerunt, quod in medicamentis adſtrictionis & relaxationis virtutem eſſe exiſtimavit *l*): quod quidem etſi verum eſt, methodicus tamen dici nequit, quoniam rationales medici, Dioſcorides, Galenus, eandem vim in medicamentis jam deſcripſerant. Et Galenum in medicamentorum virtute tradenda tam preſſe ſequutus eſt Aetius, vt tetrabiblii I Sermo I praeter epito-

men dictorum a Galeno in libris de simplicium medicamentorum facultatibus nihil contineat. Si etiam interdum ad methodicorum mentem scripsisse videtur, id ideo factum esse putandum est, quod methodico auctore vsus fuit. Ipse enim dogmaticus fuit, & quidem Galeni sectator.

i) Exempla, quae multiplicari valde possent, collegit Cl. Weigel in exerc. Aet. specim. p. 16.

k) v. g., tetrab. II. Serm. II. c. 97. p. 296. collect. H. Stephan.

l) vid. Weigel p. 18.

§. 334. Quum raro proprio ingenio, saepissime aliorum, vsus sit, quaenam primus dixerit, quaeque nova in medicina detexerit, difficulter eruitur. Neque quae ei ab historiae medicinae scriptoribus adscripta sunt, omnia ad eum pertinent. A dracunculo pendentem morbum (§. 324.) primum eum descripsisse Freindius *m*) refert: sed hunc morbum Agatharchides jam descripserat. Primum eum de cute hydrope ἀνὰ σάρκα laborantibus incidenda vtiliter praecepisse idem Freindius *n*) refert; sed haec curandi ratio antiquior erat, & Caelio pneumaticisque medicis jam nota. Neque vlcera diuturna Aetius medicinali artificio primus concitavit: de vstione enim & per eam concitando vlcere, quod non statim ad sanationem perducendum sit, Hippocrates & Caelius jam praeceperant. Omnia fere ejus merita circa medicinam pathologico-practicam haec sunt, vt elephantiasin melius, quam Galenus, descripserit,

licet

licet non negandum ſit, eum permulta ad hunc morbum pertinentia ex aliis, maxime ex Archigene hauſiſſe *o*): vt quo modo cavendum ſit, ne hoc malum in alios tranſeat, optime enarrarit, propriaque obſervatione duce vim medicamentorum quorundam ad hunc morbum expoſuerit. Oculorum morbos primus, verum ſpeciebus ſumme multiplicatis, expoſuit: ſed in hac ampla de iis tractatione non ſatis intelligi poteſt, quae ab ipſo, quaeque a Demoſthene, Severo, aliisque profecta ſint.

m) Freind. hiſt. med. p. 148.

n) Freind. ibid. p. 149.

o) cf. librum doctiſſimum Hensleri, V. III. vom abendländiſchen Ausſatze im Mittelalter. Hamburg 1790. 8. p. 204.

§. 335. In morborum deſcriptione non magnam operam collocavit. Verum longe ſtudioſius, pro faeculi ſui more, in medicamentis verſatus eſt, quorum ad vnumquemque morbum tantam copiam tantamque varietatem commendavit, vt vbique intelligatur, eum in vſu medicamentorum plane ſecundum empiricorum poſt Galenum morem eſſe verſatum. Hi enim neque ſemper ex indicatione medicamenta praeceperunt, neque, ſi indicationem eorum, quae mutanda eſſent, habebant, huic indicationi per debita medicamenta ſatisfecerunt. Frigidae, calidae, humidae, ſiccae qualitatis medicamenta promiſcue ad eundem fere morbum adhibuit, neque fere vnquam quan-

do hujus, quando alius virtutis medicamenta adhibere oporteat, praecepit. Ut ideo, & majore jure, quam methodicis eum adnumerarunt quidam, ad hos referendus ſit, qui in theoria dogmaticorum, in medicamentis in morbis adhibendis empiricorum diſciplinam ſequuti ſint. Sed is temporum eorum mos erat, vt, nullo diſcrimine facto, medici curationem morborum eo perfectiorem praecipere ſe poſſe putarent, quo magis medicamentorum copiam multiplicaſſent.

§. 336. Ad optimos hujus periodi dogmaticos medicos referendus eſt Alexander Trallianus, qui, etſi Galenum in theoria ſequebatur, & proprio ſtylo, ſincero, brevi, perſpicuo, & proprio judicio vſus eſt, neque in congerendis corradendisque pharmacis laboravit, ſed morbos diligentius, quam ſuorum temporum medici facere conſueverant, deſcripſit, eorum diſcrimina, ſpecies, pro cauſarum diverſitate, conſtituit, medicamentaque his ſpeciebus accommodata, & quidem, pro ſaeculi ſui ingenio, permulta praecepit. Hic vir ad propriam obſervationem natus, qui & in practica medicina efficaces quasdam curandi rationes, neglectas vſque ad ejus tempora, vulgatiores fecit, & medicamenta quaedam primum adhibuit, quae hodie adhuc ſumma laude celebrantur, nullum ex majoribus ſequutus eſt, & ipſum adeo Galenum, vbi in errores eum lapſum eſſe putabat, correxit.

§. 337.

§. 387. Trallibus natus est, Lydiae vrbe, eodemque fere, quo Aetius, tempore, Justiniano nempe imperante, floruit. Romae vixit & in hac vrbe artem exercuit: in reliqua etiam Italia, Tuscia, Aegypto, medicinae exercitio famam summam consequutus est. In febribus aliisque morbis biliosis putridisve humorem impurum evacuandum esse censuit, ad primosque medicos pertinet, qui febrium curationes per evacuantia medicamenta aggressi sunt. Morborum causas secundum quatuor humores, quos fere vbique in culpa esse putabat, sedulo distinxit eundemque morbum diverso modo esse curandum docuit, si a sanguine, bile, pituita, aut atra bile nasceretur. Ubi vero vnum alterumve horum humorum subesse autumabat, hunc per potentes medicinas eduxit. Sanguinis missionem in inflammationibus, in omnibus febribus, vbi aestus vi aeger excruciatur, & in omnibus morbis ab abundantia sanguinis natis frequentius, quam medici ante eum, adhibuit. Hinc quoque in syncope a repletione nata evacuationem necessariam esse notavit. Dysenteriae sanationem non omnem in alvi adstrictione consistere, sed non raro in evacuatione quoque, docuit. Fructuum horaeorum pomorumque vsum dysentericis convenire primus dixit. Opium hoc morbo laborantibus frequenter dedit. Phrenitidem ab eo morbo, in quo septum transversum inflammatum est, distinxit. Epilepsiam,

 lienis

lienis ſcirrhum, purgantibus ſanavit: podagram, de qua toto libro XI egit, ſecundum intemperiei diverſitatem & quatuor humorum naturas optimè digeſſit. Veſicas excitantia medicamenta ad eam primus adhibuit. Multos raros morbos vidit, lienis ſcirrhum, tubercula in pulmonibus, quae frigefaciente & relaxante medicina ſananda praecepit. Medicamenta quaedam primus in vſum vocavit ſumme efficacia, rhabarbarum, ferrum, quod medici ante eum ad externos vſus tantum adhibere conſueverant.

§. 338. Referendus quoque ad dogmaticos eſt Theophilus, Philaretus, Philotheus quoque dictus, qui ſub Heraclio (ab anno poſt Chriſtum DCX vſque ad annum DCXLI) floruiſſe dicitur, protoſpatharius a munere dictus, quo in aula Conſtantinopolitana functus eſt. Primus omnium librum de vrinis ſcripſit, in quo Galenum ſtrictim ſequutus eſt. Scripſit quoque de corporis humani fabrica libellum, in quo Galeni de vſu partium libros exſcripſit, & de pulſibus, in quo Galeni libros de praeſagiis ex pulſibus in epitomen redegit. In libro de excrementis theoriam de quatuor humoribus amplexus & Galenum pariter ſequutus eſt. Auctor quoque commentariorum in aphoriſmos Hippocratis extitit. Diſcipulum habuit Stephanum Athenienſem, cujus commentarii in librum Galeni de methodo medendi ad Glauconem adhuc ſuperſunt.

§. 339.

§. 339. Incerto tempore, attamen saeculo septimo, vixit Paulus, a patria Aegineta dictus, qui, & quidem in Aegypto, aut alia regione, Saracenorum imperio subdita vixit, vt Hallerus *p*) voluit, vt vero ex eius ipso libro patet *q*), in Italia, aliave provincia Romanorum imperio subdita, quemque in primis in chirurgia exercitatissimum fuisse ex ipso eius, quod superest, opere, patet. Quae enim ad diaeteticen & pharmaceuticen pertinentia in suo opere protulit, omnia se ex Oribasio in portatile compendium redegisse ipse fatetur, pauculis a se additis. Vsus quoque est ad eandem epitomen consarcinandam Aetii & Alexandri libris.

p) Haller bibl. med. pract. Tom. I, p. 311.
q) Paulus Aeginet. Libr. III. c. 43. p. 464. Coll. Henr. Stephan.

§. 340. Quo minorem vero laudem, ob compilatoris officium, quo functus est, meruit in dictis medicinae partibus, eo majorem gloriam consequutus est chirurgia post Hippocratem & Corn. Celsum ita tradita, vt neque in multitudine operationum chirurgicarum, quas descripsit, neque in modo ipsas operationes enarrandi facile quidquam possis desiderare. Primus quomodo puerperis laborantibus manus apta succurrere debeat perscripsit, hinc a Saracenis obstetricius dictus *r*). Sexto libro operis sui de re medica operationes chirurgicas, a capite ad calcem descensu facto,

descripsit, in quibus quidem etiam Corn. Celsum, non tamen sine contradictione & proprio judicio *s*), sequutus est, aliosque forte, quos non nominavit, attamen & multa propria protulit. Ut quaedam tantum ejus chirurgiae exempla producam, hydrocephalum externum incisione curandum suadet, internum osse terebra perforato & exempto. Periscyphismum ad oculorum tabem commendavit & descripsit. Palpebras medicamento ex calce viva & sapone composito vssit. Modum arterias pone aures incidendi descripsit. Ad peregrina corpora in aures illapsa extrahenda multa eaque vtilissima tradidit. Polyporum varios curandi modos, etiam per ligaturas, proposuit: tonsillas tumentes, devorationi negotium facessentes, commodo instrumento excidit. Majores quoque strumas cultro exscindi jussit. Asperae arteriae illam herniam, quae accidit, si cartilagines ejus a se invicem recedunt & interjecta membrana a spiritu inflatur, cognitam habuit. Venarum secandarum praecepta & indicationes optime & ita exposuit, vt minima quoque curaret. Mammas virorum in modum muliebrium turgescentes ense rescidit. Jecinoris vlcerationem occultam hypochondrio dextro vsto sanavit. Aquas ex hydropicorum ventre ita emisit, vt ventrem lanceola incideret, deinde in vulnus fistulam immitteret. Hernias, vmbilicales etiam, & morbos verendarum partium complures, & commodam exter-

externam medicinam ad eos, exposuit. Calculos, etiam adultis, excidit. Curationem aquosi ramicis variam, etiam per inustionem, praecepit. Circumcisionem, etiam mulierum, exposuit. Ani fistulas earumque curationem optime descripsit, quam ejus curationem nostro tempore Petrus Camperus *r*) illustravit. Tela, & methodum ea extrahendi copiose descripsit. Fractorum ossium curationem a capite vsque ad calcem persequutus est *s*).

r) Petr. Camper over de Pypzweeren en uitzakkingen van den Aars, met eigen Aanmerkingen opgehelderd. 1778. 8.

s) cf. de Paulo: Freind histor. medic. p. 179—198. Haller biblioth. chirurg. T. I. p. 311. R. A. Vogel de Pauli Aeginetae meritis in medicinam, in primis chirurgiam Prolusf. I. & II. Gotting. 1768. 4.

§. 341. Palladius in synopsi de febribus Galenicae theoriae compendium exhibuit. Nonus, saeculi VIII aut X auctor, qui scilicet sub Constantino Porphyrogeneta aut primo, aut secundo, vixit, librum scripsit de omnium particularium morborum curatione, in quo Aetium, Alexandrum, Paulum exscripsit. Symeon Sethus in syntagmate de alimentorum facultatibus catalogum simplicium ad mentem Galeni dedit. Quae in libro de podagra scripsit Demetrius Pepagomenus, qui sub Michaele Palaeologo (ann. MCCLXI—MCCLXXXII.) vixit, omnia fere ex Alexandro hausta sunt.

§. 342. Zachariae filius, Actuarius, archiater in aula Conſtantinopolitana, iisdem, quibus Demetrius, temporibus, vixiſſe videtur. Libros VI de methodo medendi in legati imperatoris vſum conſcripſit, excerpta ex aliorum medicorum operibus continentes. De palpitatione cordis non propria ipſi, vt Freindii *t*) mens erat, ſed eadem, quae Galenus, protulit. Mitiorum purgantium primus mentionem fecit, caſſiae, mannae, ſennae folliculorum, myrobalanorum. Horum medicamentorum cognitionem a Saracenis accepit. Nucem moſchatam, moſchum deſcripſit. Aquam ex roſis ſtillatitiam, rhodoſtagma, primus memoravit, ſaccharoque ad julapia componenda vſus eſt. Primusque inter Graecos adeo fuit, qui chemiae medicinalis quandam cognitionem haberet.

t) Freind hiſtor. medic. p. 209.

§. 343. Libri ejus etiam ad nos pervenerunt de ſpiritus animalis actionibus & affectibus, in quibus animum ſimplicem, divinum, immortalem eſſe, neque pati poſſe per ſe conſideratum, verum tantum ob ſpiritum animalem, quo tanquam vehiculo, vel miniſtro vtatur, cujusque ope actiones ſuas exſerat, ſtatuit. Spirituum origines eodem modo, quo Galenus (§. 293), tradidit. Quum cum Galeno omnes ſpiritus ex alimentis exſolvi ſtatuiſſet, pravam digeſtionem ſpiritus turbare eosque craſſos et fuliginoſos reddere credidit. Morborum cauſas eodem modo, quo Galenus,

lenus, persequutus eoque auctore in componendo hoc libro in primis vsus est. In libris VII de vrinis Galenum & Theophilum sequutus est.

CAPUT XXV.

Medicina empiricorum post Galenum.

§. 344. Inter sectas medicorum, quae post Galeni tempora adhuc extiterunt, nulla majores & infeliciores mutationes experta est, quam empirica. Haec adeo jam ante Galeni tempora propterea coeperat a majorum institutis degenerare, quod inter ejus asseclas, in primis cognoscendi in medicina principiis dissentientes, quidam autopsiam & observationem solam sufficere putabant ad medelam morborum secundum empiricorum praecepta instituendam, quidam transitum a re simili ad similem non necessarium esse putabant ad medicinam, alii vero sufficere medico ad morborum curationem existimare videbantur, dum is modo medicamenta multa & eorum ad morborum certa genera vsum nosset. Hoc modo ἡ τρίπυς medicinae, quam Glaucias sensum, memoriam & epilogismum esse dixerat (§. 155.), sensim vno alteroque pede amisso, vnum tandem pedem, & ne hunc quidem, retinuit, empiricis sibi ipsis omnes medicinae fontes, quos ab auctoribus sectae constitutos majores eorum tam acriter contra dogmaticorum objurgationes defenderant, temere praecludentibus.

§. 345.

§. 345. Origines hujus calamitatis paulo altius, & quidem ex parte ex Heraclidis Tarentini, Cratevae, Herae Cappadocis (§. 178. 179.) laboribus, quos simplicibus medicamentis, & compositis ex iis faciendis adhibuere, & ab iis omnibus repetendae sunt, quae medicos omnium sectarum moverunt, vt in medicamentis ad singulos morbos commendandis & copiosiores essent, & medicamentorum compositiones summo studio multiplicarent. Magis tamen contulerunt ad empiricorum sectam jam ante Galeni tempora deteriorem efficiendam Dioscoridis labores (§. 268. 269.), quos simplicibus medicamentis & medicamentis paratu facilibus impendit, etsi dogmatici hoc auctore, dogmatico quippe ipso, magis, empirici vero toto isto, quo empiricorum secta post Galenum extitit, tempore, minus vsi sunt *u*). Maxime vero ad hanc empiricorum degenerationem contulere ii Caji Plinii Secundi in naturalis historiae opere libri, in quibus medicamentorum simplicium virtus hoc modo exposita est, vt auctor eorum praeter morbos & simplicem ad eos medicinam valentem nihil memoret, adeoque qui ipse medicus non fuerat, medicinas ad morbos empiria duce, eaque rudiore, proponeret.

u) Hoc probavi in editione, quam curavi, Quinti Sereni Samonici. Lips. 1786. 8. praef. p. 19. & in praefat. ad parabilium medicamentorum scriptores antiquos, Norimb. 1783. 8. p. 29. cf. ibi notas meas in Sextum Placitum p. 77. seq. & in L. Apuleji herbarium p. 305. seq.

§. 346.

§. 346. Quum autem haec temporum post Galenum esset infelicitas, vt omnis medicorum virtus propria atque cogitatio cum Galeno periisse esset visa, empirici idem fecerunt, quod dogmatici, libros scilicet ante eorum tempora scriptos descripserunt, ea ex iis desumentes, quae proposito eorum idonea esse putabant. Et si quidem generosos istos atque ingenuos empiricos, Philinum, Serapionem, Apollonios, Menodotum, Sextum, Critonem, Theutram, Cassium, (§. 150.), Glauciam (§. 155.) Heraclidem Tarentinum (§. 177. 178.) descripsissent, operae pretium sane fecissent, conservando fragmenta ex scriptoribus sectae medicinalis nobilissimae, cujus libri, eo tempore scripti, quo nondum degeneraverat, omnes perierunt. Sed hic labor nimis magnus empiricis post Galenum est visus, his, quae ad manus erant, contentis & cum studio quodam exquirenda aut fugientibus, aut negligentibus. Graecae etiam linguae, saltim ejus, in qua libri majorum scripti erant, atque purioris, adeo imperiti erant Romae degentes aut in latino agro empirici, vt Graeca non semper, & si quoque, praepostere intelligerent *x*). Dioscoridem vero, & quidem in primis ejus de materia medica libros, minus libros de paratu facilibus medicamentis, & Cajum Plinium Secundum, recentiores auctores, & ipsos, hunc saltim, lectu faciles, coram habebant: hi soli eorum fontes erant, hos praecipuos

puos atque principes, de medicina auctores esse putabant.

x) Exempla dedi in not. in Luc. Apuleji herbarium cap. IV. p. 309. cap. XVII. p. 317. cap. XXVII. n. 2. p. 321. cap. L. pag. 328. cap. LXI. LXII. LXXII. LXXIII. p. 336. cap. LXXIV. & seq.

§. 347. Verum etsi quidem auctoribus, quos dixi, potissimum vsi sunt, & hoc quidem modo, vt nisi singula, tamen permulta consilia, quae ad morbos dederunt, ad suos fontes, Dioscoridis & Plinii libros, sine difficili labore reducantur *y*), tamen non ideo cogitandum est, eos nihil proprii proposuisse, sed generatim hoc tenendum, vt, vbi tolerabilia proposuerint, eadem, & iisdem quidem saepe verbis, apud Dioscoridem & Plinium reperiri: vbi vero alia, stulta, inepta, superstitiosa, magica, sordida proposuere, haec (etsi eadem apud Plinium non desunt) vtplurimum ex ipsorum capitibus defluxisse. Neque fere vllum ineptorum, sordidorum magicorumque medicamentorum genus est, quo non ipsi morborum curationes sint moliti *z*). Neque in hoc stultitiae genere empirici Galeno aetate propiores ab iis distant, qui a saeculo inde sexto vixere.

y) Feci equidem hoc, vt ostenderem, quo modo & quam oscitanter de his auctoribus medicinalia praecepta praedati sint horum temporum empirici in tractatione, quae historiam empiricorum post Galenum continet & in altera parte libri a Cl. Wittwero editi: *Archiv für die Geschichte der Arzneywissenschaft*, continetur.

z) Dabo

z) Dabo exempla quaedam. Q. Serenus Samonicus cap. XVI. v. 291.

Quos autem vocitant tolles, (tonsillas) attingere dextra
Debebis, qua gryllus erit pressante peremptus.

Cap. XXXIII. v. 616. ad conceptionem haec suadet.

Aut igitur leporis consumsit femina vulvam,
Aut ovis, in stabulis fractas quum ruminat herbas
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atque illam meminit mixto potare Falerno.
Sic cubitum noctu conjux festinat uterque.

Cap. XXXIV. v. 658.

Quod si foeminei properabit sanguinis imber,
Est, qui frusta molae percussu decutit uno,
Quorum aliquid lanis tectum ad praecordia nectit;
Haec simul incantans, sisti debere cruorem,
Ut lapis ille viae solitos jam destitit orbes.

Sextus Placitus Papyriensis talium remediorum tantam farraginem congessit, vt totus ejus liber huc referendus sit. Quaedam ejus consilia adducam. Cap. I. n. 19. Ne mulier abortiat. *Lapis qui in vulva, aut in ventriculo cervi invenitur, phylacterium est praegnanti et efficit, vt partum perferat. Quod ratio collegit, velocissimum esse illud animal, nec tamen aborsum facere. Similis ratio est, si ossicula, quae in vulva, aut in corde cervi reperiuntur, secum habuerit, nam eundem effectum praestant.* Cap. II. n. 16. Mulier vt masculum concipiat. *Leporis vulva desiccata et erasa in potione efficit, si mulier et masculus simul biberint cum bono vino. Si enim sola mulier biberit, infans nec masculus verus, nec femina vera nascetur.* Cap. XVII. n. 19. Ad febres acerrimas. *A vestigio spadonis discedentis a janua si sustuleris quodlibet, dicens: tollo te, vt iste Grajus febribus liberetur. Nominabis eum ad cujus bra-*

brachium suspensurus es, ad id vero loqueris, ad quod sustuleris. Cap. XXIV. n. 4. Si quis ad mulierem non potest. *Vulturis renes aut testes siccos tundes et dabis cum vino ei, qui cum vxore sua concumbere non potest, remedium obtinebit.*

Ex Lucio Apulejo haec exempla addam: Cap. XVI. n. 3. Si quis mulierem non poterit affectare. *Herbae priapisci radicem, id est testiculum dextrum, teres cum piperis albi granis XLVII — in vino optimo medicamen solvis et pondo scrupulorum novem per triduum sumes.* Cap. LXXI. n. 1. Adversus occursus malos. *Herbae verbasci virgulam qui secum portaverit, nullo metu terrebitur, neque bestiae, neque occursus mali molestabunt hunc.* Cap. LXXIII. n. 1. Ut in via tutus ambules. *Herbam Heracleam si tecum portaveris latrones non timebis: quin etiam fugat eos.* Cap. CII. n. 2. Mulier vt cito pariat. *Coriandri seminis grana vndecim aut tredecim in linteolo mundo de tela alligato, puer et puella virgo ad femur sinistrum prope inguen teneat, et mox, vt peractus fuerit partus, remedium cito solvat, ne intestina sequantur.*

§. 348. Contulere ad hanc medicinae empiricae infelicem mutationem praeter ignaviam ingeniorum, quam enarravi, quaedam aliae caussae. Philosophia, quam melioris sortis homines his temporibus tractabant, si ad magiam, ad superstitionem qualemcunque ducebat, si per eam hominibus herbis, verbis, lapidibus supernaturalem vim tribuere licebat; si in hoc miraculorum, quod dicam, aevo, Romanorum, Graecorum religio homines ab eo deducebat, vt a naturalibus caussis naturales effectus expectarent, a qua culpa etiam,

etiam, etsi Christianorum religio vtique liberari debet, non tamen Christiani, quales his temporibus erant, liberandi sunt: si in his inquam communis cultiorum etiam hominum versabatur opinio, nulla sane alia, quam infimae sortis medicina expectanda erat ab hominibus, qui medicinam, inprimis popularem, & ad vulgi vsum commodam & docere, & exercere volebant, quosque adeo, si etiam meliora fuissent edocti, ad ea, quae vulgus sentiebat, descendere oportuit.

§. 349. Ad rationem consiliorum, quae empirici dabant, intelligendam, sciendum praeterea est, duplex his temporibus medicorum empiricorum genus extitisse. Alii medicamenta componebant, eorumque virtutem depraedicabant, vt quaestum compositionum suarum eo majorem facerent, quo magis eas ipsi laudassent *a*). Quo proposito excidere non facile poterant temporibus, quibus effeminati hominum mores luxuriaque vitae vim fregerant, quibus multum intererat corpora adversus futuras injurias & adversus venena munire. Alii empirici, miseratione plebis pauperumque ducti, libros de paratu facilibus medicamentis conscripserunt, ad Dioscoridis & Galeni institutum, ligata quoque oratione, (etsi hoc argumentum versibus ineptissimum est, vt consilia facilius memoria retineri possent. Hi libri, ad quos Quinti Sereni Samonici & Vindiciani carmina referenda sunt, nobilissimum quidem finem

habuere *b*): at quum empiria rudiore argumentum suum pertractatum exhibeant, neque quidquam, nisi medicamenta ad morborum nomina praecipiant, parum ad felicitatem hominum augendam, ad medicinam vero amplificandam nihil contulerunt.

a) Artificia, quibus medicamentis suis emptores conciliare studuerunt medici Galeni jam temporibus, & ante ea, eleganter expressit Philo in carmine, quo φιλώνιον suum laudat, quod ex Galeno iterum exhibuit Jo. Gorraeus, in def. medic. edit. Francof. 1601. fol. p. 491.

b) vid. Q. Seren Samonic. Cap. XXII. v. 396.
Quid referam multis composita Philonia rebus?
Quid loquar antidotum variis? Dis ista requirat:
At nos pauperibus praecepta feramus amica.

§. 350. Aliud empiricorum genus erat, quod rure degebat, & inferioris conditionis hominibus medicinam faciebat. Hi rusticorum medici, rustica etiam consilia dabant, neque aliam medicinae cognitionem habebant, nisi rusticam, neque aliam scientiam, nisi cognitionem qualemcunque medicinarum, ad communem vulgatumque usum commodarum. Ad hoc genus medicorum Sextum Placitum & Lucium Apulejum, herbarii auctorem, referendos esse puto. Generatim notandum est, empiricorum post Galeni tempora famam exiguam fuisse. Neque adeo forsan scholas habuere hi rudiores rusticique empirici.

§. 351. Scripserunt vero omnes empirici hoc modo, quem & Galenus in libris de medicamen-

tis

tis simplicibus & compositis observaverat, vt primum morbos nominarent, deinde consilia ad eorum curationem darent: & quidem vt argumentum suum aut ita pertractarent, vt, medicina prius dicta, ejus virtutes ad morbos diversos breviter & aphoristico dicendi genere enarrarent, ad quos Sextus Placitus, Lucius Apulejus, auctorque, si a Lucio Apulejo differt, libelli de herba vetonica pertinet: sive vt morbi genere primo loco posito, diversa medicamenta ad id commendarent, ad quos Quintus Serenus Samonicus & Plinius Valerianus referendi sunt. Tertium genus est eorum, qui compositiones medicamentorum perscripserunt. Ad eos pertinent ex antiquioribus Scribonius Largus Designatianus (§. 259.) qui ante Galenum vixit, Marcellus Empiricus, Nicolaus Myrepsus.

§. 352. Nunc idem institutum, quod in dogmaticis post Galenum fueram sequutus, persequar empiricosque post Galenum, secundum temporum, quibus vixerunt, ordinem, enarrabo. Et licet quidem de his, quae invenerint, aut in quibus medicinam emendaverint, dici vix multa possint, intererit tamen scire, in quo medicinae genere quisque eorum elaboraverit & qua fortuna in componendo opere suo vsus sit.

§. 353. Duo Sereni sunt, quibus carmen, quod praeceptorum de medicina saluberrimorum titulo adhuc extat, adscribitur, pater, a Cara-

calla (ann. CCXI vſque ad ann. CCXVII poſt Chriſtum) occiſus, filius, Alexandro Severo (ab anno CCXXII vſque ad ann. CCXXXV) notus & dilectus *c*). Medicinam carminis auctor ipſe exercuit, ad propriam experientiam quippe non raro provocans *d*). Carmen ipſum 1115 verſibus hexametricis morborum curationem a capite ad alias partes deductam, omiſſis vtplurimum, quae ad diagnoſin & prognoſin pertinent, continet. Et quidem hoc propoſitum habuit carminis auctor, vt verſibus, qui memoria facile poſſent retineri, conſilia medica, morbos per medicamenta paratu facilia viliorisque pretii curandi, in pauperum in primis vſum conſcriberet *e*). Horumque conſiliorum pars longe minima auctori propria, longe major ex Dioſcoride & Plinio, quem quoque citat *f*), deſumpta eſt. Carmen caeterum ſatis elegans terſumque eſt, ſi tempus, quo ſcriptum eſt, & materiam carmini minus idoneam conſideres. Multa quoque conſilia in eo ſatis bona vtiliaque ſunt: attamen non deſunt quoque conſilia vana, ſordida, magica, ad quod genus abracadabra illud, ad febrem ſemitertianam curandam ab eo praeſcriptum *g*), inter alia plurima pertinet.

c) Argumenta vtramque opinionem aut confirmantia, aut infirmantia expoſui in praef. ad Q. Serenum pag. 8. ſeq.

d) v. g. cap. XX. v. 370. cap. XXII. v. 405.

e) cap. XXII. v. 396. ſeq. cap. XXVIII. v. 523. vid. quoque quae de his notavi in praef. ad Q. Seren. p. 18.

f) vid.

f) vid. praef. meam ad Q. Seren. p. 20.
g) cap. LII. v. 944.

§. 354. Sextus Placitus, Papyrienſis, libelli de medicamentis ex animalibus auctor, ignotae aetatis ac dignitatis homo, qui tamen exeunte forſan ſaeculo quarto vixit *h*), empiriam ſumme rudem docuit, plenam ſuperſtitionis & peſſimarum ſordidarumque rerum qualiumcunque. Animalium medicinam XXXIV capitibus complexus eſt, ita vt nomine animalis prius propoſito medicinas ex ſingulis ejus partibus ad diverſos morbos proſequutus ſit. Plinium potiſſimum ſequutus eſt, eumque ſaepe ita exſcripſit, vt verba verbis reſpondeant *i*). Excerpta ex hoc libro circa annum MLXXXIX confecit Conſtantinus Africanus, monachus Caſinenſis, quae adhuc extant *k*).

h) vid. praefat. meam ad parabil. medicamentor. ſcript. antiq. pag. 13.
i) Quod probavi in praefat. ad parabil. medicamentor. ſcriptores & in notis ad Sextum Placitum a pag. 77.
k) Edidi haec excerpta Conſtantini cum reliquis parabil. medicamentor. ſcript. p. 115. ſeq.

§. 355. Libellus, qui de herbarum virtutibus extat, Lucio Apulejo, Madaurenſi, qui ſub Marco Aurelio Antonino Philoſopho (ab ann. CLXI vſque ad ann. CLXXVI poſt Chriſtum) floruit, non adſcribendus, ſed alii, aut Apulejo, aut quae probabilior conjectura eſt, Sexto Placito (§. 354.), qui poſtquam in animalibus vires ſuas expertus fuerat, facile perduci potuit, vt in herbis easdem

experiretur: inter vtrumque enim de medicina ex animalibus & de medicaminibus herbarum librum summa similitudo est *l*). Cujuscunque vero originis sit hoc herbarium, plantarum nomina & subinde descriptiones rudi Minerva ex Dioscoride factas, talesque complectitur, quae probant, Graeci sermonis summe ignarum auctorem fuisse, deinde consilia, quibus morbi modique nominantur, plantarum ipsarum ad medicinales vsus adhibendarum. Ad haec consilia minus Dioscoride, magis Plinio vsus auctor est. Neque Sexto Placito in sordidis, ridiculis, magicis consiliis cedit. Ab eodem herbarii auctore libellus de herba vetonica, qui Antonii Musae nomine circumfertur, compositus est: particulam enim hujus herbarii constituit *m*).

l) vid. praef. meam ad parabil. medicamentor. scriptores antiq. p. 25.

m) vid. Prolus. meam de Antonio Musa Augusti medico. §. 7. p. 20.

§. 356. Caelius Apicius, ignotae aetatis & conditionis scriptor, ad empiricos referendus est ob libros ab eo X de arte coquinaria scriptos, qui docent quantum & quo modo haec diaetetices pars apud Romanos exculta fuerit & quantum Romanorum gustus a nostro differat. Libri ejus eodem fere modo conscripti sunt, quo empiricorum de medicamentis compositis libri.

§. 357.

§. 357. Marcellum medicamentaque ex eo Aetius *n*) citat, ipsique Marcelli de medicamentis libro, qui adhuc superest, praefatio praefixa est, quae docet Marcellum ex magno officio Theodosii senioris & illustrem virum fuisse, (qui titulus erat, quem imperatores post Constantinum tribuerunt petentibus aut promeritis). Duos Marcellos extitisse, de compositis medicamentis scriptores, vero simile est, & alterum quidem ex magno officio Theodosii Magni ejusque archiatrum, ab Aetio citatum, alterum vero seriorum temporum medicum, & libri de medicamentis, qui ad nos pervenit, auctorem, qui Plinios duos citat & Apulejum *o*), vltimum scilicet Plinium Valerianum & Apulejum, herbarii (§. 355.) auctores, Theodosio recentiores. Sola praefatio testatur Marcellum libri de medicamentis auctorem sub Theodosio vixisse: sed haec praefatio ab alio, ignotae quoque aetatis homine, profecta est, qui quoque ei de medicamentis libro epistolas Largi Designatiani, Hippocratis, Plinii Valeriani, Cornelii Celsi ad Pullium Natalem & Vindiciani ad Valentinianum praefixit *p*). A capite ad reliquas partes descendens composita medicamenta ad singulos morbos auctor descripsit. Absque vllo judicio aut selectu vanissima, stolidissima quaeque corrasit. Scribonii magnam partem compilavit suamque fecit, qui ideo nullam fidem meretur, etiam quando ad propriam experientiam

provocat. Morbos barbara dictione recensuit quidem, sed non descripsit. Causas, quarum nullum discrimen fecit, ne novisse quidem videtur. Cuique malo farraginem medicinarum compositarum saepe sordidarum, magicarum, opposuit. Medicamentum ex ferro & aceto per XIV dies in fimo digestis praecepit, quod ad chemiae pharmaceuticae primordia inter Graecos referendum est *q*).

n) Aetius tetr. III. Serm. I. c. 49. p. 506. Coll. H. Stephan.

o) pag. 242. Coll. Henr. Stephan.

p) pag. 245. in ead. collect.

q) vid. Haller bibl. med. pract. T. I. p. 294. 295.

§. 358. Plinio Secundo, siue Plinio Valeriano, incerti temporis empirico, libri quinque de re medica adscribuntur, qui adhuc extant & remedia ad morbos a capite vsque ad calcem, deinde ad febres, externos morbos, venena, posthac de alimentis, quae medicamentorum vim habent, denique diaetae praecepta ad singulos morbos continent. Siburium verum ejus operis auctorem fuisse Günzius *r*) autumavit. Continet hic liber excerpta ex Galeno, Alexandro Tralliano, & ita compositus est, vt primum morborum nomina & symptomata quaedam, deinde medicamenta ad eos permulta enarrentur. In virtutibus medicamentorum Galeni gradus auctor statuit & in diaeta praescribenda ad singulos morbos dogmaticos, in primis Galenum, sequutus est, vt

ideo

ideo peculiare medicinae systema ex empirico & dogmatico composuisse videatur.

r) J. Gottfr. Günz de auctore operis de re medica vulgo Plinio Valeriano adscripti. Lips. 1736. 4.

§. 359. Oribasium, dogmaticum medicum, Galeni sectatorem & epitomatorem (§. 328. 329. 330.), empiricus quidam excerpsit eaque excerpta tribus libris comprehensa, sub Oribasii nomine & euporiston ad Eunapium titulo ad nos pervenerunt. Tertius liber titulum de confectione ciborum habet. Extat praeter hos Oribasii medicinae compendium, ex synopsi ad Eustathium filium extractum, quod diaetetica in primis praecepta continet, & de curationibus liber, pari modo ex synopsi compositus. Composita medicamenta singulari libro tradita sunt s).

s) Editi libri, quibus haec spuria & ad empiricam medicinam referenda Oribasii opera continentur, textum tam diversum exhibent, vt eosdem hos libros a diversis auctoribus diverso modo mutatos esse facile intelligas. Qui in collectione Basil. 1529. fol. cum Caelii Aureliani chronicorum morborum libris prodiere libri Oribasii ab iisdem in Veneta editione cura Jo. Bapt. Rasarii ann. 1558. emissis & in collectione Henr. Stephani editis p. 574. summe differunt.

§. 360. Tandem inter empiricos memorandus est Nicolaus Myrepsus, qui saeculo XIII exeunte & quidem Alexandriae & in Italia vixit, Graecus scriptor, qui quidem, etsi a reliquis empiricis neque in multitudine medicamentorum, neque

in cura exigua, quam eis deligendis adhibuit, neque in superstitione, neque in splendidis titulis, quibus compositiones suas ornavit, neque tandem in eo differt, quod morbos non descripsit, sed nominavit tantum, ideo tamen memorandus est, quod auctor inter Graecos primus atque princeps ejus libri fuit, qui medicamentorum praeparationes atque compositiones in medicorum sui & futuri temporis vsum vulgarem contineret. Dispensatoria postera aetas dixit. Hoc libro Nicolaus Alexandrinus, seu potius Salernitanus, primus latini dispensatorii auctor, quem Salernitani medici & Arabistae paene omnes ad initium vsque saeculi XVI sequuti sunt, ita vsus est, vt CL & plura capita ex eo exscripserit.

§. 361. Etsi quidem non ignoro dispensatoriorum primam inventionem ad Saracenos esse referendam, a quibus quoque, quod infra copiosius docebo, res omnis ad apothecas, confectionarios, stationarios, caet. pertinens primum instituta est; Nicolao Myrepso tamen haec laudis particula qualiscunque detrahi nequit, vt primus inter Graecos fuisse existimandus sit, qui dispensatorium, seu normam a reliquis confectionariis in praeparandis confectionibus, & a medicis in compositis medicamentis praescribendis observandam conscripserit. Universum opus auctor per XLVIII medicamentorum diversas formas digessit, in iisque, qui Alexandriae vixit & in

Italia,

Italia, Saracenos potissimum sequutus est. Hinc ejus dispensatorium quoque medicamentorumque formas, quas proposuit, non prius describam, quam Saracenorum circa hanc rei medicamentariae partem meritis expositis, ad Salernitanorum medicorum circa eandem merita pervenero.

Caput XXVI.

De legibus et principum decretis medicorum et medicinae caussa datis.

§. 362. Nunc argumentum, quod supra (§. 256.) instituueram, persequar legesque & decreta enarrabo medicorum & medicinae caussa a principibus data, curamque quam ad valetudinem civium tuendam magistratus impenderunt. Medicorum conditio talis, qualem (§. 256.) descripsi, ad Constantini Magni vsque tempora fere mansisse videtur. Fuere scilicet in vrbibus medici, vacationem a muneribus publicis habentes, archiatri dicti: fuere vero etiam alii, neque hanc vacationem, neque archiatri titulum, qui immunitatem a muneribus publicis designabat, habentes. Archiatrorum numerum Antoninus Pius (ab anno CXXXVIII vsque ad ann. CLXI post Christum) in singulis civitatibus certum constituerat, ita vt minores civitates quinque medicos immunes, majores septem, maximae autem decem habere possent. Maximo autem medicorum numero vti decebat metropoles gentium: secundo, quae vel

forum

forum caufarum, vel loca judiciorum habebant, tertio autem reliquas *t*). Hunc numerum excedere non licebat, neque fententia fenatus, neque ex alia quadam caufa: minuere autem licebat, vt immunium a civilibus muneribus numerus minueretur *u*).

t) l. 6. §. 1. 2. D. de excufationib. *Minores quidem civitates possunt quinque medicos immunes habere, et tres sophistas et grammaticos totidem: majores autem civitates septem, qui curent, quatuor qui doceant vtramque doctrinam, maximae autem civitates decem medicos et rhetores quinque et grammaticos totidem. Supra autem hunc numerum ne maxima quidem civitas immunitatem praestat.*

u) *Excedere quidem hunc numerum non licet, neque fententia fenatus, neque alia q: a adinventione: minuere autem licet, quoniam pro muneribus civilibus apparet hoc tale factum.* c. l. 6. §. 3.

§. 363. Qua immunitate vt fruerentur medici, opus erat, vt ex decreto fenatus ejus civitatis, in qua medicinam aegris facere volebant, infcriberentur numero archiatrorum & circa operationem fe negligentes non haberent *x*): vt vero infcriberentur, opus erat, vt fuam artis medicae fcientiam probarent *y*). Qui hac probata archiatrorum numero adfcripti erant & medicae fcientiae famam eximiam erant confequuti, etfi fupra numerum archiatrorum erant & in aliena patria medicinam faciebant, immunes tamen erant ejusdem Pii Antonini juffu *z*). Reprobari poterant medici, quamvis femel probati, fi in munere fuo negligentes fe gerebant *a*).

x) l. 6.

x) l. 6. §. 4. D. de excusationib.
y) c. l. 6. §. 6. cf. Symmach. epist. Libr. X. epist. 40.
z) c. l. 6. §. 9. 10.
a) c. l. 6. §. 6. cf. l. 11. §. 3. D. de munerib. & honorib.

§. 364. Romae vero & Constantinopoli numerus medicorum immunitate a muneribus publicis gaudentium incertus fuisse & medicorum in his civitatibus degentium pars longe maxima immunitate gavisa esse videtur vsque ad Valentiniani I tempora, qui anno circiter CCCLXVIII legem dedit, qua jubebatur, ut Romae tot archiatri essent, quot vrbs ipsa regiones haberet, vtque his annonaria commoda a populi commodis ministrentur *b*). Quatuordecim hinc pro totidem vrbis regionibus archiatri Romae instituti sunt, & si quis in archiatri defuncti locum adgregandus erat, lege cautum erat, ne ante archiatriae particeps fieret, quam primis, qui in ordine archiatrorum erant, septem, vel pluribus judicantibus, fuisset approbatus *c*). Jussitque Valentinianus, *vt neque patrocinio praepotentium, neque gratia judicantium, alius archiater subrogetur, sed archiatrorum omnium fideli circumspectoque delectu, qui et ipsorum consortio, et archiatriae ipsius dignitate, et imperatoris judicio dignus haberetur c*). Archiatris id negotii datum erat, vt pauperibus medicinam honeste facerent *e*): vt rei medicae & publicae valetudinis curam gererent: vt reliquis medicis imperarent & lites eorum componerent *f*). Praemia acci-

accipere licebat quidem archiatris, quae sani obtulerant eis, non vero quae periclitantes pro salute sua promiserant *g*).

b) l. 8. Cod. Theodos. de medic. & professorib.

c) l. 9. Cod. Theodos. de medic. & professorib. cf. Symmachus Libr. X epistol. 40. qui haec habet: *Qua lege cautum est, vt primi artis ejusdem de novorum scientia judicarent.*

d) l. 8. C. Theodos. de medic. & professorib.

e) c. l. 8. C. Th. de medic. & professorib.

f) vid. Galen. de theriaca ad Pison. cap. 1. pag. 930. t. XIII.

g) l. 8. C. Theod. de medic. & professorib.

§. 365. Medicorum itaque post Antonini Pii tempora haec conditio erat, vt singulae civitates archiatros suos haberent, immunes a muneribus publicis: vtque in iisdem civitatibus alii etiam medici essent, archiatrorum, seu archiatriae collegio non adscripti. Unde duplex medicorum nomen, ἀρχιατρων & ἰατρῶν, natum est. Archiatri Romani & Constantinopolitani ab ipso archiatrorum collegio eligebantur, & quidem per majora vota (§. 364.): in reliquis vero vrbibus non a praeside provinciae, sed ab ordinibus & possessoribus cujusque civitatis, *vt certi de probitate morum et peritia artis eligerent ipsi, quibus se liberosque suos in aegritudine corporis committerent h*). Annonae quoque iis & salaria constituta sunt *i*).

h) l. 1. D. de decret. ab ordin. faciend.

i) c. l. 1. D. de decret. ab ordin. faciend.

§. 366.

§. 366. Talis ſtatus, qualem hactenus enarravi, archiatrorum & medicorum fuit Romae atque in provinciis imperio Romanorum ſubditis, ad Conſtantini Magni vſque tempora. Cumque archiatrorum titulo medici probati inſignirentur, eodem quoque imperatorum medici gaviſi ſunt. Poſtquam vero, Conſtantini Magni praeſertim temporibus, multi alii honorum tituli in vſum venerant, his quoque archiatri ornari coeperunt: ipſa etiam archiatrorum ratio poſt Conſtantinum aliquo modo mutata eſt. Duplex nempe poſt eum archiatrorum genus erat, popularium, ſive archiatrorum, qui populo obſequebantur, & archiatrorum S. Palatii, qui militabant intra palatium, ſive eorum, qui principis & in aula ejus degentium valetudinem curabant. Palatinorum archiatrorum varii erant, praeter archiatriae munus, honorum tituli. Comitiva primi ordinis ex lege ſemper vni ex palatinis archiatris tribuenda erat. Comitivam ſecundi, tertii ordinis hi accipiebant, qui ſtatuto per legem tempore in principis palatio militaverant. Alii virorum perfectiſſimorum, illuſtrium, clariſſimorum, egregiorum, ſpectabilium titulis ornabantur, aut ob muneris rationem, temporisque, quod in munere tranſegiſſent, aut principis gratia. Poſtea hi tituli cuique tributi ſunt, qui pecuniam eis redimendis impendere volebat. Tamen nullius ex archiatrorum popularium collegio comitivae dignitate ornati memoria ad nos pervenit *k*).

k) vid. Magni Aurelii Cassiodori formula comitis archiatrorum commentario illustrata a Jo. Henr. Meibomio. Helmst. 1668. 4. &, qui Meibomium exscripsit, Clericus Part. III. Libr. II. cap. I. p. 585. seq. Vid. quoque quae ego de hoc argumento disserui in expositione legum medicorum & medicinae causa a primo vsque ad decimum tertium saeculum post Christum latarum, quae legitur in Cl. Pyl libro: *Repertorium für die öffentliche und gerichtliche Arzneywissenschaft.* Vol. II. part. II. p. 167. seq.

§. 367. Hoc modo duo archiatrorum genera nata sunt, popularium & palatinorum. Utrique eadem vacatio munerum publicorum, eadem dignitas fuit, quam tamen majorem palatini sibi arrogabant, ob honorum titulos, quibus ornari poterant, etsi nihil plane negotii cum popularibus archiatris habebant l), collegiumque peculiare efficiebant, quod medicinae palatinae negotia curabat, archiatrorum popularium collegio rem medicinalem popularem curante. Palatinorum archiatrorum numerus incertus erat, mox major, mox minor, pro principis voluntate. Septem archiatri in palatio Alexandri Severi militabant, quorum vnus salarium ipsi constitutum, reliqui annonas accipiebant.

l) vid. Symmach. L. X. epist. 40. cf. quae ego de hac re disserui in citato Cl. Pyl libro p. 217. seq.

§. 368. Reliquam rem medicinalem principes minus curasse videntur, neque animum vllo modo applicuisse, vt aut studiorum medicinae ratio esset

esset melior perfectiorve, aut vt tyrones in medicinae exercitio institutis nosocomiis instituerentur. Nosocomia in pauperum commodum plura Justinianum quidem instituisse Procopius narrat, & Hierosolymis, pro peregrinis, Eutychius, Alexandrinus patriarcha m), eorum vero descriptio desideratur. Non quidem in eorum vsum, qui medicinae studebant, attamen in pauperum, invalidorum militum atque orphanorum commodi nosocomium condidit instruxitque Alexius I, orientis imperator, qui ab anno MLXXXI vsque ad annum MCXVIII imperio praefuit. Eique nosocomio vix aliud vllum eorum, quae postea condita sunt, aequiparari poterit. Condidit in ipsa Constantinopolitana vrbe illud, forma quadrata, eo tantum fine, vt humanae infirmitatis solatia contineret. Mutili, morbis cujuscunque generis laborantes, caeci, claudi, ad id confluebant. Nosocomium, duo tabulata altum, tam late patebat, vt vix toto vnius diei spatio commode perlustrari posset. Instructum erat templis, monachis, qui aegrotantium animos curarent. Cura aegrotantium & nosocomii aliis commissa erat, & nunquam defuit in eo degentibus, quod aut ad ipsorum, aut ad aegrotantium necessitatem pertinere videri potuisset. Habuere enim dispensatores & oeconomos suos, principesque viri in administrandis eorum & aegrotantium negotiis certabant. Magnae hinc emptiones factae: magna munera ad

 operis

operis perfectionem collocata: reditus ei ab imperatore assignati: vniversa nosocomii cura vni e regni primis administris commissa. Publicam rationem dispensatores quotannis referebant, vt perspici posset, quantum pecuniae ad aegrotantes sublevandos esset impensum *n*).

m) Eutychii Alexandrin. annal. ed. Pocock. Oxon. 1658. 4. t. II. p. 159. 160.

n) vid. Annae Comnenae Alexiad. Libr. XV. edit. Venet. 1719. fol. p. 381. seq.

MEDICINAE RECENTIORIS
PERIODUS III.
Medicina Galeni inter Saracenos in oriente et occidente.

CAPUT XXVII.
Medicinae inter Saracenos initia et progressus.

§. 369. Quod Al Kadi Saed Ebn Ahmed, Andalosenus *o*) aliique Arabes jam monuerant, Arabes ante Islamismum, quem Mohammedes antiquae religionis loco primus stabilivit, & primis Islamismi temporibus, haud aliis disciplinis curam impendisse, quam linguae suae peritiae atque puritati (cujus, & quidem politissimae, antiquissima monumenta extant) legumque & institutorum, quae ad ipsam Arabum gentem pertinebant, scientiae, de medicina in eo tantum valet, vt, etsi ante Mohammedis tempora Graecorum medicina orienti non penitus quidem defuit, Arabes tamen

tamen ea caruerint, medicinam vero, qua hominibus in vniversum opus est, habuerint, aliquibus eorum notam, nec pluribus improbatam.

o) apud Gregorium Abul-Pharagium in hist. dynast. edit. Edw. Pocock. Oxon. 1653. 4. dynast. IX. p. 160.

§. 370. Qualis vero medicina Arabum fuerit ante Mohammedem & sub Chalifarum ex Ommaidarum familia imperio, incertum est: eam ad empiricam pertinuisse, nec ad certum systema fuisse redactam & magis in medicinarum ad morbos scientia constitisse, quam in ipsa morborum recta cognitione, inde patet, quod Mohammedes ipse morbis medicinam fecit empiricam, hordeum ad pectoris morbos vehementer commendando mannamque ad alvum ducendam loco tithymali, neque laesionum per incantationes curationem improbando *p*): Non tamen Mohammedis adeo temporibus medicina, quae a Graecis origines deduxerat, penitus incognita fuit, neque ab ipso Mohammede parvi habita. Is enim iussit, vt addicti Islamismo asseclae sui, si morbo essent affecti, Harethem Ebn Calda, medicum Persam, ortu Thakifensem, accederent *q*), qui Graecorum medicinam, quae Jondisaburum transierat antiquissimo tempore, in hac vrbe didicerat.

p) Jo. Jac. Reiske miscell. observ. medic. ex Arabum monumentis desumtae. Lugd. Bat. 1746. 4.

q) Gregorius Abul-Pharagius in hist. dynast. ed. citat. dynast. VIII, p. 99.

§. 371. Etsi enim medici Graeci complures, a quibus medicinae cognitio ad Arabes devenire potuisset, in oriente vixerunt, in Mesopotamia Aetius (§. 332.), in Aegypto Paulus Aegineta (§. 339.), vt alios taceam, & diu ante horum virorum tempora schola medicorum Alexandriae floruit, prima tamen Graecorum medicinae initia in oriente non haec schola, neque hi viri fecerunt, sed casus ea obtulit. Aurelianus enim, qui Romanorum imperio ab anno CCLXX ad annum vsque CCLXXV praefuit, pace cum Sapore, Persarum rege, inita, huic filiam suam nuptum dedit. Sapores in conjugis gratiam in Perside vrbem Byzantio similem condidit, eamque Jondisabur (Nisabur) appellavit. Haec vrbs Chorasanae metropolis facta est. Misisse Aurelianum, qui inservirent filiae suae, medicos Graecos quosdam, eosque Hippocratis medicinam in oriente docuisse, Gregorius Abul- Pharagius r) expresse refert. Hinc hos Graecos medicos scholam Jondisaburi instituisse aliosque, ab his inde temporibus, quibus in Persidem venerant, medicinam docuisse, vero non absimile est. Prima enim scholae medicorum, quae in hac vrbe extitit, monumenta, quae annalium scriptores tradiderunt, in ea tempora cadunt, quae Mohammedem proxime praecessere. Sub Heraclio nempe, qui orienti ab anno DCX vsque ad annum DCXLI praefuit, floruit Hareth Ebn Calda, me-

dicus Arabum, qui, referente Gregorio Abul-Pharagio *s*), in Perſiam profectus artem medicam a Jondiſaburi incolis aliisque didicerat, tempore ignorantiae, ante, Mohammede auctore, exortum Islamiſmum. Is medicinam in Perſide exercuerat prius, quam in Arabiam perveniret. Multis ibi opibus congeſtis, & patriae viſendae cupidus Al Tagefum reverſus eſt in eaque vrbe ad Islamiſmi vſque tempora pertigit. Is idem fuit, quem ſuos juſſit Mohammedes adire, conſiliaque ab eo & medicinas petere (§. 370).

r) Gregorius Abul-Pharagius hiſt. dynaſt. dyn. VII. p. 82. „*Miſit Aurelianus, qui inſervirent filiae ſuae, medicos Graecos quosdam, atque illi medicinam Hippocraticam in oriente docuerunt.*"

s) Praeceptorum ejus medicinalium ſpecimen ſervavit Gregorius-Abul-Pharagius, dyn. VIII. pag. 99. „Dicere ſolitus erat: *ſi quis durare cupit, mane prandeat, veſtes leves induat, et venere parcius vtatur.*"

§. 372. Poſt haec tempora, ſchola Jondiſaburienſis (vt hanc perſequar prius, quam ad reliquas medicinae inter Arabes origines deveniam) philoſophiae & medicinae laude maxima effloruit. Philoſophia, quae poſt Mohammedem & ſub Ommiadarum imperio inculta jacuerat apud Saracenos, neque prius apud eos nata eſt, quam poſtquam ſuper fundamenta a Graecis poſita ſapientiam exſtruerent *t*), chalifis imperantibus ex Abbaſidarum, ſeu Hashemidarum gente primum apud

eos coli coepit, praesertim summo inter chalifas Abbasidas viro, Abu Jafar Al Mansure auctore, qui ipse philosophiae, & inprimis astronomiae, summe gnarus erat *u*), & septimo chalifa ex hac gente Abdalla Al Mamune, qui omni studio libros philosophorum Graecorum conquisivit, eidemque vt sibi ab orientis imperatoribus transmitterentur & in Arabicam linguam transferrentur curavit *x*). Nosocomium erat Jondisaburi, cui, Abu Jafar Al Mansure, chalifa altero ex Abbasidarum gente, Mohammedis locum tenente, Georgius Ebn Bachtishua, Jondisaburi natus, Christianus, praefuit. Al Mansuri, stomachi infirmitate laboranti, incassum tentato medicorum auxilio, qui in aula ejus degebant, narratum est, Georgium Ebn Bachtishua medicinae scientia esse celeberrimum. Accersitus hinc a chalifa, comite itineris & medicationis adjutore adscito Isa Ebn Shahlatha, & nosocomii Jondisaburiensis cura, quam hactenus gesserat, filio tradita, Bagdadum contendit & chalifam a gravi & diuturno morbo liberavit, tribus aureorum millibus & tribus puellis Graecis, eximia forma (quas tamen recusavit, etsi vetulam conjugem habebat, quae ne quidem e lecto surgere posset), in curationis praemium ei oblatis. Tandem cum in aula chalifae consenuisset, & affectibus, qui in senectutem cadere consuerunt, laboraret, Jondisaburum reversus est. Corpus chalifae post ejus decessum reditumque in patriam Isa, quem secum duxerat, curavit *y*).

t) Verba

t) Verba sunt, & quidem summe notabilia, Bar-Hebraei, sive Gregorii Abul-Pharagii in chronico Syriaco edit. Cl. Kirsch. Lips. 1789. in 4to pag. 103. *Orti sunt* (in provinciis Saracenorum imperio subditis) *philosophi, mathematici et medici, qui acumine intellectus antiquos superant, non alia fundamenta jaciendo, sed super structura Graeca aedificia condendo sapientia excellentia, quae dictione perquam eleganti magis adhuc commendantur, atque disquisitiones valde accuratas, ita vt nos, qui ab iis sapientiam accepimus per interpretes, qui omnes Syri sunt, cogamur eos de sapientia interrogare.*

u) Quid egregius hic princeps ad incrementa scientiarum physicarum & astronomicarum inter Arabes amplificanda praestiterit, diserte narrat Gregor. Abul-Pharagius hist. dynast. dynast. IX. p. 161. seq. cf. Abi'l Fedae annal. Moslemic. edit. Jo. Jac. Reiske, Lips. 1754. in 4to. p. 144. seq. Georg. Elmacin histor. Saracenic. ed. Th. Erpenii. Lugd. Bat. 1625. fol. L. II. cap. 3. p. 100. seq.

x) Gregor. Abul-Pharag. dynast. IX. p. 160.

y) vid. Bar-Hebraei s. G. Abul-Pharag. chron. Syriac. edit. cit. p. 132. Placita medica quaedam, quae num ad hunc Georgium Bachtishuam pertineant, dubium est, collegit ex Rhaze Hallerus, in biblioth. med. pract. Tom. I. p. 338.

§. 373. Gens Bachtishuarum post hunc Georgium summam medicae peritiae laudem consequuta est eaque per aliquot saecula floruit z). Chalifa ex Abbasidarum stirpe, Harum Rashid cum capitis dolore laboraret, neque medici quomodo curandus esset, intelligerent, ex posteris Georgii (§. 372.) Georgium Bachtishuam Nisaburo ad se

duci jussit. Linguae Arabicae & Persicae peritia, qua vtraque chalifam salutabat, principi placuit & medicinae scientia mox inclaruit, ita vt a chalifa opibus cumularetur & splendidis vestibus donaretur. Philosophiae scientissimus fuit. Cum Bagdadum venisset, chalifa omnes reliquos medicos advocavit, vt cum eo disputarent: sed medici id non ausi sunt, philosophiam ejus, quam a proavis didicerat, metuentes *a*). Urinarum tantam cognitionem habuit, vt animalis vrinam sibi oblatam, non puellae, sed jumenti esse praedicaret *b*). Filium habuit, Georgium, qui concubinae Haruni Rashid curatione claruit. Haec cum inter pandiculandum manum sustulisset, eam, rigore affectam, retrahere non potuit. Alii medici cum linimentis & vnguentis nihil proficerent, Gabriel, venia a chalifa prius petita, eam curavit in publicam productam, inclinato capite fimbriam vestimenti, quo amicta erat, prehendens, quasi illam denudaturus. Commota pudoris vehementia puella manu deorsum flexa fimbriam repressit simulatamque medici audaciam depulit. Eoque modo, rigore soluto, in sanitatem restituta est. Causam curationis sciscitanti chalifae Georgius respondit, humorem tenuem in membra istius puellae inter concubitum esse effusum, qui, cum subito a motu concubitus quievisset puella, in interiori parte nervorum fuisset congelatus, vt non, nisi a motu consimili, solvi potuisset: vsum

hinc

hinc ſe eſſe commento, quo dilatato calore ſolutus fuiſſet humor ſuperfluus ipſaque puella in ſanitatem reſtituta. Quae theoretica morbi explicatio ſatis cum placitis medicorum Graecorum convenit. In ſanationis tam proſperae praemium 50000 nummos Georgius a chalifa accepit, praeter annuum ſtipendium, quod 90000 denariorum fuit *c*).

z) vid. Abi'l Feda in annal. moslemic. ed. cit. p. 262. cf. de hac familia medicorum quae ob ſervitium, quo Chriſto ſe addixerat, cognomina adſumſit Bachtishua, Jeſubocht, Bochtjeſu, Joſeph. Simonii Aſſemani bibliothec. oriental. Clementino-Vatican. Rom. 1721. f. Tom. II. p. 315. Tom. III. part. I. p. 195. Haller bibl. med. pract. Tom. I. p. 338. ſeq. De ſchola Jondiſaburienſi & in regione Elamitarum, ex qua etiam non raro medici ex Bachtishuarum gente (vid. Bar-Hebraei chron. Syriac. p. 141.) Bagdadum evocati ſunt, vide eundem Aſſemanum in diſſ. de Syris Neſtorianis cap. XV. §. 2. n. 7. 8. 10. in bibl. oriental. Clementino-Vatican. Tom. III. Part. II. p. 931. 932.

a) *Accedens chalifam Bachti ieſchua ſalutavit Perſice et Arabice. Rex autem riſit caeterosque medicos advocavit, ut cum eo diſputarent. Dixit Iſa Abu Koreiſch, medicus: O rex miſerere noſtrum. Noſtrum enim nemo eſt, qui cum eo loqui valeat. Quod enim ad ſermonem attinet, ille pariter, ac pater et familia ejus, philoſophi ſunt.* Bar-Hebraei Chronicon Syriac. p. 141.

b) vid. Bar-Hebraei Chron. Syriac. p. 141.

c) Bar-Hebraei Chron. Syriac. l. c. Greg. Abul-Pharag. dynaſt. IX. p. 152.

§. 374. Haec Bachtishuarum familia, nec non alii medici christiani, quos chalifae ad morbos, quibus affecti erant, curandos, ex Persia, Syria, Aegypto advocabant, (Syrorum inprimis magna eruditionis fama erat, ante scientias, Al Mansure auctore, per ipsos Arabes excultas) non raro contulerunt ad res christianorum in terris, quos Arabes imperio suo subjecerant, in meliorem statum redigendas, ad odium Arabum in eos minuendum, effeceruntque, vt in tanto, quod his temporibus fuit, haeresium studio, illa haeresis, cui medici addicti erant christiani, quibus chalifae & regionum atque imperiorum praefecti ex Saracenorum gente ad valetudinem recuperandam fuerant vsi, in majorem existimationem perveniret vimque calamitatum minorem experiretur. Sic cum chalifae Haruno Al Rashid Abdollah Ebnol Mohdi, Aegypti praefectus, puellam ex Aegypto forma eximia misisset a chalifa vehementer amatam, eaque in gravem morbum incideret, cui curando medici Arabes non sufficiebant, ex Aegypto medicum Bagdadum mittere Abdollahum chalifa jussit. Misit is Balatianum, Alexandriae patriarcham, Melchitarum haeresi addictum, rei medicae, quam sacerdotes his temporibus diligenter colebant, peritum, qui intellecto morbo puellae tortas Aegyptiacas duras & muriam secum Bagdadum attulit puellamque, ob patrii victus defectum morbo laborantem, in sanitatem restituit.

Laetus

Laetus ea re Al Rashid non ſolum haec Aegyptiacae plebis alimenta penario ſuo continuo ineſſe juſſit, ſed etiam literis mandatoriis datis omnes eccleſias, quas Jacobitae Melchitis eripuerant, his reddendas curavit *d*). Georgio Bachtishuae, puellas, quas dono ipſi dederat chalifa Al Manſur, detrectanti ob Chriſtianam religionem, quam profitebatur, chalifa non ſolum non ſuccenſuit, ſed potius ipſi, laudata atque probata ejus temperantia, feminas & filias ſuas, nemine prohibente, adeundi libertatem dedit *e*). Ubi vero fortuna medicis Chriſtianis minus arridebat in chalifarum aulis, minus fauſtae quoque res Chriſtianorum fuere, vt eas non raro laetas fuiſſe exiſtimes, ſi chalifis, iisque, qui locum eorum in provinciis tenebant, Chriſtiani, quibus ad officia valetudinis aliaque vtebantur, placebant, adverſas vero, ſi diſplicebant. Sic Jaafar Almotawaccel, ex Abbaſidarum gente, qui chalifatum ab anno poſt Chriſtum DCCCXLVII vſque ad annum DCCCLXI tenuit, iratus Bachtishuae, medico ſuo, in omnes provincias ſcripſit, vt compellerentur Chriſtiani Zonaria induere, & veſtibus ſuis pannorum ſegmenta aſſuere, a parte anteriori alterum, alterum a poſteriori, atque equis vehi prohiberentur, & in ſellis ſuis haberent funes, ac ſtapedibus ligneis vterentur aediumque ipſorum portis appingerentur diabolorum, porcorum, ſimiarum, imagines, quos magni Chri-

ſtianis

ſtianis detrimenti, doloris & anxietatis cauſa fuit *f*).

d) vid. Eutychii Patriarch. Alexandrin. annal. edit. Pocock. tom. II. pag. 409. 411. *Unde Rashid diploma ei dedit, vt templa omnium orthodoxorum, quae Jacobitae occupaverant, ei reſtituerentur.* Verba ſunt Elmacini, hiſt. Saracenic. L. II. cap. 6. ed. Erpen. p. 123.

e) Bar-Hebraei chron. dynaſt. X. p. 132.

f) verba ſunt Eutychii annal. t. II. p. 448.

§. 375. Alexandrina medicorum ſchola (§. 326), quae ad ea vſque tempora laude maxima excelluit, quibus Saraceni vrbe ipſa potiti ſunt, quod factum eſt Mohammedis locum tenente Omaro filio & Chatthabi, qui anno XIII hegirae & anno Chriſti DCXXXIV moslemis imperare coepit *g*), neque ſub Saracenorum imperio abſque medicinae docendae inſtitutis fuit, poſt Jondiſaburienſem (§. 371.) ad principes referenda eſt, quae Graecorum medicinam ad Saracenos transmiſerunt. Aaron, presbyter Alexandrinus, qui Mohammedis aevo vixit, ſyntagma artis medicae *h*), ſive, vt alii titulum exhibuere *i*), pandectas medicinales Syriaco ſermone conſcripſit, XXX libris comprehenſas, quibus deinde duos alios libros addidit Sergius, Rhaſinenſis archiater, librorum medicinalium Graecorum in Syriacam linguam verſione celeberrimus. Hi libri, eodem fere modo compoſiti, quo dogmatici libros ſuos poſt Galenum componere ſolebant (§. 318—327), ex-

excerpta ex Graecis medicis, praesertim ex Galeno, cujus medicinam Alexandriae quidam medici docebant, continuerunt. Transtulit hos pandectarum Aaronis libros in Arabicum sermonem Maserjawaihus, medicus Basorensis, Syrus, religione Judaeus, Mohammedis locum tenente Marvano, qui anno hegirae LXIV (ann. Christi DCLXXXIV.) imperio potitus est *k*). Cum eoque Aaronis libro Arabico facto medicinae Graecorum scientia primum per scriptos libros ad Arabes pervenit *l*).

g) Abi'l Feda annal. moslemic. p. 66. Haec Alexandriae per Saracenos expugnatio maximo scientiis omnibus detrimento fuit: librorum enim, quorum amplissimam collectionem in eadem vrbe jam Julii Caesaris milites flammae tradiderant, alteram collectionem, 500,000, vt fertur, voluminum, Saraceni combusserunt. Vivebat Alexandriae his temporibus Joannes Grammaticus, Jacobita, celeberrimus inter philosophos hujus temporis, Amru, quo imperatore Saraceni Alexandriam ceperant, ob philosophiae scientiam, quam Arabes hactenus ignoraverant, notus atque dilectus. Hic ab Amru petiit, vt libros philosophicos bibliothecarum Alexandrinarum, Saracenis, linguae Graecae non intelligentibus, nulli vsui futuros, a flammae supplicio liberaret sibique dono daret. At Amru, re ad chalifam delata, hoc ab Omaro responsum accepit, vt libros omnes e medio tolli juberet: *si enim in illis contineretur, quod cum libro Dei conveniret, sufficere, quae in hoc contineantur: si vero eorum argumenta libro Dei* (Corano) *contraria existerent, neutiquam iis opus esse.* Jussit itaque Amru distribui hos libros,

libros per balnea Alexandriae atque illis calefaciendis comburi. Hoc modo spatio semestri omnes isti libri deleti sunt. vid. Greg. Abul-Pharag. dyn. IX. p. 114. Uberius enarrata haec historia legitur in libro: *Allgemeine Weltgeschichte* tom. XIX. L. I. cap. 2. Sect. 2. §. 334. p. 455. vbi vid. auctores, qui citantur.

h) Gregor. Abul-Pharag. dyn. VIII. p. 99.

i) Herbelot biblioth. orientale. p. 120. edit. quae prodiit Trajecti ad Mosam, 1776. fol.

k) Gregor. Abul-Pharag. dyn. IX. p. 127.

l) Excerpta ex his pandectis exhibuere Rhases & Haly Abbas in prolegom. ad L. I. cf. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 335.

§. 376. Ad eos, qui Graecorum medicinam ad Arabes transtulerunt, chalifarum ex Ommiadarum familia temporibus, pertinent etiam Theodocus & Theodunus, medici Graeci, Alexandrini forsan *m*), quos obsequio suo addictos habebat Hejajus, chalifae Abd ol Malek (ann. hegirae LXV post Christum DCLXXXIV.) satellitum praefectus *n*). Theodoco discipuli fuere illustres, qui post eum claruerunt, nonnulli etiam vsque ad chalifarum ex Abbasidarum gente imperium superstites, vti Phorat, filius Shohnathar, qui sub Mansure floruit. Theodunus magnum syntagma medicinae in filii vsum, ex Graecis sine dubio scriptoribus, composuit *o*).

m) vt autumat quidem Freind hist. medic. p. 225.

n) Gregor. Abul-Pharag. dyn. IX. p. 127.

o) Gregor. Abul-Pharag. l. c. p. 128.

§. 377.

§. 377. Sub chalifarum ex Abbaſidarum gente imperio, quod anno poſt Chriſtum DCCXX coepit, Graecorum ſcientiae inter Arabes laetiſſime effloruerunt. Medicinam ſingulari opera pertractavit Saher, filius Abu Zahar, Rhazi dictus, qui Heſchamo, altero ex hac ſtirpe chalifa, imperante, circa annum hegirae CXXV vixit. Al Manſur philoſophiae, aſtrologiae ſtudia coluit aſtrologumque habuit Nubacht, Perſam, ejusque filium *p*). Bagdado vrbe condita medicinali ſcientiae ibi providit *q*). Al Mohdi chalifatum tenente Theophilus Maronita, aſtrologus chalifae, Homeri iliados libros duos ex Graeco ſermone in Syriacum tranſtulit. Primum magiſtratum medicorum Harun al Rashid inſtituit, Georgio Bachtishua (§. 373.) medicorum praefecto Bagdadi conſtituto *r*). Eodem chalifa imperante floruit Johannes filius Maſawaihi (Meſuae), chriſtianus, Syrus, qui vſque ad chalifatus Al Motawacceli tempora pertigit. Huic Harun al Rashid, medicorum Arabum ſcientiam anguſtis limitibus eſſe circumſcriptam intelligens *s*), interpretandos libros medicinales antiquos commiſit, eumque ſummae auctoritatis virum Bagdadi fuiſſe, libros elegantes compoſuiſſe, ſcholam diſceptandi gratia inſtituiſſe, in qua de omni ſcientiarum genere fuerit diſputatum, ſcientias etiam docuiſſe & diſcipulos plurimos habuiſſe Gregorius Abul- Pharagius *t*) refert. Quae ad medicinam pertinentia

ejus

ejus placita narrat Abul- Pharagius, medicinam Graecorum redolent. Diacyminum, ambrosiam, Graecas medicamentorum confectiones, ad stomachi infirmitatem laudabat. Medicamentis caeterum valde compositis vsus est, quibus Arabibus etiam minus placuit *u*). Scripsit medicinales libros XXXIV, & de febribus libros, qui omnes interierunt *x*).

p) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 145.

q) Instituisse eum Bagdadi nosocomia eisque medicos praefecisse autumat Freindius hist. med. p. 226.

r) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 153.

s) Dixit Al Rashid Yahyae, filio Chaled, filio Barmac: *medici isti* (Arabes) *nihil intelligunt: opus est, vt mihi medicum peritum quaeras.* Abul- Pharag. dyn. IX. p. 152.

t) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 154. cf. de hoc illustri apud Arabes medico Jo. Leonis Africani de viris quibusdam illustribus apud Arabes libellus, cap. 1. pag. 259. in Fabricii biblioth. Graec. Vol. XIII.

u) Nec odio, vt fieri solet, caruit medicorum. Cum Salmawaihum, medicum suum, aegrotantem Al Mo'tasemus chalifa inviseret ploransque diceret, se nullum nunc habiturum, cui valetudinis suae curam committeret, respondit Salmawaihus: *erit tibi ardelio iste, Johannes Ebn Mesua; cum autem tibi aliquid praescripserit, sume ex eo, quod minus mixtum est.* At chalifa, contraria medicina a Johanne, & quidem infeliciter, curatus, non longo post Salmawaihi obitum tempore fato functus est. vid. Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 166. 167.

x) Excerpta quaedam ex iis eorumque titulos vid. ex parte apud Hallerum biblioth. med. pract. Tom. I. p. 340.

§. 378.

§. 378. Animos ad philosophiae Graecorum studia incitavit omni data opera Abdalla Al Mamun, Harunis al Rashid filius, septimus ex Abbasidarum genere chalifa, qui anno hegirae CXCVII & post Christum DCCCXII rebus Saracenorum praeesse coepit *y*). Is perfecit, quae orsus fuerat avus ipsius Al Mansur, vt eo auctore perfectam esse philosophiam & medicinam Arabum demum credas. Petiit a Graecorum imperatoribus, vt libros philosophicos Graecorum sibi transmitterent. Quibus acceptis conquisitisque interpretibus vndique, eos vertendos in Syriacam & Arabicam linguam curavit: homines deinde, exemplo suo, ad eos legendos incitavit, disceptationes de rebus ad doctrinae varia genera, inprimis ad philosophiam pertinentibus cum doctis suae gentis viris instituit: instrumenta ad astrorum observationem commoda confici jussit, loco ad eorundem astrorum observationem aptato duplici, altero in provincia Bagdadensi, altero in monte Casio prope Damascum *z*). E medicis ipsius erat Johannes filius Batrik, fidus in libris medicis vertendis & in sensu reddendo felix, philosophiae quoque gnarus. Idem habuit medicum ocularium *a*), unde patet Arabibus, vt Graecis, post empiricorum sectam natam, singularum corporum partium medicos fuisse.

y) Abi'l Feda annal. moslem. p. 172. Pocock in synopsi chronol. Eutychian. edit. annal. Eutychii praemissa.

z) Astrologos, qui in aula ejus florebant, astronomiam enim astrologiae causa Arabes colebant, enarrat Gregor. Abul-Pharagius, dyn. IX. p. 161. 162.

a) Gregor. Abul-Pharag. l. c. p. 164.

§. 379. Medicina, philosophia & naturalis scientia Graecorum ad Arabes translata est in primis studio Honaini, filii Isaac, pharmacopolae Hirensis. Is ex Arabum Ebaditarum gente christiana ortus est, quae in vnum congregata sese in castella quaedam juxta Hiram, ab ipsa constructa, seduxerat. Johannem, filium Mesuae (§. 377.), primum audivit illiusque servitio se addixit, deinde cum praeceptori quaestionibus ac percontationibus molestus esset, ab illo domo pulsus in Graecorum regiones abiit. Postquam Graecam linguam didicerat, conquisitis philosophorum Graecorum libris Bagdadum reversus est: inde Basoram profectus, Arabicae linguae purioris discendae causa, postea Bagdadum rediit. Gabriele Bachtishua, Georgii filio *b*), amico vsus est, eique, quae de rebus ad anatomen spectantibus apud Graecos audiverat, exposuit *c*), ab eoque tanti aestimatus est, vt Rabbani, seu magistri titulo ab eo juvenis adhuc salutaretur. Professusque est Gabriel Bachtishua, Sergium ad pudorem adactum iri ab Honaino, si vita longior ipsi contigisset *d*). Sagax vir & futurorum providus fuit, qui temporibus serviebat & hoc modo in Al Motewacceli existimationem pervenit, ita vt ab eo am-

amplissimis muneribus ornaretur. Postea, etsi ipse christianus erat, cum imprudens Christi & apostolorum imagines laesisset, excommunicatus a christianis & Zona ipsi dissecta est: quo facto eadem nocte subito, nec sine veneni sumpti suspicione, interiit *d*). Filii ipsi fuere David & Isaac, quo in primis adjutore in versionibus Graecorum medicorum in Syriacam & Arabicam linguam usus est. Discipulos quoque alios habuit, quibus ex sorore nepotem, Hobaisch, filium Al Asam, praefecit, doctum virum & Graecae linguae gnarissimum, qui quoque libros e Graeco in Syriacum & Arabicum sermonem transtulit. Libri Hobaisch opera in has linguas conversi jam Abul - Pharagii temporibus Honaino adscripti sunt: eoque errore gloria Honaini vehementer aucta est *e*).

b) Vita Gabrielis Bachtishuae Abi Osbaiae vitis medicorum in latinam linguam translata legitur annexa Jo. Freind. historiae medic. pag. 340.

c) Gregor. Abul- Pharag. p. 172.

d) Is Sergius, Rhesainensis archiater, Jacobita religione, vir fuit eloquentissimus, in Graeca & Syriaca lingua versatissimus, ac doctissimus medicus corporum, voluptate eunuchus, moribus corruptis ac turpibus, luxuriosus, avarus. Graecorum, medicorum etiam, opera permulta in Syriacam linguam transtulit. vid. de eo Assemanni biblioth. oriental. Clementin. Vatican. Tom. II. pag. 272. not. & Tom. eod. pag. 323.

e) Bar Hebraei chronic. p. 173, seq. Abul- Pharagius dyn. IX. p. 174. seq.

§. 386. Etsi non negandum est Honainum libros veterum Graecorum plurimos non in Arabicam, sed in Syriacam linguam transtulisse, & disserte memorat Bar Hebraeus, eum Graecos primum in Syriacam, deinde in Arabicam linguam ex hac transtulisse *f*); tamen negari nequit, eum ad primos inter Arabes esse referendum, qui effecerunt, vt plenior cognitio medicinae Hippocratis & Galeni ad Saracenos aliasque orientis gentes perveniret. Ante eum qui vixerunt Syri Arabesque, qui Graecos medicos in orientis linguas transtulisse dicuntur, Hippocratem & Galenum parum tetigerunt, & si hunc quoque, neque tot libros, quot Honain, neque ad systema ejus intelligendum plane necessarios, transtulerunt, neque in ipso versionis opere tam circumspecti ac diligentes fuerunt, vt lucubrationes eorum nulla castigatione indiguerint. Is vero fama hac cum floreret, vt scientiarum fons ac virtutum fodina appellaretur, non solum antiquas in orientis linguas Graecorum auctorum versiones castigavit, Musae filii Caled & Jahiae filii Adi, sed etiam Hippocratis aphorismorum & morborum popularium libros, & Galeni libros complures, ad ejus systema intelligendum apprime vtiles, nec non Aristotelis opera *g*) somnio chalifae monitus, & aliorum philosophorum, vti & Pauli Aeginetae de re medica libros *h*) in easdem linguas transtulit. Viginti etiam quinque libros medicinales scripsit.

Intro-

Introductio, quae adhuc sub nomine Johannitii extat, num ad eum auctorem referenda sit, incertum est *i*). Ex hujus viri versionibus librorum Hippocratis & Galeni iidem libri Hippocratis & Galeni in Hebraicam linguam translati sunt. Iisdem vsi sunt Judaei & Arabistae ad primas aphorismorum Hippocratis & ejusdem auctoris librorum de morbis popularibus, nec non aliquot Galeni librorum versiones in latinam linguam componendas *k*). Ut adeo vsque ad extremum saeculi XV tempus medici in Europa Graecorum medicinam ex Arabum, in primis Honaini, versionibus latine factis tantum didicerint.

f) Bar Hebraei Chron. p. 173. Epistolarum, quae Hippocrati adscribuntur, versionem in Arabicam linguam a Honaino elaboratam citat Eutychius Alexandrin. annal. T. I. p. 264.

g) Freind hist. medic. p. 228. haec ex Abi Osbaia narrat.

h) Abul- Pharag. p. 115.

i) Librorum medicorum, quos transtulit in Syriacam & Arabicam linguam, catalogum exhibent Herbelot in biblioth. oriental. pag. 423. & Hallerus in bibl. med. pract. Tom. I. p. 345.

k) vid. Fabricii biblioth. Graec. edit. Harles L. II. cap. XXIII. §. 21. Vol. II. p. 542.

§. 381. Interpretum librorum Graecorum philosophici, mathematici, medici, historici argumenti in Syriacum & Arabicum idioma numerus post tam praeclari exempli virum valde multiplicatus est. In Abi Osbaiae vitis medicorum caput

extat, in quo de traductoribus solum agitur: horum nomina quadraginta & sex commemorantur, qui medicos Graecos Arabice converterint, sed Honainus caeteris anteponitur, cujus traductiones etiam maximo semper post id tempus in honore manserunt *l*). Longe maximam quoque operum Hippocratis & Galeni partem in Syriacam aut Arabicam linguam esse conversam ante Rhasis tempora inde apparet, quod is vir longe pluribus horum medicorum libris, quam quos translatos esse constat in orientales linguas, vsus est. Dioscoridis etiam libri in Arabicum sermonem conversi, vt alios taceam, extabant. Omnes hos interpretes hic memorare nimis prolixum foret: praecipuos quosdam memorasse sufficiet. Kosta, filius Lucae, chalifae Al Motawaccel temporibus multos libros in ipsis Graecorum terris congessit cum iisque in Erakum profectus est, ad eos interpretandos *m*). Exeunte saeculo nono sub Al Motaded chalifa floruit Abulhasen Tabet ex ethnicis Haranensibus, in Graeca, Syriaca & Arabica lingua egregie versatus, qui libros circiter CL ad dialecticam, mathematicam, astrologiam, medicinam pertinentes composuit, qui Bar Hebraei temporibus adhuc in magna existimatione erant *n*). Hi viri omnes ante Rhasis tempora vixerunt. Referendi porro ad hos sunt, qui in oriente Graecorum medicinam propalarunt, Nadhifo'lnafs, Graecus medicus *o*), & Abu Ali Isa filius Zaraae *p*).

l) Freind

l) Freind hist. medic. p. 228.
m) Abul- Pharag. dyn. IX. p. 179.
n) Bar Hebraei chronic. p. 180.
o) Abul- Pharag. p. 215.
p) Abul- Pharag. p. 223.

§. 382. Nunc qua ratione hi viri in interpretandis Graecorum medicorum libris vsi sint persequar. Longe maxima pars interpretum libros in Syriacum sermonem transtulit; Arabes enim etsi linguae patriae suae erant peritissimi, tamen raro aliis addiscendis operam dabant, neque ante Al Mamunis chalifae tempora multi Arabes extiterunt, qui praeter poeticen alias disciplinas colerent. Omnia hinc, quae ad eruditionem spectant, apud Syros erant, quibus chalifae ad rem publicam administrandam potissimum vtebantur, quique adeo quae ad expensarum rationes pertinebant, aut Syriace, aut Graece consignabant prius, quam Al Walid chalifa scribas juberet, vt Arabice hos libros exararent q). Syriacae veterum librorum versiones omnes aut interierunt, aut in bibliothecis latent. Arabicae, maxima ex parte ex Syriacis factae, jam hanc ob causam ad optimas referendae non sunt, & si latinas versiones aphorismorum Hippocratis, ex Arabica lingua a Constantino Africano aliisque factas r), cum contextu Graeco confero, licet multa indoctis interpretibus latinis tribuere oporteat, multa tamen quoque vitia restant, ad Arabes interpretes referenda. Si vero etiam hae

versiones ad textum medicorum veterum in integritatem restituendum nullius vsus sunt *s*), per eas tamen hoc effectum est, vt Graecorum medicina, quae in occidente, oppresso tot calamitatibus, extare vix amplius potuisset, ad florentissimam omnium in oriente gentem transiret, a qua illam, parum mutatam auctamque ex parte, accepimus.

q) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 129.

r) vid. Fabricii biblioth. Graec. ed. Harles L. II. cap. XXIII. §. 21. Vol. II. p. 542. 543.

s) vid. epistolam Renaudoti ad Dacierium de exiguo pretio, quod versionibus medicorum veterum in Syriacam & Arabicam linguam tribuendum est, quae addita est tomo II. operum Hippocratis in Gallicam linguam a Dacierio translatorum Paris. 1697. 8.

§. 383. Etsi quidem Saraceni consuetudinem cum aliis gentibus nullam alebant, tamen vrbes in provinciis, quas bello ceperant, non everterunt, neque incolis earum vllam vim intulerunt, dummodo aut Mohammedis religionem amplecterentur, aut tributum annuum solverent. Qui Turcarum etiam mos fuit & adhuc est. Cum vero jam sub Ommiadarum imperio res Saracenorum ita cederent, vt Aegyptum Omaro *t*), Cyprum, Ancyram, alias Graecorum insulas, Hispaniae adeo partem Othmano chalifa imperante *u*) occuparent & bellis cum orientis imperatoribus gestis provincias, vrbes eis eriperent, factum facile est, vt a gentibus, quas subjugaverant, scientias

etiam,

etiam, quas vtiles sibi fore putabant, acciperent; vtque medicis harum gentium & ad corporum curationem, & ad institutionem aliorum in medicinali scientia vterentur. Graecorum non veterum tantum, sed etiam eam, quae septimo saeculo & post hoc tempus erat, medicinam magni fecerunt, eosque in medicamentorum & venenorum scientia summopere esse versatos arbitrati sunt, ita vt Al Motawaccel chalifa Honainum, qui in Graecorum terris medicinae studuerat, suspectum ob venenorum scientiam & Graecorum fraudes haberet neque prius fiduciam in eo collocaret, quam, exploratione praegressa, appareret, eum aut nullam habere venenorum scientiam, aut, si haberet, nihil sibi de ea metuendum esse *x*).

t) Abi'l Feda annal. moslemic. p. 66. Abul-Pharag. dyn. IX. p. 114. Eutych. annal. Tom. II. p. 340. Georg. Elmacin hist. Saracen. L. I. c. 3. p. 23.

u) Abi'l Feda annal. moslemic. p. 78. Georg. Elmacin. hist. Saracen. L. I. c. 7. p. 47.

x) Abul-Pharag. dyn. IX. p. 172. 173.

Caput XXVIII.

Medicina Saracenorum.

§. 384. Philosophiae, mathematicarum scientiarum omnium & medicinae Arabes cum cupidissimi fuere & quidquid potuere moliti sunt ad has scientias earumque fontes ex Graecia ad se transferendas, tum neque ipsis ingenium defuit, quod orientis gentibus omnibus vividum est &

perſpicax, neque adeo in primis in matheſeos diſciplinis hic ſucceſſus, vt incepta a Graecis & perſequerentur, & nova permulta iis adderent *y*). In medicina vero aliter quidem, quam Graeci, multa dixerunt, omnia fere in morbis ad ea, quae ingenio exquiruntur, referentes, attamen praecipue in hoc elaborarunt, vt Graecos vel in Arabicum ſermonem converterent, vel imiterentur, vel, quae diſperſa atque diſtracta in Graecorum voluminibus legebantur, in vnum colligerent. Hinc ſi molem voluminum medicinalium, ſi copiam ſpectamus, (longe enim minima pars medicinalium librorum ab Arabibus ſcriptorum latine verſa & typis mandata extat: maxima, Arabice ſcripta, aut interiit temporum injuria, aut in bibliothecis latet) eos medicinae fuiſſe ſtudioſiſſimos quidem apparet: ſi vero medicinam, qualem nobis reliquerunt, cum ea comparamus, quam a Graecis acceperunt, juſta nos ſubit admiratio, gentem, quae feliciſſimo vſa eſt in omnibus rebus ſucceſſu, quae in hiſtoria, poetica, mathematica ingenii monumenta reliquit nunquam interitura, cui occaſio medicinam gentium politiſſimarum perdiſcendi neque defuit, neque morbos in oriente, & ipſo quoque occidente obſervandi, in medicinae ſtudio ita eſſe verſatam, vt praeter novos morbos quosdam, quorum obſervationem aut caſus intulit, aut dira neceſſitas exegit, nihil in omnibus ſcriptoribus ex Arabum gente medici-

nalibus

nalibus memoratu magnopere dignum reperiamus, quod non a Graecis acceperint *z*). Suppar apud eos philoſophiae fuit ratio. Laudatiſſimus etiam Averrhoes, qui tot tantosque in Ariſtotelem libros compoſuit, nihil quidquam hujus philoſophi doctrinae adjecit, ſed, vt interpres, alium in eodem opere locum ope alius explicavit, imo omnia ejus placita adeo pertinaciter ſequutus eſt, vt aeternum mundum eſſe, cor três ventriculos habere, rel. crederet *a*).

y) vid. Cl[mi] viri, Simonis Aſſemani diſſ. de Arabum aſtronomia, globo caeleſti Cufico- Arabico Veliterni muſei Borgiani illuſtrato, Patav. 1790. in 4to. praemiſſa, inprimis §. 4. p. 28. ſeq. qua inventa ab Arabibus in mathematicis & aſtronomicis pertractantur.

z) Freind hiſt. med. p. 230.

a) Freind hiſt. med. p. 231.

§. 385. In anatomes ſcientia Galenum penitus ſequuti ſunt, & ex parte Ariſtotelem: nihil hinc in ea protulerunt, quae non a Graecis dicta fuiſſent prius. Neque adeo ipſi hanc diſciplinam augere poterant, quoniam Mohammedanis medicis ob Mohammedis legem incidere cadavera, animalium etiam, non licet *b*): neque Chriſtiani & Judaei in hac ſcientia multum praeſtare poterant, inter Mohammedanos quippe degentes, in quorum odium acerbius incidiſſent, ſi mortuorum corporum inciſione ſeſe contaminaſſent. Bagdadi, in qua vrbe collegium medicorum & noſocomium erat, rem anatomicam non fuiſſe cultam etiam inde

inde liquet, quod Gabriel Bachtishua Honainum, juvenem, ex Graecorum terris reducem, anatomica quaedam exponentem, diligenter audivit *c*). Rhaſis quoque opera anatomen non aliam, niſi Galeni, exhibent. Eandem quoque Haly Abbas, Avicenna, Joannes filius Meſues, Averrhoes, & Albucaſis docuerunt *d*).

b) vid. hac de re Toderini, V. Cl. librum de literatura Turcarum, Italice Venetiis 1787. Voll. tribus editum.

c) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 172.

d) Haller bibl. anatom. L. II. Tom. I. p. 126—137.

§. 386. In ea medicinae parte, quae in explicandis medicinae originibus verſatur, omnes Galenum ſequuti ſunt, in hoc medicos Graecos poſt Galenum imitati, hoc tamen diſcrimine, vt, quae Galenus prolixo ſermone expoſuerat, hi copioſius adhuc atque verboſius enarrarent, & ita quidem, vt non raro quid exprimere voluerint, ſaltim ex verſionibus eorum in latinam linguam fere omnibus, vna Vopiſci Fortunati Plempii excepta, qui Avicennae partem ſatis bene interpretatus eſt, non ſatis perſpiciatur.

§. 387. Morborum hiſtoria & ſemiotice, a dogmaticorum ſecta, mox poſt Hippocratis tempora exorta, negligi coepta, deinde, invaleſcente ſenſim ratiociniorum in medicina copia & varietate, fere abjecta, neque poſt Galenum tanti habita, quanti ſubtilior contemplatio de morborum originibus eorumque cauſis habebatur, per Arabes

non

non melius exculta est, quam per ipsos post Galeni tempora Graecos medicos coli consueverat. Imo vniversam historiam omniaque, quae ad cognoscendos morbos, eorum signa, caussas, effectus spectant, negligentes, nomine morbi dato, mox ad ejus origines, quas sibi fingebant, ex hoc vel illo humore transgressi sunt, ita vt in morborum enarratione opera quasi data vtilia omnia praeteriisse videantur *e*). Multum theoriae, historiae parum, medicamentorum, titulis, pro Graecorum more, vanis superbientium copiam paene infinitam enarrabant, hisque medicinam morborum vniversam esse comprehensam putabant. Cumque raro proponerent quae excogitaverant ipsi, sed hausta ex Galeno Graecisque, qui a Galeni inde temporibus in medicina floruerant, quique ipsi sua ex aliis hauserant, nec non ex antiquioribus medicis Arabibus, qui quoque semper antiquioribus fuerant vsi, facile liquet, parum proprii eorum medicinam habere potuisse, neque, quod ex compilatoribus aliis sua composuerunt, libros eorum vtilium compilationum laudem mereri. Sic Rhases, praecipuus in Arabum medicina auctor, Freindio *f*) probante, in libris ad Al Mansorem Hippocratem, Galenum, Oribasium, Aetium, Paulum exscripsit. Et quae propria idem vir in amplissimo opere habet, quod continens inscribitur, ab Hallero *g*) excerpta, valde pauca sunt.

e) Exemplum vnicum dabo ex Avenzoare, ad Arabes medicos melioris notae referendo. Hic Libr. I. tr. 12. cap. 2. de tremore cordis haec habet: *Scias quod accidit in corde tremor, ficut et in aliis membris confuevit evenire. Sed ille, qui fit in aliis membris, generatur a vaporibus et fumofitatibus, qui afcendunt et attingunt mufculos feu lacertos et cutim. Ille vero tremor, qui eft in corde, accidit propter multam repletionem et eft in eo: et ab ipfa provenit motus ille erroneus et horribilis, qui dicitur altadeg. Et cura hujus eft phlebotomia cum multa extractione fanguinis: et poftea confortare cor cum illis, quae habent ipfum confortare: ficut cum margaritis, et lingua bovina, et auro puro, et fimilibus.*

f) hift. medic. p. 237.

g) biblioth. med. pract. T. I. p. 368.

§. 388. Et tamen morborum permultorum, Graecis, praefertim ante Galeni tempora, incognitorum, obfervationem aut defcriptionem, quam aut cafus obtulit, aut medelae neceffitas exegit, ab iis effe profectam non dubitandum eft. Imperabant terris, in quarum aere calidiffimo morbi complures, in temperatis regionibus non vifi, homines exercere folebant. Aegyptum, morborum feraciffimam, peftilentiae, morborum cutaneorum matrem, tenebant. Bellorum, in quibus, etiam cum diffitarum provinciarum gentibus, cum Hifpanis, Siculis, Italis, gerendis verfabantur, multitudo, mercaturae negotia, quae non fine longis itineribus in his terris exerceri poterant, ipfa adeo itinera religionis caufa in Ara-

Arabiam de hominibus in terris remotissimis degentibus instituta, ipsaeque post saeculum XI cruce signatorum expeditiones in Syriam, Palaestinam, Aegyptum institutae non parum contulerunt ad morborum prius non visorum origines apud Saracenos accelerandas, & ad morbos Saracenis communes in alias orbis partes transferendos.

§. 389. Ut vero quae invenerint in medicina & intacta a Graecis primum dixerint, accuratius persequar, primum monendum est, eos, qui in bellis gerendis fere continuo versabantur, & quidem in ea orbis terrarum parte, in qua milites injuriis a caussis externis & morbis ab iisdem nasci solitis magis expositi erant, castrensem medicinam primum instituisse, praeceptis datis, quomodo valetudini militum in castris metandis prospiciendum sit, quoque modo adversa, popularis praesertim, valetudo a militibus arcenda sit, quod Rhase auctore primum factum est *h*), in quo eum sequutus est inter Arabistas vir laudatissimus, Arnoldus de Villanova *i*). Deinde cum apud eos ad commendationem in primis pertineret forma venusta atque speciosa esse, corpus nullo vitio affectum, caput capillatum habere, neque morbis cutaneis laborare, qui in omni calida regione frequentes esse solent, & quibus avertendis a gente sua Mohammedes corporis lotione, purgatione, munditiei studio commendato prospexerat, ea medicinae pars, quam cosmeticen dicunt, summo

apud

apud eos studio culta est, affectionesque adeo quaedam ab iis enarratae, quae ante eorum tempora ad morbos referri non consueverant. Ad quod genus id capillorum vitium referendum est, si singulorum extrema pars in duas partes dividitur k).

h) Rhases ad Mansor. de re med. L. VI. c. 15.

i) Arnold. de Villanova de regimine castra sequentium in Oper. edit. Lugd. 1509. fol. fol. 130.

k) Haly Abbas pract. L. I. c. 30.

§. 390. Morbos nunc, eodem instituto servato, quod in Graecis post Galenum medicis (§. 324), enarrabo, quos Arabes aut primum descripserunt, aut quorum historiam & curationem pleniorem exhibuerunt.

Aphthas puerorum, quae primis, postquam in lucem editi sunt, diebus apparent, solitarias, crustamque efficientes mox albam, mox varii coloris, pueris praesertim frequentes, qui in calido, humido & inquinato aere vitam degunt, a Galeno, Areteao, acut. L. I. c. 9. Oribasio, de locor. affector. curat. L. IV. c. 68. Paulo Aegineta, L. I. cap. 10. aut plane non, aut in transitu quasi memoratas, descripserunt vlterius, causam earum lac impurum esse arbitrantes, & commoda ad eas medicamenta commendantes, Rhases de pueror. morb. cap. 14. Alsaharavius pract. tract. X. cap. 2. fol. 52. ed. Augustan. ab anno 1519. in fol.

Aquam, quae congregatur in marsupio cordis, (hydropem pericardii dicunt) á se quidem non visum morbi genus, memoravit Avenzoar Libr. I. tract. XII. c. 4.

Crustam

Crustam lacteam, puerorum morbum, ab antiquis non memoratum, primum descripsit Alsaharavius pract. tract. XXVI. cap. 5.

Deglutitionem impeditam optime descripsit ejusque varias causas, quae Graecos ex parte latuerunt, enarravit Alsaharavius pract. tract. XII. c. 5. Diversos modos, quibus alimentum in stomachum hoc morbo laborantium transmittitur, per cannulam argenteam, rel. enarrat Avenzoar, tract. X. c. 18.

Esseram, morbi genus calidis regionibus omnibus commune, primum descripsit Joannes Serapion, pract. L. V. cap. 8. Descriptionem perfecerunt, praeter alios Arabes, Avicenna Libr. IV. fen. III. tract. I. cap. 13. Alsaharavius, tract. XXXI. cap. 9.

Foetori oris, narium, axillarum, totius corporis, vrinae, alvinorum excrementorum corrigendo gens, cui quae ad corporis ornatum pertinent, in primis curae erant post Mohammedem, operam dedit medicamentaque plurima ad has affectiones excogitavit. vid. Avicenna Libr. III. fen. V. tr. II. cap. 1. fen. VII. tr. I. c. 29. 30. Libr. IV. fen. VII. tract. III. cap. 2. seq. Alsaharavius pract. tract. II. cap. 7. & tract. X. cap. 5.

Lepra, morbique ei cognati, aut eam praecedentes, morphea alba & nigra, impetigo, serpigo, porrigo, alopecia, tyria, pityriasis, formica, nec non leprae particularis species, mentagra, tubercula leprosa in singularibus corporis partibus apparentia, in ore, manibus, pedibus, (elephantiasin vocabant) venae exeuntis passio, cum elephantia juncta, (vid. Avicenna Libr. III. fen. XXI. tr. I. cap. 17. 18. Alsaharavius pract. tract. XXVIII. cap. 11.) vngularum in tumorem durum, asperum atque globosum mutatio. Hos morbos omnes Arabes quidem primum non descripserunt, post Asclepiadis scilicet tempora Graecis cognitos: at quod propria observatione vtebantur, plura a Galeno &

 Graecis

Graecis post eum dictis addiderunt, medelam quoque dirissimi morbi generis multiplicarunt. Quod inprimis factum est a Serapione, pract. tract. V. c. 3. Rhase, ad Mansor. L. IV. c. 34. Libr. X. cap. 92. 93. Divis. Libr. I. cap. 118. 119. 120. Haly Abbate, theoric. Libr. VIII. cap. 15. 16. pract. L. IV. cap. 8. Avicenna, l. cit. Avenzoaro, tr. VII. L. II. cap. 4. 5. 6. 8. 12. 25. & Alsaharavio, pract. tract. XXVIII. cap. 11. 12. tr. XXIX. cap. 9. 31. tr. XXXI. cap. 2. 3. In hac vero horum morborum enarratione notandum est, eos, studio systematis, quod religiosissime coluerunt, ductos, cutaneos morbos a leprosa progenie natos admodum separasse aliumque in hoc, alium in alio systematis loco pertractasse, originum a leprosa materie mentione raro facta: hinc morborum a leprosa materie localium perfectam atque cohaerentem historiam apud eos desiderari. Sic vesicae durae, petrosae, in vniverso corpore, Arabice Alzella dictae, quas memorat Avenzoar tract. VII. Libr. II. cap. 8. ad lepram procul dubio pertinuerunt. Ad eandem pertinuit vnguium tuberositas a plerisque descripta & passio alcarez ab Alsaharavio aliquoties visa & descripta, tract. XXIX. cap. 21. ad leprae genus referenda, vbi apparet nigredo in manu vel pede, & non cessat postea extendi per totum membrum, quousque corrumpitur & decidit, illiusque membri sensus tam tener est, vt aeger ne muscarum quidem adhaesionem super eo loco sustineat. Conf. de his, quae Arabes in lepra enarranda praestiterunt A. C. Lorry librum de morbis cutaneis P. I. Sect. I. c. 3. art. 6. & 7. Ill. Hensler in libro *vom abendländischen Aussatze im Mittelalter.* Hamburg. 1790. 8.

Mediastini inflammationem ejusque exitus varios descripsit Avenzoar L. I. tr. 16. c. 6.

Mentis

Mentis morbos, in certas species, easque summe multiplicatas, divisos, sensuum gravitatem, sive torporem, melancholiam cum febre, leoninam, si aegrotantium incessus gressum leonis refert, caninam, si audaciae fatuitas juncta est, memoriae amissae varias species, amentiam, insaniam amatoriam, caet. accuratius descripserunt Avicenna, Libr. III. fen. I. tr. V. cap. 7—24. Alsaharavius, Pract. tract. I. Sect. II. cap. 26—32. Lycanthropiam, morbum, quem Februario potissimum mense incidere plures Arabes referunt, accuratius descripsit Avicenna, Libr. III. fen. I. tract. IV. cap. 21. 22.

Morbos cutaneos generatim Arabes, & qui eos exceperunt, Arabistas plures descripsisse, quam antea medicis erant cogniti, aliorumque, Graecis cognitorum, medelam accuratius indicasse certum est. Et dolendum utique est, post praeclaros Clmorum virorum Lorry & Hensleri labores, librum adhuc desiderari, qui historiam morborum cutaneorum ab Arabibus & Arabistis enarratorum contineat.

Pericardii in duram et cartilaginosam substantiam mutationem, ejusque inflammationem, apostema, qua voce Arabes inflammationem generatim designarunt, dictam, descripsit Avenzoar, Libr. I. tract. XII. c. 5. 7.

Plantam noctis, exanthematis diri genus, primum, A. C. Lorry quoque monente, de morbis cutaneis Part I. Sect. II. cap. 2. art. 2. descripsit Avicenna, Libr. IV. fen. 7. tr. 1. c. 10.

Salivae profluvium, a mercurii usu inductum, aliaque in interno ore a mercurio sumpto aut inuncto symptomata primum descripsit Alsaharavius, Pract. tract. III. cap. 3.

Spasmorum, tonicorum praesertim, origines in calidis regionibus frequentiores, a decubitu in terram noctis tempore, vulneribus parvis, nervo acu, clavo, vel

ſimilibus puncto, memorarunt Avenzoar, Libr. II. tract. VII. cap. 5. Alſaharavius, Pract. tract. I. cap. 22. 23.

Spinam ventoſam primus deſcripſit, notante quoque Freindio, hiſtor. medic. p. 238. Rhaſes contin. Libr. 28.

Stomachi verrucam vidit Avenzoar tract. XV. cap. 3. Erat polypi, in ventriculo haerentis, genus, tactu percipiendum, cum corporis tabe junctum, quod tamen, poſtquam in ſummam maciem, neque minus vitae periculum inciderat aeger, cum alvinis fecibus ex alvo demiſſum eſt. Aeger ſanguinis profuſione & tabe confectus tandem periit.

Variolae et morbilli, dirum morbi genus, quod primas ſuas origines ex Aethiopia deduxiſſe videtur, (vid. Michaelis Sarcone libell. Italico ſermone conſcriptum de variolis Part. I. cap. 1. §. 163. ſeq.) quodque ex hac Africae parte in Arabiam cum Aethiopum exercitu anno poſt Chriſtum DLXXII delatum eſt, (vid Jo. Jac. Reiske miſcell. obſervat. medic. ex Arabum monumentis Lugd. Batavor. 1746. 4.) quod poſtea cum lepra aliisque foedis morbis per expeditiones cruce ſignatorum in Europam translatum eſſe videtur, & transferre quoque potuerunt Saraceni Hiſpaniam, Siciliam, Italiae partem tenentes, longe ante Rhaſis tempora in Arabia popularis morbi ſpecie graſſatum eſt. Anno enim hegirae XXXV, qui reſpondet anno poſt Chriſtum a die Julii decimo DCLV, occiſus eſt Otſchmannus chalifa, quem Abi'l Feda annal. moslemicor. pag. 82. faciem pulchram quidem, at variolarum veſtigiis ſignatam habuiſſe ait, & anno hegirae CXXXVI, qui reſpondet anno poſt Chriſtum natum DCCLII obiit Os Saffahus al Ambarae e variolis. (vid. Abi'l Feda annal. moslemic. pag. 144.) Utrumque hoc morbi genus a Rhaſe primum & peculiari libro eſſe deſcriptum notum eſt. Idem poſtea deſcripſere reliqui Arabes, Haly Abbas, pract. Libr. IV. cap. 1. Avicenna, Libr. IV. fen. II.

tract.

tract. IV. cap. 6. 7. 8. Avenzoar, Libr. II. tract. VII. cap. 3. Alsaharavius, qui praeclare de iis scripsit, practic. tract. XXXI. cap. 10. vt alios omittam. Cognitam habuere variolarum benignam, malignam speciem, formam earum variam, colorem diversum. Symptomata in vniverso morbi decursu incidentia, etiam dysenteriam variolosis accidentem, optime descripserunt: ea quoque, quae insequi solent variolas, studio singulari pertractarunt. Methodum medendi antiphlogisticam generosiorem omnes ad earum curationem commendarunt. Origines morbi ex peculiari inquinamento eos latebant, eum enim a nutritione foetus in vtero ex sanguine menstruo vitiato deducebant. Etsi popularium morborum causas non ignorabant, miasmatum tamen morbos producentium nullam habuerunt cognitionem, Galeni systemati in morborum enarratione nimis stricte adhaerentes.

Vena Medinensis, Graecis ante Galeni tempora jam nota, in calidioribus terris frequens morbus, descripta, etiam quoad curandi rationem, melius est ab Avicenna, Libr. IV. fen. III. tr. II. cap. 21. cf. Georg. Hier. Velschii exercit. de vena Medinensi ad mentem Ebn Sinae. August. Vindel. 1674. 4. qui capita Avicennae ad hunc morbum spectantia ex Arabico iterum vertit, & ab Avenzoare, Libr. II. tract. VII. cap. 2. qui quoque nigritas eo maxima ex parte laborare primus observavit. Morbum ex alio insecto inter carnem & cutim degente, bobus frequentem, indeque, si in hominem cadit, morbum bovinum appellatum, adustione loci sanandum, enarrat, praeter alios Arabes, Avenzoar, Libr. II. tract. 7. c. 21.

§. 391. Curationes morborum ab Arabibus ad Graecorum mentem esse peractas, facile inde intelligitur, quod Arabes in omnibus, quae ad medici-

dicinam pertinent, Graecos sequuti sunt. Galenum in theoria sequentes & a quatuor humorum vitio omnes fere morbos deducentes, in curatione etiam ad hos respexerunt, medicinis, de quibus mox loquar, generosis ad eos aut corrigendos, aut educendos, adhibitis. Non defuerunt iis quoque medicinae superstitiosae magicaeque, etsi non negandum est, eos superstitioni in medicinalibus rebus longe minus inhaesisse, quam Graeci aut Latini medici, post Galenum viventes. Epilepsia affectis versum ex Corano auribus insusurrabant *l*). In palatio Eladidi, cui in Aegypti imperio successit Saladinus, imperatorum ex Saracenorum gente nobilissimus, erat tympanum adversus colicam valens, quo pulsato a laborante alvus statim liberari dicebatur *m*). Quo modo medici Arabes in curatione morborum singularium versati fuerint ex morbi, quo Saladinus, quem mox memoravi, tandem periit, historia, ejusque curatione apparet, quam Bohadinus, filius Sjeddadi enarrat *n*). Febre ex bile laborabat Sultanus, eaque acerrima. Medici die quarto morbi venaesectionem decreverunt, qua morbus exasperatus est: erat enim Sultanus temperamenti parum humidi. Postquam ad extremam debilitatem reductus erat, medici sexto die medicamenta diluentia & lenientia praeceperunt. Deliro deinde aegro facto die decimo clyster bis injectus est, & ptisanae magna copia data, qua

effectum

effectum quidem est, vt deliria per intervalla remitterent, mors vero, quae jam imminebat, arceri non potuit.

l) Abul- Pharag. dyn. IX. pag. 163.

m) Excerpta ex Abul- Feda cap. 5. pag. 12. in editione vitae Saladini, a Bohadino fil. Sjeddadi conscriptae, Alb. Schultens. Lugd. Batavor. 1732. fol.

n) Vita Saladini ed. Schultens, cap. 79. pag. 272. cf. excerpta ex Abul- Feda, huic vitae adnexa, quibus fere eadem continentur, cap. 39. pag. 69.

§. 392. Tabernas, in quibus medicamenta simplicia & composita venum prostabant, Arabes primum instituisse videntur, primaque pharmacopolae apud Arabes mentio occurrit sub Al Mohdii chalifatu, qui imperium ab anno DCCLXXV vsque ad annum DCCLXXXV tenuit. Al Chizaren enim, Al Mohdii concubina, cum aegram se esse sentiret, vrinam suam ad ignotum medicum deferri jussit, vt is ex ea morbum cognosceret & medelam praeciperet. Delata ea ad Abu Koraisch, exilis sortis pharmacopolam, is gravidam mulierem esse dixit & filium enixuram, hinc nulla medicina egere. Quod praesagium cum eventus verum probasset, Al Mohdi sanitatis suae curam huic pharmacopolae commisit o); eaque historia probat pharmacopolas his temporibus non solum medicamenta vendidisse, sed etiam medicinam exercuisse. Isaac, Honaini pater (§. 379.), pharmacopola fuit. Habuere pharma-

 copolae

copolae quoque catalogos medicinarum apud eos venum proſtantium, neque his jam temporibus permutandorum atque adulterandorum medicamentorum artificia ignorabantur. Extat apud Abul-Pharagium notabilis hiſtoria, quae probat pharmacopoeos ſubſtituendarum medicinarum nefanda artificia caluiſſe, neque erubuiſſe divendere medicamenta, quorum adeo nomina eos latebant *p*).

o) Abul-Pharag. dyn. IX. pag. 148. 149.

p) Abul-Pharag. dyn. IX. p. 167. Sub chalifatu Al Mo'taſemi vixit Zacharias Tiphurienſis, medicus, qui haec de ſe memoravit: *Cum una cum Aphshino in caſtris eſſem, illo Babeco bellum inferente, incideretque ſermo de pharmacopolis, dixi ego: nihil a pharmacopola peti poteſt, quin, ſive habuerit, ſive non habuerit, apud ſe illud eſſe affirmaturus ſit. Aphshin ergo catalogum Aſrushinenſium quendam afferri jubens, viginti circiter nominibus inde deſcriptis, miſit ad pharmacopolas, qui ab illis medicamenta iſtis nominibus appellata peteret. Negantibus aliis, alii ſe ea comperta habere affirmarunt, acceptaque a nunciis pecunia, aliquid ex officinis ſuis illis tradiderant. Aphshin igitur, accerſitis, quotquot erant, pharmacopolis, eos, qui nomina ea ſibi nota eſſe negaverant, in caſtris manere permiſit, reliquis amotis.*

§. 393. Non vero ſimplices tantum medicinas pharmacopolae divendebant, ſed compoſitas quoque & praeparabant, & divendebant, & quidem compoſitas ſecundum medicorum praecepta, quae in compoſitorum medicamentorum libris continebant-

bantur. Primam libri praecepta medicamentorum compositorum praeparandorum continentis in pharmacopoeorum vsum conscripti (dispensatorium nostra aetas dixit) mentionem Gregorius Abul Pharagius *q*) fecit. Imperante chalifa Almo'tazzo (ab anno Christi DCCCLXV vsque ad annum DCCCLXIX) Sabur, Saheli filius, nosocomii Jondisaburiensis praefectus, librum composuit, praeter alios, medicamentorum compositorum XXII capitibus comprehensum, quem, vt diserte memorat Abul-Pharagius, in nosocomiis medici, & in pharmacopoeis pharmacopoei sequebantur. Ejus generis quoque librum de medicamentis & alimentis simplicibus & compositis, manu omnium medicorum versatum, teste Bar Hebraeo *r*), conscripsit Haha, medicus Bagdadensis, qui anno Arabum CCCCXCIII vivere desiit.

q) Abul-Pharag. dynast. IX. p. 176.
r) Bar Hebraei Chron. p. 289.

§. 394. Res vero medicamentaria per Arabes magnopere culta est. Medicos Graecos post Galenum in eo imitantes, vt ad singulos morbos medicamentorum copiam commendarent, in morborum curatione ita versabantur, vt blanda medicina, efficaci tamen, vterentur, noxasque a medicamentis validioribus caverent: poena enim atrociore in eum animadvertebatur, qui principem quendam inter Arabes virum medicina vio-

lentiore laesisset s). Erant etiam iis commercia & mercaturae cum gentibus, in quarum terris mitia efficaciaque medicamenta generantur, Indis praecipue. In omnium medicamentorum enarratione, quod Mesues exemplum in primis probat, cujus libri de pharmacis simplicibus solutivis adhuc extant, hoc tenuerunt, vt eorum virtutes sedulo enarrarent, vsum ad morbos diligenter praeciperent, noxaeque a vehementiore quocunque medicamento quomodo avertendae essent docerent. Eoque modo praeparationum plurima genera ab iis excogitata sunt, a quibus pharmaceutica chemia initia sua deduxit.

s) Avenzoar tract. XV. cap. 3. Abi Osbaia in vit. Gabrielis Bachtishuae. Jo. Freindii histor. medicinae annexa pag. 341.

§. 395. Primas enim medicinalis chemia Arabibus origines suas debetur, vt non dicam de alchemia, ad quam auri sacra fames, qua prae reliquis gentibus incaluere Arabes, eos impulit, quae vero forsan medicamentis per chemiam parandis occasionem dedit. Mercurii extincti atque sublimati jam Rhases meminit. Sublimati venenum omnes paene Arabes cognitum habuerunt. Oleum ovorum ab eodem Rhase describitur. Idem auctor oleum philosophorum sive benedictum tradidit fuseque explicuit, quonam modo id in retorta vitrea, valente ad ignis vehementis vim sustinendam, ideoque luto probe obducta, aucto sensim igne

igne ita destillandum sit, vt rubicundum oleum in excipulum transeat. Aquam rosarum stillatitiam parare docuit Mesue, qui primus aquarum destillandarum artificium instituisse fertur *t*). Medicamenta vero per chemiae artem parata Arabes in medicina raro adhibuerunt.

t) Fuse & erudite de his omnibus egit Jo. Freind in historia medicinae pag. 213.

§. 896. Nova nunc aut accuratius descripta ab Arabibus medicamenta enarrabo, ea in primis, quae in Mesues de simplicibus solutivis libro, vnico, qui ex hoc librorum genere ad nos pervenit, continentur. Aloen cum alvi purgatione simul stomachi robur restaurare & sanguinem calefacere ejusque profusiones ciere, hinc saepe lotura, id est aquosa extractione, corrigendam esse, & connubia ejus cum aliis medicamentis ad hanc virtutem infirmandam, primus docuit *u*). Rhabarbari, Graecis noti medicamenti, virtutem roborantem vsumque ad viscerum abdominalium morbos optime enarravit notasque optimi rhabarbari, quod ex India in Arabiam transferebatur, exposuit *x*). Cassiam fistulam, ab Actuario memoratam, descripsit, eamque ad bilem expurgandam commendavit *y*). Tamarindos, ab Arabibus primum in vsum vocatos, descripsit *z*). Myrobalanorum purgantem vim Arabes primum tradidere, & quae de eadem habet Zachariae filius Actuarius (§. 342.), ex Arabibus hausit *a*). Man-

nam,

nam, quae apud Arabes ros dulcis erat, herbis quibusdam, imo lapidibus inhaerens, Actuario ex Arabibus scriptoribus notam, primum Arabes adhibuerunt *b*) Purgantem rosarum & violarum virtutem primum ab Arabibus fuisse detectam jam Joannes Costaeus & Manardus *c*) retulerunt. Agarici quoque, sennae, quam tamen Actuarius habebat cognitam, sarcocollae purgans alvum virtus per Arabes innotuit.

u) Mesue de simplicib. solutivis cap. 1. pag. 51. edit. Venet. apud Juntas 1570. fol.

x) Mesue de simpl. solut. cap. 5. p. 55.

y) Mesue ibid. cap. 6.

z) Mesue ibid. c. 7. vid. J. Costaei animadvers. ad cap. 7. pag. 57.

a) Jo. Costaeus in annot. ad Mesuen de simplic. solutiv. cap. 2. pag. 54.

b) Jo. Costaeus ad Mesues cap. 8.

c) Jo. Costaeus ad cap. 10. Manardus ad cap. 11. pag. 61.

§. 397. Saccharum, quod apud Arabes lacryma erat sponte ex arundine saccharifera fluens & solis calore in duritiem versa, quodque pretiosioribus medicinis non Arabes solum, sed etiam Arabistae accensebant *d*), primum in medicina adhibuerunt, ac si Graeci medici ejus habuere cognitionem, eam ab Arabibus ad eos defluxisse existimandum est. Moscho, quem Avicenna in antidotario frequenter praecepit, primum usi sunt. Primum usi sunt argento vivo, extincto

quo-

quoque & in vnguenti formam redacto, ad cutaneos morbos, neque ejus praeparationem per sublimationem ignorarunt. Opinionem de auri virtute summa cor confortante haec gens primum habuit, quae in auro omne malorum solatium, omnem vitae felicitatem ponebat. Primum etiam margaritis, serico conciso & hoc modo in pulverem minuto, ad vires corpori conciliandas vsi sunt. Fabularum etiam de lapidum pretiosorum virtute medica primae origines ab Arabibus repetendae sunt. Aromata, quae India habet, cinnamomum, caryophyllos, muscatam nucem, Graecis ex parte cognita, primi in medicina copiosius adhibuerunt. Lapidem bezoar ad venena valere primi dixerunt. Primi quoque nitri cognitionem habuerunt, idque a nitro veterum, quod alcalinus sal mineralis erat *e*), distinctum esse docuerunt.

d) vid. Aegidii Corboliens. carmen de virtute & laudibus medicaminum, L. II. v. 898. in Leyseri historia poetar. & poemat. medii aevi p. 573. cf. historiam studii medici Salernitani editioni scholae Salernitanae a me praemissam (Stendaliae 1790. 8.) pag. 59.

e) vid. G. Pazmandi idea natri Hungariae veterum nitro analogi. Vienn. 1770. 8.

§. 398. In compositionibus medicamentorum hoc obseruarunt, vt infestam vim medicamenti fere vbique, alio contrariae virtutis addito, corrigerent. Formae vero, quibus medicamenta

com-

compoſuerunt, aut praeparata aegris exhibuerunt, hae erant: confectiones, quae cum ſaccharo tantum praeparari poterant & ſolidioris formae erant, quam electuaria: condita, quae cum ſaccharo & melle praeparari ſolebant: looch, ſive loch, fluidius electuarii genus, ad pectoris & pulmonum morbos adhiberi ſolitum: ſyrupus, cum ſaccharo paratus & longa coctione in ſpiſſitudinem redactus: iulep, a ſyrupo in eo differens, quod minus protracta coctione parabatur: roob, ſeu ſapa, vegetabilium inſpiſſatus ſuccus. Reliquae medicamentorum formae hae erant: electuarium, ſeu antidotus, decoctio, infuſio, trochiſcus, pilulae, pulveres, olea cocta, vnguenta, cerata, emplaſtra *f*). Habuere quoque theriacas, hieras, Graecas compoſitiones, quibus frequenter vtebantur *g*).

f) vid. Meſues antidotarium electariorum & confectionum edit. citat. p. 100. & Chriſtoph. Georg. de Honeſtis expoſit. ſuper antidotar. Meſues pag. 102. in edit. citat.

g) vid. Avicennae antidotarium Libr. V. tract. II. ed. Venet. apud Juntas 1608. fol. tom. II. pag. 283.

§. 399. De medicorum ſtatu apud Arabes notandum eſt, parem eorum cum pharmacopolis conditionem fuiſſe, eumque, qui morborum medelam in ſe ſuſceperat, medicum eſſe dictum, neque poenam iis defuiſſe, ſi in medendo aut pigri fuerant, aut infelices: ſi ſeduli contra & felices,

felices, maximis praemiis esse adfectos. Salaria annua medici in chalifarum aula medentes jam Ommiadarum chalifarum temporibus accipiebant. Erant etiam magistratus quidam medicorum, quique favorem principis sibi conciliaverant, medicis reliquis praeponebantur (§. 377.). Erant qui chirurgiam exercerent, erant qui solam internorum morborum medicinam: erant denique, qui singulari morborum generi, oculorum exempli causa, medicinam facere callerent. Al Hacemum, Aegypti praefectum, tumore pedis diuturno laborantem, chirurgus quidam Judaeus, qui in summa obscuritate victum sibi parabat, medicamento sicco apposito sanavit. Mercede curationis amplissima accepta, Al Hakir al Napheus, id est pauperum vtilis cognominatus est & in peculiarium medicorum numerum adscitus b): ex quo patet medicorum apud Arabes duas classes fuisse, alteram eorum, qui principibus viris medicinam faciebant, alteram qui populo, eosque hinc populares esse dictos. Caeterum Christianorum & Judaeorum, qui medicinam apud Arabes exercuerunt, numerus longe major est, quam ipsorum Arabum, Islamismo addictorum. Syria & Aegyptus permultos medicos tulere, qui in Arabia medicinam exercuerunt. Erant tandem in Arabum vrbibus etiam nosocomia, in quibus qui adversa laborabant valetudine victum & medicamenta accipiebant, iisque medici praeerant. Jondisa-

disaburiense ad antiquissima in oriente nosocomia pertinet. Nosocomio Rajensi, deinde Bagdadensi Mohammed Ebn Zacharia al Razi praefuit *i*), de quo summo medicinae inter Arabes auctore mox loquar. Erant etiam in Hispaniae vrbibus Arabum imperio subjectis nosocomia.

h) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 223.

i) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 191.

Caput XXIX.

Medici Arabes celebriores.

§. 400. Non hic de omnibus medicis Arabibus loquar, quotquot innotuerunt, is enim labor paene infinitus & parum vtilis foret: de his tantum dicam, qui libris scriptis & in latinam linguam versis inclaruerunt, quique artis medicae scientia celebres per Europam evaserunt. Catalogum reliquorum, quos studio omisi, quemque facile augere potuissem, Hallerus exhibet *k*). Temporis, quo ad sua vsque tempora floruerunt medici in oriente celebres, ordinem Haly Abbas enarrat, qui, postquam dixerat nullum ad sua vsque tempora extitisse medicum, qui medicinam in perfectum systema redegerit, medicos post Graecos suae quoque gentis perstringit, quidque desiderandum sit in eorum operibus recenset *l*). Aaronem, presbyterum Alexandrinum, pandectarum medicinalium auctorem (§. 375), primum nominat, deinde Joannem, filium Mesue, Nisaburi oriundum, quem

quem dixi §. 377. Hi viri quidem libros medicinales scripserunt, qui vero nostra tempora non attigerunt.

k) Haller in bibl. med. pract. Tom. I. pag. 333. vsque ad pag. 421. bibl. chirurg. Tom. I. pag. 115. seq. bibl. botan. Tom. I. pag. 171.

l) Haly Abbas in prologo L. I. theoricae, fol. 5. ed. Lugdun. 1523. 4.

§. 401. Post Joannem, filium Mesue, Joannem, Serapionis filium Haly memorat, quem de curatione morborum egisse dicit, quatenus ea per victum & medicamenta effici possit: nihil vero praecepisse de chirurgia & de sanorum diaeta, morbosque permultos omisisse, alios incongruo loco pertractasse, variolarum exemplo, quarum inter abscessus mentionem fecerit. Dubium tamen videtur eruditis, num practicum opus, quod adhuc extat sub Joannis Serapionis nomine, genuinum sit, cum Rhases in eo citari videatur, qui Joanne, ejus auctore, serior est *m*): at haec difficultas, ex nominum permutatione & falsa scriptione nata, in quo vtroque vitii genere Arabistae in primis laborarunt, vix tanta est, vt hoc opus non a Joanne, qui ante Rhasen vixit, profectum esse putemus. Rhases enim, qui proximus post Joannem Serapionis filium scriptor est, loca quaedam ex ejus practica adducit, quae hodie adhuc in eadem reperiuntur. Pertractat autem auctor in hujus practicae medicinae breviarii

diſaburienſe ad antiquiſſima in oriente noſoco-mia pertinet. Noſocomio Rajenſi, deinde Bag-dadenſi Mohammed Ebn Zacharia al Razi prae-fuit *i*), de quo ſummo medicinae inter Arabes auctore mox loquar. Erant etiam in Hiſpaniae vrbibus Arabum imperio ſubiectis noſocomia.

h) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 223.
i) Gregor. Abul- Pharag. dyn. IX. p. 191.

Caput XXIX.

Medici Arabes celebriores.

§. 400. Non hic de omnibus medicis Arabibus lo
quar, quotquot innotuerunt, is enim labor pae
infinitus & parum vtilis foret: de his tantum dica
qui libris ſcriptis & in latinam linguam verſis i
claruerunt, quique artis medicae ſcientia celeb
per Europam evaſerunt. Catalogum reliquor
quos ſtudio omiſi, quemque facile augere po
ſem, Hallerus exhibet *k*). Temporis, qu
ſua vſque tempora floruerunt medici in
celebres, ordinem Haly Abbas enarrat
quam dixerat nullum ad ſu
tiſſe medicum
ſtema
qu

ficta ea arte, ad philosophiae & medicinae studium, cum aetate jam provectus esset, sese contulit. Nosocomio Rajensi, deinde Bagdadensi, ad tempus praefuit. Sub vitae finem ex nimio fabarum esu coecus factus, oculos suos oculario medico, eorum sanationem promittenti, recusavit, cum medicus, interrogatus ab eo, nesciret, quot tunicis oculus esset compositus. Tria scientiarum genera coluisse eum, at infeliciter haec omnia, ei, Abul-Pharagio referente, objectum est. Alchemiam coluit, at in auro parando tam infelix, vt decem aureorum causa, quos vxori dotis loco debebat, ab ea in judicium vocatus, in carcerem conjiceretur. Medicinae porro peritiam jactasse; at ipsum lumina perdidisse. Astrologiam & futurorum scientiam venditasse; adversa tamen omnia, quae ei evenerunt, non animadvertisse, nisi postquam in ea incidisset. A scribendo eum nunquam destitisse & chemiae libros XII composuisse, alchemiamque a possibili propius quam ab impossibili abesse putasse, idem auctor refert *p*).

p) Abul-Pharagius dyn. IX. p. 191. 192.

§. 403. Medicinalis scientiae tantam gloriam consequutus est, vt experimentatoris cognomine ornaretur, & ab Arabibus Galeno nisi superior, saltim par existimaretur. Inter centum medicos electus est, qui nosocomii Bagdadensis curam gereret. Composuit, Abi Osbaja narrante, libros

 CCXXVI,

CCXXVI, quorum pauciſſimi interitum evitarunt. Attigere tamen noſtra tempora continentis ampliſſimum opus, tomis XII, libris LXX comprehenſum, ex Graecis Arabibusque medicis collectum, cujus partem tantum habemus, nec non decem ad Almanſorem, Choraſanae dominum, libri: liber diviſionum: de antidotis: de affectibus juncturarum: de morbis infantum: antidotarius: de praeſervatione ab aegritudine lapidis: de ſectionibus, cauteriis & ventoſis: de facultatibus partium animalium: de peſtilentia, in quo libro variolas deſcripſit. Continentem, magnae molis opus, neque Arabes, Haly Abbate quoque notante *q*), neque Arabiſtae magni fecerunt, non ſaepe quoque editum *r*). Maximam vero laudem promeritus eſt libris decem ad Almanſorem, quibus de arte medendi compendioſa introductio continetur: nonusque, qui morborum a capite ad pedes vſque curationem complectitur, tanti ab Arabiſtis habitus eſt, vt per aliquot ſaecula doctiſſimi profeſſores eum in publicis praelectionibus exponerent, multique eum commentario illuſtrarent, etſi, vti ipſum continentis opus, parum proprii habet, ſed ex excerptis ex Galeno aliisque poſt Galenum Graecis & Arabibus medicis compoſitus eſt *s*). Maximam laudem meritus eſt, quod variolas primus, &, quod praeſtantius adhuc eſt, egregie deſcripſit.

q) Haly Abbas theoric. L. I. prolog. p. 6.

r) Pro-

r) Propria, quae in eo continentur, excerpsit Haller, in biblioth. med. pract. T. I. p. 365.
s) Probavit hoc Freind in hist. medic. p. 236.

§. 404. Sub Al Tagei imperio, qui anno hegirae CCCLXXXI chalifatu se abdicavit, floruit Ali Ebno'l Abbas, vulgo Haly Abbas dictus, vir eximius, perfecte doctus, ortu Persa. Studiis literarum operam dedit apud doctorem Persam, nomine Abu Maher. In gratiam regis Adado'd-daulae librum suum Al Malecci, id est regium appellatum, composuit, qui liber vniversam medicinam in epitomen redactam continet: eoque medici, donec Avicennae canon prodiret, in primis vsi sunt. Arabes eum adeo, quoad praxeos praecepta, ipso canone Avicennae, quem vero solidiorem quoad scientiam esse arbitrabantur, praestare putabant t). Libri sunt decem theoricae, totidem practicae, ordine satis concinno elaborati, & systema medicinae vniversae, anatomes, physiologiae, diaeteticae, pathologiae generalis, semioticae, pathologiae & therapiae specialis continentes. Morborum, vt in omnibus medicinae Arabibus scriptoribus, enarratio parca est, neque symptomatum, sed causarum, quae omnes a quatuor qualitatibus, maxime vero a quatuor humoribus deductae sunt. Medicamentorum copia fere infinita. Librum theoricae Constantinus Africanus in compendium redegit tituloque de communibus medico scitu necessariis locis edidit u).

 t) Abul-

t) Abul-Pharag. dyn. IX. p. 215.

u) Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 380.

§. 405. Al Kader, chalifa, qui anno hegirae CCCLXXXI inauguratus est, imperante, floruit Abu Ali Hosain Abdalla Ebn Sina, cognomine Al Scheik & Al Reis, Avicenna occidentalibus dictus. Patrem habuit Belchensem, villae procuratorem. Bocharae a patre ad praeceptorem missus est, qui Alcoranum & literas humaniores eum doceret. Cum decem annos compleverat, Coranum & magnam humanioris literaturae partem jam tenebat. Deinde olitorem in Indorum computandi ratione praeceptorem habuit. Abu Abdallam in logices scientia audivit, dein, cum is ipsi non sufficeret, ipse, sine duce, miroque studio philosophiae & mathematices disciplinis operam dedit. XVI annos natus medicinae se applicuit: interea philosophiae tantam operam impendens, vt in studiis plures noctes transigeret somnumque, vino epoto, excuteret. Deinde, pluribus itineribus institutis, Hamdani principis Codbanawaiae minister & Vizierus factus est. Tandem Ispahani, postquam libros permultos scripserat, vinoque & rebus venereis nimis indulserat, colico dolore, qui postea in epilepsiam transiit, affici coepit. Cum convaluisse erat visus, Hamdanum profectus, eodem morbo redeunte, quem clysteribus nimis acribus & nimis copiose ingestis exasperaverat, annos LVIII natus, & anno hegirae CDXXVIII fato functus est x).

x) Vitam

x) Vitam ejus prolixe enarrat Gregor. Abul-Pharag. dyn. IX. pag. 229. cf. vita Avicennae ex Sorsano Arabe, ejus discipulo, a Nic. Massa scripta, edit. Avicennae Venet. apud Juntas 1608. fol. praemissa. Freind. histor. medic. pag. 242.

§. 406. Ingens opus composuit, canonis nomine inscriptum. Reliqua numerosa ejus opera, quae ex parte Hallerus y) citat, paucis quibusdam libellis exceptis, perierunt. Canonis vero fama ita per vniversam eam orbis partem, quam Saraceni tenebant, pervulgata est, vt eum alii haud pauci Arabes in epitomen redigerent, & in eundem commentarios scriberent. Adeo celebris idem canon etiam in Europa factus est, vt per aliquot saeculorum spatium nulla alia in medicinae scholis obtinuerit doctrina, in quibus vsque ad scientiarum iustaurationem Avicenna feliciter regnavit z). Continetur autem in hoc canone medicinae theoreticae & practicae systema sermone tam diffuso enarratum, tantaque speculationum & contemplationum vanarum vbertate refertum, vt neque Freindius a), neque Hallerus b) in ejus lectione finem invenire potuerint. Quae vero in vasto hoc opere continentur, omnia ex parte ex Galeno, ex parte vero ex Rhase, Haly Abbate, aliisque Arabibus desumta sunt.

y) Haller biblioth. med. pract. Tom. I. p. 383. 384.
z) Freind histor. medic. pag. 243.
a) Freind ibid.
b) Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 384.

§. 407. Anno post Christum MXXVIII obiisse dicitur, verum quia Avicennam citavit, cujus obitus in annum post Christum MXXXVI cadit, seriore forsan tempore mortuus est Joannes filius Mesues, Mardini, in Mesopotamia natus, Jacobita, medicus Cairensis. Is librum scripsit canones vniversales de medicamentis purgantibus componendis, & symptomatibus, quae alvi purgationem insequuntur, depellendis, nec non purgantium medicinarum simplicium enarrationem & antidotarium (§. 398.) continentem, quo & medici, & pharmacopolae inprimis vsi sunt. Propria, quae in eo continentur, Graecisque non dicta, supra (§. 396.) enarravi. In libro de aegritudinibus capitis, colli & pectoris, quem ex Graecis & Arabibus composuit, brevem morborum historiam, causas Galenicas prolixiores exhibuit, medicamentorum vero copiam infinitam commendavit.

§. 408. Al Wazir Abu Merwan Abdelmelech Ibn Zohr, Avenzoar vulgo dictus, ab Averrhoe magnis laudibus ornatus, natus, saltim diu commoratus est Hispali, Andalusiae vrbe. Nosocomio in ea praefuit & regis Almansoris medicus fuit. Annos CXXXV natus, cum prospera valetudine toto hoc vitae tempore vsus esset, Marocci, anno hegirae DLXIV fato functus est *c*). Scripsit librum Al Teizir, sive facilitationem regiminis, quem alii etiam cum alia inscriptione edi-

ediderunt, in quo victus & medicinae praecepta ad morbos corporis humani tradidit. Vir fuit inter omnes Arabes, qui de internis morbis scripserunt, propria experientia plurima vsus, hinc experimentator quoque dictus. Internam medicinam & chirurgiam exercuit, casusque permultos morborum & curationum ab ipso peractarum enarrat, neque ea, vbi infelix eventus fuerat, imo nec ea, quae effecerunt, vt in carcerem conjiceretur, silentio praetermittit. Mediastini inflammatione (non abscessu, vt multi putant, nescientes Arabistas sub apostematis voce inflammationem intellexisse), quam descripsit, ipse laboravit *d*).

c) Freind histor. med. p. 244. Haller. biblioth. med. pract. Tom. I. p. 395.

d) Quae propria habet, fuse enarrant Freind. p. 244. vsque ad pag. 254. Haller biblioth. med. pract. Tom. I. pag. 396.

§. 409. Averrhoes, Cordubae natus, & anno hegirae DXCV, aut, vt alii volunt, anno DCIII fato functus, philosophiae magis, quam medicinae, animum applicuit & in Aristotelem in primis multa volumina conscripsit, quam ob causam etiam anima Aristotelis appellatus est. Scripsit compendium medicinae, quod titulo: colliget, inscripsit, Mirammolini Maroccensis jussu, ex aliis libris, vt ipse fatetur, compositum. Neque quicquam proprii habet, nisi quod, Freindio mo-

nente *e*), hominem ſemel tantum variolis poſſe laborare dixerit.

e) Freind hiſtor. med. p. 255.

§. 410. Rabbi Abu Amram Moyſe Ben Obeidalla Ben Maimon, Cordubenſis, qui in Aegypto vixit & anno hegirae DCV obiit, in majore honore habitus, quod legis Judaicae peritus interpres extitit, quam ob medicinam, quam non exercuit. Extant ejus aphoriſmi ſecundum doctrinam Hippocratis & Galeni & tractatus de regimine ſanitatis ad Sultanum Babyloniae *f*).

f) Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 399.

§. 411. Abul Caſem Calaf Ebno'l Abbas, Albucaſis vulgo dictus, idemque cum eo viro, quem ſub Alſaharavii nomine ſaepius citavi, incerti temporis auctor, attamen a Matthaeo Silvatico, qui ſaeculo decimo tertio exeunte vixit, citatus, vltimus Arabum eſt, quorum libri medicinales in latinam linguam verſi ad nos pervenerunt. Liber theoricae & practicae ab eo ſcriptus, qui ſub Alſaharavii nomine a Petro Ricio verſus proſtat, epitomen, Freindio *g*) probante, ex Rhaſe praeſertim continet, propriis tamen permultis, quae ſupra (§. 390.) memoravi, interpoſitis. Pertinere ad hunc eundem virum de chirurgia librum, Freindius *h*) probavit. Isque Abul Caſem vnicus auctor inter Arabes eſt, qui hanc medicinae partem in proprio libro pertractavit, &, quod ad ejus commendationem facit maxime, in

eo

eo labore ita verſatus eſt, vt Graecis, in primis Paulo Aegineta & Arabibus ante eum viventibus quidem vſus ſit, attamen ad ea in primis reſpexerit, quae vtilia atque neceſſaria in chirurgiae artificio vſus ipſe eum docuiſſet *i*). Cauteriis, de quibus librum primum chirurgici operis integrum ſcripſit, frequenter vſus eſt. Altero libro de inciſione, perforatione, phlebotomia, & his ſimilibus egit: tertio de fractorum oſſium, diſtorſionis & dislocationis curatione. Quae propria ipſi ſunt, enarrata leguntur apud Freindium *k*) & Hallerum *l*).

g) Freind hiſt. med. p. 257.

h) Freind. p. 258.

i) *Et ego*, verba ſunt haec ipſius auctoris, in libri chirurgici Part. III. cap. 1. p. 277. edit. Hermanni comitis de Neuenaar, *non obviavi in eo vnquam bono omnino, et non adeptus ſum ex eo illud, quod ſum adeptus, niſi propter longitudinem lectionis librorum antiq[illegible]m, et ſtudium ſuper intellectum eorum, donec extraxi ſcientiam illius ex eis. Deinde adhaeſi experimento ac ſtudio longitudine vitae meae*, caet.

k) Freind hiſt. med. p. 257. ſeq.

l) Haller bibliothec. chirurg. Tom. I. Libr. II. p. 137.

MEDI-

MEDICINAE RECENTIORIS
PERIODUS IV.

Medicina Hippocratis et Galeni in studio medico Salernitano aliisque institutis doceri solita.

CAPUT XXX.
Medicinae in occidente progressus ad Scholae Salernitanae vsque tempora.

§. 412.

Medicina Graecorum, quae vero pristinae gravitatis atque vtilitatis partem longe maximam amiserat, Graecis imperatoribus orientem tenentibus, neque prius in pristinam integritatem restitui coepit, quam, expugnata a Turcis Constantinopoli, cum doctis viris in Europam, Italiam praesertim, transiret, per magnum temporis spatium inter Saracenos aliasque orientis gentes viguit, a Graecis ad eos translata (§. 369—383.). Medicinae in occidente, in primis Italia, iniqua fata maturiora fuere. Ut non dicam de barbarorum incursibus, quibus occidentis provinciae a quinti saeculi initio divexatae sunt, quae calamitates vti omnibus literarum studiis, ita medicinae etiam studio obfuerint necesse est, Visigothi, Heruli, qui tandem, rege Odovacro constituto, anno Christi CDLXXVI Romano imperio in occidente finem imposuerunt, quique Herulos excepere, Ostrogothi atque Longobardi, literarum scientiis

tanta

tanta damna intulerunt, vt, quae ſpatio temporis parvo praegreſſo, ſaltim pro ſaeculi more & ingenio adhuc floruerant, nunc depreſſae eſſent, imo extinctae quaſi viderentur.

§. 413. Medicina, quam iis etiam temporibus, quibus Romanorum imperium per vniverſam orbem erat dilatatum, Graecorumque artes literaeque apud Romanos ſtudioſe colebantur, pauci Quiritium attigerant, in qua, ſi Corn. Celſum excipis, nullus eorum, qui latina lingua vtebantur, excelluit, quae adeo Romae potiſſimum & in Italia id detrimenti accepit, vt ejus ſcientia aut eorum tantum memoria comprehenderetur, quae alii dixerant, aut ſcientia medicamentorum (§. 262.), poſt barbarorum incurſus in Italia fere deleta eſt. Etſi quidem orientis imperatores, Oſtrogothis expulſis per Beliſarium, Juſtiniani imperatorem, ſupremum imperium tenentes, exarchis tradita a Juſtino II, regiminis poteſtate, ſcientias ex oriente & cum eis medicinam in Italiam transmittere potuiſſent, tanta tamen deſidia animos Italorum occupaverat, vt ne vnus quidem medicus horum temporum exiſtat, qui, natus in Italia, ibi medicinam didicerit atque exercuerit.

§. 414. Si vero etiam medicis, ſaltim his caruit his temporibus Italia, quorum memoriam temporum calamitates non extinxerint, eam tamen ſine medicis fuiſſe non exiſtimandum eſt.

Clerici

Clerici enim cum animorum cura etiam corporum curam in ſe ſuſceperant, & ſicut in oriente plures extitere, qui presbyterorum, epiſcoporum munere fungebantur, ſimulque medicinam exercuerunt, ita etiam in occidente, & in hoc magis, quoniam medicis carebat, eremitae, clerici omnes medicorum officia in ſe ſuſceperunt. Poſtquam vero S. Benedictus, Nurſinus, ex Umbria Italiae eremita, anno CDXCV Sublacenſis, & poſt duodecim condita monaſteria, celeberrimi Caſinenſis monaſterii conditor extiterat, ordineque monachorum Benedictinorum inſtituto, monachorum, qui in ſocietate coenobiorum vivebant, pater per occidentem & orientem factus fuerat, medicina mox ad monachos tranſiit.

§. 415. Et in his, Benedictinorum praeſertim, monaſteriis doctrinae aliqua ſaltim pars culta eſt. Erat enim inſtitutum Benedictinorum, ab ipſo eorum auctore ſine dubio profectum, vt literarum ſtudiis operam darent & in omnibus praeclaris diſciplinis, ad ſtatum monaſticum pertinentibus, conductis ad hoc doctiſſimis & praeſtantiſſimis quibusque viris, ſuos omnes erudire & nobilitare ſtuderent *m*): erant itaque jam his temporibus, quibus excolerentur ſcientiae, in Italia inſtituta, in quibus ſaltim haec literarum ſtudia florebant, vt monachi in legendo, pſallendo, ſcribendo exercerentur. Scribendi in primis exercitatio, in qua fere ſoli monachi erant verſati, effecit,

vt

vt monachi medicinales codices & crebro describerent, qua opera sine dubio factum est, vt interitum multi effugerent, & ipsi medicinae qualemcunque cognitionem sibi compararent.

m) vid. Flav. Alexandr. Ugonii de dignitate ac praestantia reipubl. Casinens. libr. in Graev. & Burmanni thesaur. tom. IX. part. I. p. 327. & quae ego proposui in studii medici Salernitani historia p. 14. seq.

§. 416. Commercia quoque & mercaturae negotia, quae Italia cum Graecis, & postquam Siciliam & Italiae adeo partem Saraceni occupaverant, cum Saracenis habere non desiit, medicinae scientiam qualemcunque per Italiam propagare potuere. Erant post Parisinam studiorum scholam, anno DCCCII, consilio Alcuini, a Carolo Magno conditam in Gallia complures scholae, quas in studii Salernitani historia dixi *n*). Bononiense in Italia gymnasium origines suas a Theodosii II temporibus deducebat, qui anno CDL vivere desierat. Ticinensem scholam Carolum Magnum instituisse, illiusque nepotem, Lotharium, in Italiae civitatibus pluribus similes scholas fundasse Muratorius *o*) probavit. Erant etiam prope cathedrales ecclesias in Italia & Gallia scholae philosophorum, diversarum artium peritiam habentium, & in palatinis principum scholis, quales Carolus Magnus etiam instituit, literarum studia, pro temporum ingenio, tractari solebant.

n) Histor.

n) Histor. studii medici Salernitani p. 30. 31.
o) v. Henr. Pantaleo de vir. illustr. German. P. II. Murator. diss. ad antiq. medii aevi XLIV. Tom. III. p. 883. 884.

§. 417. Haec quidem etsi non probant medicinam in his scholis esse traditam, probant tamen, Italiam atque Galliam magistris non caruisse diversarum artium peritiam habentibus, & Carolum Magnum in primis curasse, vt gentes, quas subegerat, doctrinae quendam, pro saeculi more, cultum acquirerent. Scholas etiam medicas in palatio aperuit *p*). Monachos adeo Marcus Aurelius Cassiodorius circa annum DLX monuit, vt Hippocratis, Galeni therapeutica ad philosophum Glauconem, ex Graeco in latinum versa, Caelium Aurelianum, Hippocratem de herbis & curis aliudque ex variis auctoribus collectum medicinale opus legerent *q*). Ut itaque, si etiam iniqua sorte depressa in Italia his temporibus fuisse literarum & medicinae studia appareat, ea tamen non penitus fuisse deleta existimandum esse videatur.

p) Tob. Köhler primus artis medicae peritia celebris Wintarus. Götting. 1752. 4. p. 15. Haller biblioth. med. pract. Tom. I. p. 424.

q) Hos libros monachis suis in bibliothecae suae finibus reconditos se reliquisse testabatur Cassiodorius, in libr. de institutione divinar. literar. vid. meam studii medici Salernitani historiam pag. 34.

CAPUT

CAPUT XXXI.

Scholae medicae Salernitanae initia et progressus.

§. 418. Salernitanorum vrbs, quae mari adjacet & mercaturae negotia cum Graecis & Saracenis multa gerebat, cujus agrum adeo Saraceni, postquam Siciliam occupaverant, non raro tenuerunt, medicinam & a Graecis, & a Saracenis accipere potuit. Potuit eandem etiam accipere a montis Casinensis monachis, qui antiquissimo jam tempore vario doctrinae genere excelluerunt, & quorum multi medicinae studio inclaruerunt. Ex his fuere Bertharius, ab anno DCCCLI Casinensis abbas *r*), Alphanus *s*), Desiderius, Casinensis monasterii abbas *t*). Constantinus tandem Africanus medicinalem scientiam, quam in oriente didicerat, Salernum & in Casinum montem transtulit.

r) Jo. Bapt. Mari annot. ad Petr. Diac. de viris illustrib. Casinens. cap. 12. in thesaur. Graev. Burmann. t. IX. p. 353. Ex Tiraboschio Jagemannus in libr. *Geschichte der freyen Künste und Wissenschaften in Italien.* Vol. III. part. I. p. 44.

s) Petr. Diacon. de viris illustr. Casinens. c. 19. in thesaur. Graev. Burmann. t. IX. p. 362. & Jo. Bapt. Marus in annot. ad hoc caput. cf. meam studii Salernitani historiam p. 20. 21.

t) Leo Ostiens. chron. Casinens. Libr. III. c. 7. in Muratorii script. rer. Italic. Tom. IV. pag. 416. cf. meam studii Salernitani historiam p. 22.

§. 419. Sed jam ante Constantinum Salerni schola medicorum & medici artis exercitio celebres

lebres fuere. Sique fides antiquo chronico est, quod Antonius Mazza excerpsit, verum non descripsit, medicina antiquissimis temporibus in hac schola discentibus, qui ex variis gentibus Salernum convenerant, diverso sermone tradita est. *Salernitani studii medici primaevi fundatores fuere Rabinus Elinus, Ebraeus, qui primum Salerni medicinam Ebraeis de litera Hebraica legit: Magister Pontus, Graecus, de litera Graeca, Graecis: Adala, Saracenus, Saracenis, de litera Saracenica: Magister Salernus latinis medicinam de litera latina legit u).* Exeunte saeculo decimo Verdunensis episcopus quidam Salernum profectus est, vt medicis ibi degentibus corporis sui curam committeret x), & Ordericus Vitalis, qui historiam suam ecclesiasticam ad annum vsque MCXLI perduxit, medicorum scholas ab antiquo tempore in Salernitana vrbe esse habitas diserte memorat y). Ut itaque & ex his, quae adduxi, testimoniis, & ex iis, quae copiosius exposui in studii medici Salernitani historia z), appareat, ad gloriam medicinae sibi comparandam minime expectavisse Italiam, vt principes Arabum scriptorum prodirent, ex quorum scriptis proficeret & Salernitanam medicinalem scholam, etsi per Carolum Magnum, vt multi voluere, fundata dici non potest, tamen ante ea tempora extitisse, quibus Constantinus Africanus medicinam Graecorum & Arabum ex oriente Salernum transtulit.

u) Ant.

u) Ant. Mazza in Vrb. Salernitanae historia & antiquitat. in thesaur. antiquit. & historiar. Italiae Graevii & Burmanni Tom. IX. part. IV. cap. 9. pag. 63.

x) Hugo Flaviniacens. Chron. Verdunens. Part. I. ad fin.

y) Orderic. Vital. L. III. ecclesiast. histor. ad ann. 1059.

z) Quam praemisi editioni regiminis sanitatis Salerni, Stendal. 1790. p. 24.

§. 420. Auxit, post mediam saeculi XI partem elapsam, scholae Salernitanae famam summopere Constantinus, Carthagine oriundus, hinc Africanus dictus, qui, itinere instituto per Asiae & Africae cultiores partes, scientias, quas harum terrarum incolae colebant, didicerat. Babylone, quae antiqua sedes literarum erat, grammaticam, dialecticam, geometriam, arithmeticam, mathematicam, astronomiam, necromantiam, musicam, physicam Judaeorum, Persarum, Saracenorum, Aegyptiorum atque Jndorum edoctus est. Indiam deinde adiit, absolutoque post XXXIX annos tandem studiorum cursu Carthaginem rediit. Pulsus denique a civibus suis mala quaevis a magicis ejus artibus metuentibus, navi clam Salernum, cui oppido crebra cum Saracenis & oriente mercatura erat, petiit. Robertus Guiscardus, e Normannorum gente Salernitanus princeps, eum a secretis suis esse jussit. Tandem, postquam medicinam Salerni vlterius coluerat, in monasterium Casinense se recepit, monasticam vitam amplexus. In eo Arabum atque (quod tamen dubium est) Graecorum libris in latinam

linguam vertendis operam dedit tanta gloria, vt orientis atque occidentis doctor alterque Hippocrates appellaretur. Anno tandem MLXXXVII fato in eodem monasterio functus est *a*).

a) cf. de hoc viro scriptores, quos citavi in historia studii medici Salernitani pag. 36.

§. 421. Versiones librorum philosophicorum & medicorum a Saracenis conscriptorum Carolus quidem Magnus jam confici jussisse dicitur; at quoniam ejus temporibus (fato functus est Carolus anno DCCCXIV) libri ex vtroque scientiarum genere a Saracenis compositi pauci aut nulli prostabant, fieri non potuit, vt jam his temporibus versiones latinae ex Arabum libris conficerentur. Hinc ex Arabico versiones, a Constantino Africano profectae primis adscribendae sunt, isque vir ad primos referendus est, quo auctore per scriptos libros medicina Saracenorum & magna ex parte Graecorum in Italiam reliquamque Europam devenit. Aphorismos Hippocratis ex Arabico latinos fecit *b*). Galeni libros aliquot excerpsit. Isaac, Honaini filii (§. 379.), versiones ex parte, Haly Abbatis theoricae libros suo nomine edidit (§. 404.). Sextum adeo Placitum, empiricum (§. 354.), mutatum aliquo modo, & absque veri auctoris nomine edidit *c*).

b) vid. Fabricii biblioth. Graec. ed. Harles L. II. cap. 23. §. 21. Tom. II. p. 542.

c) vid. praefat. meam ad parabilium medicamentor. scriptores antiquos Norimb. 1788. 8. p. 22.

§. 422.

§. 422. Iisdem Constantini temporibus Salerni vixit Gariopontus *d*), qui ad totius corporis aegritudines remediorum libros IV, nec non de febribus libros II ex Arabibus maxime & Graecis composuit & libri, qui titulo: passionarius Galeni circumfertur, auctor esse dicitur. Iisdem quoque temporibus Salerni vixit Sichelgaita, Guaimarii, ducis Salernitani e Longobardis filia, venenorum scientia, quam a medicis Salernitanis acceperat, famosissima. Ejus temporibus medicorum scholam habentium coetus Salerni erat *e*). Post Constantinum floruit Joannes, Constantini discipulus, libelli forsan, versibus Leoninis scripti, quod regimen sanitatis Salerni inscriptum & totius scholae Salernitanae nomine emissum est, versificator *f*).

d) Hoc probari potest ex Petri Damiani, episcopi Ostiensis loco in L. V. epistolar. ad Pandulf. Cleric. epist. 16. Is ab anno 1030 vsque ad annum 1072 floruit & Gariopontum *notum sibi virum honestissimum, adprime literis eruditum et medicum* vocat. Vid. meam studii medici Salernitani historiam p. 39.

e) Orderic. Vital. in histor. ecclesiast. ad ann. 1085.

f) vid. dissertat. de regiminis sanitatis Salernitani auctore librisque scriptis ac editis, quam praemisi edit. regiminis sanitatis Salernitani p. 93. seq.

§. 423. Scholae Salernitanae, quae ab his temporibus floruerat, auctoritatem auxit Rogerius, Siciliae atque Apuliae rex, lege anno MXL data, vt qui mederi morbis vellet, officialibus

regis & judicibus se praesentaret, eorum judicio discutiendus: vtque, qui sua temeritate medicinam exercere praesumserit, carceri constringeretur, bonis ejus omnibus publicatis *g*). Hac lege prospicere voluit Rogerius, ne subjecti periclitarentur ex imperitia medicorum, efficereque vt Salerni scientiae medicae studerent medici, quam probare debebant prius, quam eam exercerent *h*).

g) Extat haec lex *de probabili experientia medicorum* inscripta cum Friderici II constitutionibus Siculis in P. Canciani barbarorum legibus antiquis Tom. I. pag. 367.

h) Illustravi hanc legem in tractatione: *Erläuterung der wichtigsten Medicinalgesetze*, quae in Pyl, V. Cl. libello: *Repertorium für die öffentliche und gerichtliche Arzneygelahrheit*, Vol. III. part. I. legitur.

§. 424. Romualdi, archiepiscopi Salernitani temporibus, ab anno MCLVII vsque ad annum MCLXXXI floruit Aegidius Corboliensis, qui Salerni medicinae studuerat & in carmine de virtutibus & laudibus medicaminum statum medicinae, qualis suo tempore Salerni fuerat, praeclare exposuit. Erant ejus temporibus multi magistri in physica, qui Salerni medicinam docebant, in iisque non pauci, quibus doctrina erat opus, quosque magis vetuli doctoris ab ore pendere decuisset, quam sibi non dignas cathedrae praesumere laudes *i*). Salernitana schola ejus temporibus rectorem suum, ex medicorum collegio Salernitano electum, eundem sine dubio, quem hodie

hodie adhuc ex eodem collegio electum Priorem appellant, habuit *k)*. Memorat autem Aegidius praeceptores suos, quos Salerni audiverat, Petrum Musandinum, virum medicinali scientia celeberrimum, Maurum, aliosque medicos Salernitanos, Joannem Castalium, Musandini discipulum, Salomonem, Ricardum *l)*.

i) Aegid. Corboliens. de laudib. & virtut. medicaminum Libr. III. v. 571. in Leyseri histor. poetar. & poemat. medii aevi pag. 598.

k) Aegid. Corboliens. de laudib. & virtut. medicam. in proleg. ad Libr. I. v. 87.

l) Aegid. Corboliens. L. I. vers. 98. in Leyser hist. poet. & poemat. medii aevi p. 509. L. I. v. 107. 126. 145. 132. L. IV. v. 383.

§. 425. Medicina vero, quae Aegidii temporibus Salerni docebatur, non Saracenorum, sed Graecorum erat. Memorat Aegidius in carmine, quo de virtutibus & laudibus medicaminum egit, in quo argumento Arabes in primis fuerant versati, ne vllum quidem ex Saracenorum gente medicum, & vnicam tantum medicamenti compositionem, quam Saracenicae generali titulo insignivit; Hippocratem vero semel quidem, at cum laude summa, Galenum autem saepissime, eumque vniversi orbis doctorem vocat, quod probat ejus medicinam Salerni maxime esse traditam. Sed Salernitanus ager, medicinarum feracissimus *m)*, Monspeliensium, qui jam his temporibus & medicam scholam habebant, & medi-

camenta praeparabant atque divendebant, exemplum *n*), quod dum fequebantur Salernitani, in confectionibus praeparandis, praedicandis atque divendendis maxime occupabantur; mutua aemulatio, quae inter Monfpelienfem & Salernitanam fcholam erat, odiumque, quod ab aemulatione raro abeffe folet, inprimis vero ftudium fingulare, quod in medicamentis componendis medici poft empiricorum fectam deteriorem factam, & poft Galenum in primis impenderunt, quodque in Salernitana fchola poft principes rei medicamentariae & rerum ad apothecarios pertinentium fcriptores, Nicolaum Praepofitum difpenfatoriorum & majoris, & minoris auctorem, Platearium, qui in Nicolai difpenfatorium commentatus eft, & Saladinum Afculanum, inftructionis aromatariorum auctorem, tantopere colebatur, vt medici, quod & Aegidii confilium erat *o*), omnem medicinam aliam, praeter medicamentorum fcientiam, ad medicum non pertinere exiftimarent omnesque libros, in quibus nulla medicamenta defcripta effent, ad inutiles referrent, fatis medico ad artis exercitium effe putantes medicamenta fcire. Hinc libros etiam Galeni theoreticos omnes ignorabant, folo libello de arte, quem librum tegni vocabant, excepto: callebant vero de medicamentis omnes.

m) Aegidius Corbolienfis de coeli & foli Salernitani qualitatibus agens hos verfus habet: de virt. & laud. medicam. L. III. v. 488.

Sed

Sed medicinarum, sibi quas montana ministrant,
Urbs jaculis armata viget: cum morte potenter
Dimicat: exstirpat morbos et fata retundit caet.

n) Aegidius Libr. IV. v. 638.

Unde sibi caveant Montani (Monspelienses) *pharmacopolae,*
Verbosi, vacui, fallaces Quinctiliani,
Quos facit artifices attritae frontis egestas,
Quos gula, quos stimulat et cogit avara dolosi
Ambitio nummi carmen ructare Salernum.

o) Aegid. Corboliens. de virtut. & laudib. medicam. in Leyseri histor. poetar. & poemat. medii aevi p. 503.

§. 426. Nicolaus, Praepositus dictus, quia forte reliquis in studio Salernitano docentibus erat praepositus, saeculi XII ineuntis medicus, cum Nicolao Myrepso (§. 360.) non permutandus, primus omnium dispensatorii ejus formae, quam nostris adhuc temporibus dispensatoria habent, auctor extitit. Dispensatoria duo scripsit, alterum magnum, alterum parvum, quod morborum nomina & medicinarum ad eos enarrationem complectitur, adeoque in medicorum vsum compositum est. Dispensario vero magno, ad aromatarios scripto, quod adhuc superest, primus docuit apothecas suis temporibus extitisse praeceptaque dedit apothecae ita constituendae, vt & optimi generis medicamenta simplicia in ea contineantur, & apothecarii modum medicamenta simplicia colligendi, asservandi, ad vsum praeparandi, & composita conficiendi perspectum haberent.

§. 427. Quod dispensarium quoniam primum est omnium, ad cujus normam omnia reliqua composita sunt, de eo accuratius agendum ejusque argumentum enarrandum est, vt perspiciatur, quaenam rei ad apothecas pertinentis his temporibus forma ac ratio fuerit. Prima primi libri parte medicinae ex vegetabili regno, quibus instructus esse apothecarius debet, exponuntur, radices, herbae, folia, flores, aquae destillatae ex plantis, semina, fructus, cortices, gummi, succi: deinde quae ex minerali regno & ex animali: postea aromata pretiosiora (droguas dixit) & laxativae medicinae simplices enarrantur, & haec quidem omnia alphabeti ordine & ita, vt simul enarretur, quonam modo singula colligenda, asservanda, praeparanda sint, & quibus notis num effoeta sint aut adulterata, cognoscatur. Deinde de vasis, quibus reponi debeant hae medicinae, praecipitur. Aurea, vel argentea auro obducta, aut porcellanea, aut vitrea auctor praefert reliquis. Deinde modi diversi adulterandarum medicinarum & adulterationum cognoscendarum exponuntur, & omnia quidem haec alphabeti ordine. Altera primi libri parte praeparationes simplicium medicinarum enarrantur, ablutio, adustio, excoriatio radicum ac seminum, extractio mucilaginis e radicibus & seminibus. Alter liber, qui composita, sive antidotos complectitur, in duos partes divisus est. Prima regulas

gulas componendorum medicamentorum & generales, & in ſingulis compoſitionum generibus obſervandas, complectitur. Harum vero compoſitarum medicinarum praecepta exponuntur: electuariorum alvum laxantium & non laxantium, opiatarum, trochiſcorum, looch, ſuffus, quod pulverum ſubtiliſſimorum genus erat, pulverum conditorum, conſervarum, ſyruporum, pilularum, emplaſtrorum, ceratorum, vnguentorum, clyſterum, ſuppoſitoriorum, decoctionum. Eodem libro quoque de analogis medicinalibus, quando per ſe ponuntur, pro quibus propoſita ſint & quae eſſe ſupponantur, nec non de permutationibus medicinarum ſimplicium, ingredientium compoſitionem, ſive de quid pro quo, vt vocari talis permutatio ſolebat, tandem de ponderibus & menſuris agitur. Altera pars antidota a Nicolao Myrepſo (§. 360. 361.) & Meſue (§. 407.) tradita complectitur, quae apud apothecarios Salernitanos, vt expreſſe Nicolaus *p*) memorat, non quidem erant vſualia, quibus tamen aliquos medicos vti magiſtraliter putabat. Liber tertius vocum difficilium expoſitionem in vſum pharmacopolarum continet.

p) Nicolaus Praepoſitus in diſpenſar. ad aromatarios Libr. II. part. II. proem. fol. 21. edit. Lugdunenſ. ab ann. 1538. in 4to.

§. 428. Quod diſpenſatorium Nicolai vtrumque et Saladini Aſculani diſpenſarium ad aromatarios

tarios dum lego, mirari summum studium, quo hi auctores exposuere omnia, quae apothecario scitu vtilia esse judicarunt, satis nequeo. Miror nefanda artificia adulterandarum atque substituendarum medicinarum his temporibus cognitissima et multitudinem consiliorum ad has fraudes cognoscendas ingeniose et ita excogitatorum, vt vsum plurimum in rebus hujus generis medicos horum temporum habuisse appareat. Miror poenas, quibus qui in his fraudibus versabantur, affecti sunt. Sic, Saladino referente, Neapoli ab Arragonum rege apothecarius, qui carens albis corallis rubros combussit eosque hoc modo albos reddidit, etsi non regis apothecarius erat, in mille ducatorum poenam damnatus est *q*). Miror solertiam, quam in praeparandis et asservandis omnibus medicinis praecipiebant apothecariis, curamque in aquis destillatis conficiendis, quae vnica chemiae ad medicamenta ex vegetabilibus praeparanda his temporibus cognita ratio fuit. Aquarum destillationem in duplici vase, ponendo alembicum in balneo Mariae, jam Nicolaus *r*) docuit. Laudo denique summam in eligendo pharmacopola et in qualitatibus ejus describendis circumspectionem. Ut quietus, mitis et honestus esset, eum adeo vxorem ducere jubebant *s*).

q) Nicolaus Praepos. in dispensar. Libr. I. part. I. cap. 1. fol. 1.

r) Nico-

r) Nicolaus Praepof. in difpenfar. Libr. I. part. I. cap. 6. fol. 3.

s) *Ultimo dico, quod aromatarius, dum eft juvenis, debet vxorem ducere: quia, qui fic fecerit, domabitur juventus ejus, et fic erit quietus, mitis et honeftus, et vacabit continuo facultati fuae, imo delectabitur in ea, et fic delectatio perficiet opus ejus cum laude et amicorum copia gloriofa.* Saladinus de Afculo in compend. aromatarior. fol. 288. in Mefues operibus Venet. apud Junt. 1570. fol.

§. 429. Neapolis, Graeca civitas, ab antiquiffimis temporibus fcholas habuerat diverfarumque fcientiarum doctores. Has in vnum & vniverfale ftudium vt redigeret Fridericus II, Romanorum imperator & magnae partis Italiae dominus, anno MCCXXIV fcholas Neapolitanas renovavit & in vnum quafi collectis fcholis Neapolitanis atque Siculis, vniverfale omnium literarum ftudium Neapoli effe juffit, ita tamen, vt Salerno medicinae docendae facultas maneret. Datis ftipendiis ampliffimis donariisque, magiftros, quotquot exquirere poterat, conducebat. Theologos montis Cafinenfis monafterium fuppeditabat: medicinae etiam docendae magiftri a condita ftudiorum vniverfitate conftituti funt. Sub perfonarum & rerum poena mandavit Fridericus, vt nullus fcholaris legendi caufa exire auderet extra regnum, nec in regno ipfo aliquis ftudere literis easve docere auderet alibi, nifi Neapoli, aut, fi medicus effet, Salerni t). Quod manda-

mandatum quidam procurator Terrae Laboris tam sancte exsequutus est, vt etiam scholarum inferiorum magistris a docendis grammatices primis rudimentis interdiceret *u*).

t) Petr. de Vineis Libr. III. epist. 11. pag. 415. edit. quae Basileae, anno 1566. prodiit.

u) Petr. de Vineis Libr. III. epist. 13. p. 419.

§. 430. Sed haec aliaque privilegia, quibus Fridericus Neapolitanum vniversale studium ornavit, Salernitanam scholam non tetigerunt: imo eis, qui medicinae Salerni studuerant, post probatam medicinae scientiam coram medicorum in hac schola docentium collegio, medicinam exercere in terris Friderici imperio subjectis licebat, cum Neapolitanis candidatis post examina medicorum habita literae dandae essent ad regis vicarium, aut ad regem ipsum, a quo tandem medicorum dignitatem & medicinae exercendae licentiam impetrabant. Isque mos diversus in medicinali studio Salernitano atque vniversali Neapolitano hodie adhuc locum habet.

§. 431. Medicinae vero atque medicorum dignitatem in primis auxit Fridericus, partim studii medicinalis occasione data in studiorum vniversitate Neapolitana, cum ante haec tempora medicina in medicinae studio Salernitano tantum doceretur, partim anatomes studio, quod incultum fere post Galenum jacuerat, instaurato: praecepit enim, vt quovis saltim quinquennio humanum

cada-

cadaver incideretur medicique & chirurgi disse-ctioni interessent; ipse quoque in anatome animalium optime versatus erat *x*): partim etiam legibus medicinalibus datis, praeter Rogerii legem (§. 423.) primis omnium, ex quibus omnes leges medicinae & medicorum causa latae profluxerunt *y*). Hae leges & studiorum medicinalium ordinandorum rationem continent, & ea comprehendunt, quae ad medicinalis artis exercitium spectant, nec non ea quae ad confectionarios, stationarios, sive medicamenta & componentes, & divendentes.

x) In ejus reliquis de arte venandi cum avibus multa ad avium anatomen pertinentia occurrunt. vid. Haller. biblioth. anat. L. III. §. 113. pag. 140.

y) Constitutiones hae ad medicinam & ad medicos pertinentes leguntur in Friderici II constitutionum Neapolitanarum sive Sicularum Libr. III. tit. 34. in P. Canciani barbarorum legibus antiquis, Tom. I. p. 367. 368.

§. 432. Medicinae studia quod attinet, tyronem, prius quam ad medicinae studium accedebat, logicae per triennium studere oportebat, quo exacto ad medicinam transibat. Tempus quinque annorum ad medicinae studia praescriptum erat, quo magistros audire debebant tyrones libros authenticos Hippocratis & Galeni interpretantes, & quidem tam ad theoreticam, quam ad practicam medicinae partem pertinentes. Quo facto non ad examina admittebantur, nisi per an-

num

num integrum cum consilio experti medici aegris medicinam fecissent. His omnibus peractis tandem ad examina admittebantur, praesente officiali regio instituenda Salerni a medicinae magistris, iisque superatis jurejurando praestito pollicebantur, ipsos formam curiae (regia decreta ad medicos & rem medicam pertinentia) hactenus observatam servaturos: denunciaturos, si aliquis confectionarius medicamenta sua minus bene confecerit: tandem se pauperibus medicinam gratis facturos. His praestitis literis ad regem acceptis Neapolitani praxeos libertatem a rege impetrabant. Nullique licuit medicinam exercere in omnibus terris imperii Romani, nisi Salerni, aut Neapoli probato. Unde & in Germania *multi* medici, qui in Salernitana schola, aut Neapolitano studio medicinam didicerant & scientiam probaverant, extiterunt, medendi morbis immunitatem habentes *z*). Et hae quidem constitutiones Doctorum in medicina dignitati & academicis, quos dicunt, gradibus prima initia dederunt. Friderici enim temporibus ii tantum doctores vocabantur, qui scientias docebant: magistri vero in physica, qua voce medicinam medium aevum expressit, vocabantur, & qui medicinam docebant, & qui post artis scientiae in examinibus documenta data probaverant, se libertate praxin medicam exercendi indignos haud esse *a*).

z) vid.

z) vid. Moehsen, V. Illustr. opus praestantissimum: *Geschichte der Wissenschaften in der Mark Brandenburg, besonders der Arzneywissenschaft, von den ältesten Zeiten an, bis zu Ende des sechzehnten Jahrhunderts.* Berol. 1781. 4. Period. II. §. 26. pag. 297. seq.

a) vid. quae hac de re disserui in studii medici Salernitani historia pag. 75. seq.

§. 433. Ad medicos hae leges spectabant: Qui aegris medicinam faciebat a rege non approbatus, bonis publicatis annua carceris poena culpam luebat. Aegros ad minimum bis die visitare medicum oportebat, aegroque requirente, semel nocte: legeque constitutum erat quantam pecuniae summam medico pro singulis visitationibus ab aegro postulare liceret. Nullam societatem cum confectionariis medico inire licebat, neque proprias habere stationes, sive apothecas. Salerni vel Neapoli in medicina legere vel magistri nomen assumere non licebat, nisi diligenter examinatis in praesentia officialium regis & magistrorum artis ejusdem. Neque, nisi Salerni & Neapoli, in medicina & chirurgia legere licebat.

§. 434. Duos viros circumspectos & fide dignos, corporali sacramento adstrictos, confectioni electuariorum & syruporum (ob mel, quod nocivas habere qualitates putabatur, sacchari loco ad haec medicinarum genera electum b) ac aliarum medicinarum interesse oportebat: Salerni vero confectiones per magistros in physica appro-

bandae erant. Ipsi confectionarii jure jurando obligati erant, vt confectiones secundum praedictam formam (dispensatorii nempe) & qualitatem medicamentorum artis lege fideliter conficerent. In eos, qui contra faciebant, publicatione bonorum mobilium animadvertebatur: in ordinatos vero ad confectiones, fraudis in mandato ipsis officio reos, capitis supplicio. Confectiones praeparare confectionarium suis expensis oportebat, neque confectiones venum prostantes habere, nisi jure jurando probasset, se omnes secundum dispensatorii jussa & sine fraude parasse: neque quid lucraretur confectionarius de confectionibus ab ipso paratis suae voluntati commissum erat, sed lege constitutum, quid emolumenti a quoque confectionum genere legitimum esset. Apothecae autem non vbique in regno, neque in omnibus, sed in certis tantum civitatibus extabant.

b) Aegid. Corboliens. L. II. v. 898. apud Leyser. p. 573. cf. histor. studii medic. Salernitan. p. 59.

§. 435. Chirurgiae prospexit Fridericus, lege data, vt nullus chirurgicus ad practicum admitteretur, nisi testimoniales literas obtulerit magistrorum in medicinali facultate legentium, quod per annum saltim in ea medicinae parte studuerit, quae chirurgiae instruit facultatem, & praesertim anatomen humanorum corporum didicerit, sine qua, vt recte monuit optimus Imperator, nec incisiones salubriter fieri possunt, nec factae curari.

rari. Tulit etiam Salernum chirurgos horum temporum celeberrimos, Rogerium, Brunonem, Lanfrancum, Mediolanensem, qui Salerni medicinam & chirurgiam didicerat, & in patriam postea reversus *practicam suam, quae dicitur ars completa totius chirurgiae*, ex Arabum in primis libris composuit. Pulsus patria cum conjuge liberisque anno MCCXCV Parisium adiit. In facultatem medicorum cum recipi non posset, quoniam peregrinus erat & in conjugio vivebat, lex enim erat vt facultatum socii vitam, monachorum more, coelibem agerent, cum Joanne Pitardo, Ludovici Sancti & Philippi Pulchri chirurgo, fraternitatem iniit, Cosmam & Damianum patronos habentem pauperumque valetudinem gratis curantem. Chirurgi huic societati adscripti ob togam, doctorali similem, togati (*chirurgiens de la robe longüe*) appellabantur *c*).

c) Corte notize istoriche intorno a medici scrittori Milanesi. Milano 1718. p. 15.

§. 436. Medicos vero tulit Salernum ad saeculi vsque XVI initia Trotulam, quae auctor libri de morbis mulierum esse dicitur, Cuffonem, quem Lanfrancus Plateario antiquiorem facit *d*), Joannem de Sancto Paulo *e*), Joannem de Procida, vesperae Siculae famosum auctorem *f*), Matthaeum Silvaticum, Mantuanum, pandectarum medicinae, quae adhuc extant & in quibus interpretatio obscurarum vocum in libris Arabum latine

versis & Arabistarum continetur, quique se anno MCCXCVII Salerni esse versatum ipse testatur *g*), Joannem Nicolaum, Joannem Vincentium & Joannem Vitum de Rogeriis, Franciscum Alphanum de Salerno, Benvenutum Grassionem de Hierusalem, vt reliquos omittam, quos in historia studii Salernitani dixi *h*).

d) Lanfranc. in art. complet. chirurg. doctr. I. tr. III. cap. 6.

e) Lanfranc. ibid.

f) Mazza cap. 6. p. 22.

g) *Et ego vidi bruculos* (locustarum genus) *Salerni anno dominicae incarnationis* 1297. Matth. Silvatic. pandect. medic. s. voc. *bruculus*.

h) pag. 88. seq.

MEDICINAE RECENTIORIS

PERIODUS V.

Medicina Arabistarum.

CAPUT XXXII.

Medicina Saracenorum per Arabistas in Europam translata.

§. 437.

Etsi quidem Salernitani ad Constantini Africani vsque tempora Graecorum inprimis medicinam tractasse atque docuisse videntur, Arabum tamen etiam medicinam per Constantinum acceperunt eamque professi sunt, non tamen ita, vt huic

tantum inhiantes Graecorum placita negligerent: ipsa enim lege Friderici II praeceptum erat, vt magistri in physica Salernitani & Neapolitani non Arabes, sed authenticos libros Hippocratis & Galeni interpretarentur (§. 432.). Quae lex sequenti tempore ita mutata est, vt praeter hos Graecos Avicennam etiam Salernitani exponerent *i*). Et tamen licet hoc Salerni & Neapoli esse factum dubitari non possit, & in vtrumque studium multi ex vniversa Europa & ex oriente adeo medicinalis scientiae discendae causa confluerent, Graecorum medicina in vniversa Europa vsque ad saeculum medium XV inculta & extincta quasi jacuit, Arabum vero medicina, quae sola & docebatur, & exercebatur, ita viguit, vt ex libris tegni (§. 425.) Galeni, sive, vt eum vocabant, Galieni tyrones quidem prima medicinae praecepta haurirent, Arabes vero medici principes in vniversa scientia medica viri esse putarentur. Hinc in Arabistis idem, qui in Arabibus historiae morborum & evidentium causarum neglectus: idem abditarum causarum ex quatuor humorum genere & quatuor qualitatibus studium; eadem omnium, quae in singulis morbis mutata sunt, ex quatuor qualitatibus & quatuor humoribus explicatio: eadem medicinarum multitudo, eadem forma & ratio: idem compilationis studium, idem adeo dicendi genus. Arabes enim summum medicae doctrinae exemplum exhibuisse,

 quod

quod vel e longinquo sequi summa laus esset, horum temporum communis erat opinio.

i) Ant. Mazza in vrb. Salernit. histor. & antiquit. c. 9. in thesaur. antiq. & historiar. Italiae Graevio-Burmann. T. IX. p. IV. p. 68. 69.

§. 438. Facilior itaque fuerit occasio medicinae Arabum per Europam propagandae, quam Graecorum, necesse est. Eam suppeditarunt Saraceni Hispaniam tenentes aliasque provincias, ad quos Europaei reliqui, cum alia occasio nulla esset, medicinae, philosophiae, astrologiae, in qua principes esse orientales antiqua fama erat, discendae caussa conveniebant. Hi vero magistros suos intelligere non poterant, nisi Arabum linguam callerent: idque effecit, vt Arabum sermo per Europam vulgatior fieret. Judaei, quibus cum Saracenis vivere licebat, qui adeo Sorae, quod Asiae oppidum est, academiam habebant, medicorum officio in Europae regionibus omnibus fungebantur: libri vero eorum medicinales aut Hebraico idiomate, aut Arabico, aut Syriaco, aut Rabbinico, verbo orientali sermone, conscripti erant. Cruce signatorum expeditiones Arabicam, Syriacam linguam etiam inter Europaeos pervulgarunt, his enim Europaeos, ob crebra cum Saracenis in oriente colloquia, carere non potuisse, satis credibile est *k*). Morbi calidis regionibus proprii, epidemici, qui non raro inter signatos cruce stragem maximam ediderunt,

derunt, morbi cutanei, quibus in his terris Europaei exercebantur, lepra, quae cum cruce signatis in Europam redeuntibus Galliam, Angliam Italiam maxima vi invasit, medicinae necessitatem incutiebant, & quidem ejus, quae medelae horum morborum praecepta traderet, adeoque orientalis atque Saracenicae. Et etsi quidem neque Siciliam, neque Italiae particulam, quam occupaverant, Saraceni diu tenuere, neque ex Sicilia adeo in vicinam Salernum Arabum medicina transiit, tenuere tamen Aegyptum orientisque terras alias, quae mercaturam plurimam cum Italia habebant. Ex his regionibus cultus, doctrina Saracenorum continuo in Italiam defluxerunt, neque ex interpretibus Arabum, quorum copiam haec tempora maximam tulerunt, multi sunt, qui non Italiam aut Hispaniam pro patria agnoscerent, & maxime quidem Italiam. Unde patet, Italis crebriorem & magis continuam medicinae Saracenorum occasionem fuisse, quam Hispanis aliisque gentibus.

k) vid. Jo. Matth. Schroeckh, V. Illustr. comment. de vtilitate expeditionum cruciatar. Viteb. 1776. 4. Sect. I. §. 8. pag. 29.

§. 439. Ad Graecos adeo, imbelle hominum genus atque effoetum, scientia medicinae Saracenorum redierat, & Zachariae filium, Actuarium, multa ex Arabibus hausta proposuisse supra (§. 342.) retuli. Hi sua latinis communicantes

Arabum medicinam, Graecorum medicinae admixtam, ad eos, quorum intererat talia scire, transferre facile potuerunt. Non defuere itaque viae, per quas Arabum medicina in Europa talis evadere potuit, qualis facta est, celebratissima nempe omnium, in cujus interpretatione elapso demum saeculo Guernerus Rolfincius desierit.

§. 440. Arabistarum vero, seu eorum medicorum, qui in medicina docenda atque exercenda Arabes sequuti sunt (latino-barbaros alii dixere), quorumque tempora, si Constantinum Africanum, qui primus versiones ex Arabica in latinam linguam conficere instituit, ad eos refers, ab altera saeculi XI parte incipiunt, genus duplex fuit. Alii in vertendis Arabum libris in latinam linguam versati sunt, idque genus, quod ad medicinae incrementa nihil contulit, nisi quod Arabes medicos latinitate, eaque & pro saeculi ingenio, & linguae Arabicae ignorantia, pessima & semiarabica donavit *k*), lubens praetereo. Alterum genus in exercenda medicina & libris medicinalibus scribendis occupatum erat. Arabes quidem imitabatur, neque alium ordinem atque scribendi formam, quam Arabibus usitatam, servabat, neque aliam theoriam docebat, quam Galenico-Arabicam: propria tamen quaedam et priscis non dicta suis compilationibus et contemplationibus intexuit.

k) cf. Freind in hist. medic. p. 289. 290.

§. 441.

§. 441. Hinc in ea medicinae parte, quae morbos cognoscere & curare docet, multa nova invenisse aut excogitasse Arabistas non existimandum est, neque adeo semper coepta ab Arabibus continuasse. Addiderunt interdum his, quae congesserant, quaedam, quae in Arabibus, quos legendi nobis facultas est, quidem non reperiuntur, forte tamen ab aliis, qui in bibliothecis latent, dicta esse potuere. Lepram, elephantiasin & reliquas hujus morbi species multi eorum descripserunt, & quaedam dictis de hoc morbo ab Arabibus addiderunt *m*).

m) vid. Hensler, V. Ill. *vom abendländischen Aussatze im Mittelalter*. Hamb. 1790. 8.

§. 442. Sequutos esse Arabistas in morborum originibus explicandis Arabes, jam retuli. Attamen eos si in vlla re, in hoc tamen superarunt, vt eorum quidem theoriam omnem haberent verissimam, externas vero morborum causas ab astrorum influxu deducerent, quod in morbis per populum grassantibus inprimis fecerunt, & in quo eos etiam medici post restauratam Graecorum medicinam ex parte saltim sequuti sunt. Astrologiae studium, quod ex Arabia in Europam prius devenisse videtur, quam reliquae scientiae, quodque minus in Arabum medicinam, quam in res eorum publicas domesticasque influxerat, medicinae primum Arabistae intulere, & cum eventus varios ex astrorum influxu explicare ab Arabibus

 fuissent

fuissent edocti, successiones morborum, popularium praesertim, eorumque origines externas hi primi ex astrorum conjunctionibus adversove positu explicaverunt eoque modo effecerunt, vt naturales horum morborum atque inquilinae caussae demum cognoscerentur, postquam vsus docuerat eos eadem causa agente sub cujusque sideris adspectu oriri.

§. 443. Haec vero laudis particula iis non adimenda est, quam perficienda apothecariorum arte, dispensatoriis concinnandis, & proponendis praeceptis in collectione, asservatione, praeparatione, compositione, dispensatione medicamentorum observandis meruere. Ad nobiliores hinc Arabistas, qui in hac artis medicae parte inclaruerunt, pertinuisse existimandum est, praeter jam dictos Nicolaum, Plateariam, Aegidium Corboliensem, Saladinum Asculanum, Petrum Hispanum, sub Joannis XXI vel XXII nomine postea Romanorum pontificem, libri, qui thesaurus pauperum inscribitur, auctorem, Dinum de Garbo, expositionum super canones generales de virtutibus simplicium medicamentorum Avicennae auctorem, Christophorum Georgium de Honestis, commentariorum in Mesues libros de solutivis aliisque remediis compositis auctorem, Bartholomaeum Montagnanam, librorumque auctores, qui herbarii & ortuli sanitatis titulo prodierunt.

§. 444.

§. 444. Caeteri Arabistae omnes cum Galenum & Arabes duces sequuti sint, atque saeculis vixerint, quibus eruditio omnis deleta, saltim extra monasteria, videbatur, vix multa propria proferre potuere: hinc quoque eos tantum enarrabo, quos majore doctrina, pro saeculi more, floruisse constat. Rogerius Baco, prope Ilcestriam Angliae anno MCCXIV natus, postquam Oxonii studia inceperat, Lutetiae continuaverat, primus inter Anglos mathematices, astronomiae, optices praesertim, chemiae & medicinae auctor extitit. Chemiam auri conficiendi causa coluit, & operationes chemicas plerasque, quae hodie in vsu sunt, cognitas habuit. Auri tincturam, ossa, quae in corde cervi reperiuntur, ad longaevitatem commendavit *n*).

n) vid. de eo & permultis, quae in physica & optica cognita jam habuit, Freind in histor. medic. p. 287. seq.

§. 445. Petrus de Abano, sive de Apono, a patria ita dictus, qui anno MCCL vivere coepit, vir inter Arabistas horum temporum doctissimus extitit. Graeciam petiit, Graecorum sermonis discendi causa, dein Parisiis mathematicae, astrologiae, physiognomiae, chiromantiae, geomantiae, medicinae studuit, postea in vniversitate Patavina magister in physica factus. Tandem cum Bononiae medicinae exercitio quaestum fecisset atque in magicarum artium suspicionem incidisset, excommunicatus & in excommunica-

tione

tione fato functus est, quam ob causam ad ignis supplicium post mortem damnati effigies cremata publice dicitur. Scripsit libros ad astrologiam & venenorum scientiam pertinentes. Maxime claruit libro, quem conciliatoris differentiarum, quae inter philosophos & medicos versantur, titulo anno MCCCIII scripsit, in quo diversas medicorum Graecorum, Galeni & Arabum sententias persequutus est o). Idem Mesues (§. 407.) librum de aegritudinibus capitis & pectoris ad pedes vsque deduxit.

o) Vitam ejus scripsit nuper Grunerus, V. Illustr. in libro: *Almanach für Aerzte und Nichtärzte*. 1789. pag. 173.

§. 446. Arnaldus de Villanova, celeberimus suorum temporum medicus, alchymista, practicus, Symphoriano Campegio p) teste, anno MCCC natus & anno MCCCLXIII fato functus, Parisiis primum medicinae studuit, deinde post decem annos in hac vniversitate studiorum peractos, Monspelienses medicos audivit, inde Italiam, ad Pythagoreos philosophos audiendos concessit. Hebraicam, Graecam, Latinam linguam calluit, & medicinae laude tanta floruit, vt & a Friderico, Siciliae rege, in magno honore haberetur, & ab eodem ad pontificem Romanum sanandum mitteretur, in quo itinere mortuus est. Referendus est quodam modo ad Salernitanos medicos, quod & Salerni domino serviebat, & commentarium, qui anti-

antiquissimus & celebratissimus omnium est, in regimen sanitatis Salerni conscripsit. Scripsit etiam commentarios in Galeni libellum de mala complexione & in Hippocratis aphorismos quosdam, in quo librorum genere primus inter Arabistas extitit. Ab alchymistis nostro adhuc tempore cultus atque quaesitus, in theoria & praxi medica Saracenos sequutus est, quos adeo in Hispania audivisse dicitur q). Lepram, morbum frequentem suis temporibus, accurate descripsit, libello de signis leprosorum edito. De diaeta, tam in morborum omnium genere, quam inprimis sanorum, cui, Arabum & scholae Salernitanae exemplis ducti, Arabistae permulti operam peculiarem impendebant, libros scripsit, quos aevum ejus magni aestimabat. In his regimen sanitatis ad Arragoniae regem, alius liber, simplici regiminis sanitatis titulo editus, libellus de regimine castra sequentium & libellus de retardanda senectute eminent. Scripsit quoque libros de muliebribus affectibus, multaque de ornatu mulierum tradidit. In rebus ad theologorum doctrinas pertinentibus aliter sensit, quam saeculi indoles ferre volebat: inde, quod in odium monachorum & clericorum incidit, multa passus est.

p) Symph. Campegius in vita Arnaldi, quae praefixa legitur operibus Arnaldi, cap. 1. cf. meam studii medici Salernitani histor. p. 101.

q) Freind in hist. medic. p. 292.

§. 447.

§. 447. Ad eadem tempora pertinent Albertus Magnus, Germanus, magicis & vanis rebus inhaerens, libelli famosi de secretis mulierum auctor, Simon Januensis, qui Nicolai IV pontificis Romanorum capellanus extitit, onomastici medicinarum auctor, Bernhardus de Gordonio, Monspeliensis medicinae professor, lilii medicinae, quod anno MCCCV scripsit, auctor, in quo morborum curationem ad Arabum mentem persequutus est, Dinus de Garbo, Avicennae interpres, Nicolaus Bertruccius, qui anno MCCCXII floruit, collectorum totius medicinae compilator, Gilbertus Anglicanus, Alexandri Tralliani, Rhasis, Averrhois epitomator, qui saeculo XIII aut XIV vixit, Johannes de Gaddesden, Rosae Anglicae, quam ex Arabibus compilavit, auctor, philologus, poeta, astrologus, rebus magicis inhaerens & opibus corradendis inhians, Thaddaeus Florentinus, regiminis sanitatis & commentariorum in Galenum de arte parva, nec non in Hippocratis aphorismos, prognosticum, librum de diaeta acutorum & Johannitii isagogen auctor, Gentilis de Fulgineo, Thaddaei auditor, Galeni, Avicennae interpres, Jacobus de Dondis, aggregator Patavinus dictus, promptuarii medicinae, ex Arabibus hausti, auctor, Bartholomaeus Glanville, qui in libro, de proprietatibus rerum quae ad medicinam pertinent, ex Constantino Africano hausit, Volescus de Taranta, philonii pharmaceutici

auctor,

auctor, in quo morborum cognitionem & curationem persequutus est, Jacobus de Forolivio, Hugo Bentius, Senensis, expositionum in Hippocratis aphorismos, Galenum & Avicennam auctores.

§. 448. Chirurgia aliquanto clarius, recte monentibus Freindio *r*) & Hallero *s*), his temporibus enituit. At nocuit arti, quod omnis linguarum cognitio his temporibus apud clericos erat, quos ipsos lex saeculi XII & concilii Turnesiensis anno MCLXIII a sanguinis effusione quacunque prohibebat, donec Bonifacius VIII, pontifex Romanus, eos jussit penitus a chirurgia abstinere. Sed idem concilii dicti decretum aliaque decreta conciliorum, quae enarravit Moehsen, vir illustris *t*), quibusque omnibus clericis monachisque medicina omni exercenda interdicebatur, vt adeo ab Honorio III, Romanorum pontifice, omnes clerici excommunicarentur, qui medicinae vel studerent, vel eam exercerent, effecere, vt laici, qui medicinae atque chirurgiae operam dabant, majorem occasionem haberent & administrandi chirurgiam, & proprias observationes instituendi. Hinc cum in medicorum libris, qui his temporibus scripti sunt, appareat, auctores eorum Arabes & Galenum descripsisse, chirurgi quidem etiam genium atque indolem temporum sequuti sunt, attamen multa propria iis immiscuerunt, quae a Galeno, Albucasi aliisque Arabibus

dicta

dicta corraserant. Sic etsi Arabes exscripsit Rogerius Salernitanus (§. 435.), ad propriam tamen experientiam subinde provocat. Eodem modo in chirurgia scribenda versati sunt Brunus & Theodoricus, ita tamen, vt, cum Brunus Arabes exscripsisset, Theodoricus Bruno eodem modo vteretur, multa tamen, quae vsus eum docuerat, inspergeret.

r) Freind histor. medic. p. 307.

s) Haller biblioth. chirurg. L. III. Tom. I. p. 143.

t) Moehsen *Geschichte der Wissenschaften, besonders der Arzneywissenschaft.* Period. II. §. 26. p. 296. seq. (Nic. Riegels) de fatis faustis & infaustis chirurgiae commentat. Hafn. 1788. 8. §. 14. p. 260. seq.

§. 449. Gulielmus de Saliceto, qui anno MCCLXX fato functus est, pleraque quidem ex Albucasi aliisque mutuatus est, attamen ipse professus est, chirurgiam ex aliorum libris perdisci non posse, sed opus esse, vt, qui eam recte cognoscere velit, operationes videat ipse praestetque. Sarcoceles curationem exactiorem primus tradidit. Cauteria, Albucasis auctoritate ductus, frequenter in morbis externis sanandis adhibuit. Eum, et quidem non nominatum, penitus exscripsisse Lanfrancum (§. 435.), Freindius auctor est u).

u) Freind histor. medic. pag. 312.

§. 450. Guido de Cauliaco chirurgicum opus suum anno MCCCLXIII scripsit, quod per aliquot

saecula,

saecula, potissimum in Gallia, classici operis locum tenuit. Legerat omnes fere libros Guido, qui suo tempore extabant, Galenum, Arabes, recentiores. Deinde ad quamcunque curationem, quoties scriptores dissentiebant, sententiam cujuscunque exposuit suamque addidit: hinc fere chirurgicum opus ejus compendii eorum loco habendum est, quae ante ejus tempora in chirurgia scripta fuerant. Ipse quoque masculam chirurgiam atque efficacem adhibuit, & etsi administrationes difficiles chirurgicas non attigit, calculi sectionem, cataractae curationem, reliqua; tamen trepano, aliis instrumentis, & generosioribus medicamentis usus est, cum chirurgi ante eum fere omnia per medicamenta, incantationes, invocationes sanctorum, caet. corrigere tentassent *x*).

x) Propria, quae habet, excerpserunt Freind hist. medic. pag. 312. Haller biblioth. chirurg. L. III. §. 83. Tom. I. p. 157.

MEDICINAE RECENTIORIS

PERIODUS VI.

Medicinae Galeni et Hippocratis restauratae per Europam prima initia.

CAPUT XXXIII.

De his, quae ad medicinam Graecorum restaurandam contulerint.

§. 451.

Non desiisse penitus verioris & a contemplationum sordibus purgatae medicinae studia in Italia;

lectum esse Hippocratem, Galenum, Caelium Aurelianum, quorum codices extabant in eadem provincia; temporibus, quibus nulla adhuc medicorum schola extabat (§. 417.); traditam fuisse Salerni, ante Constantini Africani tempora, medicinam non Saracenorum, sed Graecorum, Hippocratis & Galeni, neque doceri potuisse Salerni primis post scholam medicam in hac vrbe conditam temporibus medicinam Arabum, quae quippe nondum extabat perfectior; Constantinum Africanum Haly quidem Abbatis & aliorum quorundam Arabum medicinales libros in Italiam & in latinam linguam transtulisse, attamen & Graecis fuisse vsum, & his in primis quidem; primam adeo, quae ad nos pervenit, aphorismorum Hippocratis versionem in latinam linguam a Constantino esse profectam eumque aliis quoque Graecis & latinis medicis vsum fuisse, supra (§. 420. 421.) probavimus. Probavimus quoque ex lege, a Friderico II, Romanorum imperatore, studii medici Salernitani, vniversitatis Neapolitanae & medicorum ac medicinae causa data, Hippocratis & Galeni authenticos libros eos fuisse, qui a magistris in medicina praelegi in scholis atque explicari solebant (§. 432.).

§. 452. Galeni medicina ad Arabes, ab his ad Arabistas transierat, ab vtraque gente non multum mutata. Hinc quam Arabistae acceperunt, medicina, non Arabum genti propria, sed Galeni

&

& Graecorum fuit. Hanc quidem maxime ex Arabibus hauserunt Arabistae, Arabes etiam imitantes in omnibus, vt quidam adeo inter eos extent, qui, vt Arabes eo exactius adsequuti viderentur, formulas adeo, quae in scribendo a Mohammedanis tantum obseruari solent, imitati fuerint, tamen, cum ingenium Arabicae medicinae id erat, vt in compilatione versaretur, id quoque sequuti sunt. Compilarunt sua ex Arabibus quidem maxime: & cum Arabes Hippocratem & Galenum magni fecissent, pluresque Arabistarum in terris viuerent, in quibus sermonis Graeci cognitionem adsequi non difficile erat, Graeci fontes iterum legi sensim atque explicari coepti sunt.

§. 453. Pertinent ad hos, qui Graecis vsi sunt, praeter Rogerium (§. 435.), Theodoricus (§. 448), qui Hippocratem, Galenum, Alexandrum Trallianum legit, Petrus de Crescentiis, anno MCCXXX natus *y*), qui, libris XII ruralium commodorum scriptis, Varronem, Columellam, Palladium, Geoponicos Graecos non solum se legisse probauit, sed multa quoque loca ex iis adduxit, Petrus Hispanus (§. 443.), commentariorum in artem paruam Galeni, in Hippocratis prognosticon, Philaretum de pulsibus, Theophilum de vrinis auctor, Jacobus de Partibus, qui glossarium in Alexandri practicam scripsit, Gerardus Carmonensis, Hispanus, versionibus latinis Arabum

medicorum celeberrimus, glossulatum super Hippocratis prognosticon auctor, Turrisanus de Turrisaniis, commentarii in Galenum de arte parva auctor, Petrus de Apono (§. 445.), Matthaeus Silvaticus (§. 436.), Thaddaeus Florentinus (§. 447.), Gentilis de Fulgineo (§. 447.), Arnaldus Villanovanus (§. 446.), Thomas de Garbo, libri Galeni de febrium differentiis interpres, Galeacius de Sancta Sophia, libelli introductorii in parvam artem Galeni auctor, Nicolaus de Anglia, commentariorum in Galenum de elementis, de crisibus & de facultatibus naturalibus auctor, Jacobus de Forolivio (§. 447.), Joannes Sermoneta, quaestionum subtilissimarum super librum aphorismorum & super librum tegni auctor, Hugo Bentius, Senensis, Michael Savanarola, prognosticorum ex *Hippocrate* collector.

y) Haller biblioth. botan. Tom. I. p. 225.

§. 454. Hoc modo jam inter Arabistas medicinalis scientia sensim ita dilatata est, vt fontes, ex quibus medicinae cognitio haurienda esset, non solis Arabum libris comprehendi intelligeretur. Interpretati quidem Arabistae, quos enarravi, Graecos ita sunt, vt loca difficilia neque expedirent, neque quae observaverant docuerantque antiquiores, aut confirmarent nova observatione, aut illustrarent, aut confutarent: sed secundum Arabum systema (§. 384—399.) potius

potius eos interpretati sunt, ita vt, quidquid erat obseruationis in Hippocrate, per ratiocinia Galenico-Saracenica, & quidquid contemplationis in Galeno, per Arabum verbosiores definitiones & distinctiones illustrarent.

§. 455. Misera sors, ad quam imperium Constantinopolitanum sensim adactum est, crebri barbarorum insultus, prouinciae per eos direptae, lites de rebus ad religionem pertinentibus, persecutiones, quae ab his abesse nunquam solent, effecere, vt Graecorum non pauci, relicta Constantinopoli & prouinciis Constantinopolitano imperio subiectis, in Italiam confugerent. Expugnata denique a Turcis Constantinopoli multi Graeci, & pro saeculi ingenio literati viri, in aliis Europae partibus incolumitatem & vitae praesidia quaesiuerunt. Artes & scientiae Graecorum cum his in reliquam Europam, Italiam praesertim, translatae: Graecorum sermo in Europa reliqua vulgatior factus. Nunc Graeci codices sensim conquisiti lectique: nunc Graecorum scriptorum in latinam linguam versiones confici coeptae.

§. 456. Contulit ad priscam doctrinae omnis & medicinae formam instaurandam typographica ars, his temporibus inventa, mox pervulgata & ad eum perfectionis gradum provecta, ad quem alias artes tam brevi temporis spatio non peruenisse historiae docent. Et licet etiam in initiis

typographicae artis non ſtatim priſcorum librorum exempla multiplicata fuerint, neque mox editi ſint Graeci, Graece exſcripti: tamen Arabiſtarum ex Arabico verſiones antiquorum medicorum & verſiones quaedam librorum medicinalium ex Graeco factae mox typis mandatae ſunt. Latini medici & alii latini ſcriptores ad medicinam pertinentes non longo poſt inventam artem typographicam temporis intervallo typis exſcripti ſunt, Plinius, Cornelius Celſus.

§. 457. Hanc omnia (§. 451—455.), in primis vero exempla librorum typis exſcriptorum multiplicata, & opera, quae Hippocratis, Galeni libris typis exſcribendis exeunte ſaeculo XV impenſa eſt, effecerunt, vt non ad ſolum Galenum, non ad ſolos Arabes & Arabiſtas legendos medici impellerentur, ſed vt alios quoque medicos legerent, diſcerentque, quod hactenus ignoraviſſe erant viſi, alia adhuc dari medicinae ſyſtemata, alias doctrinas, aliasque medicinae & diſcendae, & exercendae vias, praeter eas, quas vnicas & vnice veras eſſe hactenus fuerant arbitrati. Nunc ſenſim, Hippocrate praeſertim duce, obſervationum ſtudium iterum agitari coeptum, eademque ratione contemplationes non deletae quidem ſunt, vis tamen, quam in practica medicina habuerant, ſenſim minuta eſt.

§. 458. Cauſas externas vniverſales morbos non raro producere, nunc demum recte intelle-

ctum

ctum est. Cum vero astrorum posituram in humanam vitam omniaque, quae in orbe terrarum eveniunt, influere antiqua, praesertim per orientales populos Saracenosque agitata esset opinio, morborum omnium, inprimis popularium, ratio ab infesto siderum influxu deduci sensim & primum quidem (quod mirandum est, quod Arabes astronomiam astrologiae praesertim causa colebant) per Arabistas & Neo-Graecos coepit. Nunc non tantum quae nova in morbis accidebant & prius non visa, sed vulgaria quoque planetarum concursui astrorumque conflictui adscribi solebant: inde mutata sensim τῆς αἰτιολογικῆς in medicina facies & ratio: inde verae morborum origines neglectae, ideoque etiam medelae aut non, aut difficillime, nec sine praegressis mortibus plurimorum, quaesitae.

§. 459. Incitarunt ad medicinae studia, quae restaurari coeperant, novi morbi, qui his temporibus Europam invadebant. Anglicus sudor, qui anno MCDLXXXIII in exercitu Henrici VIII saevire coepit, & ante medium saeculum decimum sextum iterum plane desiit, stragemque summam, talemque edidit, vt pugnaretur quidem arte medendi, exitium vero opem superaret. Venereus morbus, quem alii anno MCDXCIII in Europam ex Indiae occidentalis insulis translatum esse in Hispaniam per Christophori Columbi socios existimant z), alii antiquiorem (leprae for-

san progeniem) esse, & his temporibus homines intensiore vi exercere coepisse existimare videntur *a*), petechiae, antiquus morbus, Hippocrati jam notus, quae anno MDI in Italia iterum visae sunt. Dira symptomata, quae venereo praesertim morbo juncta erant, mortes ab eo inter atrocissimos cruciatus creberrimae, plures, vt de eo scriberent, incitarunt, quibusdam adeo morbum proprium, quaeque ipsi passi fuerant pessima quaeque; ignorata foeda causa, describentibus *b*). Hic in primis morbus ad augendam medicinam contulit. Diligentius excoli coepit priscorum studium, vt num antiquus sit, num novus morbus, intelligeretur: morbi ipsius historia accuratius descripta est, quam reliquorum morborum omnium, vt, quos cruciatus eo adfectis pariat, appareret: medicamentorum permultorum antea ignotorum experimenta facta sunt, vt medela morbo suppeteret, qua saltim non diu caruit: dubitari primum denique de astrorum in morbis generandis influxu coeptum est, cum medici naturalem & foedam ejus morbi causam mox perspicerent.

z) Jo. Astruc de morbis venereis libri VI. Paris. 1740. in 4to. Christophorus Girtanner in libro doctissimo: *Abhandlung über die venerische Krankheit* Vol. I. Götting. 1788. 8.

a) Dissertation sur l'origine de la maladie vénérienne, dans laquelle on prouve qu'elle n'a point été apportée de l'Amerique, & qu'elle a commencé en Europe

rope par une epidémie. Par M. S(anchez). Paris 1752. 12. Ejusdem viri libellus qui sine nomine auctoris prodiit: examen historique sur l'apparition de la maladie vénérienne en Europe & sur la nature de cette épidémie. a Lisbonne, 1774. 12. Hensler in libro doctissimo: *Geschichte der Lustseuche, die zu Ende des funfzehnten Jahrhunderts in Europa ausbrach.* Vol. I. Altona, 1783. 8. Ej. libellus contra Girtannerum scriptus: *über den Westindischen Ursprung der Lustseuche.* Alton. 1789. 8.

b) Joseph. Gruenbeck de mentulagra, alias morbo Gallico, 1503. 4. Ulr. de Hutten de guajaci medicina & morbo Gallico liber. Mogunt. 1519. 4.

§. 460. Nova per aequor via ad orientalem Indam, a Lusitanis & ad occidentalem Indiam Americamque per Christophorum Columbum detecta, effecere, vt navigationes & crebriores, & diuturniores fierent. Penuria victus vegetabilis, aquae recentis, hominum in navibus multitudo, immundities, effecere, vt nova morbi nautis infestissimi species nasceretur. Scorbutum nautarum dicunt. Descripserunt hunc morbum primum Joannes Echtius *c*), Balduinus Ronseus *d*).

c) Jo. Echtius de scorbuto vel scorbutica passione epitome. Prodiisse hunc librum, se legisse refert Hallerus biblioth. med. pract. T. II. p. 59. jam ann. 1541.

d) Bald. Ronsei de magnis Hippocratis lienibus Pliniique stomacace & scelotyrbe, seu de vulgo dicto scorbuto. Antwerp. 1564. 8. Criticam scorbuti historiam exhibuit Jo. Lind, on the scurvy. Part. I. cap. 1.

§. 461. Medici, excerpere & dicere iterum ab aliis dicta soliti antea, ipsis his novis morbis

Olympiad.	Ante Chriſtum.	Urb. Condit.	
			Regis, venit ingenioque Alexandri praeeſſe coepit. Natus Olymp. XCIX: 1. Mortuus Olymp. CXV: 3. vid. Diog. Laert. L. V Sect. 1 — 35. Saxii onomaſt. iterat. Tom. I. p. 76.
CXI: 4.	336	418	*Alexander Magnus* regnare coepit. Natus Olymp. CVI. Mortuus Olymp. CXIV
CXIV.	324	430	Hoc tempore floruerunt medicorum Hippocrateorum principes *Herophilus*, Chalcedcius §. 102—136. & *Eraſiſtratus*, Ceus. §. 138. ſeq.
CXIV: 2.	321	431	*Theophraſtus*, Ereſius, Ariſtotelis diſcipulus, hoc anno praeceptori ſucceſſit in peripato. Natus eſt Olymp. XCVII: . Mortuus Olymp. CXXIII: 1. vid. Diog. Laert. Libr. V. Sect. 36—57. Saxii onomaſtic. T. I. p. 83.
CXX: 4.	295	457	*Epicurus*, Gargettius, philoſophus. Natus Olymp. CIX: 3. Mortuus Olymp. CXXVII: 2. vid. Diog. Laert. L. X. & nos ſupra §. 184—187. cf. *Saxii* onomaſt. T. I. p. 93.
CXXI: 3.	292	460	*Eraſiſtratus* in aula Seleuci moratur, magnam gloriam conſequutus,

Olympiad.	Ante Christum.	Urb. Condit.	
			quutus, detecto Antiochi, Seleuci, filii, amore novercae, Stratonices, depereuntis morbo. vid. Suidas s. v. Erasistratus.
CXXII: 2.	289	463	*Aesculapius*, draconis forma, Epidauro Romam transfertur. vid. sup. §. 242. seq. Epit. Livian. L. XI. Valer. Maxim. L. I. de mirac. cap. 2.
CXXIII: 4.	285	469	Circa haec tempora, saltim aevo, quod intra Olympiad. CX-CXX est, floruere Diocles Carystius & Praxagoras Cous, scholae Hippocrateae medici, nec non ejusdem scholae medici Plistonicus, Philotimus, Mnestheus, Dieuches, Chrysippus, Antigenes, Medius. vid. §. 127-129.
			Floruere etiam ab Olymp. CXXI Herophili discipuli, Manteias, Callimachus, Bacchius, Zenon. Erasistrati discipuli Strato, Apollonius, Apollophanes, Seleuciensis.
			Olympiad. CXXIII. Philinus, Cous, (vid. §. 150.) Herophili discipulus, medicinam a rationali disciplina abscidit, occasione ab Herophilo, praeceptore suo, accepta.
			A Philino Serapion, Alexandrinus, qui primus omnium rationa-

tiona-

Olympiad.	Ante Christum	Urb. Condit.	
			tionalem disciplinam nihil ad medicinam pertinere professus est. v. Celf. in praef. ad L. I. pag. 3.
CXXV : 2.	277	475	*Zeno*, Citieus, e Cypro, philosophiae Stoicae parens. Natus Olymp. CIV : 3. Mortuus Olymp. CXXIX, vel CXXX. vid. Diog. Laert., L. VII. Sect. 1—164. Saxii onomast. T. I. p. 94.
CXXVII.	270	483	*Heraclides Tarentinus*, *Apollonii duo*, *Menodotus*, *Sextus*, empiricorum principes, circa haec tempora floruisse videntur.
CXXXVI : 3.	233	520	*M. Porcius Cato*, vir Censorius, historicus, optimus orator, optimus imperator, optimus senator (Plin. VII. hist. nat. c. 27.), rusticorum Latinorum princeps, natus est. Fato functus est anno U. C. 605.
CXL : 2.	217	535	*Archagathus*, Lysaniae filius, Graecus medicus, e Peloponneso Romam venit. vid. §. 248.
CLIII.	167	585	*Agatharchides*, Cnidius, philosophus & historicus, qui de dracunculis primus scripsit, circa hos forte annos floruit. vid. Voss. L. I. hist. Graec. c. 20. Saxius T. I. p. 129.

Ni-

Olympiad.	Ante Christum.	Urb. Condit.	
CLVIII.	147	605	*Nicander*, Colophonius, carminum scriptor & medicus floruit.
- - - -	- -	650	*Asclepiades*, Prusiensis, Bithynus, Romae ex rhetore medicus factus, sectae methodicorum primus conditor, medicus celeberrimus (§. 188—203), circa haec tempora fato functus est. vid. Jo. Lud. Bianconii epist. de Celsi aetate p. 41. in edit. Celsi Lugd. Bat. 1785. 4.
CLXXIX: 2.	61	691	*Mithridates* devictus a Pompejo M. mori cogitur. Pompejus omni regia praeda potitus, ejus observationes de medicinis per libertum suum Lenaeum in sermonem latinum jubet transferri.
CLXXXIII: 3.	44	708	C. *Julius Caesar* omnes medicinam Romae professos & liberalium artium doctores, quo libentius & ipsi vrbem incolerent, caeterique appeterent, civitate donavit. vid. §. 254.
- - - -	- -	- -	*Themison*, qui primus methodicorum sectam instituit post Asclepiadem praeceptorem suum, circa haec tempora fato functus est. vid. Joa. Lud. Bianconii epist. de Celsi aetate. p. 41. in Celsi edit. citat.
CLXXXVIII.	27	725	*A. Cornelius Celsus*, domo Romanus, non quidem, vt videtur,

Olympiad.	Ante Christum.	Urb. Condit.	
			medicus, de arte tamen medica cultissime scripsit. Eum floruisse sub Cajo Caligula, qui ab ann. post Christum 37—41 imperio Romanorum praefuit, putat Saxius, in onomast. Tom. I. p. 237. sub Tiberio illustris quondam Ernesti, in Jo. A. Fabricii biblioth. lat. cura Ernesti L. IV. cap. 4. Tom. II. p. 36. Sed eum floruisse prius, quam Antonius Musa Augustum contraria medicina curaret, probavit Jo. Lud. Bianconius, in epist. de Celsi aetate. p. 41.
CLXXXVIII: 3.	24	728	*Aemilius Macer*, Veronensis, quem Ovidius citat, physici & medici argumenti carminum scriptor. Obiit Olymp. CXC: 4. Urb. Condit. 737.
CLXXXIX: 2.	21	731	*Antonius Musa*, libertus & medicus Octaviani Caesaris. Eo anno Marcellum Ψυχρολουσίαις & Ψυχροποσίαις cum curare vellet, occidisse dicitur. vid. Dio Cassius Libr. LIII. p. 517. ed. Leunclav. & meum Progr. de Antonio Musa, Augusti medico. Altorf. 1786. 4.

Xeno-

Saeculum I. Principib.	Post Christ.	
Cajo Caligula 37—41.	- -	*Xenocrates*, Aphrodisiensis, medicus Graecus, auctor libri, qui interiit, de vtilitate ex animalibus percipienda, & libri, qui adhuc superest, de alimentis ex aquatilibus. Reliquos ejus libros, qui interierunt, citat Hallerus in biblioth. med. pract. T. I. p. 170.
Claudio I. 41—54.	- -	*Q. Rhemnius Fannius Palaemon*, Vicentinus, Grammaticus & carminum scriptor, argumento Hieronymi, in chron. Eusebiano ad Olymp. CCVI. p. 160. Ejus carmen de ponderibus & mensuris adhuc extat.
	- -	*Scribonius Largus*, Designatianus, (si id muneris nomen est, vt vult Cl. Bernhold in praefat. adScribon. edit. 1786. praemiss. p. 9.) medicamentorum libri inter Romanos auctor, hunc librum suum ad Cajum JuliumCallistum, Claudii imperatoris libertum, argum. Tacit. annal. XI, 29. & 38. scripsit. Vid. quoque Jo. Rhod. in not. ad Scribon. p. 3. seq.
	- -	*Vectius Valens*, medicus Romanus, adulterio Messalinae, Claudii Caesaris, nobilitatus. Plin. L. XXIX. c. 1.
Nerone. 54—68.	- -	*Andromachus*, Cretensis, Neronis Augusti archiater, ejusdemque filius Andromachus, itidem Neronis archiater. Γαλήνη, sive theriaca, celebratissimum medicamentum, ab Andromacho seniore composita & versibus Graecis descripta. Vid. Fabric. in elench. medi-

Saecul. I. Principib.	Post Christ.	
		cor. veter. p. 60. 61. in bibl. Graec. Vol. XIII.
	64	*Pedanius Dioscorides*, Anazarbeus, Cilix, non empiricus, vt vult Fabricius, in biblioth. Graec. L. IV. c. 3. Vol. III. p. 89. sed dogmaticus, nobilissimi operis de materia medica scriptor. Libros de paratu facilibus medicamentis Andromacho seniori dedicavit.
	- -	*Erotianus*, vel *Herotianus*, *Erotion* etiam & *Herodion* dictus, expositionem vocum Hippocratis, quam edidit, Andromacho archiatro Neronis inscripsit. vid. Jo. G. Fr. Franzii praef. Erotiani, Galeni & Herodoti glossaria in Hippocratem. Lips. 1780. 8. p. 15. Saxii onomast. literar. T. I. p. 256.
	- -	*Democrates*, archiater.
	- -	*Asclepiades*, Pharmacion dictus, nobilis medicamentorum auctor.
	- -	*Crinas*, Massiliensis, medicus Romanus, vid. Plin. L. XXIX. c. 1.
	- -	*Charmis*, Massiliensis, qui imitatione Antonii Musae ductus frigida, etiam hybernis algoribus, lavari persuasit mersitque aegros in lacus, teste Plinio. L. XXIX. c. 1.
	- -	*Thessalus*, Trallianus, qui methodum complevit, vt sectae dignitatem teneret multosque discipulos nactus est, Neroni librum dicavit & epistolam ad Neronem scripsit. cf. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 176.

Athe-

Saecul. I. Principib.	Post Christ.	
Vespasiano. 69—79.	- -	*Athenaeus*, Attaliensis, sectae pneumaticorum medicorum conditor, Neronis vltimis, aut Vespasiani temporibus floruit. cf. Cl. Osterhausen histor. sectae medicor. pneumaticor. Sect. 1. §. 1. p. 15. vid. & supra §. 234.
	78	*Cajus Plinius Secundus*, Veronensis, aut Novocomensis, philosophus, grammaticus, historicus, jam Nerone principe florere coepit, editis L. VIII. dubii sermonis teste Plinio juniore, Epist. III. §. 5. hoc tamen anno, vel superiori 77. evulgatis historiae naturalis libris, vivo adhuc Vespasiano Augusto, Titoque jam sexies consule, immortalem nominis gloriam consequutus est. Natus est sub Tiberio, anno post Christ. 23. Extinctus est A. C. 79. vid. Fabric. biblioth. latin. cura Ernesti. L. II. c. 13. Tom. II. p. 179. Haller biblioth. botan. cap. 40. Tom. I. p. 91. biblioth. med. pract. T. I. p. 184. Saxii onomast. literar. T. I. p. 265.
Domitiano. 81—96.	- -	*Aretaeus*, Cappadox, medicus post Hippocratem omnium celeberrimus, circa haec tempora vixisse videtur. Saltim post Neronem vixit: antidoti enim διὰ θηρίων, cujus auctor Andromachus erat, meminit. de curat. chronicor. morb. L. I. c. 4. p. 134. ed. Jo. Wigan. vid. Jo. Wigan. dissert. de Aretaei aetate, in ejus edit. Aretaei, Oxon. 1723. fol. pag. 11. seq.

Saecul. I. Principib.	Post Christ.	
Trajano. 98—117.	99	*Rufus*, Ephesius, libri de vesicae renum que morbis, de purgantibus medicamentis & de partibus corporis humani auctor, Suida teste sub Trajano floruit. vid. Thom. Clinch. diss. de Rufo & Rufi scriptis, praemissa Rufi edit. gr. lat. Londin. 1726. 4. §. 1. pag. 9.
Saeculum II.	- -	*Soranus*, Ephesius, Menandri filius, quem perfecisse demum methodicorum sectam Galenus (introd. s. med. c. 4. t. II. p. 363. Charter.) refert, distinguendus ab aliis ejus nominis, Sorano Ephesio, minore, incertae aetatis medico & Pseudo-Sorano, isagoges in artem medicam auctore, quo usus in libro suo componendo Caelius Aurelianus (§. 232.) dicitur, hoc tempore vixit. Primum Alexandriae, deinde Romae medicinam exercuisse eum refert Suidas, s. v. Σωρανὸς Μενάνδρα. vid. Saxii onomast. T. I. p. 291.
Marco Aurelio Antonino Philos. & Lucio Vero. 161-169.	164	*Claudius Galenus*, Niconis filius, Pergamenus, medicorum post Hippocratem princeps, philosophus, grammaticus. Natus est Adriano principe, anno post Chr. circiter 131. Hoc anno 164 Romam venit. vid. §. 281. Mortuus est Septimio Severo Romanis imperante. vid. supra cap. 21. §. 278-283. & Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 221.
	- -	*Marcellus*, Sidetes, ex Side, oppido Pamphyliae. Scripsit, Suida teste, Antonino imperante carmen de re medica libris XLII comprehensum, in quo etiam de lycan-

Saecul. II. Principib.	Post Christ.	
		lycanthropia tractavit. vid. Fabric. elench. medicor. veterum in biblioth. Graec. Vol. XIII. p. 315.
M. Aurelio Antonino solo. 169 - 176.	172	*Apulejus*, Madaurensis, philosophus Platonicus, orator & sophista, hoc anno coram Claudio Maximo, Africae proconsule, magiae causam egit. vid. Saxii onomast. literar. Tom. I. p. 323.
M. Aurelio & filio Commodo. 176 - 180.	176	*Aelius Aristides*, Adrianensis Bithynus, sophista, in sacrarum orationum prima Marcum Aurelium Αὐτοκράτορα τὸν πρεσβύτερον vocat, intuitu ejus filii Commodi. Vid. de eo supra not. ad §. 43. & Saxii onomastic. literar. T. I. p. 325.
Septimio Severo. 193 - 211.		*Quintus Serenus Samonicus*, pater, si huic carmen de medicina adscribendum est. Vid. meam praef. ad. Q. Seren. Samon. in edit. Sereni Lipf. 1786. p. 7. seq.
Saeculum III. Severo Alexandro. 222 - 235.	225	*Claudius Aelianus*, Praenestinus, sophista & historicus, variarum historiarum, item operis de historia animalium auctor, quod Alexandro Severo principe scripsit judice Jac. Perizonio, in praef. ad Aeliani varias historias. vid. Saxii onomast. literar. Tom. I. p. 356.
Diocletiano in Or. 284 - 305. Maximiano Herculeo in Occid. 286 - 305.		*Lucius Caelius*, seu *Caecilius Lactantius*, Firmianus, rhetor, theologorum Christianorum Cicero, discipulus Arnobii & magister postea Crispi Caesaris, ob libellum *de opificio Dei* hic memorandus. Ex Africa Nicomediam a Diocletiano accitus oratorias literas docuit.

Saecul. IV. Principib. Orient.	Occident.	Post Christ.	
			doeuit. Institutionum divinarum libri ejus ante annum 319 lucem non viderunt. Vid. Saxii onomast. T. I. p. 386.
Juliano. 361 - 363.		- -	*Oribasius*, Pergamenus, aliis Sardianus, Zenonis Cyprii discipulus, Juliani Imperatoris archiater. vid. Juliani epist. ad Oribas XVII. Oper. p. 384—386. Haller biblioth. medic. pract. T. I. p. 283.
Valente. 364 - 378.	Valentiniano I. c. fil. Gratiano. 367 - 375.	- -	*Nemesius*, episcopus Emesenus, theologus & philosophus, libri de natura humana auctor vid. Fabric. biblioth. Graec. L. V. c. 14. p. 549. Vol VII.
		372.	*Vindicianus*, Valentiniani I Aug. comes archiatrorum, ab his circiter annis non removendus, argumento epistolae ejus superstitis de medicina.
	Gratiano c. Valentiniano, fratre. 375 - 383.	376.	*Severus Sanctus Endeleichius*, rhetor & versificator, carminis de mortibus boum auctor, vid. praefat. ad edit. Severi Sancti c. not. Jo. Weitzii & Wolfg. Seberi, Lugd. Bat. 1717. 3.
		- -	*Theodorus Priscianus*, Archiater, circa haec Gratiani & Valentiniani II tempora floruisse videtur. Vid. supra §. 331. & Haller biblioth. med. pract. T. I p. 293. Fabricii biblioth. latin. cura Ernesti Libr. IV. cap. 8. Tom. III. p. 539.

Pli-

Saec. IV. Orient.	Principib. Occident.	Post Christ	
Theodosio M. 379 - 383.		380.	*Plinius Secundus*, sive *Valerianus*, librorum V. de re medica auctor, hoc tempore floruisse videtur. Vid. supra §. 358. & Saxii onomast. Tom. I. p. 439.
		- -	*Sextus Placitus*, Papyriensis, libelli de medicamentis ex animalibus auctor, ante Marcellum Burdegalensem scripsisse videtur. vid. meam praefat. ad parabil. medicamentor. scriptor. antiq. Norimb. 1788. 8. p. 13.
		- -	*Lucius Apulejus*, sed non ille Madaurensis, herbarii auctor, idem forte cum Sexto Placito auctor. vid. Casp. Barth. adversar. XXXVIII. cap. 1. & praefat. meam in parabil. medicam. script. p. 25.
Theodosio M. c. Arcadio. 383 - 393.	Valentiniano II. solo. 383 - 392.	384.	*Flavius Vegetius Renatus*, rei militaris & veterinariae auctor. vid. Haller biblioth. chirurg. T. I. p. 102. biblioth. med. pract. T. I. p. 291.
		- -	*Marcellus*, Burdegalensis, medicus empiricus, vir inluster, ex magno officio Theodosii senioris. Vid. supra §. 357. & Haller in biblioth. medic. pract. T. I. p. 294.
Saecul. V. Theodosio II. 408 - 450.	Honorio. 395 - 423.		*Caelius Aurelianus*, Siccensis Afer, medicus methodicus, & hujus sectae scriptor nobilissi-

Saec. VI. Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
			mus, circa haec tempora floruisse videtur. Vid. Thom. Reines. var. lect. Libr. III. cap. 17 & 18. Fabricii bibliothec. latin. cura Ernesti Libr. IV. cap. 2. Tom. III. p. 531. Haller in biblioth. medic. pract. T. I. p. 207.
Anastasio Dicoro. 491 - 518.	Ostrogothis.	514.	*Magnus Aurelius Cassiodorus*, philosophus, rhetor & grammaticus. vid. Jo. Henr. Meibomii praefat. ad M. Aurel. Cassiodori formulam comit. archiatror. Helmstad. 1668. 4.
Justiniano I. 527 - 565.		540.	*Aetius*, Amidenus, κόμης τῆς ὀψικίας (comes obsequii) in aula, vt videtur, Justiniani. Eum intra annos a 540—550 librum suum medicinalem conscripsisse probavit Cl. Weigel in exercit. Aetian. Lips. 1791. p. 8.
		544.	*Alexander*, Trallianus, Stephani filius, iatrosophista, non methodicus, vt Fabricius voluit, biblioth. Graec. L. VI. c. 7. Vol. XII. p. 593. sed medicus dogmaticus & compilator, Justiniani hoc circiter aevo floruit. vid. Saxii onomast. T. II. p. 42. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 303.
		- -	*Priscianus*, Lydus, philosophus peripateticus, paraphrastes libri Theophrastei de sensu, phantasia

Saec. VII. Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
			sta & intellectu, hujus ciciter aetatis esse censetur a Saxio in onomast. literar. Tom. II, p. 47.
Heraclio. 610-641.	Longobardis.	622.	*Mohammedes*, Arabs, Corani, qui intra annos 622 & 625. inchoatus & absolutus dicitur, opifex. Hic annus fugae ejus, Medinam susceptae, index & *Hegirae*, novae Arabum epochae, index esse perhibetur. vid. Abi'l Feda de vita & rebus gestis Mohammedis. Oxon. 1723. fol. c. 1. Georg. Elmacin. hist. Saracen. L. I. c. 1. Gregor. Abul-Pharag. dyn. IX. p. 160.
		- -	*Aaron*, presbyter Alexandrinus, syntagmatis artis medicae auctor, temporibus Mohammedis vixit. Vid. supr. §. 375.
		- -	*Theophilus*, s. *Philotheus*, s. *Philaretus*, protospatharius, Stephani Atheniensis praeceptor, hoc tempore vixisse dicitur. vid. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 307.
		- -	*Paulus*, Aegineta, saeculi VII. scriptor, qui in Aegypto & Romae vixit. vid. Haller biblioth. med. pract. Tom. I. p. 311.
		- -	*Palladius*, iatrosophista, ad haec forte tempora referendus. vid. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 315.

Ste-

Saec. VII. Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
Constante II.		642.	*Stephanus*, Atheniensis, Galeni interpres. Vid. Fabric. bibl. Graec. L. VI. c. 7. p. 693.
Constantino IV. 668 - 685.		684.	*Theodocus* & *Theodunus*, medici Graeci. Vid. supra. §. 376.
Saec. IX. Irene, Nicephoro I. Michaele Rangabe. Leone V. Nicephoro I. 802 - 811.	Carolo Magno. 800 - 814.	800.	*Carolus Magnus*, etiam de medicina, ob medicinae scholas, quas instituit, meritus. Vid. supra §. 416. Saxii onomast. T. II. p. 95.
		802.	*Schola Parisina*, consilio Alcuini, ut videtur, condita. Vid. Herm. Conring. de antiq. acad. ed. Heumann. diss. I. §. 43. p. 49. Diss. III. §. 8—18. p. 79. & seq. & in supplem. passim.
		809.	*Johannes* filius *Masawaihi*, de quo vid. supra §. 377. Idem is est cum Jano Damasceno. Vid. Jo. Godofr. Hahn de veris Mesue scriptis non deperditis, sed sub Jani Damasceni nomine conservatis, ad calcem Ejusd. antiquit. variolar. Brigae, 1733. 4.
Michaele III. & Theodora, matre. 842 - 857.	Lothario. 841 - 855.	842.	*Honain*, filius Isaac, versione Graecorum in orientis linguas clarissimus, Almotawaccelo chalifa, his temporibus claruit. Vid. supra §. 379. 380.
		- -	*Johannes Serapion*, medicus Arabs. vid. supra §. 401.
Saecul. X. Constantino VII.		930.	*Mohammed Ebn Zacharia al Razi*, vulgo *Rhases* dictus,

Ara-

Saecul. X. Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
Porphyrogeneta. 912 - 959.			Arabum medicorum celeberrimus. Obiit ann. 932. Vid. supra §. 402. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 364. De ejus historia Hispaniae lege historiam vitae & scriptorum La Crosii a Jordano confectam. p. 126. seq.
	Ottone I. Rege Germaniae. 936 - 973.	933.	*Eutychius*, Arabice *Said*, patriarcha Alexandrinus, medicus & historicus Arabs, annalium auctor. Mortuus est ann. 940. vid. Saxii onomast. T. II. p. 148.
		940.	*Nonus*, medicus Graecus, de quo vid. §. 341. hoc forte tempore floruit. cf. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 316.
Constantino VIII. 976-1028.	Ottone II. 973 - 983.	980.	*Haly Ebno'l Abbas*, de quo vid. supra §. 404. & Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 380.
Saec. XI. Michaele IV. 1034-1041	Henrico III. 1039-1056	1036.	*Abu Ali Hosain Abdalla Ebn Sina*, vulgo *Avicenna* dictus. De eo vid. supra §. 405. & Leon. Africani libr. de med. & philos. Arab. c. 9. in Fabric. biblioth. Graec. p. 268. Vol. XIII. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 383.
		- -	*Johannes*, filius *Mesues*, libri de purgantibus simplicibus, & aliorum operum auctor. vid. supra §. 407.
		1070.	*Gariopontus*, Petro Damiano, episcopo Ostiensi, notus atque dilectus

Saecul. XI Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
			dilectus qui ab anno 1030. vsque ad ann. 1072. floruit, his temporibus vixit. vid. supra §. 422.
Michaele VII. Duca. 1071-1078	Henrico IV. 1056-1106	1075	*Simeon Sethus*, Antiochenus, medicus Constantinopolitanus. vid. Leo Allatius diatr. de Symeonum scriptis. p. 181. cf. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 318.
		..	*Nicetas*, *ἰατρος βασιλέως*, fortasse circa tempora Theophylacti, Bulgarorum archiepiscopi, floruit. Inter Theophylacti enim epistolas est vna ad Nicetam, medicum imperatoris. cf. de ejus collectione librorum chirurgicorum Haller biblioth. chirurg. T. I. p. 113.
Alexio I. Comneno. 1081-1118		1087.	*Constantinus*, Africanus, medicus Salernitanus, monachus Casinensis, fato hoc anno functus est. vid. supra §. 420. & meam studii medici Salernitani historiam & scriptores, quos ibi citavi, pag. 35. seq.
Saec. XII.		1100.	*Johannes* de *Mediolano*, Constantini forte auditor, qui regimen sanitatis Salerni composuisse fertur. vid. meam dissert. de regiminis sanitatis vero auctore, in histor. studii medici salernitani pag. 93. seq.

Jo-

Saec. XII. Orient.	Principib. Occident.	Poſt Chriſt.	
Manuele I Comneno. 1148-1180	Frider. I. Aeno- barbo. 1152-1190	- -	*Johannes Tzetzes*, Conſtantinopolitanus, chiliades ſuas anno 1170 ſcripſiſſe & vitam ad annum 1180 aut 1185 produxiſſe teſtatur Saxius, in onomaſt. T. II. p. 242.
		1172.	*Avenzoar*, medicus Arabs, vid. §. 408. hoc anno obiiſſe ſupremum diem dicitur.
Andronico I. Comneno. 1183-1185		1184.	*Gerardus*, Carmonenſis, Hiſpanus, philologus Arabs, plurimorumque librorum, Arabice ſcriptorum, interpres latinus, hoc anno mortuus eſt. Vid. Saxii onomaſt. T. II. p. 267.
Iſaacio II. Angelo. 1185-1195	Henrico VI. 1190-1197	1190.	*Rabbi Moſes Maimonides*, Cordubenſis, Hiſpanus, theologus, medicus & philoſophus. vid. Saxii onomaſt. T. II. p. 274.
Alexio III 1195-1203	Philippo. 1198-1208 Ottone IV 1198-1218	1198.	*Averrhoes*, Cordubenſis, Hiſpanus, Arabs, philoſophiae Ariſtotelicae gnariſſimus, anima Ariſtotelis dictus, medicus, compilator. Obiit anno 1206.
Saec. XIII.		1200.	*Albucaſis*, ſive *Alſaharavius*, chirurgorum inter Arabes princeps, Jo. Freindio teſte, hiſt. medic. p. 257. ſaeculo XIII. floruit. Alii ſaeculo XI libros de chirurgia & medico practicum ſcripſiſſe referunt. vid. Saxii onomaſt. Tom. II. p. 193.

Fride-

Saec. XIII Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
Latinis. 1204-1261	Friderico II. ſolo 1218-1250	1218.	*Fridericus* II. Romanorum Imperator, Salernitani ſtudii medici reſtaurator, Neapolitani inſtaurator, eruditus princeps & eruditorum hominum fautor.
		1220.	*Rigordus*, medicus Philippi Augusti, Regis Franciae, & chronographus vid Saxii onomaſt. T. II. p. 292.
		1240.	*Albertus Magnus*, epiſcopus Ratisbonenſis qui anno 1280 fato functus eſt. vid. Saxii onomaſt. Tom. II. p. 303.
	Interregnum magnum. 1250-1273	1260.	*Rogerius Baco*, Ilceſtrienſis, Anglus, ordinis S. Franciſci monachus, theologus & mathematicus; inter ſcholaſticos *Doctor admirabilis* dictus. Mortuus eſt ann. 1292, aut, vt alii volunt, 1294. cf. de eo Freind hiſt. medic.
Michaele VIII. Palaeologo. 1261-1282		1271.	*Demetrius Pepagomenus*, Michaelis Palaeologi, Imperatoris Clitani, archiater, libelli de podagra auctor.
	Rudolpho I. Habsburgico. 1273-1291	1280.	*Nicolaus Myrepſus*, a Nicolao, Salernitano praepoſito, diſtinguendus. vid. Saxii onom. T. II. p. 321.
Andronico II. Palaeologo. 1282-1328		1284.	*Gregorius Abul-Pharagius*, f. *Bar-Hebraeus*, gente Armenus, hiſtoriae dynaſtiarum & chronici Syriaci auctor, medicus,

Saec. XIII. Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
			cus, grammaticus Arabs, hoc anno chronicon suum finire jussit. vid. Sim. Assemani biblioth. orientale Clementino - Vatican. T. II. cap. 42. pag. 244. seq.
		1290.	*Raymundus Lullus*, alchymista, dialections, *Doctor illuminatus dictus*. Natus 1235. Mortuus 1315. vid. Saxii onom. T. II, p. 325.
		1290.	*Petrus Crescentius*, seu *de Crescentiis*, Bononiensis, philosophus & medicus, rei rusticae scriptor. vid. Fabric. bibl. latin. med. aetat. Tom. V. p. 761. Jo. Matth. Gesner in praef. ad rei rusticae script. p. 17. seq. Haller biblioth. botan. T. I. p. 230. biblioth. med. pract. T. I. p. 433.
		- -	*Bernardus de Gordonio*, professor Monspeliensis, docere coepit anno 1284. Absolvit lilium suum medicinae anno 1305. vid. Haller bibl. med. pract. T. I. p. 437.
		- -	*Petrus de Apono*, sive *de Abano*, qui vicus erat agri Patavini, medicus, philosophus, astrologus. vid. supra §. 445.
Andronico II. Palaeologo. 1282-1328	Alberto I. 1298-1308	1197.	Matthaeus Silvaticus, Mantuanus, pandectarum medicinae auctor, qui hoc anno se ipsum Salerni fuisse testatur. v. ej. pandect. s. v. bruculus.

Saec. XIV Orient.	Principib. Occident.	Post Christ.	
			Johannes, Zachariae filius, *Actuarius*, medicus Graecus aulae Constantinopolitanae. vid. supra §. 342. 343. Haller biblioth. med. pract. T. I. p. 319.
Saec. XIV Andronico III. Palaeologo. 1328-1341	Ludovico IV. Bavaro. 1314-1347	1330.	*Arnaldus de Villanova*, anno 1300 natus, & 1363. fato functus Symphoriano Campegio referente, medicus, alchymista, philosophus insignis. vid. diss. meam de carminis Salernitani vero auctore in hist. studii medici Salernitan. p. 101. Haller biblioth. med. pract. Tom. I. p. 446.
		- -	*Gentilis*, Fulginas, medicus. Obiit anno 1348.
Johanne IV. Cantazuceno. 1347-1355	Carolo IV 1347-1378	1348.	*Guido de Cauliaco*, Gallo-Francus, archiater Clementis VI. Pontificis Romani, chirurgus nobilissimus, vid. supra §. 450. hoc anno lectus. cf. Saxii onomast. T. II. p. 368.
Johanne III. Palaeologo. 1355-1391		1360.	*Bartholomaeus de Glanville*, s. *Anglicus*, ex comitibus Suffolcianis, philosophus & physicus, circa hunc annum floruit.
Saec. XV. Constantino XI. Palaeolog. 1448-1453		1453.	Constantinopolis a Turcis expugnata.
Friderico II. 1440-1493		1455.	*Georgius Valla*, Placentinus, medicus, grammaticus & philosophus.
		1480.	*Marsilius Ficinus*, i. e. Ficini filius, canonicus Florentinus, Mediceae domus cliens,

Saec. XV. Principib.	Post Christ.	
		cliens, Platonis interpres doctissimus, philosophus, philologus. vid. Saxii onomast. T. II. p. 481.
	1490.	*Nicolaus Leonicenus*, Vicentinus, medicus, rhetor & philologus Ferrariensis. Natus 1428. mortuus 1524.
Saec. XVI. Maximiliano I. 1493-1519	1500.	*Thomas Linacer*, Anglus, medicus & philologus Cantabrigiensis, Galeni doctissimus interpres.
	1516.	*Benedictus Curtius Champerius*, Symphorianus, vulgo *Symphorianus Campegius*, aut *Champerius*, philosophus rerum naturalium, medicus & philologus Lugdunensis, polygraphus, astrologus. Mortuus est anno 1539 aut 1540.
	- -	*Helius Eobanus Hessus*, poeta & historicus Erfordiensis, mox Marburgensis, libelli de tuenda valetudine auctor. Nat. 1488. Mort. 1540.
	- -	*Johannes Leo*, Africanus, proprie Granatensis Hispanus, primum Mohammedanus, deinde Christianus, postea iterum Mohammedanus, medicorum & philosophorum Arabum biographus. vid. Fabric. biblioth. Graec. L. VI. c. 9. p. 259. Vol. XIII.
	1516.	*Ludovicus Coelius Richerius*, patria *Rhodiginus*. (Rovigo) philosophus & philologus Patavinus. Hoc anno Venetiis antiquas lectiones in lucem exire jussit. Natus 145[illegible]. Mort. 1520.
	1517.	*Ulricus de Hutten*, eques armis & literis nobilis, Germanorum Lucianus. Nat. 1488. Mort. 1523.

Saec. XVI. Principib	Post Christ.	
Carolo V 1519-1556	1519.	*Hermannus* Comes *de Neuenar*, Juliacensis, canonicus, tum praepositus templi Coloniensis, hominum eruditorum Maecenas, ipse rhetor, historicus, philologus, Flavii Renati. Vegetii de arte veterinaria, Albucasis & Theodori Prisciani editor.
	1520.	*Otto Brunfels*, medicus & philologus mox Argentoratensis, mox Bernensis.
	1525.	*Euricius Cordus*, Hassus, Nic. Leoniceni discipulus, medicus & poeta. Mort. 1535.
	1529.	*Johannes*, s. Janus *Guinterus* s. Guinterius, (Winter) Andernacensis lebiorum, medicus & philologus mox Lovaniensis, mox Parisinus. Nat. 1487. Mort. 1574.
	1530.	*Hieronymus Fracastorius*, Veronensis, medicus, philologus, poeta. Nat. 1483. Mort. 1553.
	- -	*Julius Caesar Scaliger*, (della Scala) Jtalus, excellentis ingenii poeta, rhetor, criticus, medicus & philosophus Agennensis in Aquitania Franciae.
	- -	*Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus*, (vero nomine *Bombast von Hohenheim*) Einsidelensis Helvetus, chemicorum sectae in Germania auctor.

INDEX AUTORUM.

Goeli-

Schlae-

INDEX RERUM.

Numerus primus paragraphum, secundus paginam denotat.

A.

Anto-

Guin-

Pan-

Sary-

Errata.

pag. 28. §. 35. lin. 3. in not. lege: *gloriata fueras.*
— 31. §. 40. lin. 9. leg. *Tanagraeos.*
— 65. §. 89. lin. 2. leg. *Herodicum.*
— 66. §. 91. lin. 8. leg. παγκράτιον.
— 68. §. 94. lin. penult. dele *aut paulo post eum.*
— 103. §. 142. lin. 5. leg. *diversam.*
— 176. §. 249. lin. vlt. leg. *medicas.*
— 195. §. 275. lin. 12. post *rigorem quendam*, adde: *contulerunt.*
— 225. §. 318. lin. 3. leg. *valent.*
— 230. §. 323. lin. 10. leg *Asclepiades tempora.*
— 253. §. 346. lin. 5. leg. *ante sua tempora.*
— 280. §. 373. lin. 19. leg *Filium habuit Gabrielem.*
— 283. lin. vlt. leg. *imagines quod magni.*
— 300. §. 386. lin. 2. leg. *morborum originibus versatur.*
— 303. lin. 1. leg. *ab hominibus*
§. 389. l. 14. leg. *Arnaldus de V.* & ita semper.

